

ISSN 1857-1999
E-ISSN 2345-1963

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

*Moldavian Journal
of International Law
and International Relations*

*Молдавский журнал
международного права
и международных отношений*

**Nr. 2 (Vol. 20)
2025**

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Apare din 2006 de 4 ori pe an, din 2018 apare de 2 ori pe an

Nr. 2 (Volumul 20), 2025

Publicație periodică științifico-teoretică
și informațional-practică fondată de
Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova

Asociați:

Universitatea de Studii Europene din Moldova,
Asociația pentru Politică Externă
și Cooperare Internațională din Republica Moldova

Înregistrată

de către Camera Înregistrării de Stat
de pe lângă Ministerul Justiției al Republicii Moldova
Certificatul nr. MD 000039 din „04” august 2009

Acreditată prin Decizia

Agenciei Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare
(ANACEC) a Republicii Moldova

Nr. 12 din 23.02.2024

în calitate de publicație științifică de profil, Categoria „B”,
la specialitățile: 12.00.10 (552.08) - drept internațional public; 12.00.03
(553.06) - drept internațional privat (*profilul drept*) și 23.00.04 (562.01)
– teoria și istoria relațiilor internaționale și dezvoltării globale (*profilul*
științe politice)

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații
Internaționale” este o revistă științifică care publică articole
cu acces deschis în baza Licenței

Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (CC BY).

Revista este inclusă în bazele de date internaționale:

ROAD (Directory of Open Access scholarly Resources), European
Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS),
WZB, Social Science Research Center Berlin, Biblioteca Științifică
Electronică eLIBRARY.RU, CiteFactor, Instrumentul Bibliometric
Național

pentru calcularea factorului de impact și indexului de citare

ADRESA NOASTRĂ:

Republica Moldova, mun. Chișinău,
str. Gh. Iablocikin, 2/1, bir. 802, MD 2069.

Tel: (+373) 69185527

Fax: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandruruburian@mail.ru; alexandruruburian@yahoo.com;

alexandruruburian1953@gmail.com

WEB pagina: <http://rmdiri.md/>; <http://usem.md/md/p/rmdiri>

Indexul poștal: PM 32028

Toate articolele științifice primite de biroul editorial al revistei în
mod obligatoriu sunt supuse recenzării. Revista folosește
recenzarea dublă-oarbă „double-blind reviewing” (recenzentul
nu știe cine este autorul articolului, autorul nu știe cine este
recenzent).

Formulările și prezentarea materialelor nu reprezintă întotdeauna
poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor
revine în exclusivitate autorilor.

©„Revista Moldovenească de Drept Internațional
și Relații Internaționale”, 2006-2025.

Toate drepturile rezervate

SUMAR

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

- **SHCHUKINA Natalia.** Garanții constituționale și standarde internaționale de muncă pentru protecția persoanelor cu dizabilități.....9

DREPT EUROPEAN

- **BALAN Oleg, DORUL Olga.** Dimensiunea juridică a principiului subsidiarității în dreptul Uniunii Europene.....19

DREPT INTERNAȚIONAL COSMIC (SPATIAL)

- **BURIAN Cristina.** Spațiul cosmic și deșeurile spațiale în contextul conflictului armat ruso-ucrainean: realități, analize, concluzii.....28

RELATII INTERNAȚIONALE

- **DERGACHEV Vladimir.** Transformarea geopolită a lumii. Perestroika americană și prăbușirea mitului fabuloasei Euralande.....45

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

- **LISENCO Vladlena.** Dimensiunile securității internaționale: o abordare multidimensională a stabilității globale.....67
- **MĂRGINEANU Elena.** Opinie: conceptualizarea interferenței externe în procesul decizional și eforturile de menținere a autonomiei statelor în dezvoltare.....77

TRIBUNA DISCUȚIONALĂ

- **ZAMANI Mohsen.** Rolul Finlandei în politica externă a Uniunii Europene: de la neutralitate la apartenența la NATO.....86
- **DIRUN Anatolie.** "Conflictele înghețate" și problema securității europene în contextul teoriei realismului politic.....95

TRIBUNA TINERILOR CERCETĂTORI

- **CAMERZAN Ruxanda.** Problematika fragmentării dreptului internațional în epoca globalizării.....104
- **GAOZHENG Meng.** Obligațiile legale internaționale ale Chinei privind dreptul la educație.....115
- **TALCHIU-CHIRITA Adela.** Francofonia și Republica Moldova: de la o cooperare în domeniul culturii și a educației la o cooperare în domeniul diplomației științifice.....130
- **VALJENTOVÁ Timea.** Politică și autoprezentare: cum folosesc femeile din politică rețele sociale pentru a forma imaginea publică.....138

RUBRICA REVISTEI

- Consiliul redacțional al revistei „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”.....150
- Colegiul de redacție (Recenzenții).....157
- Date despre autori.....162
- Cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor pentru publicare în „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”.....165
- Declarație privind etica publicațiilor științifice.....177

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Nr. 2 (Volumul 20), 2025

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

CONSILIUL REDACȚIONAL:

REDACTOR-ȘEF: BURIAN Alexandru doctor habilitat în drept, profesor universitar		
REDACTOR-ȘEF ADJUNCT, PREȘEDINTE AL COLEGIULUI DE REDACȚIE: CHINDÎBALIUC Oleana , doctor în științe politice, conferențiar universitar		
REDACTOR-ȘEF ADJUNCT: LÎSENCO Vladlena , doctor habilitat în drept, conferențiar universitar		
SECRETAR ȘTIINȚIFIC: CHIRTOACĂ Natalia , doctor în drept, profesor universitar		
MEMBRI AI CONSILIULUI REDACȚIONAL:		
ANGEL Jose Luis IRIARTE	Doctor în drept, profesor universitar (Spania)	
ABASHIDZE Aslan	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)	
BENIUC Valentin	Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar (Republica Moldova)	
BOWERS Stephen	Doctor în filozofie, Profesor universitar (Statele Unite ale Americii)	
BROCHKOVA Katarina	Doctor în drept, conferențiar universitar (Slovacia)	
DERGACIOV Vladimir	Doctor habilitat în științe geografice, profesor universitar (Ucraina)	
DYULGEROVA Nina	Doctor habilitat în economie, profesor universitar (Bulgaria)	
DORUL Olga	Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
FUAREA Augustin	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
JANAS Karol	Doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar (Slovacia)	
IOVIȚĂ Alexandrina	Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova – Elveția)	
KAPUSTIN Anatolie	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)	
KRUGLAȘOV Anatol	Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar (Ucraina)	
KRUPSKAYA Rosa Luz Ugarte	Doctor în drept, profesor universitar (Peru)	
KUANG Zengjun	Doctor în drept, profesor universitar (China)	
LIPKOVA Ludmila	Doctor în economie, profesor universitar (Slovacia)	
PALINCHAK Mykola	Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar (Ucraina)	
POPA Dumitru	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
SAFAROV Nizami	Doctor în drept (Azerbaidjan)	
SYCI Alexandru	Doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar (Ucraina)	
SEPASHVILI Eka	Doctor în economie, conferențiar universitar (Georgia)	

COLEGIUL DE REDACȚIE (RECENZENȚII):

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT, PREȘEDINTE AL COLEGIULUI DE REDACȚIE: CHINDÎBALIUC Oleana , doctor în științe politice, conferențiar universitar		
MEMBRI AI COLEGIULUI DE REDACȚIE:		
ANIȚEI Nadia Cerasela	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
ARHILIUC Victoria	Doctor habilitat în drept, profesor cercetător (Republica Moldova)	
BALAN Oleg	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Republica Moldova)	
BURIAN Cristina	Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
CAZACU Doina	Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
CIUCĂ Aurora	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
CIUGUREANU-MIHAILUȚĂ Carolina	Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
GENTIMIR Alina Mirabela	Doctor în drept, conferențiar universitar (România)	
GLADARENCO-STOIAN Maia	Doctor în istorie (Marea Britanie)	
GRIGOROVA Darina	Doctor în istorie, profesor universitar (Bulgaria)	
ISMAYL Togrul	Doctor în istorie, doctor în economie, conferențiar universitar (Turcia)	
MANUKYAN Zhak	Doctor în istorie, conferențiar universitar (Armenia)	
MAZILU Dumitru	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
MĂRGINEANU Elna	Doctor în drept, lector universitar (Republica Moldova)	
METREVELI Levon	Doctor în științe politice, conferențiar universitar (Georgia)	
SÂRCU Diana	Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
SEDLIȚCHI Iurie	Doctor în drept, profesor universitar (Republica Moldova)	
SCIUCHINA Natalia	Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
SMOCHINĂ Carolina	Doctor în drept, conferențiar universitar (Cipru)	
TARJINO DE ARAUJO, Victor	Lector, Centrul de Drept Internațional (Brazilia)	
ZAHARIA Serghei	Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
ZAMANI Mohsen	Doctor în Geografie Politică (Iran)	

© „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, 2006-2025.

Toate drepturile rezervate

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Issued since 2006. Published 4 times a year
Since 2018, it is published 2 times a year

No. 2 (Volume 20), 2025

Scientific-theoretical and information-practical
periodical publication founded by

Association of International Law from
the Republic of Moldova

Co-founders:

The University of European Studies of Moldova,
The Association of Foreign Policy
and International Cooperation from the Republic of Moldova

Registered
by the State Registration Chamber
of the Ministry of Justice of the Republic of Moldova
the Certificate No. MD 000039 „4” august 2009

Accredited

by decision Nr. 12 din 23.02.2024
of the National Agency for Quality Assurance in Education and
Research (ANACEC) of the Republic of Moldova
as of profile scientific publication, Category „B”,
in the field of: 12.00.10 (552.08) - Public International Law; 12.00.03
(553.06) - Private International Law (*profile of legal science*) and
23.00.04 (562.01) -Theory and History of International Relations and
Global Development (*profile of political science*)

„Moldavian Journal of International Law and International
Relations” is a scientific journal that publishes articles
with *open access*, is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (CC BY).

The journal is included in the international database:
ROAD (Directory of Open Access scholarly Resources), European
Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS),
WZB. Social Science Research Center Berlin, Biblioteca Stiintifică
Electronică eLIBRARY.RU, CiteFactor, Instrumentul Bibliometric
National

to calculate the impact factor and citation index

OUR ADDRESS:

MD-2069, The Republic of Moldova, Chisinau, of. 305,
2/1 Ghenadie Iablocikin str.

Tel: (+373) 69185527
Fax: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com;
alexandruburian1953@gmail.com

WEB site: <http://rmdiri.md/>; <https://usem.md/md/p/rmdiri>

Edition index PIN: PM 32028

All scientific articles, received by the Editorial Board of our journal
are subject to mandatory review. The journal uses *double-blind*
reviewing – (authors do not know who reviews their paper, and
reviewers do not know the names of the authors).

The views of of the Editorial Board does not necessarily coincide with
the views of authors.

The responsibility for the authenticity and accuracy of the facts
in the published articles rests with the authors.

© Moldavian Journal of International Law
and International Relations, 2006-2025.
All rights reserved.

CONTENTS

PUBLIC INTERNATIONAL LAW

- **SCIUCHINA Natalia.** Constitutional guarantees and international labor standards for the protection of persons with disabilities.....9

EUROPEAN LAW

- **BALAN Oleg, DORUL Olga.** The legal nature of the principle of subsidiarity in European Union law.....19

INTERNATIONAL LAW OF OUTER SPACE

- **BURIAN Cristina.** Outer space and space debris in the context of the russian-ukrainian armed conflict: realities, analyses, conclusions.....28

INTERNATIONAL RELATIONS

- **DERGACHEV Vladimir.** Geopolitical transformation of the world. American perestroika and the collapse of the myth of the fabulous Eurland.....45

THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS

- **LISENCO Vladlena.** Dimensions of international security: a multidimensional approach to global stability.....67
- **MARGINEANU Elena.** Opinion: conceptualizing external interference in decision-making process and efforts to maintain the autonomy of developing countries.....77

THE TRIBUNE OF DISCUSSION

- **ZAMANI Mohsen.** Finland's role in the European Union's foreign policy: from neutrality to NATO membership.....86
- **DIRUN Anatoly.** "Frozen conflicts" and the problem of European security in the context of the theory of political realism.....95

THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS

- **CAMERZAN Ruxanda.** The problem of the fragmentation of international law in the age of globalization.....104
- **GAOZHENG Meng.** The international legal obligations of China regarding the right to education.....115
- **TALCHIU-CHIRITA Adela.** Francophonie and the Republic of Moldova: from cooperation in culture and education to cooperation in scientific diplomacy.....130
- **VALJENTOVÁ Tímea.** Politics and self-presentation: how women in politics use social media to build public image.....138

OUR JOURNAL

- Editorial board of the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”.....150
- Reviewers.....157
- About authors.....162
- Requirements to papers for publication in the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”.....169
- Declaration on the ethical and legal basis of the editorial policy.....179

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

No. 2 (Volume 20), 2025

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

EDITORIAL BOARD (CONSILIUM):

EDITOR –IN – CHIEF: BURIAN Alexander Doctor of Juridical Sciences, Professor		
DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF, HEAD OF EDITORSHIP: KINDIBALYK Olyana Ph.D in Political Sciences, Associate Professor		
DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: LISENCO Vladlena , Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor		
SCIENTIFIC SECRETARY: CHIRTOACA Natalia , Ph.D in Law, Professor		
MEMBER OF THE EDITORIAL BOARD (CONSILIUM):		
ANGEL Jose Luis IRIARTE	Doctor of Law, Professor (Spain)	
ABASHIDZE Aslan	Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)	
BENIUC Valentin	Doctor of Political Sciences, Professor (The Republic of Moldova)	
BOWERS Stephen	PhD in Philosophy, Professor (The United State of America)	
BROCHKOVA Katarina	Ph.D in Law, Associate Professor (The Slovak Republic)	
DERGACHEV Vladimir A.	Dr. Sc. (Geography), Professor, Expert in geopolitics (Ukraine)	
DYULGEROVA Nina	Doctor of Economic Sciences, Professor (Bulgaria)	
DORUL Olga	Ph.D in Law, Associate Professor (The Republic of Moldova)	
FUAREA Augustin	Doctor of Law, Professor (Romania)	
JANAS Karol	Doctor of Political Sciences, Associate Professor (The Slovak Republic)	
IOVITA Alexandrina	Ph.D in Law, Associate Professor (The Republic of Moldova – Switzerland)	
KAPUSTIN Anatoly	Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)	
KRUGLAȘOV Anatoliy	Doctor of Political Sciences, Professor (Ukraine)	
KRUPSKAYA Rosa Luz Ugarte	Doctor of Law, Professor (Peru)	
KUANG Zengjun	Doctor of Law, Professor (China)	
LIPKOVA Ludmila	Doctor of Economics, Professor (The Slovak Republic)	
PALINCHAK Mykola	Doctor of Political Sciences, Professor (Ukraine)	
POPA Dumitru	Doctor of Law, Professor (Romania)	
SAFAROV Nizami	Doctor of Law (Azerbaijan)	
SYCI Alexandru	Doctor of History, Professor (Ukraine)	
SEPASHVILI Eka	Doctor of Economic Sciences, Associate Professor (Georgia)	

EDITORSHIP (REVIEWERS):

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF, HEAD OF EDITORSHIP: KINDIBALYK Olyana , Ph.D in Political Sciences, Associate Professor		
MEMBER OF THE EDITORSHIP:		
ANITEI Nadia Cerasela	Ph.D in Law, Professor (Romania)	
ARHILIUC Victoria	Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Republic of Moldova)	
BALAN Oleg	Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Republic of Moldova)	
BURIAN Cristina	Ph.D in Law, Associate Professor (The Republic of Moldova)	
CAZACU Doina	Ph.D in Law, Associate Professor (The Republic of Moldova)	
CIUCA Aurora	Ph.D in Law, Professor (Romania)	
CIUGUREANU-MIHAILUȚĂ Carolina	Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
GENTIMIR Alina Mirabela	Ph.D in Law, Associate Professor (Romania)	
GLADARENCO-STOIAN Maia	Ph.D in History (United Kingdom)	
GRIGOROVA Darina	Ph.D in History, Professor (Bulgaria)	
ISMAYL Togrul	Ph.D in History, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor (Turkey)	
MANUKYAN Zhak	PhD in Historical Sciences, Associate Professor (Armenia)	
MARGINEANU Elena	Ph.D in Law, University Lecturer (The Republic of Moldova)	
MAZILU Dumitru	Doctor of Law, Professor (Romania)	
METREVELI Levan	Doctor of Political Sciences, Associate Professor (Georgia)	
SARCU Diana	Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor (The Republic of Moldova)	
SEDLITSCHI Yuri	Ph.D in Law, Professor (The Republic of Moldova)	
SCIUCHINA Natalia	Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor (The Republic of Moldova)	
SMOCHINA Carolina	Ph.D in Law, Associate Professor (Cyprus)	
TARJINO DE ARAUJO, Victor	Lecturer, Center for International Law (Brazil)	
ZAHARIA Serghei	Ph.D in Law, Associate Professor (The Republic of Moldova)	
ZAMANI Mohsen	PhD in Political Geography (Iran)	

© Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2006-2025.

All rights reserved.

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Выходит с 2006 года. Издавался 4 раза в год

С 2018 года издаётся 2 раза в год

№ 2 (Том 20), 2025 год

Научно-теоретический и информационно-практический
периодический журнал, основанный
Ассоциацией международного права Республики Молдова

Соучредители:

Европейский университет Молдовы,
Ассоциация внешней политики
и международного сотрудничества Республики Молдова

Зарегистрирован

Государственной Регистрационной Палатой
при Министерстве юстиции Республики Молдова
Сертификат № MD 000039 от «4» августа 2009 года

Аккредитован

решением Nr. 12 din 23.02.2024 Национального агентства по
обеспечению качества в образовании и исследованиях (ANACEC)
Республики Молдова как профильная научная публикация,

категория «В»,

по специальностям:

12.00.10 (552.08) - международное публичное право; 12.00.03
(553.06) – международное частное право (*профиль юридические
науки*) и 23.00.04 (562.01) - теория и история международных
отношений и глобального развития (*профиль политические
науки*)

«Молдавский журнал международного права и международных
отношений» является научным журналом, который публикует
статьи с *открытым доступом* под лицензией
Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (CC BY).

Журнал включен в международные базы данных:

ROAD (Directory of Open Access scholarly Resources), European
Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS),
WZB, Social Science Research Center Berlin, Biblioteca Stiintifică
Electronică eLIBRARY.RU, CiteFactor, Instrumentul Bibliometric
National

для учета импакт-фактора и индекса цитирования

НАШ АДРЕС:

ул. Г. Яблочкин, 2/1, оф. 305, мун. Кишинёв,
Республика Молдова, MD 2069

Тел. (+373) 69185527

Факс: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandrurubian@mail.ru; alexandrurubian@yahoo.com;
alexandrurubian1953@gmail.com

WEB страница: <http://rmdiri.md/>; <https://usem.md/md/p/rmdiri>

Почтовый индекс: RM 32028

Все научные статьи, поступившие в редакцию журнала,
подлежат обязательному рецензированию.

В журнале используются двустороннее слепое рецензирование
(„double-blind reviewing” – рецензент не знает, кто автор статьи,
автор статьи не знает, кто рецензент).

Мнения редакции не обязательно совпадают
с мнениями авторов публикаций.

Ответственность за точность проводимой информации
и изложение фактов лежит на авторах.

© «Молдавский журнал международного права
и международных отношений», 2006-2025.

Все права зарегистрированы

СОДЕРЖАНИЕ

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО

- **ЩУКИНА Наталья.** Конституционные гарантии и международные трудовые стандарты защиты лиц с ограниченными возможностями здоровья.....9

ЕВРОПЕЙСКОЕ ПРАВО

- **БАЛАН Олег, ДОРУЛ Ольга.** Правовая природа принципа субсидиарности в праве Европейского союза.....19

МЕЖДУНАРОДНОЕ КОСМИЧЕСКОЕ ПРАВО

- **БУРИАН Кристина.** Космическое пространство и космический мусор в контексте российско-украинского вооруженного конфликта: реалии, анализ, выводы.....28

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

- **ДЕРГАЧЕВ Владимир.** Геополитическая трансформация мира. Американская перестройка и крушение мифа о сказочном Евраленде.....45

НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ

- **ЛЫСЕНКО Владлена.** Аспекты международной безопасности: многогранный подход к глобальной стабильности67
- **МЭРЖИНЯНУ Елена.** Мнение: концептуализация внешнего вмешательства в процесс принятия решений и усилия по поддержанию автономии развивающихся государств.....77

ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА

- **ЗАМАНИ Мохсен.** Роль Финляндии во внешней политике Европейского союза: от нейтралитета к членству в НАТО.....86
- **ДИРУН Анатолий.** «Замороженные конфликты» и проблема европейской безопасности в контексте теории политического реализма.....95

ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

- **КАМЕРЗАН Руксанда.** Проблематика фрагментации международного права в эпоху глобализации104
- **ГАОЧЖЭН Мэн.** Международно-правовые обязательства Китая относительно права на образование.....115
- **ТАЛКИУ-КИРИЦЭ Адела.** Франкофония и Республика Молдова: от сотрудничества в области культуры и образования к сотрудничеству в области научной дипломатии.....130
- **ВАЛЙЕНТОВА Тимея.** Политика и самопрезентация: как женщины-политики используют социальные сети для создания общественного имиджа.....138

О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

- Редакционный совет «Молдавского журнала международного права и международных отношений».....150
- Редакционная коллегия (Рецензенты).....157
- Наши авторы.....162
- Требования к оформлению статей для публикации в «Молдавском журнале международного права и международных отношений».....173
- Декларация об этических и правовых основах редакционной политики.....181

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

№ 2 (Том 20), 2025

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР: БУРИАН Александр доктор юридических наук, профессор		
ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА, ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ: КИНДЫБАЛЮК Оляна , кандидат политических наук, доцент		
ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА: ЛЫСЕНКО Владлена , доктор юридических наук, доцент		
УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ: КИРТОАКЭ Наталья , кандидат юридических наук, профессор		
ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:		
АНХЕЛ Хосе Луис ИРИАРТЕ	Доктор права, профессор (Испания)	
АБАШИДЗЕ Аслан	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
БАУЭРС, Стивен	Доктор философии, профессор (Соединенные Штаты Америки)	
БЕНЮК Валентин	Доктор политических наук, профессор (Республика Молдова)	
БРОЦКОВА Катарина	Доктор права, доцент (Словацкая Республика)	
ДЕРГАЧЕВ Владимир	Доктор географических наук, профессор (Украина)	
ДОРУЛ Ольга	Кандидат юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
ДЮЛГЕРОВА Нина	Доктор экономических наук, профессор (Болгария)	
ИОВИЦЭ Александрина	Кандидат юридических наук, доцент (Республика Молдова – Швейцария)	
КАПУСТИН Анатолий	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
КРУГЛАШОВ Анатолий	Доктор политических наук, профессор (Украина)	
КРУПСКАЯ Роза Луз Угарте	Доктор юридических наук, профессор (Перу)	
КУАН Цзэньцзюнь	Доктор исторических наук, профессор (Китай)	
ЛИПКОВА Людмила	Доктор экономических наук, профессор (Словацкая Республика)	
ПАЛИНЧАК Микола	Доктор политических наук, профессор (Украина)	
ПОПА Дмитрий	Доктор права, профессор (Румыния)	
САФАРОВ Низами	Доктор юридических наук (Азербайджан)	
СЕПАШВИЛИ Эка	Доктор экономики, доцент (Грузия)	
СЫЧ Александр	Доктор исторических наук, профессор (Украина)	
ФУЕРЕА Августин	Доктор права, профессор (Румыния)	
ЯНАС Карол	Доктор политических наук, доцент (Словацкая Республика)	

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ (РЕЦЕНЗЕНТЫ):

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА, ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ: КИНДЫБАЛЮК Оляна , кандидат политических наук, доцент		
ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:		
АНИЩЕЙ Надия Черасела	Доктор права, профессор (Румыния)	
АРХИЛЮК Виктория	Доктор юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
БАЛАН Олег	Доктор юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
БУРИАН Кристина	Кандидат юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
ГЛАДАРЕНКО-СТОЯН Майя	Доктор истории (Великобритания)	
ГРИГОРОВА Дарина	Доктор истории, профессор (Болгария)	
ДЖЕНТИМИР Алина	Доктор права, доцент (Румыния)	
ЗАХАРИЯ Сергей	Доктор права, доцент (Республика Молдова)	
ЗАМАНИ Мохсен	Доктор политической географии (Иран)	
ИСМАИЛ Тогрул	Доктор истории, доктор экономики, доцент (Турция)	
КАЗАКУ Дойна	Кандидат юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
МАНУКЯН Жак	Кандидат исторических наук, доцент (Армения)	
МАЗИЛУ Думитру	Доктор права, профессор (Румыния)	
МЕТРЕВЕЛИ Леван	Доктор политических наук, доцент (Грузия)	
МЭРДЖИНЯНУ Елена	Кандидат юридических наук, преподаватель (Республика Молдова)	
СЕДЛЕЦКИЙ Юрий	Кандидат юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
СЫРКУ Диана	Доктор юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
СМОКИНА Каролина	Доктор права, доцент (Кипр)	
ТАРЖИНО ДЕ АРАУХО, Виктор	Преподаватель, Центр международного права (Бразилия)	
ЧИУКЭ Аурора	Доктор права, профессор (Румыния)	
ЧМУРЯНУ-МИХАЙЛУКЭ Каролина	Кандидат юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
ЩУКИНА Наталья	Доктор юридических наук, доцент (Республика Молдова)	

© «Молдавский журнал международного права и международных отношений», 2006-2025.

Все права зарегистрированы

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, a fost lansată în anul 2006 ca proiecție a unui forum ce promovează valorificarea diferitelor opinii, uneori diametral opuse, cu privire la starea actuală a dreptului internațional și a relațiilor internaționale, familiarizând cititorii săi cu punctele de vedere ale experților și oamenilor de știință din diferite țări, atât din Orient, cât și din Occident.

Revista publică articole cu *access liber*, este licențiată de [Creative Commons Attribution 4.0 International Public License](#) (CC BY), este acreditată în Moldova ca o publicație științifică, fiind inclusă în diverse baze de date internaționale: [ROAD \(Directory of Open Access scholarly Resources\)](#), [European Reference Index for the Humanities and Social Sciences \(ERIH PLUS\)](#), [WZB. Social Science Research Center Berlin](#), [CiteFactor](#), [Biblioteca electronică științifică eLIBRARY.RU](#), [Instrumentul Bibliometric Național](#) et al., pentru calcularea factorului de impact și indicele de citare. Revista folosește recenzarea „double-blind reviewing” — (recenzentul nu știe cine este autorul articolului, autorul nu știe cine este recenzent).

Actualmente, publicația este o revistă conceptuală despre diferite domenii ale dreptului internațional și relațiilor internaționale, devenind un centru de atracție pentru forțele de creație, care a obținut recunoașterea publicului și a creat un colectiv larg de autori.

De-a lungul perioadei 2006-2025 în revistă au fost publicate mai mult de 870 de articole a autorilor din peste 25 de țări (Republica Moldova - 471, Ucraina - 85, România - 61, Federația Rusă - 53, Republica Slovacă - 45, Bulgaria - 10, Republica Belarus - 8, Republica Federală Germania - 7, Georgia - 7, Republica Franceză - 6, Grecia - 5, Turcia - 5, Azerbaidjan - 4, Regatul Spaniei - 3, Tadjikistan - 2, Ungaria - 2, Republica Polonă - 4, Cehia - 1, Cuba - 1, Israel - 1, SUA - 1, Republica Populară Chineză - 1, etc.). Spectrul problemelor examinate a devenit extrem de larg. O atenție sporită este acordată elucidării problemelor teoretico-practice din domeniul dreptului internațional și al relațiilor internaționale.

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

The „[Moldavian Journal of International Law and International Relations](#)” was launched in 2006 as an open forum for different, sometimes diametrically opposite points of view on the current state of international law and international relations, acquainting its readers with the views of scientists and experts from different countries, both in the East and the West.

The journal that publishes articles with *open access*, is licensed under [Creative Commons Attribution 4.0 International Public License](#) (CC BY), accredited in the Republic of Moldova as a scientific publication, is included in the international database: [ROAD \(Directory of Open Access scholarly Resources\)](#), [European Reference Index for the Humanities and Social Sciences \(ERIH PLUS\)](#), [WZB. Social Science Research Center Berlin](#), [CiteFactor](#), [Biblioteca electronică științifică eLIBRARY.RU](#), [Instrumentul Bibliometric Național](#) etc., to calculate the impact factor and citation index. The journal uses *double-blind* reviewing — (authors do not know who reviews their paper, and reviewers do not know the names of the authors).

Today it is a conceptual journal about various fields of international law and international relations, which became the centre of attraction of creative forces and managed to find its readers, forming around a wide group of authors.

Over the period 2006-2025 more than 870 articles have been published in the journal, by authors from more than 25 countries (The Republic of Moldova - 471, Ukraine - 85, Romania - 61, The Russian Federation - 53, The Slovak Republic - 45, Bulgaria - 10, The Republic of Belarus - 8, The Federal Republic of Germany - 7, Georgia - 7, The French Republic - 6, Greece - 5, Turkey - 5, Azerbaijan - 4, Spain - 3, Tajikistan - 2, Hungary - 2, Poland - 4, Czech Republic - 1, Cuba - 1, Israel - 1, USA - 1, The People's Republic of China - 1, etc.). Spectrum of the issues was as broad as possible. Particular attention is given to coverage of theoretical and practical issues of international law and international relations.

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Издание «[Молдавского журнала международного права и международных отношений](#)» стартовало в 2006 г. как открытая трибуна для различных, подчас диаметрально противоположных точек зрения на современное состояние международного права и международных отношений, знакомя своих читателей с взглядами ученых и экспертов из разных стран, как с Востока, так и с Запада.

Журнал публикует статьи с *открытым доступом* под лицензией [Creative Commons Attribution 4.0 International Public License](#) (CC BY), аккредитован в Молдавии как научное издание, включен в различные международные базы данных: [ROAD \(Directory of Open Access scholarly Resources\)](#), [European Reference Index for the Humanities and Social Sciences \(ERIH PLUS\)](#), [WZB. Social Science Research Center Berlin](#), [CiteFactor](#), [Biblioteca electronică științifică eLIBRARY.RU](#), [Instrumentul Bibliometric Național](#) и др. для учета импакт-фактора и индекса цитирования. В журнале используются двустороннее слепое рецензирование (*double-blind reviewing* — рецензент не знает, кто автор статьи, автор статьи не знает, кто рецензент).

Сегодня это концептуальный журнал о самых различных сферах международного права и международных отношений, который стал центром притяжения творческих сил и сумел найти своего читателя, сформировав вокруг себя широкий авторский коллектив.

За 2006-2025 гг. в журнале было опубликовано более 870 статей авторов из более 25 стран (Республика Молдова - 471, Украина - 85, Румыния - 61, Российская Федерация - 53, Словацкая Республика - 45, Болгария - 10, Республика Беларусь - 8, Германия - 7, Грузия - 7, Французская Республика - 6, Греция - 5, Турция - 5, Азербайджан - 4, Королевство Испания - 3, Таджикистан - 2, Венгрия - 2, Польша - 4, Чехия - 1, Куба - 1, Израиль - 1, США - 1, КНР - 1, и т.д.). Спектр рассматриваемых проблем стал максимально широким. Особое внимание уделяется освещению теоретических и практических вопросов международного права и международных отношений.

 REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2025, Issue 2, Volume 20, Pages 9-18. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 02.04.2025 Reviewed 12.05.2025 Accepted: 20.06.2025 Published: 01.07.2025 https://doi.org/10.61753/1857-1999-2345-1963/2025.20-2.01
---	---

**DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC
PUBLIC INTERNATIONAL LAW
МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО**

**CONSTITUTIONAL GUARANTEES AND INTERNATIONAL LABOR
STANDARDS FOR THE PROTECTION OF PERSONS WITH DISABILITIES**

**GARANȚII CONSTITUȚIONALE ȘI STANDARDE INTERNAȚIONALE DE
MUNCĂ PENTRU PROTECȚIA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI**

**КОНСТИТУЦИОННЫЕ ГАРАНТИИ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ТРУДОВЫЕ
СТАНДАРТЫ ЗАЩИТЫ ЛИЦ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ
ЗДОРОВЬЯ**

SCIUCHINA Natalia* / SHCHUKINA Natalia / ЩУКИНА Наталья

ABSTRACT:

**CONSTITUTIONAL GUARANTEES AND INTERNATIONAL LABOR STANDARDS
FOR THE PROTECTION OF PERSONS WITH DISABILITIES**

National labor and social legislation, international norms and standards establish guarantees in the field of employment and labor process for persons with disabilities. The main principles in the legal regulation of labor relations of persons with disabilities are the principles of equality and the principle of prohibition of discrimination on the basis of health status.

Most of the norms of the current national labor legislation, as well as international legal norms, regulate the issues of the labor process, rest time and other issues related to labor. At the same time, it should be noted that persons with disabilities face the problem in the process of employment. In practice, questions arise regarding the effectiveness of the application of current legislation, the adequacy of the level of guarantees for persons with disabilities, and the application of international mechanisms for the protection of rights. The basis for legal regulation remains constitutional norms - guarantees that are specified in branch legislation.

The article provides a comparative legal analysis of the national legislation of the Republic of Moldova regulating the relations in question and the norms of international law. The analysis is carried out through the prism of constitutional guarantees, taking into account the constitutional provision on the priority of the norms of the international law. A number of conclusions and proposals are formulated to improve the effectiveness of the implementation of the current legislation of the Republic of Moldova and to ensure guarantees of the rights of persons with disabilities in the labor and social spheres.

Key words: constitutional rights, legislation, persons with disabilities, suitable work in accordance with labor recommendations, international labor standards, legal guarantees.

* **SCIUCHINA Natalia** - Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat, (Comrat, Republica Moldova). / **SCIUCHINA Natalia** - Doctor habilitat in law, Associate Professor, Comrat State University, (Comrat, Republic of Moldova). / **ЩУКИНА Наталья** – доктор юридических наук, доцент, Комратский государственный университет, (Комрат, Республика Молдова). **E-mail:** nataliashchukina@gmail.com ; +37377795499 ; <https://orcid.org/0000-0001-5858-4924>

JEL Classification: K 10, K 33; K 31

Universal Decimal Classification: 342.7; 341; 349.23/24

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.01>

РЕЗЮМЕ:

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ГАРАНТИИ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ТРУДОВЫЕ СТАНДАРТЫ ЗАЩИТЫ ЛИЦ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ

Национальное трудовое и социальное законодательство, международные нормы и стандарты устанавливают гарантии в области занятости и трудового процесса для лиц с ограниченными возможностями. Основными принципами в правовом регулировании трудовых отношений лиц с ограниченными возможностями являются принципы равенства и принцип запрета дискриминации по признаку состояния здоровья.

Большинство норм действующего национального трудового законодательства, а также международно-правовые нормы регулируют вопросы трудового процесса, времени отдыха и другие вопросы, связанные с трудом. В то же время следует отметить, что лица с ограниченными возможностями сталкиваются с проблемой в процессе трудоустройства. На практике возникают вопросы относительно эффективности применения действующего законодательства, адекватности уровня гарантий для лиц с ограниченными возможностями, применения международных механизмов защиты прав. Основой правового регулирования остаются конституционные нормы - гарантии, которые указаны в отраслевом законодательстве.

В статье проводится сравнительно-правовой анализ национального законодательства Республики Молдова, регулирующего рассматриваемые отношения, и норм международного права. Анализ проводится через призму конституционных гарантий с учетом конституционного положения о приоритете норм международного права. Сформулирован ряд выводов и предложений по повышению эффективности внедрения действующего законодательства Республики Молдова и обеспечению гарантий прав лиц с ограниченными возможностями в трудовой и социальной сферах.

Ключевые слова: конституционные права, лица с ограниченными возможностями, подходящая работа в соответствии с трудовыми рекомендациями, международные трудовые стандарты, правовые гарантии.

JEL Classification: K 10, K 33; K 31

УДК: 342.7; 341; 349.23/24

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.01>

REZUMAT:

GARANȚII CONSTITUȚIONALE ȘI STANDARDE INTERNAȚIONALE DE MUNCĂ PENTRU PROTECȚIA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Legislația națională și socială a muncii, normele și standardele internaționale stabilesc garanții în domeniul angajării și procesului de muncă pentru persoanele cu dizabilități. Principiile de bază în reglementarea legală a raporturilor de muncă ale persoanelor cu dizabilități sunt principiile egalității și principiul interzicerii discriminării pe baza stării de sănătate.

Majoritatea normelor din legislația națională actuală a muncii, precum și normele juridice internaționale, reglementează problemele procesului de muncă, timpul de odihnă și alte aspecte legate de muncă. În același timp, trebuie menționat că persoanele cu dizabilități se confruntă cu problema în procesul de angajare. În practică, se ridică întrebări privind eficacitatea aplicării legislației în vigoare, adecvarea nivelului de garanții pentru persoanele cu dizabilități și aplicarea mecanismelor internaționale de protecție a drepturilor. La baza reglementării legale rămân normele constituționale - garanții care sunt specificate în legislația ramură.

Articolul oferă o analiză juridică comparativă a legislației naționale a Republicii Moldova care reglementează raporturile în cauză și normele dreptului internațional. Analiza se realizează prin prisma garanțiilor constituționale, ținând cont de prevederea constituțională privind prioritatea normelor

dreptului internațional. Sunt formulate o serie de concluzii și propuneri pentru îmbunătățirea eficienței implementării legislației actuale a Republicii Moldova și pentru asigurarea garanțiilor drepturilor persoanelor cu dizabilități în sfera muncii și socială.

Cuvinte cheie: drepturi constituționale, persoane cu dizabilități, muncă adecvată în conformitate cu recomandările muncii, standarde internaționale de muncă, garanții legale.

Clasificare JEL: : K 10, K 33; K 31

CZU: 342.7; 341; 349.23/24

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.01>

Introduction

Protecting the rights and freedoms of people with disabilities is one of the most important tasks and duties of modern society. The Constitution of the Republic of Moldova¹ recognizes the right to equality and non-discrimination as a fundamental principle of the legal system. At the level of the main legal act, the right to protection from discrimination is guaranteed. In the context of labor rights, this includes creating conditions for the full participation of people with disabilities in working life, which requires both internal legal regulation and compliance with international labor standards. When considering the constitutional basis for the realization and protection of the rights of persons with disabilities, it should be noted that the rights and freedoms enshrined in Articles 15 and 16 of the Constitution are, respectively, the right to enjoy the rights and freedoms enshrined in the Constitution and other laws, and have the duties stipulated by them. The constitutional right to enjoy the rights and freedoms enshrined in the Constitution and other laws and to have the duties provided for by them (Article 15) and the right of citizens of the Republic of Moldova to equality before the law and the authorities (Article 16)² define general provisions and do not directly define persons with disabilities as subjects of the realization of these rights and guarantees.

Constitutional guarantees and international labor standards for the protection of persons with disabilities

At the same time, it should be noted that Article 51 of the Constitution of the Republic of Moldova "Protection of persons with physical, mental and psychiatric disabilities" in Part 1 directly refers to persons with physical, mental and psychiatric disabilities as subjects who enjoy special protection of the whole society. This norm proclaims that the state shall ensure for these persons normal conditions for treatment, rehabilitation, education, training and inclusion in the life of society.

Thus, part 1 of article 43 of the Constitution of the Republic of Moldova "Right to work and labor protection", which enshrines the right of every person to work, free choice of work, fair and satisfactory working conditions, as well as the right to protection from unemployment, fully applies to the subjects in question. At the same time, it should be noted that persons with disabilities as special subjects of law are defined in the Labor Code of the Republic of Moldova, as well as in a number of organic laws that provide for the enforcement of constitutional provisions on guarantees, benefits and equality. The Law of the Republic of Moldova of social integration of persons with disabilities defines a person with disabilities as "a person with physical, mental, intellectual or sensory impairments that, when interacting with various barriers/obstacles, may hinder the full and effective participation of this person in the life of society on an equal basis with other persons" (Article 2).³ It should be noted that

¹ Constitution of the Republic of Moldova (1994). [Online]: URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17055&lang=ro# (Date of visit: 31.03.2025).

² Art. 15, Art. 16 of the Constitution of the Republic of Moldova (1994). [Online]: URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17055&lang=ro# (Date of visit: 31.03.2025).

³ Law of the Republic of Moldova № 60 30-03-2012 on social integration of persons with disabilities. Published: 27-07-2012 in Monitorul Oficial № 155-159 article № 508. [Online]: URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146155&lang=ru (Date of visit: 29.03.2025).

Article 4 of the law № 60 defines the circle of persons covered by the law (applies to persons with disabilities – citizens of the Republic of Moldova and foreign citizens residing in the Republic of Moldova legally), and defines the priority of the norms of international law in regulating relations governed by the said law. Chapter V «Employment of persons with disabilities»¹, specifies the constitutional provisions regarding equality and inclusion as applied to the mentioned persons. It is obvious that the application of individual provisions of the chapter' legal norms of the law presupposes adherence to the norms of the labor code, as the basic normative act in the sphere of legal regulation of labor relations. Since the legislation of the Republic of Moldova on the labor of persons with disabilities is brought into line with ratified international acts, the main provisions correspond to international standards. At the same time, it should be especially noted that the rights and guarantees of persons with disabilities, provided by this law, can be conditionally grouped into those provided for persons with disabilities in general and the second group - those provided for persons who have acquired a disability in the workplace. The social component of labor legislation in this case provides additional guarantees for these workers (Article 37. Obligations of employers to employ persons who have lost their employability at the workplace).

The Republic of Moldova, as a member of the international community, undertakes to comply with and implement international standards for the protection of the rights of people with disabilities, including in the field of labor. This direction is reflected both in national legislation and in international treaties to which the country has acceded, such as the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities² and its Optional Protocol and a list of other international acts.

The issues of compliance of the national legislation of the Republic of Moldova with international standards and norms are becoming especially relevant given the Republic of Moldova's status as a candidate for EU membership. EU recommendations in this area are determined, first of all, by the emphasis on the implementation of inclusive personnel policies that promote the employment of men and women with various types of disabilities. These approaches should reflect measures to ensure equal pay and opportunities to perform equivalent work; accessibility of the workplace and "reasonable accommodations"; protection against discrimination on grounds of age, gender and disability in the workplace, which includes the right to "reasonable accommodations".³ The Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030⁴ was developed as a framework document defining the directions of activities to ensure the inclusion and participation of persons with disabilities in all spheres of society. One of seven initiatives that were identified for development within the strategy is «A package to improve labour market outcomes of persons with disabilities» (No. 5). It should be noted that the employment situation and opportunities for disabled people to exercise their labour rights in the EU countries is far from ideal. Based on the results of the interim implementation of the strategy's measures, the reporting documentation provides data that allows us to assess the situation on the EU labour market for disabled people. In 2023, 26.8% of the EU population over 16 years of age had some form of disability. Currently, only

¹ Chapter V, Law of the Republic of Moldova № 60 30-03-2012 on social integration of persons with disabilities. Published: 27-07-2012 in Monitorul Oficial № 155-159 article № 508. [Online]: URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146155&lang=ru (Date of visit: 29.03.2025).

² The Convention on the Rights of Persons with Disabilities (A/RES/61/106), was adopted on 13 December 2006 at the United Nations Headquarters in New York, and was opened for signature on 30 March 2007. [Online]: URL: <https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd> (Date of visit: 29.03.2025).

³ Guidelines on disability inclusion in EU-funded humanitarian aid operations. European Commission Directorate-General for Civil Protection and Humanitarian Aid. 2019. [Online]: URL: https://ec.europa.eu/echo/files/policies/disability_inclusion/doc_echo_og_inclusion_ru_200819_liens_bd_ru.pdf (Date of visit: 29.03.2025).

⁴ The Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030. [Online]: URL: <https://op.europa.eu/publication-detail/-/publication/3e1e2228-7c97-11eb-9ac9-01aa75ed71a1> (Date of visit: 30.03.2025).

half of the 42.8 million persons with disabilities of working age in the EU is employed¹. In almost all European countries, people with disabilities still face significant barriers in accessing work, healthcare, higher education or ensuring an adequate standard of living. The main indicator of employment of people with disabilities is the disability employment gap (prepared by Eurostat).¹¹ In 2023, the EU average was 21.5 p.p., Bulgaria had the highest disability employment gap, replacing Ireland in the ranking.² For the Republic of Moldova, statistical data presented, in particular by the Ombudsman's Office, are also of interest. According to the 2023 study on the perception of human rights in the Republic of Moldova, conducted by the Ombudsman's Office of the Republic of Moldova, respondents considered that the state worst ensures the right to work for persons with disabilities (38.8%), while best for women, 58.3% of respondents' votes. At the same time, the study showed that in 2023, the right to work and labor protection had the highest percentage increase (63% of respondents answered that the right is respected) compared to the 2020 study (45.1%) and represented a significant increase compared to 2016 (19.8%).³ According to the National Bureau of Labor Force Survey Statistics, the labor force participation rate for persons with disabilities in 2023 was 17.0%, compared to 49.2% for persons without disabilities. Among males with disabilities, the participation rate was 16.0% and among females it was 18.2%. In urban areas, the labor force participation rate was 21.1% and in rural areas it was 15.3%.⁴ As of January 1, 2024, the number of persons recognized as disabled in Moldova was 161.9 thousand people or 6.7% of the country's permanent population. Of the total number of people with disabilities, about 61,000 are aged 30-45 years, and 51,700 are aged 55-64. Children and persons under the age of 29 are the smallest category of persons with disabilities. Thus, it is evident that employment is a pressing issue for persons with disabilities who are of working age.⁵

The data provided show the general situation on the labor market, and only in general allow us to speak about the employment of disabled persons. Of course, these figures do not take into account the degree of disability, the desire to be employed, accessibility from the point of view of the place of residence of disabled persons.

Considering in this article the issues of the relationship between national legislation, conditioned by constitutional provisions, and the norms of international law, it is necessary to note that international standards, as well as EU standards (which the Republic of Moldova adopts and brings national legislation into compliance) serve as a general basis for the legal regulation of labor relations of persons with disabilities. At the same time, these issues are interesting as a comparison of the level of achievement of human rights in accordance with international standards.

The employment of persons with disabilities is continuing to be the subject of discussion and decision-making both at the level of national legislation and at the international level. The UN and ILO have adopted a large number of conventions, recommendations, declarations and

¹ Disability Employment Package to improve labour market outcomes for persons with disabilities. [Online]: URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030/disability-employment-package-improve-labour-market-outcomes-persons-disabilities_en (Date of visit: 31.03.2025).

² The EU Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030. Achievements and perspectives. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies PE 767.095 - November 2024. [Online]: URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a051b36c-ad37-11ef-acb1-01aa75ed71a1/language-en> (Date of visit: 31.03.2025).

³ *Annual report on the observance of human rights and freedoms in the Republic of Moldova in 2023*. [Online]: URL: <https://ombudsman.md/ru/post-document/annual-report-on-the-observance-of-human-rights-and-freedoms-in-the-republic-of-moldova-in-2023/> (Date of visit: 31.03.2025).

⁴ People with disabilities in the Republic of Moldova in 2023. [Online]: URL: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2023-9460_61550.html (Date of visit: 01.04.2025).

⁵ People with disabilities in the Republic of Moldova in 2023. [Online]: URL: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2023-9460_61550.html (Date of visit: 01.04.2025).

published a number of reviews of the legislation of participating countries on employment assistance for persons with disabilities.

It is obvious that the possibility of employment taking into account the state of health and disability for persons with disabilities is a guarantee of a decent standard of living and the provision of legal rights and interests. In addition, it can certainly be considered as the main way of socialization and overcoming social isolation.

According to the UN, people with disabilities make up about 15% of the world's population, or about 1 billion people. Following the achievement of the Sustainable Development Goals, the United Nations in 2019 has adopted the United Nations Disability Inclusion Strategy (UNDIS), which was aimed to bring about lasting and transformative change on disability inclusion in the work of the UN (United Nations Disability Inclusion Strategy 2022-2025). United Nations Development Coordination Office (UN office for coordination of Humanitarian Affairs) (DCO) recognizes that the full and effective inclusion of all people in the UN system can only be possible if there is systemic and sustainable change on disability inclusion across all three pillars of the organization (peace and security, human rights and development) and when all development processes are accessible to and inclusive of persons with disabilities on an equal basis with others.

Of course, the process of involving people with disabilities in the workforce involves a lot of aspects. This includes their psychological readiness to work and taking into account their physical abilities and the readiness of the employer to create conditions for a person with a disability to work. Therefore, the state takes into account all these factors in its employment policy, or should do so. Since legislation at the national level must comply with international norms and standards. Therefore, the issues of legal protection of persons with disabilities at the stage of job search and ensuring employment are an important component of ensuring their right to work and to a decent standard of living.

Labor activity is an opportunity to economically provide for person and his\her needs, and to be a full-fledged part of modern society. People with disabilities are increasingly declaring themselves as an active, independent and viable social part of the population, who, on an equal footing with everyone, wants to be employed and work in the labor market. One of the ways to achieve this goal is the study of legal issues related to the promotion of employment and labor adaptation of people with disabilities under the laws of the state.

Sources are international acts and treaties (contain generally recognized principles of international law). Activities in the field of rehabilitation and labor adaptation of disabled people are regulated by international legislation within the framework of international agreements and treaties, as well as by national legislation: laws and by-laws.¹

Emphasizing the importance of professional orientation, it should be noted that this direction is one of the key ones in the system of rehabilitation and habilitation of the disabled. Speaking about the involvement of people with disabilities in the processes in the labor market, these phenomena should be considered taking into account many aspects. Career guidance should include measures to obtain general and vocational education, vocational training, assistance in finding employment (including in special jobs), and industrial adaptation.

The Standard Rules for the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities² were adopted by the United Nations General Assembly at its forty-eighth session on 20 December 1993.

¹ Sciuchina N. Enlargement of social security as one of the practices of the International Labour Organization\ International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. № 19 (29). Boston. USA, 2016, 68 p, p. 37-41.

² The Standard Rules for the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities [Online]: URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/standard-rules-equalization-opportunities-persons-disabilities#:~:text=the%20labour%20market> (Date of visit: 01.04.2025).

Recognizing the importance of the principles contained in the World Program of Action for Persons with Disabilities¹ and the Standard Rules for Ensuring equal opportunities for persons with disabilities, have, in terms of influencing the promotion, formulation and evaluation of policies, plans, programs and activities at the national, regional and international levels to further ensure equal opportunities for persons with disabilities, recognizing also that discrimination against any person on the basis of disability is an infringement of the dignity and value inherent in the human person.

The valuable current and potential contribution of persons with disabilities to the overall well-being and diversity of their local communities, and the fact that promoting the full enjoyment by persons with disabilities of their human rights and fundamental freedoms, as well as the full participation of persons with disabilities, will strengthen their sense of ownership and achieve significant human, social and the economic development of society and the eradication of poverty, recognizing that accessibility to the physical, social, economic and cultural environment, health and education, as well as information and communication is important, as it enables persons with disabilities to fully enjoy all human rights and fundamental freedoms. Whereas each individual, having duties towards other people and the community to which he belongs, must strive to promote and respect the rights recognized in the International Bill of Human Rights.²

According to Art. 1 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, a person with a disability should be understood as “a person with persistent physical, mental, intellectual or sensory impairments which, in interaction with various barriers, may prevent their full and effective participation in society on an equal basis with others”.

In accordance with Article 8, paragraph 2 a) III) of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, it is necessary to promote the recognition of the skills, merit and abilities of persons with disabilities, as well as their contribution to the workplace and the labor market.

In Art. 27 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities states that States parties recognize the right of persons with disabilities to work on an equal basis with others. It includes the right to be able to earn a living in a job that a person with a disability has freely chosen or freely agreed to, in an environment where the labor market and work environment is open, inclusive and accessible to persons with disabilities. Participating States take on responsibilities promote the realization of the right to work, including by those persons who acquire a disability during employment, by adopting, including through legislation, appropriate measures aimed primarily at non-discrimination in the labor market.

In this regard, a number of examples of countries whose legislation establishes guarantees at the stage of job search and labor adaptation in the labor market for people with disabilities deserve attention. For example, in Spain Law 13 of 7 April 1982³ on the social integration of disabled people is based on a constitutional provision which lays down that the public authorities must apply policies on the prevention, treatment, rehabilitation and integration of persons with physical, mental or sensory impairments. Under the law the first aim of employment policy for disabled people is to integrate them into the open employment system or, where this is not possible, the sheltered employment scheme. In accordance with this law, the principle of quoting jobs for disabled people is in effect, taking into account the total number of employees at the enterprise. Employers of over 50 workers are required to reserve

¹ The World Programme of Action concerning Disabled Persons, adopted by the General Assembly on 3 December 1982. [Online]: URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/history-of-united-nations-and-persons-with-disabilities-the-world-programme-of-action-concerning-disabled-persons> (Date of visit: 01.04.2025).

² The International Bill of Human Rights. [Online]: URL: <https://www.ohchr.org/en/what-are-human-rights/international-bill-human-rights#> (Date of visit: 01.04.2025).

³ Spain. Law 13/1982 Of 7 April, Social Integration Of The Disabled. [Online]: URL: <https://www.global-regulation.com/translation/spain/1485959/law-13-1982-of-7-april%252c-social-integration-of-the-disabled.htm> (Date of visit: 19.03.2025)

2 % of their jobs for people registered as disabled with the employment services. For civil service staff the quota is set at 3 %. Support is also granted to companies to facilitate the employment of disabled people by establishing conditions such that they can take back their own disabled employees at the end of the period of convalescence and tax reductions are granted on the earnings of companies or individuals for any additional recruitment of disabled employees under open-ended contracts¹. The general principles of Italian policy relating to disabled people are set out in Law 104 of 5 February 1992²: respect for human dignity and fundamental freedoms and the autonomy of the disabled person; prevention and removal of obstacles which hamper the development of the disabled person; attainment of as much autonomy and participation in community life as possible; the fulfillment of civil, political and property rights.³

The law also contains special provisions to promote occupational integration, such as measures to make workplaces and transport accessible, extension of compulsory employment to people with psychological impairments and the establishment of funds to ensure fulfillment of the right of disabled people to vocational training⁴.

Legal examples from the legislation of other countries also show that the main areas of national legislation, taking into account international norms, are the following:

non-discrimination, taking into account the physical and mental characteristics of the characteristics of people with disabilities, measures of economic incentives for employers, information campaigns to take into account the interests of persons with disabilities in the world of work, psychological rehabilitation and adaptation programs, financial support programs for the disabled and employers, and others.

So, it can be noted that the issues of legal measures in the field of promoting labor adaptation and finding a job for persons with disabilities in states at the national level are based on the norms of the international framework and international labor standards and social security standards. The legislation provides for guarantees against discrimination in the field of labor and in the field of employment promotion for persons with disabilities, as well as measures for job quotas. This makes the procedure of employment and job search for people with disabilities more accessible.

It should be borne in mind that after the covid pandemic, changes in the labor market have certainly affected the employment of people with disabilities. If before remote work was usually an exception, now it is a common trend. And disabled people, even where there is no particular need for it, are sometimes offered work remotely.

Conclusion

In addition, the issue of psychological adaptation of disabled people and psychological readiness to find work and readiness to start working on general conditions, for example, in a team, remains a problem. While this is probably less of a legal issue, it would still be effective for employment services to offer psychological counseling to people with disabilities if they need it.

Even with the appropriate qualifications and level of education, it is much more difficult for them to navigate the labor market and find a suitable job taking into account their health status. To a greater extent, this applies to those persons who became disabled in adulthood,

¹ European Commission Compendium: Good practice in employment of people with disabilities Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities, 1999. [Online]: URL: https://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/disable/socpart/comp01_en.pdf (Date of visit: 19.03.2025)

² Social welfare and social security legislation. <https://www.malattierapiemonte.it/en/legislazione-socio-assistenziale>

³ European Commission Compendium: Good practice in employment of people with disabilities Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities 1999 – 76 pp. – [Online]: URL: https://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/disable/socpart/comp05_en.pdf (Date of visit: 19.03.2025).

⁴ European Commission Compendium: Good practice in employment of people with disabilities Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities, 1999. [Online]: URL: https://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/disable/socpart/comp01_en.pdf (Date of visit: 29.03.2025)

have a specialty and qualifications, but due to disability have lost the opportunity to work in this specialty. Therefore, speaking of guarantees in the field of promoting employment of disabled people, it is necessary, firstly, to distinguish between subjects - job seekers, disabled people from childhood and people who acquired disability at working age.

In our opinion, it is important and relevant for solving the problem of employment of people with disabilities to introduce the following provisions into the legislation: assistance to persons with disabilities in finding suitable work in accordance with labor recommendations;

provision of a complex of rehabilitation services (information and counseling in the field of the labor market, career guidance, psychological support, social adaptation, training and assistance in finding employment, employment in public works, promoting self-employment and entrepreneurship development); quotas for jobs, which is carried out in accordance with the law; interaction with employers on the equipment of special workplaces.

References:

1. Annual report on the observance of human rights and freedoms in the Republic of Moldova in 2023. [Online]: URL: <https://ombudsman.md/ru/post-document/annual-report-on-the-observance-of-human-rights-and-freedoms-in-the-republic-of-moldova-in-2023/> (Date of visit: 31.03.2025).
2. Constitution of the Republic of Moldova (1994). [Online]: URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17055&lang=ro# (Date of visit: 31.03.2025).
3. Disability Employment Package to improve labour market outcomes for persons with disabilities. [Online]: URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030/disability-employment-package-improve-labour-market-outcomes-persons-disabilities_en (Date of visit: 31.03.2025).
4. European Commission Compendium: Good practice in employment of people with disabilities Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities, 1999. [Online]: URL: https://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/disable/socpart/comp01_en.pdf (Date of visit: 29.03.2025).
5. Guidelines on disability inclusion in EU-funded humanitarian aid operations. European Commission Directorate-General for Civil Protection and Humanitarian Aid. 2019. [Online]: URL: https://ec.europa.eu/echo/files/policies/disability_inclusion/doc_echo_og_inclusion_ru_200819_liens_bd_ru.pdf (Date of visit: 29.03.2025).
6. Law of the Republic of Moldova № 60 30-03-2012 on social integration of persons with disabilities. Published: 27-07-2012 in Monitorul Oficial № 155-159 article № 508. [Online]: URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146155&lang=ru (Date of visit: 29.03.2025).
7. People with disabilities in the Republic of Moldova in 2023. [Online]: URL: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2023-9460_61550.html (Date of visit: 01.04.2025).
8. Sciuchina N. Enlargement of social security as one of the practices of the International Labour Organization\ International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. № 19 (29). Boston. USA, 2016, 68 p, p. 37-41.
9. Sciuchina N. Activities of the International Labour Organization for the protection of social and labour rights of persons with limited physical capacities. \European Science and Technology Materials the XIII international research and practice conference April 20-21/2016 Munich. Germany, 2016, p. 252-257.
10. Social welfare and social security legislation. [Online]: URL: <https://www.malattierapiemonte.it/en/legislazione-socio-assistenziale> (Date of visit: 01.04.2025).
11. Spain. Law 13/1982 Of 7 April, Social Integration Of The Disabled. [Online]: URL: <https://www.global-regulation.com/translation/spain/1485959/law-13-1982-of-7-april%252c-social-integration-of-the-disabled.htm>
12. Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities [Online]: URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/standard-rules-equalization-opportunities-persons-disabilities#:~:text=the%20labour%20market,-.1.,with%20disabilities%20into%20open%20employment>. (Date of visit: 01.04.2025).

13. The Convention on the Rights of Persons with Disabilities (A/RES/61/106), was adopted on 13 December 2006 at the United Nations Headquarters in New York, and was opened for signature on 30 March 2007. [Online]: URL: <https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd> (Date of visit: 29.03.2025).
14. The EU Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030. Achievements and perspectives. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies PE 767.095 - November 2024. [Online]: URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a051b36c-ad37-11ef-acb1-01aa75ed71a1/language-en> (Date of visit: 31.03.2025).
15. The International Bill of Human Rights [Online]: URL: <https://www.ohchr.org/en/what-are-human-rights/international-bill-human-rights#> (Date of visit: 01.04.2025).
16. The Standard Rules for the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities [Online]: URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/standard-rules-equalization-opportunities-persons-disabilities#:~:text=the%20labour%20market> (Date of visit: 01.04.2025).
17. The Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030. [Online]: URL: <https://op.europa.eu/publication-detail/-/publication/3e1e2228-7c97-11eb-9ac9-01aa75ed71a1> (Date of visit: 30.03.2025).
18. The World Programme of Action concerning Disabled Persons, adopted by the General Assembly on 3 December 1982. [Online]: URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/history-of-united-nations-and-persons-with-disabilities-the-world-programme-of-action-concerning-disabled-persons> (Date of visit: 01.04.2025).
19. UN office for coordination of Humanitarian Affairs. [Online]: URL: <https://www.unocha.org/about-ocha/our-work> (Date of visit: 01.04.2025).
20. United Nations Disability Inclusion Strategy 2022-2025. [Online]: URL: https://unsdg.un.org/sites/default/files/2022-02/UNDCO%20Disability%20Inclusion%20Strategy%202022_2025.pdf (Date of visit: 01.04.2025).

Copyright©Natalia SCIUCHINA, 2025.

Contacts/ Контакты:

SHCHUKINA Natalia,

Doctor habilitat in law,

Comrat State University.

MD-3801 Comrat, Republic of Moldova,

str. Galatana, 17.

E-mail: nataliashchukina@gmail.com

[+37377795499](tel:+37377795499)

<https://orcid.org/0000-0001-5858-4924>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.01>

 REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2025, Issue 2, Volume 20, Pages 19-27. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 02.04.2025 Reviewed 12.05.2025 Accepted: 20.06.2024 Published: 01.07.2025 https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.02
---	---

**DREPT EUROPEAN
EUROPEAN LAW
ЕВРОПЕЙСКОЕ ПРАВО**

**DIMENSIUNEA JURIDICĂ A PRINCIPIULUI SUBSIDIARITĂȚII
ÎN DREPTUL UNIUNII EUROPENE¹**

**THE LEGAL NATURE OF THE PRINCIPLE OF SUBSIDIARITY
IN EUROPEAN UNION LAW**

**ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ПРИНЦИПА СУБСИДИАРНОСТИ
В ПРАВЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА**

BALAN Oleg* / BALAN Oleg / БАЛАН Олег
DORUL Olga** / DORUL Olga / ДОРУЛ Ольга

**ABSTRACT:
THE LEGAL NATURE OF THE PRINCIPLE OF SUBSIDIARITY
IN EUROPEAN UNION LAW**

The article provides an evolutionary overview of the codifications of the subsidiarity principle adopted under the aegis of the European Community and the European Union. The analysis of these provisions reveals that, particularly after 1997, the subsidiarity principle is enshrined in the founding texts of the European Union, in the part referring to the democratic principles governing the activities and organization of this *sui generis* entity.

Knowledge of the content and scope of the subsidiarity principle allows for a better understanding of the nature of the legal order of the European Union. The drafting and application of the European Union's secondary legislation today require rigorous control, including in light of the demands imposed by the subsidiarity principle. Ultimately, ensuring compliance with the subsidiarity principle by the subjects of EU law is carried out by the Court of Justice of the European Union.

Keywords: competence, EU law, principle of subsidiarity, European Union.

JEL Classification: K 1; K 33

Universal Decimal Classification: 349.3(4/9); 341.29.009(100

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.02>

¹ Studiu realizat în cadrul Proiectului "Uniunea Europeană – spațiul de justiție, securitate și libertate" EUJUSEF-101081375-ERASMUS-JMO-2022-CHAIR

* **BALAN Oleg** - Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul de Administrație Publică al Universității de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova). / **BALAN Oleg** - Doctor of Juridical Sciences, Professor, The Institute of Public Administration of the State University of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova). / **БАЛАН Олег Иванович** - Доктор юридических наук, профессор, Институт государственного управления Государственного университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова). **E-mail:** balanoleg9@gmail.com ; <https://orcid.org/0000-0001-5150-3570>

** **DORUL Olga** - Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova; (Chișinău, Republica Moldova); Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați (România). / **DORUL Olga** - Ph.D in Law, Associate Professor, The Moldova State University (Chisinau, The Republic of Moldova); "Dunărea de Jos" University of Galati (Romania). / **ДОРУЛ Ольга Павловна** - Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет, (Кишинев, Республика Молдова); Университет "Нижний Дунай" в Галаце (Румыния). **E-mail:** dorulolga@yahoo.com ; <https://orcid.org/0000-0001-8613-4066>

РЕЗУМАТ:
**DIMENSIUNEA JURIDICĂ A PRINCIPIULUI SUBSIDIARITĂȚII
 ÎN DREPTUL UNIUNII EUROPENE**

Articolul conține o expunere evolutivă a codificărilor principiului subsidiarității adoptate sub egida Comunității Europene, Uniunii Europene. Din analiza acestor prevederi se observă că în special după anul 1997 principiul subsidiarității își găsește sediul în textele actelor constitutive ale Uniunii Europene în partea ce se referă la principiile democratice ce guvernează activitatea și organizarea acestei entități *sui generis*.

Cunoașterea conținutului și sferei de aplicare a principiului subsidiarității permite o mai bună înțelegere a naturii ordinii juridice a Uniunii Europene. Elaborarea și aplicarea actelor de drept derivat ale Uniunii Europene astăzi presupun un control riguros inclusiv din perspectiva exigențelor impuse de principiul subsidiarității. În ultimă instanță, asigurarea respectării conforme a principiului subsidiarității de către subiecții Dreptului Uniunii Europene este realizată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

Cuvinte cheie: competență, Dreptul Uniunii Europene, principiul subsidiarității, Uniunea Europeană.

JEL Classification: K 1; K 33

CZU: 349.3(4/9); 341.29.009(100)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.02>

РЕЗЮМЕ:
**ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ПРИНЦИПА СУБСИДИАРНОСТИ
 В ПРАВЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА**

Статья содержит эволюционный обзор кодификаций принципа субсидиарности, принятых под эгидой Европейского Сообщества и Европейского Союза. Анализ этих положений выявил тот факт, что, особенно после 1997 года, принцип субсидиарности закреплён в учредительных актах Европейского Союза, в части, касающейся демократических принципов, регулирующих деятельность и организацию данного беспрецедентного образования.

Понимание содержания и области применения принципа субсидиарности позволяет лучше понять природу правопорядка Европейского Союза. Разработка и применение вторичного права Европейского Союза сегодня предполагают строгий контроль, включая требования, вытекающие из принципа субсидиарности. В конечном итоге обеспечение соблюдения принципа субсидиарности субъектами права Европейского Союза осуществляется Судом Европейского Союза.

Ключевые слова: компетенция, право Европейского Союза, принцип субсидиарности, Европейский Союз.

JEL Classification: K 1; K 33

УДК: 349.3(4/9); 341.29.009(100)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.02>

Introducere

Noțiunea de "subsidiaritate" derivă de la latinescul *subsidiarius* și are originea în gândirea romano-catolică, principiul respectiv stipulând că guvernul trebuie să întreprindă numai acele inițiative care sunt în afara posibilităților indivizilor ori grupurilor private care acționează individual. Principiul este bazat pe autonomia și demnitatea ființei umane și declară că toate formele societății – de la familie la stat și ordine internațională – trebuie să fie în serviciul acesteia. Subsidiaritatea pornește de la faptul că ființa umană este una socială și accentuează importanța comunităților și instituțiilor mici și medii, precum familia, biserica, asociații benevole care împuternicesc acțiuni individuale și leagă individul de societate.¹

¹ Osmochescu E., Supremația Dreptului Uniunii Europene. Reclama. Chișinău, 2006. 156 p. P.57
 20 **RMDIRI, 2025, Nr. 2 (Vol. 20)** <https://rmdiri.md/> ; <https://www.usem.md/md/p/rmdiri>

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene la art. 3 stipulează expres și exhaustiv domeniile în care Uniunea Europeană are competență exclusivă la acestea referindu-se: uniunea vamală; stabilirea normelor privind concurența necesare funcționării pieței interne; politica monetară pentru statele membre a căror monedă este euro; conservarea resurselor biologice ale mării în cadrul politicii comune privind pescuitul; politica comercială comună; încheierea unui acord internațional în cazul în care această încheiere este prevăzută de un act legislativ al Uniunii, ori este necesară pentru a permite Uniunii să își exercite competența internă, sau în măsura în care aceasta ar putea aduce atingere normelor comune sau ar putea modifica domeniul de aplicare a acestora.

Legiferarea și/sau gestiunea directă a respectivelor domenii în baza acordului de voință al statelor membre au fost delegate Uniunii Europene. De atunci, Uniunea Europeană a proiectat și la moment dispune de toate instrumentele necesare în vederea valorificării plenare a competențelor sale exclusive.

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene reglementează de asemenea competențele partajate între Uniunea Europeană și statele membre (piața internă; politica socială (dar numai pentru aspectele definite în mod specific în tratat); coeziunea economică, socială și teritorială (politica regională); agricultura și pescuitul (cu excepția conservării resurselor biologice ale mării); mediul; protecția consumatorului; transporturile; rețelele transeuropene; energia; spațiul de libertate, securitate și justiție; obiectivele comune de securitate în materie de sănătate publică; cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul; cooperarea pentru dezvoltare și ajutorul umanitar) cât și competențele de sprijin când UE nu poate să intervină decât pentru a sprijini, coordona sau a completa acțiunea statelor membre (protecția și îmbunătățirea sănătății umane; industria; cultura; turismul; educația, formarea profesională, tineretul și sportul; protecția civilă; cooperarea administrativă). Anume cu referire la aceste domenii Uniunea Europeană nu poate interveni decât dacă obiectivul acțiunilor poate fi realizat mai eficient la nivel supranațional. Acest raționament se află la baza enunțării, codificării și dezvoltării principiului subsidiarității în calitate de principiu democratic al Uniunii Europene.

Principiul subsidiarității este esențial pentru determinarea nivelului de acțiune necesară pentru elaborarea și realizarea politicilor între Uniunea Europeană, statele membre sau chiar entitățile regionale sau locale. Acest principiu nu mai este o noutate în dreptul Uniunii Europene, fiind reglementat prin tratatul de la Maastricht și deja atunci a fost destinat să tempereze vocile care se îngrijorau de intervenția Comunităților în cele mai variate domenii.¹

Evoluția codificării principiului subsidiarității în ordinea juridică comunitară

Subsidiaritatea în procesul de realizare a competențelor Comunității Europene pentru prima dată poate fi dedusă din prevederile Actului Unic European în anul 1986 care a modificat tratatele de instituire a Comunităților europene și a dispus la art. 130r alin. (4): "Comunitatea va acționa în ceea ce privește mediul în măsura în care obiectivele menționate la paragraful 1 (*păstrarea, protecția, îmbunătățirea calității mediului; protecția sănătății umane; asigurarea utilizării prudente și raționale a resurselor naturale*) pot fi atinse mai bine la nivelul Comunității decât la nivelul statelor membre individuale. Fără a aduce atingere anumitor măsuri de natură comunitară, statele membre vor finanța și implementa celelalte măsuri."²

Consacrarea expresă a principiului subsidiarității în ordinea juridică a Uniunii Europene o găsim în Tratatul privind Uniunea Europeană semnat la Maastricht la 7 februarie 1992, în al cărui preambul statele semnatare și-au expus hotărârea să continue procesul de creare a unei uniuni din ce în ce mai strânse între popoarele Europei, în care deciziile să fie luate cât mai aproape de cetățeni, în conformitate cu principiul subsidiarității. În continuare, Tratatul de la Maastricht stabilește că obiectivele Uniunii sunt îndeplinite în conformitate cu dispozițiile

¹ BRIÈRE, C., DONY M. Droit de l'Union européenne, Editions de l'Université de Bruxelles, 8e édition, 2022. 922 p. ISBN 978-2-8004-1776-9 p. 115

² Actul Unic European. Semnat la: Luxemburg la 17 februarie 1986 și la Haga (Țările de Jos) la 28 februarie 1986. Intrare în vigoare: 1 iulie 1987. In: JO L 169, 29.6.1987, p. 1-28. <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/sea/sign> (Accesat: 01.04.2025)

tratatului, în condițiile și la termenele prevăzute de acesta, cu respectarea principiului subsidiarității, așa cum este definit în articolul 3b din Tratatul de instituire a Comunității Europene. Comunitatea acționează în limitele competențelor care îi sunt conferite și ale obiectivelor care îi sunt atribuite prin tratat. În domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă, Comunitatea nu intervine, în conformitate cu principiul subsidiarității, decât în cazul și în măsura în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi realizate într-un mod satisfăcător de statele membre, însă pot fi realizate mai bine la nivel comunitar datorită dimensiunilor sau efectelor acțiunii preconizate.¹

În anul 1997, prin adoptarea Tratatului de la Amsterdam de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană, conținutul principiului subsidiarității este dezvoltat în textul Protocolului privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității anexat la Tratatul de la Amsterdam. Protocolul conține prevederi ce stabilesc ca fiecare instituție a Comunității Europene în exercitarea competențelor, să vegheze la respectarea principiului subsidiarității. Principiul subsidiarității oferă o orientare pentru modul în care aceste competențe trebuie exercitate la nivel comunitar. Subsidiaritatea este un concept dinamic care ar trebui să fie aplicat în lumina obiectivelor enunțate în tratat. El permite extinderea acțiunii Comunității în limitele competențelor sale, atunci când circumstanțele o cer, sau, invers, limitarea sau încetarea ei atunci când nu mai este justificată.

Pentru a fi justificată, o acțiune comunitară trebuie să corespundă principiului subsidiarității sub două aspecte: obiectivele acțiunii propuse nu pot fi suficient realizate prin acțiunea statelor membre în cadrul propriului sistem constituțional național și pot fi, deci, realizate mai bine printr-o acțiune comunitară. Pentru a stabili dacă condiția susmenționată este îndeplinită, trebuie urmate liniile directe arătate în continuare:

- chestiunea examinată are aspecte transnaționale care nu pot fi rezolvate satisfăcător prin acțiunea statelor membre;

- o acțiune limitată la nivel național sau lipsa acțiunii comunitare ar fi contrară exigențelor tratatului (cum ar fi necesitatea de a corecta distorsiunile concurenței, de a evita restricțiile deghizate impuse schimburilor sau de a întări coeziunea economică și socială) sau ar dăuna în alt mod intereselor statelor membre;

- o acțiune la nivel comunitar ar prezenta avantaje manifeste, datorită dimensiunilor sau efectelor sale, în comparație cu o acțiune la nivelul statelor membre.²

Prin Tratatul de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona, 13 decembrie 2007 a fost introdus articolul 3b, care înlocuiește articolul 5 din Tratatul de instituire a Comunității Europene, cu textul următor:

”(1) Delimitarea competențelor Uniunii este guvernată de principiul atribuirii. Exercitarea acestor competențe este reglementată de principiile subsidiarității și proporționalității.

(2) În temeiul principiului atribuirii, Uniunea acționează numai în limitele competențelor care i-au fost atribuite de statele membre prin tratate pentru realizarea obiectivelor stabilite prin aceste tratate. Orice competență care nu este atribuită Uniunii prin tratate aparține statelor membre.

(3) În temeiul principiului subsidiarității, în domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă, Uniunea intervine numai dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi realizate în mod satisfăcător de statele membre nici la nivel central, nici la nivel regional și local, dar datorită dimensiunilor și efectelor acțiunii preconizate, pot fi realizate mai bine la nivelul Uniunii.

¹ Tratat privind Uniunea Europeană JO C 191, 29.7.1992, p. 1–112 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>

² Tratatul de la Amsterdam, JO C 340, 10.11.1997, p. 1–144. [Online] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT%20> (Accesat: 01.04.2025)

Instituțiile Uniunii aplică principiul subsidiarității în conformitate cu Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității. Parlamentele naționale asigură respectarea principiului subsidiarității, în conformitate cu procedura prevăzută în respectivul protocol.

(4) În temeiul principiului proporționalității, acțiunea Uniunii, în conținut și formă, nu depășește ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivelor tratatelor.

Instituțiile Uniunii aplică principiul proporționalității în conformitate cu Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității.”

Urmare a modificărilor propuse de Tratatul de la Lisabona principiul subsidiarității se regăsește în mai multe compartimente față de codificările anterioare. Astfel referirea expresă la principiul enunțat se conține în Tratatul privind Uniunea Europeană atunci când sunt reglementate principiile democratice ale Uniunii Europene. În textul Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene principiul subsidiarității este enunțat în dispozițiile generale atunci când este descris rolul parlamentelor naționale; în partea ce se referă la atribuțiile Comisiei Europene. Suplimentar, printre Protocoalele anexate la Tratatul privind Uniunea Europeană, la Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene se regăsesc: Protocolul privind rolul parlamentelor naționale în Uniunea Europeană și Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității, ambele texte menționând expres principiul subsidiarității. La fel, a fost anexată la Tratatul de la Lisabona și Declarația cu privire la delimitarea competențelor, ce stabilește că, în conformitate cu sistemul partajării competențelor între Uniune și statele membre, orice competență care nu a fost atribuită Uniunii prin tratate aparține statelor membre. În situația în care tratatele atribuie Uniunii competențe partajate cu statele membre într-un anumit domeniu, statele membre își exercită competența în măsura în care Uniunea nu și-a exercitat competența sau a hotărât să înceteze să și-o mai exercite. Această ultimă situație poate să apară atunci când instituțiile UE competente hotărăsc să abroge un act legislativ, în special pentru a garanta mai buna respectare în mod constant a principiilor subsidiarității și proporționalității.

Analizând prevederile Protocolului privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității în versiunile anexate la Tratatul de la Amsterdam și Tratatul de la Lisabona, observăm că Protocolul de la Lisabona nu mai conține liniile directorii în vederea aplicării principiului subsidiarității după cum acestea au fost propuse de Protocolul de la Amsterdam.

Acestea, însă, au rămas să fie considerate linii directorii ce permit formularea unor indicații privind elementele care urmează a fi luate în considerare în timpul examinării subsidiarității unei acțiuni a Uniunii. De altfel, acestea au fost preluate în vederea publicării în anul 2018 a unei grile de evaluare de către Comisie în temeiul cărei două criterii cumulative, necesitatea și valoarea adăugată acțiunii Uniunii, trebuie să fie realizate pentru ca criteriul subsidiarității să fie îndeplinit.¹

Dezvoltarea jurisprudențială a principiului subsidiarității în ordinea juridică a Uniunii Europene

Examinând la 10 decembrie 2002 una din întrebările preliminare vizând sfera de aplicare a principiului subsidiarității deferite de Înalta Curte de Justiție (Anglia și Țara Galilor), Curtea de Justiție a Comunităților Europene a statuat următoarele:

Principiul subsidiarității este stipulat în al doilea paragraf al articolului 5 din Tratatul CE, conform căruia, în domeniile care nu intră în competența sa exclusivă, Comunitatea va acționa doar dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii propuse nu pot fi realizate suficient de către statele membre și, prin urmare, din cauza amplitudinii sau efectelor acțiunii propuse, pot fi realizate mai bine la nivelul Comunității.

Articolul 3 din Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității, anexat la Tratatul de instituire al Comunității Europene, prevede că principiul subsidiarității

¹ Brière, C., Dony M. Droit de l'Union européenne, Editions de l'Université de Bruxelles, 8e édition, 2022. 922 p. ISBN 978-2-8004-1776-9 p. 118

nu pune în discuție competențele conferite Comunității prin Tratat, așa cum sunt interpretate de Curte.

Se cuvine menționat, ca observație preliminară, că principiul subsidiarității se aplică atunci când legiuitorul Comunității utilizează articolul 95 din Tratatul CE, întrucât această dispoziție nu îi conferă competență exclusivă pentru reglementarea activității economice pe piața internă, ci doar o anumită competență în scopul îmbunătățirii condițiilor pentru stabilirea și funcționarea acesteia, prin eliminarea barierelor în calea liberei circulații a bunurilor și a libertății de a furniza servicii sau prin eliminarea distorsiunilor concurenței.

În ceea ce privește întrebarea dacă Directiva a fost adoptată în conformitate cu principiul subsidiarității, trebuie mai întâi să se ia în considerare dacă obiectivul acțiunii propuse ar putea fi mai bine realizat la nivelul Comunității. În condițiile în care obiectivul Directivei este eliminarea barierelor ridicate de diferențele care mai există între legislații, reglementările și dispozițiile administrative ale statelor membre referitoare la fabricarea, prezentarea și vânzarea produselor din tutun, asigurând în același timp un nivel înalt de protecție a sănătății, în conformitate cu articolul 95 alineatul (3) din Tratatul CE. Un astfel de obiectiv nu poate fi realizat suficient de statele membre individual și necesită acțiune la nivelul Comunității, așa cum demonstrează dezvoltarea diversificată a legislației naționale în acest caz.

Rezultă că, în cazul Directivei, obiectivul acțiunii propuse ar putea fi mai bine realizat la nivelul Comunității. În al doilea rând, intensitatea acțiunii întreprinse de Comunitate în acest caz a fost, de asemenea, în concordanță cu cerințele principiului subsidiarității, întrucât aceasta nu a depășit ceea ce era necesar pentru a atinge obiectivul urmărit. Subsecvent, Curtea a constatat că Directiva nu este invalidă din cauza încălcării principiului subsidiarității.¹

În *cauza Mitteldeutsche Flughafen AG și Flughafen Leipzig-Halle GmbH vs. Comisia Europeană*² Tribunalul, ulterior Curtea de Justiție a Uniunii Europene au examinat legalitatea ajutorului de stat în valoare de 350 de milioane de euro pe care Republica Federală Germania (RFG) intenționa să îl pună în aplicare în legătură cu construirea unei noi piste și a infrastructurii aeroportuare aferente pe Aeroportul Leipzig Halle. Este de notat faptul că Comisia Europeană ca răspuns la notificarea RFG a apreciat că aportul de capital era un ajutor de stat compatibil cu piața comună în conformitate cu articolul 87 alineatul (3) litera (c) CE. În schimb, Comisia a considerat că scrisoarea de garanție și garanțiile nelimitate prevăzute în acordul-cadru nu erau compatibile cu piața comună și a solicitat Republicii Federale Germania să recupereze partea din ajutor care a fost deja pusă la dispoziția companiei în temeiul acestor garanții. Tribunalul, examinând cauza în primă instanță a înlăturat argumentul invocat de reclamante potrivit căruia construirea noii piste constituia o măsură care ținea de politica regională, de politica economică și de politica privind transporturile pe care Comisia nu o putea controla în temeiul normelor din Tratatul CE referitoare la ajutoarele de stat. În această privință, Tribunalul a arătat că sectorul aeroportuar a cunoscut evoluții privind în special organizarea, precum și situația sa economică și concurențială și că jurisprudența a recunoscut, încă din anul 2000, că administratorii de aeroporturi exercită o activitate economică în sensul articolului 87 alineatul (1) CE. De asemenea, Tribunalul a respins argumentele reclamantelor privind pretinsul caracter disociabil al activităților de construire și de exploatare de infrastructuri aeroportuare. Acesta a mai arătat, în primul rând, că construirea noii piste de sud era o condiție prealabilă pentru exploatarea acesteia, în al doilea rând, că entitățile în cauză erau de fapt aceleași, în al treilea rând, că, întrucât s-a întemeiat pe faptul că infrastructura în discuție era exploatată de FLH în scop comercial și că era vorba deci despre

¹ Judgment of the Court of 10 December 2002. The Queen v Secretary of State for Health, ex parte British American Tobacco (Investments) Ltd and Imperial Tobacco Ltd. Reference for a preliminary ruling: High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) - United Kingdom. Case C-491/01. European Court Reports 2002 I-11453

² Judgment of the Court (Eighth Chamber), 19 December 2012. Mitteldeutsche Flughafen AG and Flughafen Leipzig-Halle GmbH v European Commission. [Online] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0288> (Accesat: 01.04.2025)

o infrastructură utilizabilă în acest scop, Comisia a prezentat suficiente elemente care să permită susținerea legăturii dintre construirea și exploatarea noii piste de sud și, în al patrulea rând, că construirea acestei noi piste de sud era o activitate care avea o legătură directă cu administrarea infrastructurii aeroportuare și că faptul că o activitate nu este asigurată de operatori privați sau că nu este rentabilă nu erau criterii relevante pentru a înlătura calificarea ca activitate economică.

În recursul înaintat la Curtea de Justiție a Uniunii Europene, recurente, au invocat faptul că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a apreciat că Comisia nu și-a depășit competențele calificând aportul de capital drept ajutor de stat. Tribunalul ar fi ignorat că decizia privind construirea unei infrastructuri de transport constituie o decizie în materie de amenajarea teritoriului, adoptată pe baza unor dispoziții de drept public ale statului membru. Supunând finanțarea extinderilor de infrastructură dreptului ajutoarelor de stat, Tribunalul ar atribui Comisiei competențe care ar restrânge prerogativele statelor membre în materie de amenajarea teritoriului. Acest lucru ar fi, în plus, contrar principiului subsidiarității.

Curtea a statuat că Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept atunci când a decis că Comisia a apreciat în mod corect faptul că aportul de capital constituia un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE. Pentru a înlătura motivul invocat în fața sa, întemeiat pe o încălcare a repartizării competențelor ce rezultă din Tratatul CE, Tribunalul a arătat tot fără ca hotărârea sa să fie viciată de o eroare de drept, următoarele:

„În speță, în ceea ce privește, [...] critica potrivit căreia Comisia ar fi încălcat competențele statelor membre, trebuie să se arate că, astfel cum reiese din examinarea primului motiv, Comisia nu a săvârșit nicio eroare atunci când a considerat că aportul de capital constituia un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE. În consecință, aceasta avea competența să îl aprecieze în temeiul alineatelor (2) și (3) ale articolului menționat [...] În consecință, Comisia nu a putut să încalce competențele statelor membre în această privință.

În ceea ce privește susținerea potrivit căreia politica regională și economică, din care face parte amenajarea pistei de sud, ar intra în mod exclusiv sub incidența competenței statelor membre, trebuie să se constate că, chiar dacă ar fi dovedită, această împrejurare nu poate avea drept consecință să priveze Comisia de competența sa de control al ajutoarelor de stat, care îi este conferită de articolele 87 CE și 88 CE, în ipoteza în care finanțările acordate în cadrul politicilor menționate constituie ajutoare de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

În sfârșit, în ceea ce privește faptul că Comisia nu ar fi în măsură să asigure un control mai bun decât cel care poate fi exercitat la nivel național, precum impune articolul 5 alineatul (2) CE, trebuie să se constate că acest argument nu este relevant, deoarece s-a dovedit că, în temeiul Tratatului CE, Comisia avea competența de a controla măsura în cauză dacă era vorba despre un ajutor de stat.”

Astfel, întrucât a constatat că în mod întemeiat Comisia a considerat că măsura în cauză constituia un ajutor de stat, Tribunalul putea în mod legal să deducă faptul că Comisia a exercitat în privința acestei măsuri controlul conferit acesteia prin articolul 88 CE și nu a depășit, așadar, nici competențele sale și deci nici pe cele atribuite Uniunii. În plus, întrucât aprecierea compatibilității unui ajutor cu piața comună intră în competența sa exclusivă, sub controlul instanței Uniunii Tribunalul a considerat în mod întemeiat că nu era posibil ca Comisia să fi adus atingere principiului subsidiarității. În consecință, acest motiv de recurs a fost respins ca nefondat.

O altă cauză examinată de Tribunal pe terenul subsidiarității a fost *cauza Inuit Tapiriit Kanatami și alții v. Comisia Europeană*¹ care are la origine Regulamentul nr. 1007/2009 privind comerțul cu produse derivate din focă ce avea ca obiect, stabilirea de norme armonizate privind introducerea pe piață de produse derivate din focă, reglementând *inter alia* că introducerea pe piață a produselor derivate din focă este permisă numai dacă produsele în

¹ Judgment of the General Court (Seventh Chamber), 25 April 2013. Inuit Tapiriit Kanatami and Others v European Commission. Case T-526/10. [Online] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:62010TJ0526> (Accesat: 01.04.2025)

cauză sunt obținute în urma unor vânători de foci desfășurate în mod tradițional de comunitățile inuite și de alte comunități indigene și contribuie la subzistența acestora. Aceste condiții se aplică în momentul sau la locul în care sunt importate produsele. În temeiul aceluiași regulament se dispune că nu ar trebui să fie afectate interesele economice și sociale fundamentale ale comunităților inuite care vânează foci ca mijloc de asigurare a subzistenței. Astfel, potrivit considerentului menționat, vânătoarea reprezintă o parte integrantă a culturii și a identității membrilor comunității inuite și, ca atare, este recunoscută prin Declarația Organizației Națiunilor Unite privind drepturile populațiilor indigene. Prin urmare, introducerea pe piață de produse din focă obținute în urma unor vânători de foci desfășurate în mod tradițional de comunitățile inuite și de alte comunități indigene și care contribuie la subzistența acestora ar trebui permisă. Totodată din Regulament rezultă că, între altele, măsurile pentru punerea în aplicare a autorizației pentru comunitățile inuite trebuie adoptate de Comisia Europeană. Mai mulți reclamanți au formulat o acțiune în anularea Regulamentului de bază.

În fața Tribunalului reclamanții au arătat că obiectivul principal, chiar unic, al Regulamentului de bază este protecția bunăstării animalelor, iar un asemenea obiectiv nu aparține domeniilor de competență exclusivă a Uniunii. Cu toate acestea, instituțiile nu ar demonstra modul în care o legislație prin care se urmărește protejarea bunăstării focilor adoptată la nivelul Uniunii ar fi cea mai adecvată și mai necesară.

În perioada când a fost adoptat Regulamentul de bază, principiul subsidiarității era enunțat la articolul 5 al doilea paragraf CE, potrivit căruia, în domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă, Uniunea nu intervine decât în cazul și în măsura în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot să fie realizate într-un mod satisfăcător de către statele membre, ci pot fi realizate mai bine la nivelul Uniunii din cauza dimensiunilor sau a efectelor acțiunii preconizate.

În această privință s-a impus mai întâi să se respingă argumentația reclamanților care se întemeia pe afirmația eronată potrivit căreia obiectivul Regulamentului de bază este protecția bunăstării animalelor. Astfel regulamentul menționat avea ca obiect ameliorarea condițiilor de funcționare a pieței interne, ținând seama de protecția bunăstării animalelor.

În ceea ce privește articolul 95 CE, Curtea a reiterat că principiul subsidiarității se aplică acolo unde legiuitorul Uniunii folosește acest temei juridic, în măsura în care această dispoziție nu îi acordă o competență exclusivă de a reglementa activitățile economice pe piața internă, ci numai o competență în vederea ameliorării condițiilor de stabilire și de funcționare a acesteia, prin eliminarea obstacolelor în calea liberei circulații a mărfurilor și a liberei prestări a serviciilor sau suprimarea denaturării concurenței.

Or, trebuie să se constate că obiectivul Regulamentului de bază nu poate fi realizat în mod satisfăcător printr-o acțiune întreprinsă numai în statele membre, ci presupune o acțiune la nivelul Uniunii, astfel cum demonstrează evoluția eterogenă a legislațiilor naționale în prezenta cauză). În consecință, obiectivul acțiunii vizate poate fi mai bine realizat la nivelul Uniunii. Întrucât reclamanții nu au prezentat niciun alt element în susținerea argumentației lor, aceasta a fost respinsă.

Concluzie

Înființând organizația internațională statele fondatoare îi deleagă o parte din atribuțiile lor suverane pentru o realizare mai eficientă a obiectivelor de politică externă. Mandatul organizației internaționale nu va fi extins dincolo de atribuțiile delegate de statele membre. Realizarea conformă a competențelor organizației internaționale este o condiție *sine qua non* a exercitării personalității juridice internaționale a acestui tip de subiect derivat de drept internațional.

Conceptul competențelor implicite, conturat inițial sub egida Organizației Națiunilor Unite, și fiind considerat extrem de atractiv de organizațiile regionale, în condițiile lumii contemporane marcată de crize regionale și instabilitate mondială, riscă să denatureze grav natura și întinderea mandatului pe statele îl conferă organizațiilor interguvernamentale.

Fenomenul este mult mai riscant în cazul organizației supranaționale. În aceste condiții, statele se îngrijesc să instituie instrumente întru a preveni abuzuri la adresa suveranității din partea organizațiilor internaționale, la care fac parte.

Fiind conceput inițial ca un instrument eficient în asigurarea ca deciziile adoptate de Uniunea Europeană să fie cat mai aproape de cetățeni, principiul subsidiarității astăzi are incidență directă asupra procesului de realizare a competențelor Uniunii Europene. Respectarea principiului este asigurată în ultimă instanță prin controlul jurisdicțional exercitat de Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

Bibliografie:

1. Actul Unic European. Semnat la: Luxemburg la 17 februarie 1986 și la Haga (Țările de Jos) la 28 februarie 1986 Intrare în vigoare: 1 iulie 1987. In: JO L 169, 29.6.1987, p. 1-28. <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/sea/sign> (Accesat: 01.04.2025)
2. Brière, C., Dony M. Droit de l'Union européenne, Editions de l'Université de Bruxelles, 8e édition, 2022. 922 p. ISBN 978-2-8004-1776-9
3. Judgment of the Court (Eighth Chamber), 19 December 2012. Mitteldeutsche Flughafen AG and Flughafen Leipzig-Halle GmbH v European Commission. [Online] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0288> (Accesat: 01.04.2025)
4. Judgment of the Court of 10 December 2002. The Queen v Secretary of State for Health, ex parte British American Tobacco (Investments) Ltd and Imperial Tobacco Ltd. Reference for a preliminary ruling: High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) - United Kingdom. Case C-491/01. European Court Reports 2002 I-11453
5. Judgment of the General Court (Seventh Chamber), 25 April 2013. Inuit Tapiriit Kanatami and Others v European Commission. Case T 526/10. [Online] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:62010TJ0526> (Accesat: 01.04.2025)
6. Osmochescu E., Supremația Dreptului Uniunii Europene. Reclama. Chișinău, 2006. 156 p. P.57
7. Tratat privind Uniunea Europeană JO C 191, 29.7.1992, p. 1–112 [Online] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT> (Accesat: 01.04.2025)
8. Tratatul de la Amsterdam, JO C 340, 10.11.1997, p. 1–144. [Online] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT%20> (Accesat: 01.04.2025).

Copyright©Oleg BALAN, Olga DORUL, 2025.

Contact/Contacte/Контакты:

BALAN Oleg.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova.
MD-2012, Alexei Mateevici str. 60,
Chisinau, Republica Moldova.

E-mail: balanoleg9@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5150-3570>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.02>

DORUL Olga.

Doctor în drept, conferențiar universitar
Universitatea de Stat din Moldova,
MD-2012, Alexei Mateevici str. 60,
Chisinau, Republica Moldova.
Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați, România.
800008, Galați, România, str, Domnească, 47.

E-mail: dorulolga@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0001-8613-4066>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.02>

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2025, Issue 2, Volume 20, Pages 28-44.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 03.05.2025 | Reviewed: 22.05.2025 | Accepted: 20.06.2025 | Published: 01.07.2025

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.03>

**DREPT INTERNAȚIONAL COSMIC (SPAȚIAL)
INTERNATIONAL LAW OF OUTER SPACE
МЕЖДУНАРОДНОЕ КОСМИЧЕСКОЕ ПРАВО**

**SPAȚIUL COSMIC ȘI DEȘEURILE SPAȚIALE
ÎN CONTEXTUL CONFLICTULUI ARMAT RUSO-UCRAINEAN:
REALITĂȚI, ANALIZE, CONCLUZII**

**OUTER SPACE AND SPACE DEBRIS
IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN
ARMED CONFLICT: REALITIES, ANALYSES, CONCLUSIONS**

**КОСМИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО И КОСМИЧЕСКИЙ МУСОР
В КОНТЕКСТЕ РОССИЙСКО-УКРАИНСКОГО ВООРУЖЕННОГО
КОНФЛИКТА: РЕАЛИИ, АНАЛИЗ, ВЫВОДЫ**

BURIAN Cristina* / BURIAN Cristina / БУРИАН Кристина

ABSTRACT:

**OUTER SPACE AND SPACE DEBRIS
IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN
ARMED CONFLICT: REALITIES, ANALYSES, CONCLUSIONS**

The armed conflict between Russia and Ukraine has aroused the attention of the international community in view of all kinds of consequences. The article discusses the issue of war from the perspective of what is called space warfare. It summarizes the possible motivations for the current war in Ukraine, considering Russia's geopolitical movements.

The article defines, through a review of theory, actions conducted in space warfare. With this theoretical basis, the article raises Russian capabilities to execute such a war in space. From information gathering in public domain sources, it highlights facts of the current conflict related to the actions of this type of warfare. Finally, the article points out some geopolitical implications of the war in the case of the use of anti-satellite weapons and the generation of space debris.

The main conclusions indicate that there are concrete space warfare actions, as well as warn about the geopolitical consequences in the event of the use of destructive anti-satellite weapons.

Keywords: Russia-Ukraine Conflict, Space Warfare, Space Debris, Aerospace Geopolitics.

JEL Classification: K33

Universal Decimal Classification: 341.229

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.03>

* **BURIAN Cristina** - Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova; Consilier, Secția Europa Occidentală, Centrală și de Sud-Est, Direcția cooperare bilaterală, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova). / **BURIAN Cristina** - Ph.D in Law, Associate Professor, European University of Moldova; Conseller, Division of Western, Central and South-Eastern Europe, Department of Bilateral Cooperation, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova). / **БУРИАН Кристина Александровна** - Кандидат юридических наук, доцент, Европейский университет Молдовы; Советник, Отдел Западной, Центральной и Юго-Восточной Европы, Департамент по двустороннему сотрудничеству, Министерство иностранных дел Республики Молдова (Кишинев, Республика Молдова). E-mail: krisburian@yahoo.com, <https://orcid.org/0009-0008 0959-231X>

РЕЗУМАТ:
**SPAȚIUL COSMIC ȘI DEȘEURILE SPAȚIALE
 ÎN CONTEXTUL CONFLICTULUI ARMAT RUSO-UCRAINEAN:
 REALITĂȚI, ANALIZE, CONCLUZII**

Conflictul armat dintre Federația Rusă și Ucraina a atras atenția comunității internaționale din cauza consecințelor sale ample. Acest articol analizează problema războiului din perspectiva a așa-numitului război spațial. Acesta conturează posibilele motivații ale războiului actual din Ucraina, în principal în lumina mișcărilor geopolitice ale Rusiei.

Articolul definește, prin intermediul unei treceri în revistă a teoriei, acțiunile întreprinse în războiul spațial. Pe această bază teoretică, articolul definește capacitățile Rusiei de a desfășura un război spațial. Pe baza compilării de informații din surse din domeniul public, articolul evidențiază fapte ale conflictului actual legate de acțiunile războiului spațial. În final, articolul evidențiază unele implicații geopolitice ale războiului în cazul utilizării armelor antisatelit și al generării de deșeuri spațiale.

Principalele concluzii indică faptul că există acțiuni concrete de război spațial, precum și un avertisment cu privire la consecințele geopolitice în cazul utilizării armelor antisatelit și al generării de resturi spațiale.

Cuvinte-cheie: Conflictul Rusia-Ucraina, război spațial, deșeuri spațiale, geopolitică aerospațială.

JEL Classification: K33

CZU: 341.229

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.03>

РЕЗЮМЕ:
**КОСМИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО И КОСМИЧЕСКИЙ МУСОР
 В КОНТЕКСТЕ РОССИЙСКО-УКРАИНСКОГО ВООРУЖЕННОГО
 КОНФЛИКТА: РЕАЛИИ, АНАЛИЗ, ВЫВОДЫ**

Вооруженный конфликт между Россией и Украиной привлек внимание международного сообщества ввиду всевозможных последствий. В статье рассматривается вопрос войны с точки зрения того, что называется космической войной. В нем обобщены возможные мотивы нынешней войны в Украине с учетом геополитических движений России.

В статье на основе обзора теории определяются действия, проводимые в условиях ведения космической войны. Опираясь на эту теоретическую основу, статья определяет возможности России по ведению такой войны в космосе. На основе информации, собранной в открытых источниках, освещаются факты текущего конфликта, связанные с действиями данного вида боевых действий. Наконец, в статье указываются некоторые геополитические последствия войны в случае применения противоспутникового оружия и образования космического мусора.

Основные выводы указывают на то, что существуют конкретные действия по ведению космической войны, а также предупреждают о геополитических последствиях в случае применения разрушительного противоспутникового оружия.

Ключевые слова: российско-украинский конфликт, космическая война, космический мусор, аэрокосмическая геополитика.

JEL Classification: K33

УДК: 341.229

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.03>

Introducere

Conflictul dintre Federația Rusă și Ucraina, care a început la 24 februarie 2022, a fost raportat și analizat pe larg din punctul de vedere al relațiilor internaționale, economiei, problemelor umanitare și juridice, cât și a operațiunii militare. Cu toate acestea, până în prezent, există puține analize, ale acestui conflict în ceea ce privește implicațiile utilizării spațiului cosmic în operațiunile militare și consecințele sale pentru geopolitica aerospațială. Inițial, trebuie subliniat faptul că analiștii care nu au acces la informații clasificate se bazează pe materiale disponibile în mass-media sau site-uri specializate, și chiar de pe rețelele sociale precum *Twitter* sau *YouTube*, pentru a face

interferențe cu privire la consecințele războiului¹. În spațiul cosmic, nu există nici omniprezența telecomunicațiilor globale, ale căror camere și smartphone-uri ar putea fi martore la episoade de război, chiar dacă, paradoxal, acestea sunt posibile tocmai datorită dispozitivelor din spațiul cosmic.

În ciuda acestei limitări geografice, evenimentele raportate de-a lungul conflictului fac posibil să se vadă impactul războiului asupra domeniului spațial, chiar și în fața campaniei de informare atroce perpetuată de ambele părți. Scopul acestei campanii de informare este de a obține superioritatea asupra informațiilor, convingând diferite categorii de public țintă, de la populație, la inamici sau la actorii neutri. Acest tip de război informațional este foarte tehnic și tehnologic, deoarece utilizează metode de influență bine stabilite și cele mai variate instrumente, principalul fiind mass-media. Ca urmare, însă, calitatea informațiilor disponibile pentru analiști nu este cea mai bună, sau credibilă, deși volumul este unul foarte semnificativ.

O altă premisă pe care o considerăm relevantă este realizarea faptului că războiul în spațiu nu are loc doar în spațiul cosmic propriu-zis. Acest lucru este foarte important, deoarece stă la baza logicii geopoliticii aerospațiale. Potrivit lui Bowen, „războiul în spațiu poate implica operațiuni de la Pământ la spațiu, de la spațiu la spațiu și de la spațiu la Pământ, implicând distrugerii fizice (hard kill), interferențe electromagnetice sau cibernetice (soft kill)”². Ceea ce vrea să spună autorul, și acest lucru va fi explicat mai în detaliu în continuare, este că acest „război în spațiu” are loc în dimensiunile de suprafață, atunci când implică active și sisteme legate de activitatea spațială, de atmosferă și de spațiul cosmic.³

Articolul își propune să ofere o interpretare a războiului spațial în actualul conflict dintre Ucraina și Federația Rusă, și impactul acestuia asupra geopoliticii aerospațiale, acordând o atenție deosebită problemei deșeurilor spațiale. Abordarea metodologică este dublă: prin trecerea în revistă a dovezilor cu privire la acest război spațial, care a avut loc de la anexarea Crimeei în 2014, inaugurând primele mișcări rusești în direcția dezmembrării capacităților spațiale ucrainene; și apoi analizând posibilitatea ca acest război să utilizeze arme antisatelit, adică arme care generează resturi spațiale. În acest segment, impactul acestei daune asupra mediului sunt analizate din perspectiva geopoliticii aerospațiale.⁴

Războiul în spațiu și problema armelor spațiale

Procesul de explorare a spațiului se caracterizează printr-o ciclicitate pronunțată și depinde în mare măsură de starea relațiilor internaționale într-o anumită perioadă istorică. În timpul Războiului Rece, dorința de a explora spațiul cosmic a fost în mare parte rezultatul rivalității ireconciliabile dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică.

Rivalitatea militară dintre Statele Unite și URSS a fost cea mai acerbă, iar fondurile alocate pentru armament în această perioadă au reprezentat o parte semnificativă din bugetul acestor țări. Oponenții nu și-au putut permite să rămână în urma rivalului în domeniul armelor. Păstrarea parității strategice în armament a fost considerată o *conditio sine qua non* pentru însăși existența țării. După

¹ BURIAN Cristina. „Les débris spatiaux” et la responsabilité internationale pour les dommages causés par les objets spatiaux. In : Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2016, Issue 4, Volume 11, Pages 609-616. ISSN 1857-1999 [On-line:] <https://rmdiri.md/assets/archive/2016-4.pdf> (Visited on 01.05.2025).

² BOWEN, B. E. War in Space: Strategy, Spacepower, Geopolitics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2020, p. 77.

³ ROSA C.E.V., VIEIRA F. D. G. A Guerra na Ucrânia, o Espaço Exterior e os detritos espaciais: implicações para a Geopolítica Aeroespacial. In: Revista de Geopolítica, v. 13, nº 3, p. 1-29, jul./set. 2022. [On-line:]

https://www.researchgate.net/publication/362558963_A_Guerra_na_Ucrania_o_Espaco_Exterior_e_os_detritos_espaciais_implicacoes_para_a_Geopolitica_Aeroespacial THE WAR IN UKRAINE OUTER SPACE AND SPACE DEBRIS IMPLICATIONS FOR AEROSPACE GEOPOLITICS (Visited on 22.04.2025).

⁴ ROSA, C. E. V. Geopolítica Aeroespacial. Natal: UFRN, 2020. Tese (Doutorado em Geografia) – Programa de Pós-Graduação e Pesquisa em Geografia da Universidade Federal do Rio Grande do Norte. SIA. 2020 State of the Satellite Industry Report: Two Page Summary. Washington: Satellite Industry Association, 2020. [On-line:] <https://sia.org/news-resources/state-of-the-satellite-industry-report/> (Visited on 22.04.2025).

analize detaliate și cuprinzătoare, planificatorii militari sovietici și americani au ajuns la o concluzie identică: spațiul cosmic este esențial pentru asigurarea competitivității forțelor armate¹.

După prăbușirea Uniunii Sovietice, explorarea spațiului a trecut în plan secund. Existau speranțe în lume că epoca confruntărilor dure dintre state și ideologii s-a încheiat și că epoca cooperării internaționale, inclusiv în spațiu, a început. Cel mai important proiect internațional de explorare spațială în acea perioadă a fost Stația Spațială Internațională (SSI)².

Cu toate acestea, perioada de explorare spațială cooperativă nu a durat mult. La începutul anilor 2000, retorica confruntării în spațiul cosmic a marcat revenirea sa. În 2002, administrația președintelui american George W. Bush a anunțat retragerea Statelor Unite din Tratatul ABM. Acest pas serios nu a fost făcut întâmplător. El a fost legat de planurile SUA de a crea un sistem global de apărare antirachetă. Retragera din Tratatul ABM a însemnat, de asemenea, ridicarea interdicției categorice privind desfășurarea componentelor sistemului de rachete antibalistice în spațiul cosmic. În anii următori, NATO a lansat programul european de apărare antirachetă EPAA (European Phased Adaptive Approach). Acest program a inclus atât un radar de apărare antirachetă în Kurecik (Turcia), cât și un centru de comandă la baza aeriană Ramstein (Germania), precum și desfășurarea sistemelor de apărare antirachetă americane Aegis Ashore în Deveselu (România) și Redzikowo (Polonia).³ Concomitent, conform Raportului RAND Corporation⁴ ”În condițiile actuale, NATO nu poate să apere cu succes teritoriul celor mai expuși membri ai săi.”

Participarea din ce în ce mai mare a întreprinderilor private în sectorul spațial a dinamizat activitățile; explorarea planetei Marte a adus explorarea spațială la un nou nivel, cercetarea Lunii, inclusiv pe partea sa ascunsă, are posibilitatea descoperirii apei pe satelitul nostru natural, ceea ce a declanșat programe precum *Artemis* al NASA, menite să ducă omul, și prima femeie pe Lună; includerea și consolidarea unor noi actori în activitățile spațiale, precum China, Agenția Spațială Europeană, Japonia și India.

Participarea întreprinderilor private în sectorul spațial militar, inclusiv *SpaceX* cu dispozitivele *Starlink* în Ucraina, crează riscuri majore pentru explorarea spațiului cosmic. Dacă sateliții de telecomunicații *Starlink*, de exemplu, ar fi atacați, asta ar putea rezulta în resturi spațiale, contribuind în continuare la mărirea numărului obiectelor spațiale de pe orbitele Pământului ducând la nefeasabilitatea utilizării spațiului cosmic. Rusia dispune de tehnologii și mijloace tehnice de a doborî sateliții *Starlink*, prin intermediul cărora Forțele Armate ale Ucrainei realizează coordonarea trupelor sale militare, și aceasta nu se întâmplă doar din cauza nedorinței Rusiei de a extinde și intensifica conflictul, însă în cazul nesemnării unui acord de pace, situația poate să se schimbe radical.

De altfel, putem afirma că războiul spațial a început deja. Evident, el nu este ca cel descris adesea în filmele științifico-fantastice populare și în serialele de televiziune. Dar, spre deosebire de aceste războaie fictive, războaiele spațiale reale ar avea consecințe grave atât pentru existența Statelor Unite ca putere mondială dominantă, cât și a altor țări care alcătuiesc un grup rival (Rusia, China, India, Brazilia etc.)⁵.

Analizii militari ruși văd din ce în ce mai mult spațiul ca pe un potențial câmp de conflict armat. Sistemele moderne de comandă, recunoaștere, comunicații și navigație depind din ce în ce

¹ НАНОВ Александр. Милитаризация космоса и многополярный мир: новые вызовы и тенденции. // In: Russiancouncil.ru, Blogs. 8 июня 2023. [On-line:] <https://russiancouncil.ru/blogs/laiamp/militarizatsiya-kosmosa-i-mnogopolyarnyy-mir-novye-vyzovy-i-tendentsii/> (Visited on 28.04.2025).

² ДЕРЕЧИН А. Г., ЖАРОВА Л. Н., СИНЯВСКИЙ В. В., СОЛНЦЕВ В. Л., СОРОКИН И. В. Международное сотрудничество в сфере пилотируемых полётов. Часть 1. Исторический обзор // Космическая техника и технологии № 1 (16), 2017, С. 12-31.

³ НАНОВ Александр. Милитаризация космоса и многополярный мир: новые вызовы и тенденции. // In: Russiancouncil.ru, Blogs. 8 июня 2023. [On-line:] <https://russiancouncil.ru/blogs/laiamp/militarizatsiya-kosmosa-i-mnogopolyarnyy-mir-novye-vyzovy-i-tendentsii/> (Visited on 28.04.2025).

⁴ ION Teodora. Raportul RAND Corporation: ”În condițiile actuale, NATO nu poate să apere cu succes teritoriul celor mai expuși membri ai săi.” In: Caleaeuropeana.ro, February 4, 2016. [On-line:] <https://www.caleaeuropeana.ro/raportul-rand-corporation-in-conditiile-actuale-nato-nu-poate-sa-apere-cu-succes-teritoriul-celor-mai-expusi-membri-ai-sai/> (Visited on 22.04.2025).

⁵ BRANDON J. Weichert. China Practices for a ‘Star Wars’ Moment Against the U.S. Military. // The National Interest, April 2, 2025. [On-line:] <https://nationalinterest.org/blog/buzz/china-practices-for-a-star-wars-moment-against-the-u-s-military> (Visited on 22.04.2025).

mai mult de sateliții orbitali, făcând din spațiul cosmic un spațiu strategic în viitoarele scenarii militare¹. În ceea ce privește Statele Unite, care deși denunță faptul că Rusia și China „au înarmat spațiul”, acestea susțin în același timp că este imposibil să se definească cu precizie ce este o armă spațială.²

Statele Unite dezvoltă în mod activ o strategie de superioritate spațială, incluzând nu numai sateliții de stat în rețelele militare, ci și cei privați, cum ar fi sistemele de recunoaștere *Starlink* și *Maxar* ale *SpaceX*. Aceste tehnologii sunt deja utilizate pentru coordonarea, țintirea și ghidarea armelor de înaltă precizie. Un loc special în strategia Washingtonului este ocupat de programul *PGS* (*Prompt Global Strike*), care implică lansarea unui fulger asupra țintelor cheie ale inamicului folosind mii de rachete de croazieră ghidate prin sistemul *NavStar*. Cu toate acestea, potrivit experților, sistemul rus de apărare antirachetă rămâne capabil să neutralizeze astfel de amenințări și să asigure un răspuns asimetric.

Unul dintre aceste răspunsuri ar putea fi distrugerea constelației de sateliți a inamicului. Potrivit experților, un impuls electromagnetic poate dezactiva până la 90% din sateliții pe orbite joase. Efecte similare au fost înregistrate în 1962 în timpul testelor nucleare americane în spațiu - *Starfish Prime*³.

Dacă acoperirea prin satelit este pierdută, sistemele de comandă și control ale trupelor americane și ale mijloacelor de apărare pot fi perturbate, ceea ce ar putea duce la pierderea eficienței a acestui control asupra trupelor militare. În același timp, Rusia, potrivit surselor militare, este gata să continue să controleze trupele sale militare chiar și în fața unei pierderi complete a comunicațiilor prin canalele orbitale. Acest lucru, potrivit analiștilor, ar putea schimba complet dinamica și rezultatul unui potențial conflict⁴.

Consolidând ideea generală pe care încercăm să o urmărim, Klein⁵ citează că: (...) războiul spațial trebuie să ia în considerare dependența dintre medii și, de asemenea, să aibă un domeniu de aplicare holistic, abordând astfel efectele indirecte ale operațiilor spațiale asupra altor medii, activități nespațiale și marea strategie.

Orice activitate spațială începe cu siguranța. Acesta precede toate etapele vieții navei spațiale, de la etapa de proiectare și construcție până la întreținere și eliminare ulterioară. Acest lucru nu este surprinzător, deoarece siguranța în spațiul cosmic afectează în mod direct siguranța Pământului. În viața modernă, pierderea sateliților amenință să blocheze complet orice sferă de guvernare sau management instituțional: sistemul bancar, comunicațiile, logistica, navigația. Și, mai presus de toate, sectorul apărării.

Pentru a preveni aceste consecințe fatale, este necesar să se adopte reglementări internaționale clare privind standardele uniforme de siguranță pentru comportamentul în spațiu, precum și să se dezvolte un mecanism fiabil de conștientizare a traficului spațial. Cu toate acestea, deoarece nivelul confruntărilor inter-bloc este în creștere pe Pământ, nu mai există nicio problemă de schimb transparent de informații (mai ales atunci când se referă la ruta de mișcare a sateliților și a navelor spațiale militare)⁶.

Existența unei teorii privind operațiunile militare în spațiul cosmic face deja obiectul unor concluzii importante. În realitate ceea ce se află în spatele acestei discuții este ideea de comandă

¹ ШАПОБА А. Космос как поле боя: зачем Россия и США готовятся к войне на орбите. // Proulyanovsk.ru/Russia/View/.25.04.2025. [On-line:] <https://proulyanovsk.ru/russia/view/kosmos-kak-pole-boa-zacem-rossia-i-ssa-gotovatsa-k-vojne-na-orbite> (Visited on 25.04.2025).

² U.S. Department of Defense, Defense Space Strategy, juin 2020, p. 1, 3.

³ ШАПОБА А. Космос как поле боя: зачем Россия и США готовятся к войне на орбите. // Proulyanovsk.ru/Russia/View/.25.04.2025. [On-line:] <https://proulyanovsk.ru/russia/view/kosmos-kak-pole-boa-zacem-rossia-i-ssa-gotovatsa-k-vojne-na-orbite> (Visited on 25.04.2025).

⁴ Ibid.

⁵ KLEIN, J. J. Space Warfare: Strategy, principles and policy. London, New York: Routledge, 2006, p. 15.

⁶ ПОЛЯКОВ М. Космическое оружие и проблематика орбитального мусора: две стороны одной медали. Новости / Космос. 29 февраля 2024. [On-line:] <https://maxpolyakov.com/ru/kosmicheskoe-oruzhie-i-problematika-orbitalnogo-musora/> (Visited on 22.04.2025).

spațială, un mod de clasică comandă a mării și comandă a aerului. Klein¹ definește comanda spațiului ca fiind „capacitatea de a garanta accesul și utilizarea liniilor celeste de comunicații, atunci când este necesar pentru a sprijini instrumentelor puterii naționale - diplomatice, economice, informaționale și militare”. La această definiție se adaugă faptul că aceste linii de orbite, în fluxurile up-link (date de la suprafață către sateliți), down-link (datele care circulă de la sateliți către stațiile de recepție și urmărire) sau în transmiterea datelor digitale de către sistemele informatice.

Conflictul armat dintre Federația Rusă și Ucraina

Conflictul armat ruso-ucrainean a început în 2014 odată cu ocuparea Crimeei și începerea ostilităților în Donbas, iar la 24 februarie 2022 Federația Rusă a declanșat invazia pe scară largă în Ucraina.²

Cauzele conflictului sunt motivate în mod divers de Kiev și Moscova. Conducerea Ucrainei consideră, că Rusia pretinde la restabilirea hotarelor ex-URSS, iar Ucraina ar fi prima țară atacată de ruși în acest context, după care numaidecât vor urma Țările Baltice, Moldova, Georgia, și chiar întreaga Europă³.

Conducerea Rusiei motivează inițierea „operațiunii militare speciale” împotriva Ucrainei ca răspuns la tentativele Kievului de aderare la NATO, ce prezintă pericol existențial pentru Rusia. În decembrie 2021, Rusia a înaintat „ultimatumul lui Putin” către Statele Unite și NATO, pe care Occidentul l-a respins⁴.

Volodimir Zelenski a declarat la Conferința de Securitate de la München din 2022, că „inițiază consultări în cadrul Memorandumului de la Budapesta” și, dacă aceste consultări nu au loc, atunci Ucraina își rezervă dreptul de a „pune la îndoială” deciziile din 1994. Unii experți au considerat aceste declarații ale președintelui ucrainean ca o amenințare din partea Ucrainei de a reveni în clubul nuclear⁵. În opinia mai multor analiști, anume acest demers a lui Zelensky a servit imbold pentru Putin de a iniția „operațiunea militară specială” împotriva Ucrainei.

În concepția Federației Ruse, N.A.T.O. este o rămășiță a Războiului rece, organizație care trebuia desființată odată cu Tratatul de la Varșovia, fiind în momentul de față o structură politico-militară internațională contestată. În Strategia Securității Naționale a Federației Ruse, N.A.T.O. este un potențial „inamic”, luat în calcul de strategii militare ruși, implicit țările membre N.A.T.O. sunt considerate forțe adversare Rusiei. Totodată, obiectivul fundamental al acestei strategii este protejarea cetățeanului rus în interiorul țării (atacuri teroriste) și în exteriorul acesteia.⁶

În fine, au venit vremuri noi, despre care s-a scris și despre care s-a vorbit de mult timp, și aceste vremuri noi au venit, ca întotdeauna, pe neașteptate. În opinia lui Vladimir DERGACHEV, politolog ucrainean: „A sosit Marea Oră a Geopoliticii, când se naște o nouă formulă a ordinii mondiale în procesul de transformare geopolitică.”⁷ Schimbările ordinii mondiale se vor desfășura în mod, uneori, incredibil.

¹ KLEIN, J. J. Space Warfare: Strategy, principles and policy. London, New York: Routledge, 2006, p. 15.

² PATRASH B. Războiul Rusiei împotriva Ucrainei – Context geopolitic. In: Revista de Geografie Politică, GeoPolitică și GeoStrategie. 28/04/2025. [On-line:] <https://www.geopolitic.ro/2024/11/razboiul-rusiei-impotriva-ucrainei-context-geopolitic/> (Visited on 28.04.2025).

³ David R. MARPLES. Russia's war goals in Ukraine. // Canadian Slavonic Papers. — 2022-09-07. — Vol. 64, iss. 2—3. — P. 1—13. — ISSN 0008-5006. [On-line:] [doi:10.1080/00085006.2022.2107837](https://doi.org/10.1080/00085006.2022.2107837). (Visited on 28.04.2025).

⁴ ГОНЧАРЕНКО Роман. Россия против Украины. Как дело дошло до большой войны. // *Deutsche Welle* (24 февраля 2022). [On-line:] <https://www.dw.com/ru/rossia-protiv-ukrainy-kak-delo-doslo-do-bolshoj-vojny/a-60223489> (Visited on 28.04.2025).

⁵ Мюнхенская конференция по безопасности 2022 года. // ИМЭМО РАН, Новости, 22.02.2022 г. [On-line:] <https://www.imemo.ru/news/events/text/myunhenskaya-konferentsiya-po-bezopasnosti-2022-goda-o-rossii-bez-rossii> (Visited on 22.04.2025).

⁶ MANOLACHE C. Criza geopolitică din Ucraina. In: Polis – Revistă de Științe Politice, Volum II, Nr. 2 (4), Serie nouă, martie-mai 2014. [On-line:] <https://revistapolis.ro/criza-geopolitica-din-ucraina-the-geopolitical-crisis-in-ukraine/> ; [https://revistapolis.ro/documente/revista/2014/Numarul%202\(4\)2014/editorial/MANOLACHE.pdf](https://revistapolis.ro/documente/revista/2014/Numarul%202(4)2014/editorial/MANOLACHE.pdf) (Visited on 28.04.2025).

⁷ ДЕРГАЧЕВ Владимир. Имперский характер современных сверхдержав и новая геополитическая формула мирового порядка — Молдавский журнал международного права и международных отношений, *RMDIRI*, 2025, Nr. 2 (Vol. 20) <https://rmdiri.md/> ; <https://www.usem.md/md/p/rmdiri>

Potrivit profesorului Jeffrey Sachs¹, Statele Unite imită geopolitica Imperiului Britanic împotriva Rusiei, formulată în 1853 de Lordul Palmerston (împreună cu Napoleon al III-lea). El a constatat în nevoia de a încercui Rusia în Marea Neagră și de a-i priva pe ruși de accesul la Mediterana de Est. Iar proiectul american modern a căutat să facă același lucru.

Ideea a fost de a admite Ucraina, România, Bulgaria, Turcia și Georgia în NATO, ceea ce ar priva Rusia de statutul său internațional înalt prin blocarea Mării Negre și neutralizarea acesteia ca putere regională. După Palmerston a fost Halford Mackinder², care în 1904 a propus o formulă geopolitică: „Oricine conduce Europa de Est comandă Heartland; cel care conduce Heartland comandă Insula Lumii; cel care conduce Insula Lumii comandă lumea.”

Politica americană modernă a neoconservatorilor este un sistem de imagine, manipulare zilnică a mass-mediei, un sistem de PR³ (sau, cum se spune, post-adevăr). Bombardamentul Belgradului din 1999 a făcut parte dintr-un proiect american. Statul, „granițele sunt sacre cu excepția cazului în care America le schimbă”. Declarațiile președintelui Trump referitor la Groenlanda⁴ confirmă acest postulat.

După 1999, următoarea rundă de extindere a NATO a avut loc în 2004, cu participarea a încă șapte țări: cele trei state baltice, România, Bulgaria, Slovenia și Slovacia. Acest al doilea val de extindere a NATO a fost o încălcare a ordinului convenit la momentul reunificării Germaniei. Iar în 2007, la Conferința de Securitate de la München⁵, președintele rus Putin a spus: „Opriti-vă, destul”, dar SUA nu au reacționat.

Din 2010, Rusia negociază cu Ucraina un contract de închiriere pe termen lung al unei baze navale la Sevastopol. După cum notează profesorul Sachs⁶, nu au existat cereri rusești pentru Crimeea sau Donbass, iar ideea că Imperiul Rus este restaurat este propagandă provocatoare. Înainte de lovitura de stat din 2014, nu existau deloc revendicări teritoriale în Ucraina. Dar Statele Unite au decis că președintele ucrainean Ianukovici ar trebui să fie răsturnat pentru că a susținut neutralitatea și s-a opus extinderii NATO. Statele Unite au finanțat „revoluția spontană” ucraineană „a demnității”. Apoi, după lovitura de stat, au venit acordurile de la Minsk, care au devenit un act american, în timp ce Europa a jucat un rol de sprijin complet inutil, deși a fost garantul acordului⁷.

În timpul negocierilor ruso-ucrainene de la Istanbul din martie 2022, Ucraina era pregătită pentru un acord de pace și neutralitate, dar Washingtonul a descurajat Kievul de la acest acord, iar Londra l-a trimis pe premierul Boris Johnson la Kiev, care a anunțat că soarta hegemoniei occidentale nu este în joc pentru Ucraina. Astfel, Kievul a devenit „un avanpost al lumii civilizate împotriva barbarilor”. De atunci, poate un milion de ucraineni au fost uciși sau grav răniți. „Iar senatorii americani, care sunt cât se poate de răi și cinici, spun că aceasta este o mare risipă de bani americani, pentru că niciun american nu moare. Acesta este un război pur prin procură”⁸. Potrivit

2025, №1. [On-line:] <https://rmdiri.md/about-article-2-25-01.html>. https://dergachev.org/geop_events/271024-01.html. (Visited on 28.04.2025).

¹ SACHS Jeffrey: Speech at European Parliament on February 19, 2025. [On-line:] <https://newkontinent.org/jeffrey-sachs-speech-at-european-parliament-on-february-19-2025/>. (Visited on 28.04.2025).

² МАККИНДЕР Хэлфорд. Географическая ось истории. ISBN: 978-5-17-135843-3. [On-line:] <https://flibusta.ru/book/50360-geograficheskaya-os-istorii/> (Visited on 28.04.2025).

³ SACHS Jeffrey. Как неоконцы выбрали гегемонию вместо мира в начале 1990-х годов. URL: <https://www.jeffsachs.org/newspaper-article/bfsmbpe4plx7cc6lgxhf37lx249r22?rq=how%20the%20neocons> Джеффри Сакс Украина – последняя катастрофа неоконсерваторов. — Международный журнал «Мир перемен», 2022, №2. [On-line:] <http://mirperemen.net/2022/10/mir-peremen-2022-2/> (Visited on 28.04.2025).

⁴ Трамп прямо сказал, что США «должны иметь» Гренландию. // Европейская правда, 26 марта 2025 г. [On-line:] <https://www.euointegration.com.ua/rus/news/2025/03/26/7208081/> (Visited on 28.04.2025).

⁵ Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy, February 10, 2007. [On-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034> (Visited on 28.04.2025).

⁶ SACHS Jeffrey: Speech at European Parliament on February 19, 2025. [On-line:] <https://newkontinent.org/jeffrey-sachs-speech-at-european-parliament-on-february-19-2025/>. (Visited on 28.04.2025).

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

profesorului Sachs, astăzi președinții Statelor Unite și Rusiei încearcă să pună capăt războiului, în ciuda retoricii belicoase din Europa.

După alegerile prezidențiale din SUA din noiembrie 2025, și biruinței lui Donald Trump în această campanie, atitudinea conducerii SUA față de războiul ruso-ucrainean s-a schimbat radical. SUA promovează ideea încetării războiului și încheierii unui armistiț. Atât Kievul, cât și Moscova susțin această idee, însă înaintază condiții preliminare, care, în mod practic, se exclud unele pe altele. Uniunea Europeană, cât și Parisul, Londra și Berlinul susțin pozițiile Kievului în acest discurs, și înaintază cererea de a participa la negocieri în calitate de intermediari, împreună cu SUA, însă încheierea unui armistițiu poate fi doar în cazul negocierilor directe între Rusia și Ucraina.

În discursul său, la a 61-a Conferință Internațională în domeniul Securității de la Munchen, vicepreședintele SUA James David Vance¹ s-a concentrat pe valorile comune ale democrației occidentale. În opinia sa, este timpul ca cei suficient de norocoși să obțină puterea politică de la oameni și să o folosească cu înțelepciune pentru a îmbunătăți viețile. Administrația Trump este foarte preocupată de securitatea europeană și crede într-o soluționare rezonabilă a conflictului dintre Rusia și Ucraina. În următorii ani, este important ca Europa să facă un mare pas înainte în asigurarea propriei apărări. Amenințarea pe care Vance o consideră cea mai îngrijorătoare pentru Europa nu este Rusia, China sau alți actori. „Suntem îngrijorați de amenințarea din interiorul Europei, de retragerea sa de la unele dintre valorile sale fundamentale”.

Ucraina nu va putea reveni la granițele din 2014, a declarat secretarul de stat american Marco Rubio într-un interviu acordat Fox News. El și-a exprimat această opinie, vorbind despre încercările președintelui Donald Trump de a ajunge la o înțelegere pașnică între Moscova și Kiev. Nu există o soluție militară la conflict, Rubio este sigur, Rusia nu va prelua controlul asupra întregului teritoriu al Ucrainei, iar Ucraina „nu va putea să-i împingă pe ruși înapoi în pozițiile în care se aflau în 2014”².

Ministrul rus de externe, Serghei Lavrov, a numit recunoașterea internațională a regiunilor Crimeea, Sevastopol, RPD, Herson și Zaporojie de către regiunile rusești un „imperativ”. Cu o zi înainte, departamentul a declarat că Moscova nu va permite restaurarea Ucrainei în interiorul granițelor din 1991³.

Analiza relațiilor ruso-ucrainene și cât și descrierea operațiunilor militare sunt, în mare măsură, politizate. Profesorul Dan Dungaciuc⁴ susține că mulți analiști și politicieni trăiesc într-o realitate falsă. Acesta crede că lucrurile se desfășoară conform unei paradigme deja depășite. În realitate, Statele Unite vor decide direcția conflictului și vor interveni decisiv pentru a-l încheia mai repede decât se sugerează în spațiul public.

Capacitățile Rusiei și Ucrainei în domeniul spațial

Unul dintre factorii superiorității Rusiei față de forțele armate ucrainene este prezența Forțelor de Apărare Aerospațială în armata rusă⁵. Forțele Aeriene ale Ucrainei și Forțele de Apărare Aeriană, care au o apărare aeriană și antirachetă (ABM) destul de slabă, se opun Forțelor Spațiale Militare ale Federației Ruse, care combină Forțele Aeriene, Apărarea Aeriană și Apărarea Antirachetă în Forțele Spațiale.

¹ Речь вице-президента США Джей Ди Вэнса на Мюнхенской международной конференции по безопасности (с переводом). [On-line:] <https://www.youtube.com/watch?v=DYeQtOyvwYg>. (Visited on 28.04.2025).

² Rubio исключил, что Украина «отбросит Россию» к границам 2014 года.// In: RBC.ru, Politics, Военная операция на Украине, 02 мая 2025. [On-line:] https://www.rbc.ru/politics/02/05/2025/681463ed9a794712545c4df9?from=from_main_4 (Visited on 02.05.2025).

³ Ibid.

⁴ ANTON Alexandra: Dan Dungaciuc: „Războiul din Ucraina se va termina mult mai repede decât credeam.” // Gandul.ro, 10 martie 2025. [On-line:] <https://www.gandul.ro/emisiuni/marius-tuca-show/dan-dungaciuc-razboiul-din-ucraina-se-va-termina-mult-mai-repede-decat-credeam-20454203> (Visited on 28.04.2025).

⁵ ДМИТРЕНКО Я. Зачем Украине войска воздушно-космической обороны. //Dev.ua.News. 04. 06.2022. [On-line:] <https://dev.ua/ru/news/zachem-ukrayne-voiska-vozdushno-kosmycheskoi-oborony-1654265408> (Visited on 22.04.2025).

Trupele din Forțele de Apărare Aerospațială primesc sarcini importante precum:

- recunoașterea cu furnizarea de informații de la facilitățile aerospațiale, inclusiv teledetecția industrială a Pământului on-line în intervalele optice, radar și hiperspectrale, precum și informații de la UAV-uri de diferite tipuri;

- dacă este necesar, controlul direct al bătăliei de la Statul Major prin observarea zonei de luptă. Pentru pregătirea specialiștilor de acest fel în Statele Unite, jocurile pe calculator au fost mult timp cultivate ca prototipuri ale viitoarelor lupte reale;

- controlul spațiului cosmic și identificarea obiectelor militare pe orbită cu posibilitatea neutralizării acestora în caz de pericol militar, precum și identificarea obiectelor potențial periculoase de origine artificială și naturală care reprezintă o amenințare la adresa securității;

- efectuarea de lovituri de înaltă precizie împotriva țintelor aerospațiale folosind mijloace tehnice de apărare aerospațială special dezvoltate¹.

Rusia are propriul sistem de navigație prin satelit GLONASS, ale cărui sarcini sunt asigurate de 23 de sateliți din cei 24 necesari. Deși are o eroare mai mare decât GPS-ul, este utilizat în mod activ în scopuri militare: sistemele de control al rachetelor sunt echipate cu senzori GLONASS/GPS de fabricație rusească.

Potrivit organizației non-guvernamentale americane „Union of Concerned Scientists”, Rusia are în prezent 19 sateliți de teledetecție (ERS) pe orbită, utilizați exclusiv în scopuri militare. Cele mai bune dintre ele – „Persona” - au o rezoluție optică la sol - 50 cm pe pixel².

Ucraina, a moștenit de la ex-URSS proprietatea Armatei a 43-a a Forțelor de Rachete Strategice ale URSS (RVSN), statul major al căreia era situat în orașul Vinița, Ucraina, însă care era subordonat pe timpurile URSS doar Moscovei. Patru divizii situate în regiunile Volyn, Mykolaiv, Sumy și Khmelnytsky, înarmate cu 176 de lansatoare de rachete strategice și cu 1272 de focoaie nucleare, au intrat în 1992 în mod oficial sub jurisdicția Ucrainei. Situația creată era interesantă prin faptul, ca oficial aceste trupe se subordonau Kievului, însă ele nu puteau lansa rachetele fără controlul Moscovei, deoarece muniția nucleară a rămas sub jurisdicția celei de-a 12-a Direcții Principale a Ministerului Rus al Apărării³.

În 1992, Ucraina, Belarus și Kazahstan, împreună cu Rusia și Statele Unite, au semnat Tratatul de la Lisabona, conform căruia fostele republici sovietice au renunțat la arsenalul lor nuclear și au convenit să-l transfere Rusiei. În 1994, a fost semnat Memorandumul de la Budapesta, potrivit căruia, în schimbul renunțării Ucrainei la armele nucleare, Rusia, Statele Unite și Marea Britanie s-au angajat să-i respecte independența, suveranitatea și granițele existente. Cu toate acestea, documentul nu a fost niciodată ratificat⁴.

Eliminarea armelor nucleare din Ucraina în Rusia a fost finalizată în 1996. În același an, Kievul a aderat oficial la Tratatul de Neproliferare a Armelor Nucleare (TNP). Cu toate acestea, în 2022, precum și în 2025, Zelenski a anunțat dorința Ucrainei de a obține arme nucleare dacă nu reușește să adere la NATO, ceea ce a servit drept pretext pentru ca Moscova să lanseze o „operațiune specială”⁵.

De-a lungul anilor de independență, Ucraina nu a putut sau nu a vrut să-și creeze propriul sistem de apărare aerospațială, iar absența sa, în special elemente de apărare antirachetă modernă (ABM), este resimțită acut acum, când Rusia lovește infrastructura critică cu aproape impunitate, iar aliații Ucrainei se gândesc dacă să transfere arme tactice de rachete Ucrainei, temându-se de

¹ Ibid.

² Committee of Concerned Scientists. [On-line:] https://en.wikipedia.org/wiki/Committee_of_Concerned_Scientists (Visited on 22.04.2025).

³ Ракетные войска стратегического назначения. Справочник. Структура РВСН: 43 Краснознаменная ракетная армия (в/ч 35564). [On-line:] https://rvsn.info/army/army_43.html (Visited on 22.04.2025).

⁴ ДМИТRENKO Я. Зачем Украине войска воздушно-космической обороны. //Dev.ua.News. 04. 06.2022. [On-line:] <https://dev.ua/ru/news/zachem-ukrayne-vojska-vozdushno-kosmycheskoi-oborony-1654265408> (Visited on 22.04.2025).

⁵ Зеленский потребовал дать Украине ядерное оружие или членство в НАТО. // РБК, Лента новостей, Военная операция на Украине, 04 фев, 2025 г. [On-line:] <https://www.rbc.ru/politics/04/02/2025/67a24b119a79471df9357f91> (Visited on 22.04.2025).

utilizarea lor pe teritoriul rus. Când experții occidentali spun că, după invazia rusă, Forțele Armate ale Ucrainei nu au avut nicio șansă să reziste mai mult de trei zile, nu se referă la superioritate cantitativă în diferite tipuri de arme, ci sistemică și tehnologică¹.

Menționăm, că Ucraina nu are astăzi nici un singur satelit funcțional pe orbită, iar în obținerea de informații din spațiu depinde complet de fluxurile de informații stabilite de la sateliți străini prin intermediul Pentagonului, cât și sub contracte de la companii private americane și europene².

În prezent, se vehiculează mult ideea că „dacă” Ucraina nu ar fi fost de acord atunci, în 1994, să-și transfere forțele de rachete și armele nucleare Rusiei, atunci statutul Ucrainei ar fi fost acum la nivelul Statelor Unite, Franței și Angliei, iar Rusia nu ar fi riscat să o atace³. Cu toate acestea, trebuie recunoscut faptul că, fără participarea superputerilor (în primul rând Rusia și Statele Unite), Ucraina nu ar fi putut să-și mențină propriile forțe de descurajare nucleară pentru o lungă perioadă de timp, deoarece muniția nucleară a fost produsă exclusiv pe teritoriul Rusiei și a fost deservită doar de unități specializate rusești, atât rachetele, cât și focoasele nucleare. Motivația, că unele rachete se produceau în Ucraina, și asta ar fi dat posibilitatea de a deține în viitor Trupe Rachetare Ucrainene de Destinație Strategică este neargumentată, datorită faptului, că rachetele, deși produse în Ucraina, aveau detalii și componente tehnice din aproape toate celelalte foste republici ale URSS, și componentele susnumite deja nu se mai produceau după dispariția URSS. Acest moment confirmă faptul, ca Ucraina nu avea șanse reale de a deveni forță nucleară mondială.

Concomitent, putem menționa faptul, că un analog non-nuclear sub forma unui monofocos trinitrotoluen ar fi putut fi instalat pe rachetele din minele ucrainene: în acest mod armele nucleare de distrugere în masă ar fi putut fi transformate în arme de descurajare de înaltă precizie fără a limita raza de zbor⁴. Însă, acest moment a rămas a fi pur teoretic, căci realizarea lui nu a avut loc.

Ucraina încă folosește anumite elemente ale viitoarei apărări aerospațiale. În primul rând, acesta este centrul de monitorizare a situației spațiale din Mukachevo (stația radar „Dnepr”, construită încă pe timpurile ex-URSS), care este subordonat Centrului Național de Management și Control al Facilităților Spațiale (NCUICS). Principala sa sarcină este detectarea timpurie a lansărilor de ICBM din Europa de Vest și Marea Mediterană⁵. O altă stație a fost situată în Sevastopol și a furnizat informații similare din regiunile Africii de Nord și Orientului Mijlociu până la Oceanul Indian. După anexarea Crimeii, accesul la echipamentul stației radar Dnepr din Sevastopol a fost pierdut.

La moment, putem constata, că capacitățile Rusiei și Ucrainei în domeniul spațial sunt inegale, în favoarea Rusiei, iar Ucraina depinde doar de suportul Occidentului în acest domeniu, în primul rând de suportul SUA.

Gunoii spațial și consecințele pentru geopolitica aerospațială

Oamenii de știință au calculat că acum există aproape 128 de milioane de bucăți de resturi spațiale mai mari de 1 mm și mai mult de 34 de mii de particule mai mari de 10 cm în spațiu. Aproximativ 3 mii de sateliți au eșuat din cauza resturilor și s-au transformat ei înșiși în resturi spațiale⁶.

În 2022, existau 36.000 de resturi mai mari de 10 cm în diametru. Printre acestea se numără 5.000 de sateliți inactivi pe orbita joasă, 5.400 de gunoaie spațiale mai mari de 1 m pe orbita

¹ ДМИТРЕНКО Я. Зачем Украине войска воздушно-космической обороны. //Dev.ua.News. 04. 06.2022. [On-line:] <https://dev.ua/ru/news/zachem-ukrayne-voiska-vozdushno-kosmycheskoi-oborony-1654265408> (Visited on 22.04.2025).

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ АНИСЬКОВ Е. Что такое космический мусор и чем он опасен для жителей Земли. // РБК: Тегги, 16.04.2024. [On-line:] <https://trends.rbc.ru/trends/green/608044f79a79473d011318f1?from=copy> (Visited on 22.04.2025).

geostaționară și, conform unui model statistic al ESA, 900.000 de obiecte mai mari de 1 cm și 130.000.000 de obiecte mai mari de 1 mm.¹

Gunoaiele spațiale situate pe o orbită mai joasă de 400 de kilometri sunt eliminate după aproximativ douăzeci de ani deoarece altitudinea lor scade ca urmare a pierderii vitezei din cauza frecării în atmosfera reziduală. Ele ajung să ardă în atmosfera Pământului în timpul reintrării lor în atmosferă². Însă numărul lor este în continuă creștere datorită activității spațiale (în special lansării nanosatelitelor), iar această eliminare naturală are loc după sute de ani o dată ce orbita lor este mai înaltă de 700 km.

Aceste deșeuri reprezintă cea mai semnificativă manifestare a poluării spațiale, iar în 2021 reprezenta o amenințare foarte serioasă pentru navele spațiale operaționale pe orbită joasă (la mai puțin de 2.000 de kilometri altitudine).³ Viteza medie de ordinul a 8 km/s a obiectelor care circulă la această altitudine le conferă o energie cinetică foarte mare: impactul asupra unui satelit a unor resturi spațiale de ordinul unui centimetru în diametru este echivalent cu cel al unei nicovală în cădere liberă, iar dincolo de această dimensiune distrugerea navei spațiale este aproape sigură.

Doar gunoaiele mai mari de 10 cm care circulă pe orbită joasă pot fi urmărite sistematic, folosind sisteme de supraveghere care folosesc în principal radare și telescoape terestre. Atunci când traiectoria deșeurilor spațiale catalogate poate reprezenta o amenințare, operatorii schimbă orbita satelitului amenințat. Însă gunoaiele de dimensiuni mai mici nu pot fi evitate și acestea se înmulțesc în timp. În încercarea de a reduce riscul asociat cu gunoaiele spațiale mici care nu pot fi urmărite, producătorii de nave spațiale adaugă în unele cazuri ecrane care pot opri gunoaiele mici (de ordinul unui centimetru).⁴

„Probabil ca în apropierea Pământului plutesc aproximativ 50.000 de bucati de deșeuri spațiale de dimensiunea unei mingi de softball sau mai mari”, spune Aaron Boley, profesor asociat de fizică și astronomie la Universitatea British Columbia și codirector al Outer Space Institute.⁵

În 2024, au fost înregistrate 11 cazuri de distrugere necontrolată a obiectelor, ceea ce a dus la apariția a 2633 de noi fragmente pe orbită. Acest proces continuă să amenințe navele spațiale, care s-ar putea confrunta cu riscuri și mai grave în viitor. Chiar și particulele mici, cu dimensiuni cuprinse între 1 și 10 mm, care se deplasează cu viteze de până la 28 de mii km / h, pot dezactiva sateliții și pot deteriora echipamentele de pe Stația Spațială Internațională⁶.

„Dacă luăm în considerare obiectele cu dimensiuni între un centimetru și jumătate de milimetru, numărul acestora este probabil de ordinul milioanei. Obiectele de pe orbită se dezintegrează în mod natural, în mare parte necontrolat. Atunci când reintră în atmosferă, se sparg și nu dispar în întregime în atmosferă”, a spus Aaron Boley, profesor asociat de fizică și astronomie la Universitatea British Columbia și codirector al Outer Space Institute.⁷

¹ GUILLERMARD Véronique. La grande menace des débris en orbite autour de la Terre. In: Lefigaro.fr, Societes. Publié le 10 mai 2022. [On-line:] <https://www.lefigaro.fr/societes/la-grande-menace-des-debris-spatiaux-20220510> (Visited on 28.04.2025).

² BURIAN Cristina, MĂRGINEANU Elena. "Space debris" and ensuring environmental security. In: Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2024, Nr. 2, Volume 19, p. 9-24. ISSN 1857-1999. [On-line:] <https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2023.19-2.01> ; <https://rmdiri.md/assets/archive/2024-2-1.pdf> (Vizited 01.05.2025).

³ ВЕНИАМИНОВ С.С. Космический мусор. Техногенное засорение космоса и его последствия. 3-е изд., испр. и доп. М.: ИКИ РАН, 2023. 204 с. ISBN 978-5-00015-059-7. DOI:10.21046/spacedebris-2023.

⁴ Ibid.

⁵ TUDOR G. Avioanele de pasageri, expuse ciocnirii cu deseurile spațiale. In: Revista Magazin, 24 februarie 2025. [On-line:] <https://magazin.ro/spectacolul-cunoasterii/avioanele-de-pasageri-expuse-ciocnirii-cu-deseurile-spatiale/> (Visited on 28.04.2025).

⁶ ШУКЮРОВА Фатима. Космический мусор: угрозы для будущего и борьба с космическим загрязнением. // EDnews, Мир, 10.04.2025. [On-line:] <https://ednews.net/ru/news/world/680908-kosmitcheskiiy-musor-ugrozi-dlya-budushego> (Visited on 22.04.2025).

⁷ TUDOR G. Avioanele de pasageri, expuse ciocnirii cu deseurile spațiale. In: Revista Magazin, 24 februarie 2025. [On-line:] <https://magazin.ro/spectacolul-cunoasterii/avioanele-de-pasageri-expuse-ciocnirii-cu-deseurile-spatiale/> (Visited on 28.04.2025).

Guvernul SUA a dat prima amendă unei companii de sateliți care nu a reușit să curețe deșeurile spațiale, lăsându-le să se rotească necontrolat pe orbita Pământului. Comisia Federală de Comunicații (FCC) a amendat Dish Network cu 150.000 de dolari pentru că nu și-a mutat satelitul la o distanță sigură de cei aflați în serviciu. Dish Network și-a recunoscut responsabilitatea și a convenit cu FCC asupra unui plan de acțiune pentru a-și aduce procesele de lucru în conformitate cu reglementările stabilite¹.

Vom menționa faptul, că problema gunoiului spațial a devenit și mai acută în legătură cu războiul ruso-ucrainean, dat fiind faptul că una din părțile la conflict, Rusia, dispune de posibilități tehnice de a distruge sateliții care deservește trupele militare ucrainene, indiferent de faptul ca acești sateliți nu sunt ucraineni.² Faptul, că până în prezent Rusia nu a inițiat acest process, deloc nu înseamnă că aceasta nu se va întâmpla.

În cazul, dacă pe parcursul războiului ruso-ucrainean se vor utiliza dispozitive și tehnologii capabile să distrugă sateliții care deservește trupele militare în acțiune, consecințele vor fi foarte grave, caci asta poate duce la extinderea utilizării sistemelor anti-satelit de către toate „puterile spațiale”. Acest lucru se poate întâmpla pe baza faptului că Ucraina nu are sateliți proprii și folosește date de informații de la sateliții Statelor Unite, Franței, Marii Britanii, Germaniei, Japoniei etc., pe care Rusia le-ar putea distruge, ceea ce va duce la procesul opus, când aliații Ucrainei, ai căror sateliți au fost distruși, vor urma să distrugă sateliții ruși. Ca urmare, în spațiu se va forma o cantitate uriașă de „deșeuri spațiale”, ceea ce va face imposibilă utilizarea spațiului cosmic, agravând la maximum posibilitatea coexistenței pașnice între state în condițiile noii geostrategii și geopolitici aerospațiale.

Mizăm pe faptul, ca între părțile beligerante va fi semnat un armistițiu de pace, și astfel pericolul de distrugere militară a sateliților va dispărea simultan.

Concluzie

Conflictul dintre Federația Rusă și Ucraina, progresează fără a se întrevedea un sfârșit clar. Pierderile materiale și, mai presus de toate, irosirea de vieți omenești irecuperabile semnaleză că evenimentul este încă o tragedie la începutul secolului XXI. Un moment marcat de dispariția aparentă a pandemiei SARS-COVID, care a luat atât de multe vieți. Sfârșitul secolului trecut și începutul acestui secol au fost, de asemenea, caracterizate de realizări umane importante în domeniul activităților spațiale.³

Din punct de vedere metodologic, articolul a cuprins o discuție teoretică a războiului spațial; un studiu al dovezilor privind capacitățile Rusiei și fapte legate de războiul spațial; și reflecții cu privire la impactul acestui război asupra ecosistemului spațial, în special în ceea ce privește generarea de resturi cosmice prin posibila utilizare a armelor antisatelit.

Trebuie subliniat faptul că există dificultăți în ceea ce privește accesul la informații, date fiind caracteristici ale conflictului. Ca urmare, există limitări în ceea ce privește calitatea datelor disponibile, în ciuda cantității lor considerabile. Articolul semnaleză posibilitatea ipotetică ca conflictul să extindă acțiunile războiului spațial la utilizarea armelor antisatelit, cu consecința generării consecvente de deșeuri spațiale, care ar avea impacturi de luat în considerare în geopolitică.

A fost identificat faptul că capacitatea Rusiei în ceea ce privește echipamentele disponibile pentru a fi utilizate într-un eventual război spațial este viabilă și potențial distructivă, în special arme cinetice cu impact fizic, care, dacă ar fi îndreptate spre sateliții de telecomunicații Starlink, de

¹ В США выписан первый в истории штраф за космический мусор. // BBC News. Русская служба. 3 октября 2023 г. [On-line:] <https://www.bbc.com/russian/articles/c4n4dl3095jo> (Visited on 22.04.2025).

² РАСМУСЕН А. Ф. Украинский конфликт показывает, что теперь космос играет центральную роль в боевых действиях. In: Financial Times. 24 ноября. 2022. [On-line:] <https://inosmi.ru/20221124/kosmos-258143682.html> (Visited on 22.04.2025).

³ ROSA C.E.V., VIEIRA F. D. G. A Guerra na Ucrânia, o Espaço Exterior e os detritos espaciais: implicações para a Geopolítica Aeroespacial. In: Revista de Geopolítica, v. 13, nº 3, p. 1-29, jul./set. 2022. [On-line:] https://www.researchgate.net/publication/362558963_A_Guerra_na_Ucrania_o_Espaco_Exterior_e_os_detritos_espaciais_implicacoes_para_a_Geopolitica_Aeroespacial THE WAR IN UKRAINE OUTER SPACE AND SPACE DEBRIS IMPLICATIONS FOR AEROSPACE GEOPOLITICS (Visited on 22.04.2025).

exemplu, ar putea rezulta în resturi spațiale, contribuind în continuare la mărirea numărului obiectelor spațiale de pe orbitele Pământului ducând la nefezabilitatea utilizării spațiului cosmic.

Testul ASAT efectuat de Federația Rusă în 2021 ar fi generat un număr mare de resturi spațiale. Pe baza acestui exemplu, și în cazul în care astfel de acțiuni escaladează în conflicte sau alte războaie din lume, trebuie luate în considerare impactul semnificativ asupra mediului, impactul social, politic și economic asupra mediului spațial, printre altele, pe care articolul le-a evidențiat.

Acesta se încheie cu o frază frapantă a unui gânditor american numit Everett Dolman, care a dezbătut probleme geopolitice și de securitate spațială. Acest autor consideră că „militarizarea și înarmarea spațiului sunt fapte istorice și procese continue.”¹ Războiul dintre Federația Rusă și Ucraina este un indiciu puternic în acest sens, ceea ce face ca discuția despre războiul spațial să fie atât de importantă.

În lumina celor relatate mai sus, un lucru este cert, războaiele moderne au devenit strâns corelate de spațiul cosmic, puterea aparținând statelor care au explorat și investit în el tehnologii și sume enorme. Respectiv, ținând cont de efectele negative asupra Planetei din cauza deșeurilor cosmice urmare conflictelor militare, societatea internațională este obligată moral să se implice serios în finalizarea războaielor prin căi diplomatice, ducând tratative de pace și să conștientizeze care este potențialul real al statelor care dețin monopol în spațiul cosmic.

Referințe:

1. ANTON Alexandra: Dan Dungaciu: „Războiul din Ucraina se va termina mult mai repede decât credeam.” // Gandul.ro, 10 martie 2025. [On-line:] <https://www.gandul.ro/emisiuni/marius-tuca-show/dan-dungaciu-razboiul-din-ucraina-se-va-termina-mult-mai-repede-decat-credeam-20454203> (Visited on 28.04.2025).
2. BRANDON J. Weichert. China Practices for a ‘Star Wars’ Moment Against the U.S. Military. // The National Interest, April 2, 2025. [On-line:] <https://nationalinterest.org/blog/buzz/china-practices-for-a-star-wars-moment-against-the-u-s-military> (Visited on 22.04.2025).
3. BOWEN, B. E. War in Space: Strategy, Spacepower, Geopolitics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2020, p. 77.
4. BURIAN Alexandru. Drept internațional cosmic (spațial). În: Drept Internațional public, Ed. a 4-a (revăz. și adăugită). Red.-coord.: A. BURIAN. Ch.: S. n., 2012 (Tipogr. “Elena-V.I.” SRL). – 636 p. (p. 393-407). ISBN 978-9975-106-99-3.
5. BURIAN Alexandru, BURIAN Cristina. Drept internațional cosmic (spațial). Note de curs. : (Studii univ., ciclul 1) / Alexandru Burian, Cristina Burian ; Univ. de Studii Europene din Moldova, Fac. de Drept, Catedra Drept Public. – Chișinău.: Universitatea de Studii Europene din Moldova, 2016 (CEP USM). - 148 p. Bibliogr. p. 81-92 (82 tit.). ISBN 978-9975-71-861-5.
6. BURIAN Cristina. „Les débris spatiaux” et la responsabilité internationale pour les dommages causés par les objets spatiaux. In : Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2016, Issue 4, Volume 11, Pages 609-616. ISSN 1857-1999 [On-line:] <https://rmdiri.md/assets/archive/2016-4.pdf> (Visited on 01.05.2025).
7. BURIAN Cristina, MĂRGINEANU Elena. ”Space debris” and ensuring environmental security. In: Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2024, Issue 2, Volume 19, p. 9-24. ISSN 1857-1999. [On-line:] <https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2023.19-2.01> ; <https://rmdiri.md/assets/archive/2024-2-1.pdf> (Visited on 01.05.2025).
8. Committee of Concerned Scientists. [On-line:] https://en.wikipedia.org/wiki/Committee_of_Concerned_Scientists (Visited on 22.04.2025).
9. DOLMAN, E. C. Astropolitik. Classical Geopolitics in the Space Age. London, Portland : Frank Cass, 2002. European Union Space Surveillance and Tracking, 2021. [On-line:] <https://www.eusst.eu/newsroom/eu-sst-confirms-fragmentation-cosmos-1408/> (Visited on 22.04.2025).
10. GUILLERMARD Véronique. La grande menace des débris en orbite autour de la Terre. In: Lefigaro.fr, Societes. Publié le 10 mai 2022. [On-line:] <https://www.lefigaro.fr/societes/la-grande-menace-des-debris-spatiaux-20220510> (Visited on 28.04.2025).
11. ION Teodora. Raportul Rand Corporation: „În condițiile actuale, NATO nu poate să apere cu succes teritoriul celor mai expuși membri ai săi.” In: Caleaeuropeana.ro, February 4, 2016. [On-line:]

¹ DOLMAN, E. C. Astropolitik. Classical Geopolitics in the Space Age. London, Portland : Frank Cass, 2002. European Union Space Surveillance and Tracking, 2021. [On-line:] <https://www.eusst.eu/newsroom/eu-sst-confirms-fragmentation-cosmos-1408/> (Visited on 22.04.2025).

<https://www.caleaeuropeana.ro/raportul-rand-corporation-in-conditiile-actuale-nato-nu-poate-sa-apere-cu-succes-teritoriul-celor-mai-expusi-membri-ai-sai/> (Visited on 22.04.2025).

12. KLEIN, J. J. Space Warfare: Strategy, principles and policy. London, New York: Routledge, 2006, p. 15.

13. MANOLACHE C. Criza geopolitică din Ucraina. In: Polis – Revistă de Științe Politice, Volum II, Nr. 2 (4), Serie nouă, martie-mai 2014. [On-line:] <https://revistapolis.ro/criza-geopolitica-din-ucraina-the-geopolitical-crisis-in-ukraine/>; [https://revistapolis.ro/documente/revista/2014/Numarul%202\(4\)2014/editorial/MANOLACHE.pdf](https://revistapolis.ro/documente/revista/2014/Numarul%202(4)2014/editorial/MANOLACHE.pdf) (Visited on 28.04.2025).

14. MARPLES David R.. Russia's war goals in Ukraine. // Canadian Slavonic Papers. — 2022-09-07. — Vol. 64, iss. 2—3. — P. 1–13. — ISSN 0008-5006. [On-line:] [doi:10.1080/00085006.2022.2107837](https://doi.org/10.1080/00085006.2022.2107837). (Visited on 28.04.2025).

15. PATRASH B. Războiul Rusiei împotriva Ucrainei – Context geopolitic. In: Revista de Geografie Politică, GeoPolitică și GeoStrategie. 28/04/2025. [On-line:] <https://www.geopolitic.ro/2024/11/razboiul-rusiei-impotriva-ucrainei-context-geopolitic/> (Visited on 28.04.2025).

16. ROSA C.E.V., VIEIRA F. D. G. A Guerra na Ucrânia, o Espaço Exterior e os detritos espaciais: implicações para a Geopolítica Aeroespacial. In: Revista de Geopolítica, v. 13, nº 3, p. 1-29, jul./set. 2022. [On-line:] https://www.researchgate.net/publication/362558963_A_Guerra_na_Ucrania_o_Espaco_Exterior_e_os_detritos_os_espaciais_implicacoes_para_a_Geopolitica_Aeroespacial THE WAR IN UKRAINE OUTER SPACE AND SPACE DEBRIS IMPLICATIONS FOR AEROSPACE GEOPOLITICS (Visited on 22.04.2025).

17. ROSA, C. E. V. Geopolítica Aeroespacial. Natal: UFRN, 2020. Tese (Doutorado em Geografia) – Programa de Pós-Graduação e Pesquisa em Geografia da Universidade Federal do Rio Grande do Norte. SIA. 2020 State of the Satellite Industry Report: Two Page Summary. Washington: Satellite Industry Association, 2020. [On-line:] <https://sia.org/news-resources/state-of-the-satellite-industry-report/> (Visited on 22.04.2025).

18. SACHS Jeffrey: Speech at European Parliament on February 19, 2025. [On-line:] <https://newkontinent.org/jeffrey-sachs-speech-at-european-parliament-on-february-19-2025/>. (Visited on 28.04.2025).

19. SACHS Jeffrey. Как неокконы выбрали гегемонию вместо мира в начале 1990-х годов. URL: <https://www.jeffsachs.org/newspaper-ar^cles/bfsmbpe4plx7cc6lgxhf37lx249r22?rq=how%20the%20neocons> Джеффри Сакс Украина – последняя катастрофа неоконсерваторов. — Международный журнал «Мир перемен», 2022, №2. [On-line:] <http://mirperemen.net/2022/10/mir-peremen-2022-2/> (Visited on 28.04.2025).

20. Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy, February 10, 2007. [On-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034> (Visited on 28.04.2025).

21. TUDOR G. Avioanele de pasageri, expuse ciocnirii cu deseurile spatiale. In: Revista Magazin, 24 februarie 2025. [On-line:] <https://magazin.ro/spectacolul-cunoasterii/avioanele-de-pasageri-expuse-ciocnirii-cu-deseurile-spatiale/> (Visited on 28.04.2025).

22. АНИСЬКОВ Е. Что такое космический мусор и чем он опасен для жителей Земли. // РБК: Теги, 16.04.2024. [On-line:] <https://trends.rbc.ru/trends/green/608044f79a79473d011318f1?from=copy> (Visited on 22.04.2025).

23. В США выписан первый в истории штраф за космический мусор. // BBC News. Русская служба. 3 октября 2023 г. [On-line:] <https://www.bbc.com/russian/articles/c4n4dl3095jo> (Visited on 22.04.2025).

24. ВЕНИАМИНОВ С.С. Космический мусор. Техногенное засорение космоса и его последствия. 3-е изд., испр. и доп. М.: ИКИ РАН, 2023. 204 с. ISBN 978-5-00015-059-7. DOI:10.21046/spacedebris-2023

25. ГОНЧАРЕНКО Роман. Россия против Украины. Как дело дошло до большой войны. // Deutsche Welle (24 февраля 2022). [On-line:] <https://www.dw.com/ru/rossia-protiv-ukrainy-kak-delo-doslo-do-bolshoj-vojny/a-60223489> (Visited on 28.04.2025).

26. ДЕРЕЧИН А. Г., ЖАРОВА Л. Н., СИНЯВСКИЙ В. В., СОЛНЦЕВ В. Л., СОРОКИН И. В. Международное сотрудничество в сфере пилотируемых полётов. Часть 1. Исторический обзор // Космическая техника и технологии № 1 (16), 2017, С. 12-31.

27. ДЕРГАЧЕВ Владимир. Имперский характер современных сверхдержав и новая геополитическая формула мирового порядка — Молдавский журнал международного права и международных отношений, 2025, №1. [On-line:] <https://rmdiri.md/about-article-2-25-01.html>. https://dergachev.org/geop_events/271024-01.html. (Visited on 28.04.2025).

28. ДМИТРЕНКО Я. Зачем Украине войска воздушно-космической обороны. // Dev.ua.News. 04.06.2022. [On-line:] <https://dev.ua/news/zachem-ukrayne-voiska-vozdushno-kosmycheskoi-oborony-1654265408> (Visited on 22.04.2025).
29. Зеленский потребовал дать Украине ядерное оружие или членство в НАТО. // РБК, Лента новостей, Военная операция на Украине, 04 фев, 2025 г. [On-line:] <https://www.rbc.ru/politics/04/02/2025/67a24b119a79471df9357f91> (Visited on 22.04.2025).
30. МАККИНДЕР Хэлфорд. Географическая ось истории. ISBN: 978-5-17-135843-3. [On-line:] <https://flibusta.su/book/50360-geograficheskaya-os-istorii/> (Visited on 28.04.2025).
31. Мюнхенская конференция по безопасности 2022 года. // ИМЭМО РАН, Новости, 22.02.2022 г. [On-line:] <https://www.imemo.ru/news/events/text/myunhenskaya-konferentsiya-po-bezopasnosti-2022-goda-o-rossii-bez-rossii> (Visited on 22.04.2025).
32. НАНОВ Александр. Милитаризация космоса и многополярный мир: новые вызовы и тенденции. // In: RussianCouncil.ru, Blogs. 8 июня 2023. [On-line:] <https://russiancouncil.ru/blogs/laiamp/militarizatsiya-kosmosa-i-mnogopolyarnyy-mir-novye-vyzovy-i-tendentsii/> (Visited on 28.04.2025).
33. ПОЛЯКОВ М. Космическое оружие и проблематика орбитального мусора: две стороны одной медали. Новости / Космос. 29 февраля 2024. [On-line:] <https://maxpolyakov.com/ru/kosmicheskoe-oruzhie-i-problematika-orbitalnogo-musora/> (Visited on 22.04.2025).
34. Ракетные войска стратегического назначения. Справочник. Структура РВЧН: 43 Краснознаменная ракетная армия (в/ч 35564). [On-line:] https://rvsn.info/army/army_43.html (Visited on 22.04.2025).
35. РАСМУССЕН А. Ф. Украинский конфликт показывает, что теперь космос играет центральную роль в боевых действиях. In: Financial Times. 24 ноября. 2022. [On-line:] <https://inosmi.ru/20221124/kosmos-258143682.html> (Visited on 22.04.2025).
36. Речь вице-президента США Джей Ди Вэнса на Мюнхенской международной конференции по безопасности (с переводом). [On-line:] <https://www.youtube.com/watch?v=DYeQtOyvYg>. (Visited on 28.04.2025).
37. Рубио исключил, что Украина «отбросит Россию» к границам 2014 года. // In: RBC.ru, Politics, Военная операция на Украине, 02 мая 2025. [On-line:] https://www.rbc.ru/politics/02/05/2025/681463ed9a794712545c4df9?from=from_main_4 (Visited on 02.05.2025).
38. Трамп прямо сказал, что США «должны иметь» Гренландию. // Европейская правда, 26 марта 2025 г. [On-line:] <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2025/03/26/7208081/> (Visited on 28.04.2025).
39. ШАРОВА А. Космос как поле боя: зачем Россия и США готовятся к войне на орбите. // Proulyanovsk.ru/Russia/View/. 25.04.2025. [On-line:] <https://proulyanovsk.ru/russia/view/kosmos-kak-pole-boa-zacem-rossia-i-ssa-gotovatsa-k-vojne-na-orbite> (Visited on 25.04.2025).
40. ШУКЮРОВА Фатима. Космический мусор: угрозы для будущего и борьба с космическим загрязнением. // EDnews, Мир, 10.04.2025. [On-line:] <https://ednews.net/ru/news/world/680908-kosmitcheskiy-musor-ugrozi-dlya-budushhego> (Visited on 22.04.2025).

Bibliography (Transliteration):

1. ANTON Alexandra: Dan Dungaciu: „Războiul din Ucraina se va termina mult mai repede decât credeam.” // Gandul.ro, 10 martie 2025. [On-line:] <https://www.gandul.ro/emisiuni/marius-tuca-show/dan-dungaciu-razboiul-din-ucraina-se-va-termina-mult-mai-repede-decat-credeam-20454203> (Visited on 28.04.2025).
2. BRANDON J. Weichert. China Practices for a ‘Star Wars’ Moment Against the U.S. Military. // The National Interest, April 2, 2025. [On-line:] <https://nationalinterest.org/blog/buzz/china-practices-for-a-star-wars-moment-against-the-u-s-military> (Visited on 22.04.2025).
3. BOWEN, B. E. War in Space: Strategy, Spacepower, Geopolitics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2020, p. 77.
4. BURIAN Alexandru. Drept internațional cosmic (spațial). În: Drept Internațional public, Ed. a 4-a (revăz. și adăugită). Red.-coord.: A. BURIAN. Ch.: S. n., 2012 (Tipogr. “Elena-V.I.” SRL). – 636 p. (p. 393-407). ISBN 978-9975-106-99-3.
5. BURIAN Alexandru, BURIAN Cristina. Drept internațional cosmic (spațial). Note de curs. : (Studii univ., ciclul 1) / Alexandru Burian, Cristina Burian ; Univ. de Studii Europene din Moldova, Fac. de Drept, Catedra Drept Public. – Chișinău.: Universitatea de Studii Europene din Moldova, 2016 (CEP USM). – 148 p. Bibliogr. p. 81-92 (82 tit.). ISBN 978-9975-71-861-5.

6. BURIAN Cristina. „Les débris spatiaux” et la responsabilité internationale pour les dommages causés par les objets spatiaux. In : Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2016, Issue 4, Volume 11, Pages 609-616. ISSN 1857-1999 [On-line:] <https://rmdiri.md/assets/archive/2016-4.pdf> (Visited on 01.05.2025).
7. BURIAN Cristina, MĂRGINEANU Elena. ”Space debris” and ensuring environmental security. In: Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2024, Nr. 2, Volume 19, p. 9-24. ISSN 1857-1999. [On-line:] <https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2023.19-2.01> ; <https://rmdiri.md/assets/archive/2024-2-1.pdf> (Visited on 01.05.2025).
8. Committee of Concerned Scientists. [On-line:] https://en.wikipedia.org/wiki/Committee_of_Concerned_Scientists (Visited on 22.04.2025).
9. DOLMAN, E. C. Astropolitik. Classical Geopolitics in the Space Age. London, Portland : Frank Cass, 2002. European Union Space Surveillance and Tracking, 2021. [On-line:] <https://www.eusst.eu/newsroom/eu-sst-confirms-fragmentation-cosmos-1408/> (Visited on 22.04.2025).
10. GUILLERMARD Véronique. La grande menace des débris en orbite autour de la Terre. In: Lefigaro.fr, Societes. Publié le 10 mai 2022. [On-line:] <https://www.lefigaro.fr/societes/la-grande-menace-des-debris-spatiaux-20220510> (Visited on 28.04.2025).
11. ION Teodora. Raportul Rand Corporation: ”În condițiile actuale, NATO nu poate să apere cu succes teritoriul celor mai expuși membri ai săi.” In: Caleaeuropeana.ro, February 4, 2016. [On-line:] <https://www.caleaeuropeana.ro/raportul-rand-corporation-in-conditiile-actuale-nato-nu-poate-sa-apere-cu-succes-teritoriul-celor-mai-expusi-membri-ai-sai/> (Visited on 22.04.2025).
12. KLEIN, J. J. Space Warfare: Strategy, principles and policy. London, New York: Routledge, 2006, p. 15.
13. MANOLACHE C. Criza geopolitică din Ucraina. In: Polis – Revistă de Științe Politice, Volum II, Nr. 2 (4), Serie nouă, martie-mai 2014. [On-line:] <https://revistapolis.ro/criza-geopolitica-din-ucraina-the-geopolitical-crisis-in-ukraine/> ; [https://revistapolis.ro/documente/revista/2014/Numarul%202\(4\)2014/editorial/MANOLACHE.pdf](https://revistapolis.ro/documente/revista/2014/Numarul%202(4)2014/editorial/MANOLACHE.pdf) (Visited on 28.04.2025).
14. MARPLES David R.. Russia’s war goals in Ukraine. // Canadian Slavonic Papers. — 2022-09-07. — Vol. 64, iss. 2—3. — P. 1—13. — ISSN 0008-5006. [On-line:] doi:10.1080/00085006.2022.2107837. (Visited on 28.04.2025).
15. PATRASH B. Războiul Rusiei împotriva Ucrainei – Context geopolitic. In: Revista de Geografie Politică, GeoPolitică și GeoStrategie. 28/04/2025. [On-line:] <https://www.geopolitic.ro/2024/11/razboiul-rusiei-impotriva-ucrainei-geopolitic/> (Visited on 28.04.2025).
16. ROSA C.E.V., VIEIRA F. D. G. A Guerra na Ucrânia, o Espaço Exterior e os detritos espaciais: implicações para a Geopolítica Aeroespacial. In: Revista de Geopolítica, v. 13, nº 3, p. 1-29, jul./set. 2022. [On-line:] https://www.researchgate.net/publication/362558963_A_Guerra_na_Ucrania_o_Espaco_Exterior_e_os_detritos_espaciais_implicacoes_para_a_Geopolitica_Aeroespacial THE WAR IN UKRAINE OUTER SPACE AND SPACE DEBRIS IMPLICATIONS FOR AEROSPACE GEOPOLITICS (Visited on 22.04.2025).
17. ROSA, C. E. V. Geopolítica Aeroespacial. Natal: UFRN, 2020. Tese (Doutorado em Geografia) – Programa de Pós-Graduação e Pesquisa em Geografia da Universidade Federal do Rio Grande do Norte. SIA. 2020 State of the Satellite Industry Report: Two Page Summary. Washington: Satellite Industry Association, 2020. [On-line:] <https://sia.org/news-resources/state-of-the-satellite-industry-report/> (Visited on 22.04.2025).
18. SACHS Jeffrey: Speech at European Parliament on February 19, 2025. [On-line:] <https://newkontinent.org/jeffrey-sachs-speech-at-european-parliament-on-february-19-2025/> (Visited on 28.04.2025).
19. SACHS Jeffrey. Kak neokony vybrali gegemoniyu vmesto mira v nachale 1990-h godov. URL: <https://www.jeffsachs.org/newspaper-ar^cles/bfsmbp4plx7cc6lgxhf37lx249r22?rq=how%20the%20neocoms> Dzheffri Saks. Ukraina – poslednyaya katastrofa neokonservatorov. — Mezhdunarodnyj zhurnal «Mir peremen», 2022, №2. [On-line:] <http://mirperemen.net/2022/10/mir-peremen-2022-2/> (Visited on 28.04.2025).
20. Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy, February 10, 2007. [On-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034> (Visited on 28.04.2025).
21. TUDOR G. Avioanele de pasageri, expuse ciocnirii cu deseurile spatiale. In: Revista Magazin, 24 februarie 2025. [On-line:] <https://magazin.ro/spectacolul-cunoasterii/avioanele-de-pasageri-expuse-ciocnirii-cu-deseurile-spatiale/> (Visited on 28.04.2025).
22. ANIS'KOV E. Chto takoe kosmicheskij musor i chem on opasen dlya zhitelej Zemli. // RBK: Tegi, 16.04.2024. [On-line:] <https://trends.rbc.ru/trends/green/608044f79a79473d011318f1?from=copy> (Visited on 22.04.2025).
23. V USA vypisan pervyj v istorii shtraf za kosmicheskij musor. // BBC News. Russkaya sluzhba. 3 oktyabrya 2023 g. [On-line:] <https://www.bbc.com/russian/articles/c4n4dl3095jo> (Visited on 22.04.2025).
24. VENIAMINOV S.S. Kosmicheskij musor. Texnologennoe zasorenie kosmosa i ego posledstviya. 3-e izd., ispr. i dop. M.: IKI RAN, 2023. 204 s. ISBN 978-5-00015-059-7. DOI:10.21046/spacedebris-2023
25. GONCHARENKO Roman. Rossiya protiv Ukrainy. Kak delo doshlo do bol'shoj vojny. // Deutsche Welle (24 fevralya 2022). [On-line:] <https://www.dw.com/ru/rossia-protiv-ukrainy-kak-delo-doslo-do-bol-soj-vojny/a-60223489> (Visited on 28.04.2025).
26. DERECHIN A. G., ZHAROVA L. N., SINYAVSKIY V. V., SOLNCEV V. L., SOROKIN I. V. Mezhdunarodnoe sotrudnichestvo v sfere pilotiruemyh polyotov. Chast' 1. Istoricheskij obzor // Kosmicheskaya tekhnika i tekhnologii № 1 (16), 2017, S. 12-31.
27. DERGACHEV Vladimir. Imperskij harakter sovremennyh sverhderzhav i novaya geopoliticheskaya formula mirovogo poryadka — Moldavskij zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdunarodnyh otnoshenij, 2025, №1. [On-line:]

- <https://rmdiri.md/about-article-2-25-01.html>. ; https://dergachev.org/geop_events/271024-01.html. (Visited on 28.04.2025).
28. DMITRENKO Ya. Zchem Ukraine vojska vozdušno-kosmicheskoy oborony. //Dev.ua.News. 04. 06.2022. [On-line:] <https://dev.ua/ru/news/zchem-ukrayne-vojska-vozdušno-kosmycheskoi-oborony-1654265408> (Visited on 22.04.2025).
29. Zelenskij potreboval dat' Ukraine yademoe oruzhie ili chlenstvo v NATO. // RBK, Lenta novostej, Voennaya operaciya na Ukraine, 04 fev, 2025 g. [On-line:] <https://www.rbc.ru/politics/04/02/2025/67a24b119a79471df9357f91> (Visited on 22.04.2025).
30. MAKKINDER Helford. Geograficheskaya os' istorii. ISBN: 978-5-17-135843-3. [On-line:] <https://flibusta.su/book/50360-geograficheskaya-os-istorii/> (Visited on 28.04.2025).
31. Myunhenskaya konferenciya po bezopasnosti 2022 goda. // IMEMO RAN, Novosti, 22.02.2022 g. [On-line:] <https://www.imemo.ru/news/events/text/myunhenskaya-konferentsiya-po-bezopasnosti-2022-goda-o-rossii-bez-rossii> (Visited on 22.04.2025).
32. NANOV Aleksandr. Militarizaciya kosmosa i mnogopolyarnyj mir: novye vyzovy i tendencii. // In: RussianCouncil.ru, Blogs. 8 iyunya 2023. [On-line:] <https://russiancouncil.ru/blogs/laiamp/militarizatsiya-kosmosa-i-mnogopolyarnyy-mir-novye-vyzovy-i-tendentsii/> (Visited on 28.04.2025).
33. POLYAKOV M. Kosmicheskoe oruzhie i problematika orbital'nogo musora: dve storony odnoj medalii. Novosti / Kosmos. 29 fevralya 2024. [On-line:] <https://maxpolyakov.com/ru/kosmicheskoe-oruzhie-i-problematika-orbitalnogo-musora/> (Visited on 22.04.2025).
34. Raketnye vojska strategicheskogo naznacheniya. Spravochnik. Struktura RVSN: 43 Krasnoznamennaya raketnaya armiya (v/ch 35564). [On-line:] https://rvsn.info/army/army_43.html (Visited on 22.04.2025).
35. RASMUSSEN A. F. Ukrainskiy konflikt pokazyvaet, chto teper` kosmos igraet central`nyu rol` v boevy`x dejstviyax. In: Financial Times. 24 noyabrya. 2022. [On-line:] <https://inosmi.ru/20221124/kosmos-258143682.html> (Visited on 22.04.2025).
36. Rech' vice-prezidenta SShA Dzhej Di Vensa na Myunhenskoj mezhdunarodnoj konferencii po bezopasnosti (s perevodom). [On-line:] <https://www.youtube.com/watch?v=DYeqtOyvwYg>. (Visited on 28.04.2025).
37. Rubio isklyuchil, chto Ukraina «otbrosit Rossiyu» k granicam 2014 goda.// In: RBC.ru, Politics, Voennaya operaciya na Ukraine , 02 maya 2025. [On-line:] https://www.rbc.ru/politics/02/05/2025/681463ed9a794712545c4df9?from=from_main_4 (Visited on 02.05.2025).
38. Tramp pryamo skazal, chto SShA «dolzhny imet'» Grenlandiyu. // Evropejskaya pravda, 26 marta 2025 g. [On-line:] <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2025/03/26/7208081/> (Visited on 28.04.2025).
39. SHAROVA A. Kosmos kak pole boya: zchem Rossiya i SShA gotovyatsya k vojne na orbite.//Proulyanovsk.ru/Russia/View/.25.04.2025. [On-line:] <https://proulyanovsk.ru/russia/view/kosmos-kak-pole-boa-zacem-rossia-i-ssa-gotovatsa-k-vojne-na-orbite> (Visited on 25.04.2025).
40. SHUKYUROVA Fatima. Kosmicheskij musor: ugrozy dlya budushchego i bor'ba s kosmicheskim zagryazneniem. // EDnews, Mir, 10.04.2025. [On-line:] <https://ednews.net/ru/news/world/680908-kosmicheskij-musor-ugrozi-dlya-budushhego> (Visited on 22.04.2025).

Copyright© BURIAN Cristina, 2025.

Contacts/Contacte/ Контакты:

BURIAN Cristina.

PhD in Law, Associate Professor,
University of European Studies of Moldova,
Faculty of Law, Str. Ghenadie Iablocikin 2/1,
MD-2069, Chisinau, Republic of Moldova.

E-mail: krisburian@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0008-0959-231X>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.03>

 REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2025, Issue 2, Volume 20, Pages 45-66. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 23.03.2025 Reviewed: 30.04.2025 Accepted: 01.06.2025 Published: 01.07.2025 https://doi.org/10.61753/1857-1999-2345-1963/2025.20-2.04
---	---

**RELĂȚII INTERNAȚIONALE
INTERNATIONAL RELATIONS
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ**

**ГЕОПОЛИТИЧЕСКАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ МИРА. АМЕРИКАНСКАЯ
ПЕРЕСТРОЙКА И КРУШЕНИЕ МИФА О СКАЗОЧНОМ ЕВРАЛЕНДЕ¹**

**GEOPOLITICAL TRANSFORMATION OF THE WORLD. AMERICAN PERESTROIKA
AND THE COLLAPSE OF THE MYTH OF THE FABULOUS EURALAND**

**TRANSFORMAREA GEOPOLITĂ A LUMII. PERESTROIKA AMERICANĂ
ȘI PRĂBUȘIREA MITULUI FABULOASEI EURALANDE**

DERGACHEV Vladimir* / DERGACHEV Vladimir / ДЕРГАЧЕВ Владимир

ABSTRACT:

**GEOPOLITICAL TRANSFORMATION OF THE WORLD. AMERICAN PERESTROIKA
AND THE COLLAPSE OF THE MYTH OF THE FABULOUS EURALAND**

The geopolitical transformation of the world has unexpectedly accelerated. For many puppets of the West, who imagined themselves to be "an outpost of the civilized world against the barbarians," the attempt to restore American-Russian relations came as a shock. Paradoxically, in fateful times, America and Russia found themselves on the same side of the barricades in international politics and on the battlefield. American Perestroika, with the arrival of the network generation of American politicians in the White House, presented a new world order based on the modern geopolitics of economic containment of competitors. Dangerous games in the traditional geopolitics of America's European protectorate led to the collapse of the myth of the fabulous Eurland.

Key words: geopolitics, geopolitical transformation, economic geopolitics, perestroika, American diagnosis of Europe, decline of the European economy, American-Russian relations.

JEL Classification: F15, F52.

Universal Decimal Classification: 327.39

<https://doi.org/10.61753/1857-1999-2345-1963/2025.20-2.04>

¹ Представленная статья выполнена в рамках авторского проекта «Геополитическая и геоэкономическая трансформация мира», реализуемого на портале «Институт геополитики». URL: <http://www.dergachev.org>.

* **DERGACHEV Vladimir** - Doctor în științe geografice, profesor, expert în geopolitică, redactor-șef, autor și proprietar al portalului Internet "Institutul de geopolitică". (Odesa, Ucraina). / **DERGACHEV Vladimir** - Doctor of Geographical Sciences, Professor, expert in geopolitics, editor-in-chief, author and owner of the Internet portal "Institute of Geopolitics". (Odessa, Ukraine). / **ДЕРГАЧЕВ Владимир Александрович** – доктор географических наук, профессор, эксперт в геополитике, главный редактор, автор и владелец Интернет-портала «Институт геополитики» <http://www.dergachev.org>. (Одесса, Украина). **E-mail:** admin@dergachev.org ; <https://orcid.org/0009-0004-3046-1067>

РЕЗЮМЕ:

ГЕОПОЛИТИЧЕСКАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ МИРА. АМЕРИКАНСКАЯ ПЕРЕСТРОЙКА И КРУШЕНИЕ МИФА О СКАЗОЧНОМ ЕВРАЛЕНДЕ

Геополитическая трансформация мира приобрела неожиданное ускорение. Для многих марионеток Запада, возмнивших себя «форпостом цивилизованно мира против варваров», стало шоком попытка восстановить американо-российские отношения. Как это ни парадоксально, но в судьбоносные времена Америка и Россия оказывались по одну сторону баррикад в международной политике и на полях сражений. Американская Перестройка с приходом в Белый дом сетевого поколения американских политиков презентовала новое мироустройство, основанное на современной геополитике экономического сдерживании конкурентов. Опасные игры в традиционную геополитику европейского протектората Америки привели к крушению мифа о сказочном Евраленде.

Ключевые слова: геополитика, геополитическая трансформация, экономическая геополитика, перестройка, американский диагноз Европе, закат европейской экономики, американо-российские отношения.

JEL Classification: F15, F52.

УДК: 327.39

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.04>

REZUMAT:

TRANSFORMAREA GEOPOLITĂ A LUMII. PERESTROIKA AMERICANĂ ȘI PRĂBUȘIREA MITULUI FABULOASEI EURALANDE

Transformarea geopolitică a lumii s-a accelerat în mod neașteptat. Pentru mulți păpuși din Occident, care s-au imaginat a fi „un avanpost al lumii civilizate împotriva barbarilor”, încercarea de a restabili relațiile americano-ruse a fost un șoc. Paradoxal, în vremuri fatidice, America și Rusia s-au aflat de aceeași parte a baricadelor din politica internațională și pe câmpul de luptă. Perestroika americană, odată cu sosirea generației de rețea a politicianilor americani la Casa Albă, a prezentat o nouă ordine mondială bazată pe geopolitica modernă a reținerii economice a concurenților. Jocurile periculoase din geopolitica tradițională a protectoratului european al Americii au dus la prăbușirea mitului fabulosului Eurland.

Cuvinte cheie: geopolitică, transformare geopolitică, geopolitică economică, perestroika, diagnosticul american al Europei, declinul economiei europene, relațiile americano-ruse.

JEL Classification: F15, F52.

CZU: 327.39

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.04>

Введение

Геополитическая трансформация мира приобрела неожиданное ускорение, вызвавшее у многих замешательство. Что недавно было белым, стало черным, а черное – белое. Вновь избранного американского президента Дональда Трампа незаслуженно обвиняют в том, что он ведет внешнюю политику США как торговец. Но давайте, не горячась, разберемся в калейдоскопе событий.

Предвестники ускорения геополитической трансформации мира

Для многих марионеток Запада, возмнивших себя «форпостом цивилизованно мира против варваров», стало шоком попытка восстановить американо-российские отношения. Как это ни парадоксально, но в судьбоносные времена Америка и Россия оказывались по одну сторону баррикад в международной политике и на полях сражений.

В многомерном геополитическом пространстве выберем два диаметрально противоположных примера. Соединённые Штаты Америки – «правильное» капиталистическое государство, в котором по определению внешняя политика и норма прибыли неразлучны, как близнецы-братья. Во время Второй мировой войны вице-президент

США Джозеф Эдвард Дэвис (1876 —1958)¹ в 1944 году посетил Колыму, чтобы убедиться, что СССР способен рассчитаться по ленд-лизу золотом, которое добывали не только вольнонаемные, но и заключённые ГУЛАГа. Убедившись на приисках в платёжеспособности Страны Советов, он не стал трубить на весть мир о лагерях, которых и в США насчитывалось несколько десятков для интернированных граждан.

«Архикапиталист» Джозеф Дэвис активно защищал советский режим и советский народ, совершивший подвиг ускоренной индустриализации. Он стал одним из организаторов и почетным председателем Национального совета американо-советской дружбы, был активным сторонником развития сотрудничества между СССР и США в годы Второй мировой войны и после ее окончания. Уоллес даже требовал, чтобы США поделились с СССР секретом атомного оружия как с бывшим союзником, способным эволюционировать в сторону демократии. Он решительно выступал против холодной войны. Джозеф Дэвис – единственный западный дипломат в советской истории, награжденный орденом Ленина.

Другой диаметрально противоположный пример отношения к России и постсоветским государствам демонстрируют американские неоконсерваторы (неконы), как истинные капиталисты, не забывая, что за услуги надо платить. Когда высокопоставленная чиновница Госдепа США мадам Нуланд (Нудельман) раздавала печёнюшки на киевском Майдане, украинские лжепатриоты пришли в неопикуемый восторг, не думая, что придет время, и за эту «благотворительность» придется рассчитываться жизнью сотен тысяч украинцев, разрушенной экономикой и ресурсами страны. *«Фортост цивилизованного мира против варваров»* банально превратился в войну Запада против России чужими руками. Когда американский президент («Сонный Джо») внедрял «демократию» на Украине с помощью сына-наркомана, которому было назначено вознаграждение за «труд», не снисшееся рядовым гражданам, он искренне считал, что самостийное государство обязано ему платить за благоденствие.

Известная истина «за все в жизни нужно платить» приобретает особый смысл во внешней политике. Эта простая истина часто забывается теми, кто считает себя умнее других. Об это нужно думать, получая очередной «пряник» от доброго зарубежного дяди. Самую большую цену платят марионетки-политики, так как они рассчитываются не из собственного кармана, а жизнями граждан страны и её ресурсами. Русофобия товар быстро портящийся, а марионеток никто не любит.

1. У истоков современной американской геополитики

Чтобы понять происходящие события необходимо обратиться к истокам современной американской геополитике, берущей начало в трудах **Джорджа Кеннана (1904 – 2005!)**, геополитического пророка не в нашем отечестве². Именно они стала фундаментом знаменитого выступления вице-президент США в 2025 году на Мюнхенской международной конференции по безопасности.

Американский дипломат и ученый Джордж Кеннан является ярким примером аналитика, обладающим геополитическим мышлением, давшим точные прогнозы в международных отношениях Запада и Востока, включая «фатальную ошибку» расширения Североатлантического военного блока на Восток. Внедрение «правильной демократии» с помощью самых «справедливых» бомб и ракет привело к массовой гибели населения в ряде государств. Кеннана незаслуженно называют главным архитектором холодной войны, получившей другое содержание, основанное на военной мощи. Его мысли и пророчества не потеряли актуальность. Забвение наследия патриарха дипломатии не позволяло долгое время найти стратегию взаимодействия государств в эпоху глобальной геополитической

¹ Американский дипломат, юрист и меценат-миллионер Джозеф Эдвард Дэвис (1876 —1958) был личным другом Франклина Рузвельта. В ноябре 1936 года в знак признательности Рузвельт назначил его послом в Советский Союз в 1937 году. Не надо напоминать, что это было за время. Подробно: Владимир Дергачев Джозеф Дэвис, американский посол в Москве в 1937 году. Правда об СССР. https://dergachev.org/geop_events/150320-02.html

² Владимир Дергачев Джордж Кеннан. Геополитический пророк не в нашем отечестве. Секреты предвиденья. https://dergachev.org/geop_events/050222-03.html

трансформации мира.

При отрицательном восприятии советского коммунистического строя и одновременной любви к русскому народу, дипломат предлагал ненасильственное принуждение русских к миру, то есть сдерживанию преимущественно политическими и экономическими методами. Кеннан явился одним из главных инициаторов американской геополитики, в которой предпочтение отдавалось геоэкономическому подходу. Геополитика экономической мощи и поддержки дружественных государств сыграла важную роль в «холодной войне».

Вначале американская гражданская и военная власть в Белом Доме и Пентагоне считала такие советы мудрыми. Но когда военное противостояние стало фундаментом холодной войны, дипломатическая карьера Кеннана прервалась, в конце 1949 года дипломата и русофила «выжили» из Госдепартамента. Вашингтону потребовались профессионалы, которые вместо обращения к загадочной русской душе, опирались на военную мощь — арсенал атомных боеголовок, стратегических бомбардировщиков и авианосцев.

Доктрина сдерживания в трактовке Кеннана была отправлена на свалку, она трансформировалась в опасное провоцирование лобового столкновения с СССР. В 1951 года Кеннан публикует в самом авторитетном журнале международной политики «Foreign Affairs» статью «Америка и русское будущее»¹. Естественно, эта публикация, как и предыдущая «мистера Х»², оказалась недоступной для большинства советских читателей. Кеннан обращает внимание на то, что советский строй имеет отдельные положительные черты и их надо сохранить. Американская демократия может быть неподходящей для государства, граждане которого живут в другой атмосфере и иных условиях. Кроме того, возможно существование другого социального и государственного строя, не заслуживающего осуждения. Надо дать русским возможность быть русскими и разрешить самим решать свою судьбу. Путь достижения достойного просвещенного государственного строя представляет собой глубокий и интимный процесс национальной жизни. Часто этот путь непонятен иностранцам и их вмешательство в этот процесс не может принести ничего, кроме вреда.

Исторически в тесном соседстве с великорусским народом живут другие народы и желательно не ослаблять их экономические связи в будущем. Советские республики Балтии должны получить независимость, но сохранить сотрудничество с Россией. *«Украина, несомненно, заслуживает полного признания самобытности гения и способностей её народа равно как её нужд и возможностей в области развития собственного языка и собственной культуры; но в экономическом отношении Украина в такой же мере составная часть России, как Пенсильвания составная часть Соединенных Штатов»*. Новые независимые государства *«станут на ложный путь, отдавшись чувствам мести и ненависти к русскому народу, который вместе с ними разделял их трагическую судьбу, и будут пытаться построить свое будущее на корыстном использовании первоначальных затруднений нового русского режима, руководимого добрыми намерениями и борющегося с наследием большевизма... Тоталитаризм, — не национальное явление; это болезнь, которой в какой-то мере подвержено все человечество»*³.

Америка своим примером должна показать другим народам свой путь. И пример этот должен быть привлекательным для мира, который ставит духовные ценности выше материального благополучия.

Кеннан предостерегал, прежде чем вернуться к дурной американской привычке «разбомбить и освободить» другую страну, США должны уяснить, какой им хотелось бы видеть Россию в будущем и, самое главное, какая Россия может быть создана ее гражданами, согласно своей истории, национальным традициям и менталитета. И после распада СССР американцы должны быть готовы к тому, что *«русские национальные интересы не перестанут существовать, и что они будут энергично и уверенно отстаиваться»*.

¹ Кеннан Дж. Америка и русское будущее. — Новая и новейшая история, 2001, № 3, с. 84.

² Kennan G. The Sources of Soviet Conduct. — Foreign Affairs. July 1947. V. 25, № 4, p. 566-582.

³ Кеннан Дж. Америка и русское будущее. — Новая и новейшая история, 2001, № 3, с. 87, 90.

Социалистическая экономика добилась определенных успехов на этапе индустриализации, но впоследствии не смогла удовлетворить нужды массового потребителя. Однако нет однозначного ответа на вопрос, почему неэффективная коммунистическая система создала атомную и ракетно-космическую индустрию, запустила первый искусственный спутник Земли, обеспечила выход человека в космос и многое другое?

Дипломат и ученый Джордж Кеннан — единственный в мировом аналитическом сообществе, давший за свою долгую жизнь наиболее точные геополитические прогнозы, в том числе о будущем СССР (в конце 40-х годов), демократической России и постсоветском пространстве¹. В 1989 году президент Джордж Буш-старший наградил Кеннана «Медаль свободы» — высшей гражданской наградой государства.

В 1991 году сорокапятилетней давности пророчество Кеннана сбылось — Советский Союз развалился изнутри, не выдержав груза внутренних противоречий. Ученый был противником создания, а затем продвижения НАТО на Восток, считал неверной политику США в отношении постсоветской России. Он критиковал «фатальную ошибку» четвертого расширения НАТО в 1999 году, которое вновь возродит для России образ внешнего врага в посткоммунистическую эпоху и тем самым нанесет ущерб демократизации страны. По его убеждению, эта «стратегическая ошибка эпического масштаба» делает новую холодную войну вполне реальным сценарием, а «горячую войну» — возможной. Ученый выступал с предложением американским властям «отказаться от публичной защиты демократии и прав человека» в отношениях США с Китаем и Россией, против войны администрации Клинтона в Югославии.

Прошли годы, и с приходом в Белый дом представителей нового поколения политической элиты выяснилось, что геополитическая доктрина Джорджа Кеннана, учитывающая, что каждая нация должна, прежде всего, оставаться самой собой, жива и имеет своих последователей среди не только ученых и политиков, но крупнейших в мире американский предпринимателей в области информационных технологий.

2. Агрессивная геополитика американской внешней политики

Выступление профессора Джеффри Сакса в Европейском парламенте 19 февраля 2025 года на мероприятии под названием «Геополитика мира» по мнению многих аналитиков, потрясла Мир².

Он внимательно следил за событиями в Восточной Европе, бывшем Советском Союзе, России и Украине, странах бывшей Югославии в течение более трех десятилетий.

Американский экономист Джеффри Дэвид Сакс (род. 1954) — доктор философии (1980), профессор Гарварда, директор Института Земли Колумбийского университета родился в еврейской семье в пригороде Детройта (штат Мичиган). Американский журнал «Тайм» и британский «The Economist», газета «Нью-Йорк Таймс» называли его одним из самых известных современных экономистов в мире, влияющих на политику. Сакс — один из разработчиков политики «шоковой терапии» в Польше, России, Украине, Словении и Эстонии, он консультировал лидеров других стран с переходной экономикой. С 2002 по 2018 год — Джеффри Сакс специальный советник Генерального секретаря ООН по вопросам борьбы с бедностью. Он открыто выступал в поддержку экономических реформ в СССР (России) и КНР в политических вопросах.

По мнению профессора Сакса, после распада СССР, вашингтонские политики окончательно уверовали, что они единолично будут править миром, покончат с наследием советской эпохи, включая союзников, таких как Ирак, Сирия и другие. При этом Америка не должна прислушиваться к мнению других государств, красным линиям, проблемам безопасности и международным обязательствам, включая ООН. В результате были спровоцированы многочисленные войны.

¹ Владимир Дергачев Джордж Кеннан. Дипломат, историк, геополитик, предсказавший будущее https://dergachev.org/geop_events/050222-02.html

² Jeffrey Sachs: Speech at European Parliament on February 19, 2025. <https://newkontinent.org/jeffrey-sachs-speech-at-european-parliament-on-february-19-2025/>. Отредактированная стенограмма.

По данным Министерства иностранных дел КНР после Второй мировой войны США развязали большинство войн, лидируют в мире по вмешательству в дела суверенных стран, организовали многочисленные государственные перевороты, в том числе с убийством глав иностранных держав. НАТО во главе с США дестабилизируют Евразию, ответственны за войны в Афганистане, Ираке и Сирии. Это привело к гибели свыше 900 тыс. гражданских лиц, 37 млн. стали беженцам. Решение о расширении НАТО на Восток было принято американским президентом Клинтоном в 1994 году, несмотря на то, что в 1990 году после воссоединения ГДР и ФРГ Ганс-Дитрих Геншер сделал публичное заявление главы МИДа ФРГ (впоследствии не оправдавшееся): «Мы договорились, что территория НАТО не будет расширяться на Восток... Расширения НАТО не будет вообще нигде»¹. Это обязательство подтверждалось выступлением госсекретаря США и других видных политиков Запада.

Но расширение НАТО вплоть до Украины стало долгосрочным проектом США. В 1997 году Збигнев Бжезинский в книге «Великая шахматная доска» описал расширение НАТО на Восток и подчеркнул, что Россия никогда не будет объединяться с Китаем или Ираном: «Единственный реальный геостратегический вариант России — это трансатлантическая Европа расширяющегося ЕС и НАТО». С такой Европой, тесно связанной с Америкой, «России придется общаться, если она хочет избежать опасной геополитической изоляции»².

По мнению профессора Сакса, Соединённые Штаты подражатели геополитики Британской империи против России, сформулированной в 1853 году лордом Палмерстоном (вместе с Наполеоном III). Она заключалась в необходимости окружения России в Черном море и лишения русским доступа к Восточному Средиземноморью. И современный американский проект стремился сделать то же самое.

Идея заключалась в принятии Украины, Румынии, Болгарии, Турции и Грузии в НАТО, что лишит Россию высокого международного статуса, заблокировав Черное море и нейтрализовав её как региональную державу. После Пальмерстона был Хэлфорд Маккиндер, который в 1904 году предложил геополитическую формулу: «Кто правит Восточной Европой, тот командует Хартлендом; кто правит Хартлендом, тот командует Мировым островом; кто правит Мировым островом, тот командует миром».

Современная американская политика неоконсерваторов — это система имиджа, ежедневной манипуляции СМИ, система пиара³, (или как принято говорить, *пост-правды*). Бомбардировки Белграда в 1999 году были частью американского проекта. Государственные «границы священны, за исключением случаев, когда Америка их меняет».

Расширение НАТО началось в 1999 году с Венгрией, Польшей и Чехией. Россия протестовала, но безрезультатно. Затем к власти в США пришел Джордж Буш-младший. Когда произошло 11 сентября, президент Путин предложил Америке поддержку, но Вашингтон, как отмечает профессор Сакс, прислушался к еврейскому лобби и израильскому премьер-министру Нетаньяху. Американский план был частично направлен на зачистку старых советских союзников, включая сторонников ХАМАС и Хезболлы. Идея Израйля заключалась в создании на территории Палестины исключительно одного еврейского государства при поддержке США. По убеждению Сакса, израильское лобби доминирует в американской политике, это очень опасно: «Я надеюсь, что Трамп не уничтожит свою администрацию и, что еще хуже, палестинский народ из-за Нетаньяху, которого я считаю военным преступником, которому МУС справедливо предъявил обвинения. Единственный

¹ [Abmachung 1990: "Keine Osterweiterung der NATO" || Aussenminister Genscher & Baker. https://www.youtube.com/watch?v=JXcWVTpQF3k.](https://www.youtube.com/watch?v=JXcWVTpQF3k)

² Збигнев Бжезинский Великая шахматная доска (издание на английском Basic Books). 1997, с. 118.

³ Jeffrey Sachs Как неокконы выбрали гегемонию вместо мира в начале 1990-х годов. URL: <https://www.jeffsachs.org/newspaper-ar^cles/bfsmbpe4plx7cc6lgxhf37lx249r22?rq=how%20the%20neocons>

Джеффри Сакс Украина — последняя катастрофа неоконсерваторов. — Международный журнал «Мир перемен», 2022, №2.

способ для Европы иметь мир на границах с Ближним Востоком — это решение о двух государствах».

После 1999 года следующий раунд расширения НАТО произошел в 2004 году с участием еще семи стран: трех стран Балтии, Румынии, Болгарии, Словении и Словакии. Эта вторая волна расширения НАТО была нарушением порядка, согласованного во время объединения Германии. И в 2007 году на Мюнхенской конференции по безопасности российский президент Путин сказал: «Стоп, хватит», но США к этому не прислушались¹.

В 2008 году профессор Сакс, выслушав выступление господина Саакашвили в Нью-Йорке в Совете по международным отношениям о том, что Грузия находится в самом сердце Европы и, следовательно, присоединится к НАТО, подумал: «Этот человек сумасшедший; он собирается взорвать свою страну». Месяц спустя между Россией и Грузией началась война, в которой Грузия потерпела поражение. В 2025 году депутаты Европарламента вновь отправились в Тбилиси подстрекать к протестам из-за «неправильных» выборов в парламент. Это не спасет Грузию, а приведет к ее полному уничтожению.

При проведении многочисленных операций по смене «неправильных» режимов, США предварительно используют «мягкую силу», объявляя лидера строптивого государства «Гитлером», «нацистом», «исчадием ада», «террористом», чтобы среднему американцу был понятен образ врага.

Главным соперником в борьбе за мировое лидерство для США является КНР, чья экономика стала больше американской (по паритету покупательной способности). Вашингтон бьет тревогу по поводу экспансии КНР в Африку и Латинскую Америку, включая «морскую экспансию» в Карибском регионе и важнейшие транспортно-логистические узлы (Панамский канал, Южно-Китайское и Красное моря). В 2019 году Пентагон принял новую военную стратегию для Индо-Тихоокеанского региона, направленную на сдерживание Китая.

Китай является важным торговым партнером Европы, которая так же стала опасным экономическим конкурентом США, находясь под американским «ядерным зонтиком» безопасности. Европейские государства должны тратить 2-3% ВВП на единую безопасность и новейшие технологии. В Европе самое высокое качество жизни во всем мире, а США заняли 23-е место. И Европе нужна собственная внешняя политика, чтобы защитить свои достижения.

НАТО — это не выбор Венгрии, Польши, Чехии или Украины, а военный альянс под руководством США. Он должен был прекратить свое существование после распада Варшавского договора и Советского Союза. Ведущие государственные американские деятели, включая Джорджа Кеннана и последнего посла в СССР Джека Мэтлока в 1990-х годах, предупреждали об опасности расширения НАТО, что может спровоцировать новую холодную войну с Россией. Но США были слишком высокомерны, чтобы обсуждать, вести переговоры и соблюдать красные линии России, даже после обещания, что НАТО не будет расширяться.

В 2025 году с приходом в Белый дом новой администрации американская экономическая геополитика (геоэкономика) сдерживания направлена не только против КНР и Европы, но, прежде всего, против Великобритании и Британского содружества независимых государств, включая Канаду и Карибский регион. Канада и Мексика после создания Североамериканского соглашения о свободной торговле (НАФТА) получили таможенные преференции, которым в Канаде воспользовалась Великобритания в рамках Содружества, а в Мексике — Германия и КНР и другие страны для размещения экспортных производств, продукция которых попадает в США по льготному режиму НАФТА.

Дональд Трамп назвал «абсолютной необходимостью» для США владеть Гренландией, где запасы редкоземельных металлов достигают около 40 млн. тонн, а урана — 300 тыс. тонн. Они нужны США для индустрии и национальной безопасности.

¹ Выступление президент России Владимира Путина на 43-й Мюнхенской конференции по безопасности. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

3. Особенности американского менталитета.

«Америка перешла из варварства в декаданс, минуя культуру»

Один из самых ярких современных европейских философов **Карен Свасьян**, которого по праву можно считать представителем **геофилософии**¹, обратил внимание на главную особенность американского менталитета.

Профессор, доктор философских наук Карен Аревич Свасьян (род. 1948, Тбилиси) — европейский, или точнее советский, армянский, русский и немецкий философ, мыслящий и пишущий в основном на русском и немецком языках; историк культуры, переводчик и антропософ. Окончил Ереванский государственный университет, в 1993 году эмигрировал из Армении в Европу, живет и работает в швейцарском Базеле, читает лекции во многих европейских университетах. Он один из переводчиков, автор комментариев к двухтомному собранию сочинений Фридриха Ницше на русском языке (1990). Ему принадлежит блестящий перевод 1993 года первого тома и вступительная статья (мини монография) к фундаментальному труду «Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории» немецкого философа Освальда Шпенглера.

По мнению философа Карена Свасьяна, в свою бытность премьер-министр Франции Жорж Клемансо дал лучшее определение США: **«Америка перешла из варварства в декаданс, минуя культуру»**. *«И сейчас это практически дикари, которые отличаются от папуасов лишь тем, что те втыкают палки в землю и танцуют вокруг них, а эти сидят на конференциях с ноутбуками. Эта субстанция невежества убила Европу. У неё не хватило сил противостоять ей духовно»*².

Карен Свасьян убежден, что *«скорее всего, придётся рассчитывать на влияние и помощь России. Только оттуда в Европу придёт спасение»*. Философу принадлежат точные характеристики цунами бездумной демократии в современной России. С эпохи Петра Великого Россия была влюблена в Европу (там было во что влюбиться), однако российскому обществу был привит не очень хороший комплекс неполноценности. В последующие два века это набирало свою силу, а во второй половине двадцатого столетия это аукнулось, начиная со знаменитого хрущёвского лозунга: «Догнать и перегнать Америку!» (преимущественно по мясу и молоку). Речь шла сугубо о материальной цели, тогда как в прошлом для русской интеллигенции была притягательна европейская культура. И этот импульс догоняющего развития в России остался.

Как свидетельствует мировая история, *«Варвары, которые "настоялись" на всём цивилизованном, в определённый час выходят на первый план. И сейчас Россия должна задавать тон, чтобы мир понял: Третий Рим — не пустой звук»*. Надо понять, что на **«коллективном Западе» наступила принципиально новая эпоха «постправды»**. Это последовательно практикуется в политике и в культуре, целенаправленно рассчитывая не на факты, а лишь на чувства и эмоции аудитории. Наступила эпоха пиара, рекламы и лживой журналистики. Философ выносит вердикт: *«России сейчас догонять некого и равняться не на кого. Это в XIX веке нам ещё было на кого равняться, да и то с натяжкой. А сейчас — не на кого»*³.

Кризис западной демократии особенно проявляется в трансформации политических выборов, продвигающих по социальной лестнице самых худших «слуг народа». Организованные партийные группировки (ОПГ) борются за самый прибыльный бизнес на государственных ресурсах. Правящая демократическая партия США во главе со «Спящим

¹ Геофилософия. — Русская геополитическая энциклопедия. <http://dergachev.org/geof/index.html>

² Владимир Дергачев Карен Свасьян. Европейский философ, давший современный пророческий диагноз Западу. — Аналитический и образовательный интернет-портал «Институт геополитики». URL: http://dergachev.org/geop_events/210522-01.html

³ Карен Свасьян Ориентация на Запад есть ориентация на безумие. — Газете «Новое Время». 02.09.2000/

https://web.archive.org/web/20081007020141/http://www.karenschwassjan.com/Interviews_orientation.htm

Джо», исполняющего роль мирового шерифа, надолго запомнится мировому сообществу. Не забываемы выступления пресс-секретаря Белого дома, отправляющего военные корабли к берегам Белоруссии. В западноевропейских странах во главе Еврокомиссии женщина-гинеколог по кличке «Мама Кобра», озабоченная какими-то снарядами, посылать в помощь Украине. «Лохматый» премьер-министр Великобритании решил поиграть в геополитику, забыв о реальном состоянии бывшей британской военной мощи. Психически больная девочка стала борцом за экологические ценности.

У англосаксов долгое время доминировала британская геополитика силового доминирования на мощном финансовом фундаменте. В США с приходом к власти нового сетевого поколения политиков основой внешней политики становится американская геополитика экономической сдерживания.

4. Американская Перестройка. Запоздавшая смена политической элиты, носороги против неоконгов

Вот и наступили новые времена, о которых долго писали и говорили, и пришли как всегда неожиданно. Если в 90-х лидерами рыночной капитализации были нефтяные гиганты, то сегодня технологические «носороги». Наступил Великий час геополитики, когда в процессе геополитической трансформации рождается новая формула мирового порядка **«Кто обладает наибольшим объемом цифровой информации и скоростью её обработки, тот владеет миром»**. **Всемирные Сети превратились в мощное геополитическое оружие.** Капитализация крупнейших американских ИТ-компаний («носорогов») сопоставима с макроэкономическими показателями крупных государств, чья роль в управлении снижается, а политики почувствовали угрозу своему существованию¹.

Интернет впервые открыл нестатусный смысл свободы и бросил вызов институциональному обществу, где «вход» в коммуникацию организован или через социально-политический или географический (центр – периферия) статусы. Государство совершенно не в состоянии контролировать взаимодействие интерактивных сред в виртуальном пространстве Интернета, преобразующего статусную коммуникацию в нестатусную. Глобальная мобильность информации, капитала и квалифицированных кадров умственного труда не только подрывает роль государства в выполнении многих его фискальных функций, но и затрудняет или делает невозможным скрыть присущие правящей элите негативные качества (цинизм, продажность, «шкурные интересы», коррупцию, безнаказанность и др.). То есть для большинства требуется меньше времени, чтобы стало очевидным, что для «избранных слуг народа» ничто человеческое не чуждо, в том числе и пороки.

Соединённые Штаты совершили великий подвиг, создав на бывшем Диком Западе (Калифорнии) мировой центр высоких технологий. Капитализация транснациональных крупнейших компаний информационных технологий сопоставима с макроэкономическими показателями ведущих государств. **Объем информации становится важнее и дороже, чем деньги.** Снижается роль государства на фоне роста крупнейших ИТ-компаний «носорогов». Поэтому неизбежным в США стал конфликт крупнейших технологических компаний с федеральной властью – «носорогов» до 2025 года наказывали за монополизм и грозились раздробить на части. Интуитивно, вероятно, и политики почувствовали угрозу своему существованию².

¹ Владимир Дергачев. Имперский характер современных сверхдержав и новая геополитическая формула мирового порядка — Молдавский журнал международного права и международных отношений, 2025, №1. <https://rmdiri.md/about-article-2-25-01.html>. https://dergachev.org/geop_events/271024-01.html.

² Силиконовая долина подобралась слишком близко к Вашингтону. <https://vz.ru/opinions/2022/4/15/1153979.html>

Маск-мировотворец. Вашингтон обеспокоился возросшим влиянием Илона Маска. — Аналитический журнал «Эксперт». 23 октября 2022 года. <https://expert.ru/expert/2022/41/mask-mirovtvorets/>

The Washington Post пишет, что «власть Маска не похожа ни на что, что страна видела раньше». Запуская астронавтов и спутники на орбиту, он находит время давать советы по урегулированию ситуации на Тайване и Украине. До последнего времени основатель Tesla и SpaceX вызывал опасения у высокопоставленных американских чиновников из-за возросшего политического влияния. Бизнес Илона Маска способствовал Соединенным Штатам вернуться к мировому господству в космосе и перейти к электромобилям. Но многие в Вашингтоне, отмечая его достижения в сфере национальной безопасности, считали миллиардера слишком могущественным и безрассудным. Особое опасение вызывала его сделка по покупке и контролю платформы, где *«некоторые пользователи распространяют дезинформацию и усиливают политические разногласия»*.

Но Илон Маск описывает свою миссию как *«улучшение будущего человечества»*. Он уверен, что его план по Украине может предотвратить возможную ядерную войну, а предложения по Тайваню ослабят опасную региональную напряженность. Он общается с президентами и премьер-министрами иностранных государств, продает современные ракеты и аэрокосмические технологии в Южную Корею, Турцию и многие другие страны, заводы Tesla есть в Германии и Китае. Его 3-тысячная частная спутниковая группировка больше, чем у американского государства.

Вместе с кризисом современного государства в прошлое уходят традиционная оппозиция правых и левых. Лидеры ИТ-технологий Кремниевой долины убеждены, что передовые технологии могут успешно выполнять важные функции государства. Это мир криптовалют и других цифровых стратегий, которые используются в киберпространстве и не могут в полной мере контролироваться государством. Непреднамеренно готовится инфраструктура для рождения «государства 2.0». **Стратегия Кремниевой долины опережает государство в киберпространстве. Изменение существующего технологического ландшафта многомерного пространства «выталкивает» государство на периферию, делает его уязвимым и неэффективным.** Происходит вырождение западного института демократического выбора по социальной лестнице. Администрации Дональда Трампа является переходной для американской политической элиты от демографического поколения X к сетевому поколению Y.

Мир находится на стадии кардинальной технологической трансформации в истории человечества.

Для того, чтобы реализовать открывающиеся перспективы необходима международная система безопасности. Использование искусственного интеллекта в биохимии и других отраслях, в преобразовании мировой энергетической системы для климатической безопасности, защиты биоразнообразия, получения гарантированного качественного образования и других перспектив требует успеха и мира.

Профессор Джеффри Сакс подчеркивает: *«Мы не боремся за Lebensraum. Эта идея, которая по сути пришла от Мальтуса и позже стала нацистской идеей, всегда была неверной, фундаментальной интеллектуальной ошибкой. У нас были расовые войны, национальные войны за выживание из-за страха, что у нас не хватит на всех на этой планете, так что мы боремся за выживание. Как экономист, я могу вам сказать, у нас на планете достаточно всего для устойчивого развития каждого. Очень много. Мы не в конфликте с Китаем. Мы не в конфликте с Россией. Если мы успокоимся, если мы спросим о долгосрочной перспективе, то долгосрочная перспектива очень хороша, то есть, если мы не взорвем себя заранее. Так вот в чем моя точка зрения. Перспективы очень позитивны, если мы построим мир»*¹. На протяжении многих лет до вступления в НАТО Финляндия была среди самых процветающих государств. Когда Швеция, Финляндия, Австрия и Украина были нейтральными, они успешно развивались. *«Если бы у Соединенных Штатов была хоть капля*

¹ Sachs Jeffrey: Speech at European Parliament on February 19, 2025. <https://newkontinent.org/jeffrey-sachs-speech-at-european-parliament-on-february-19-2025/>.

здорового смысла, они бы оставили эти страны в качестве нейтрального пространства между армией США и Россией, но у США слишком мало здравого смысла».

5. Мюнхенская презентация мироустройства представителем нового поколения американских политиков

Запоздалая смена американской политической элиты, напоминающая советский период перехода от поколения власти геронтократии к Перестройке, началась с **программной речи вице-президента США Джей Ди Вэнса** на 61-й Мюнхенской международной конференции по безопасности¹.

Джеймс Дэвид Вэнс (1984 года рождения, 40 лет) — американский политический и государственный деятель, предприниматель, публицист, ветеран Корпуса морской пехоты. Получил юридическое образование в престижном Йельском университете, доктор права. Вэнс стал третьим самым молодым вице-президентом в истории США и первым представителем сетевого поколения Y, глубоко вовлечённого в цифровые технологии.

В своей речи Вэнс уделил главное внимание общим ценностям западной демократии. По его мнению, настало время для тех, кому посчастливилось получить политическую власть от народа, использовать ее с умом, чтобы улучшить жизнь. Администрация Трампа очень обеспокоена европейской безопасностью и верит в разумное урегулирование конфликта между Россией и Украиной. В ближайшие годы Европе важно сделать большой шаг вперед в обеспечении собственной обороны. Угроза, которая по убеждению Вэнса больше всего беспокоит по отношению к Европе, - это не Россия, не Китай и не другие акторы. Беспокоит угроза изнутри Европы, её отступления от некоторых самых фундаментальных ценностей.

Руководство Евросоюза вмешалось в президентские выборы в Румынии и заставило аннулировать её результаты. Такие угрозы были и в отношении Германии, если бы выборы прошли не по плану. Эти бесцеремонное вмешательство шокирует американцев. *«На протяжении многих лет нам говорили, что все, что мы финансируем и поддерживаем, делается во имя наших общих демократических ценностей. Все, начиная с нашей политики в отношении Украины и заканчивая цифровой цензурой, преподносится как защита демократии. Но когда мы видим, как европейские суды отменяют выборы, а высокопоставленные чиновники угрожают отменить другие, мы должны задаться вопросом, соответствуем ли мы высоким стандартам. И я говорю «мы», потому что я глубоко убежден, что мы в одной команде»².*

Запад должен не просто рассуждать о демократических ценностях, а жить ими. Нельзя приказывать инновации или творчеству, так же как нельзя заставить людей думать, чувствовать или верить. Глядя на Европу, не понятно, что случилось с некоторыми победителями холодной войны. Вэнс приводит соответствующие примеры со Швецией, Великобританией, включая Шотландию. Свобода слова в Европе отстывает, но иногда самые громкие голоса за цензуру раздавались в США, где предыдущая администрация угрожала и запугивала компании социальных сетей, заставляла замолчать людей, осмелившихся высказать то, что оказалось очевидной правдой.

«В Вашингтоне появился новый шериф. Под руководством Дональда Трампа мы можем не соглашаться с вашими взглядами, но мы будем бороться за ваше право высказывать свое мнение на публичной площади... Если европейская демократия может быть разрушена несколькими сотнями тысяч долларов цифровой рекламы из другой страны, значит, она изначально была не очень сильной. Хорошая новость заключается в том, что я считаю ваши демократии гораздо менее хрупкими, чем многие опасаются. Если дать гражданам возможность высказать свое мнение, они станут еще сильнее». Организаторы Мюнхенской конференции запретили законодателям, представляющим популистские партии слева и справа, участвовать в дискуссиях. Политические лидеры не обязаны соглашаться со всем, что говорят люди, но когда они представляют важный оппозиционный электорат, необходимо

¹ Великая речь вице-президента США Джей Ди Вэнса на Мюнхенской международной конференции по безопасности (с переводом) <https://www.youtube.com/watch?v=DYeQtOyvwYg>.

² Там же.

участвовать в диалоге с ними. Для американцев, происходящее в Европе похоже на старые укоренившиеся рецидивы советской эпохи, такими как дезинформация, когда не нравится альтернативная мысль, другое мнение или голосование по-другому.

Европейские государства должны увеличить расходы на оборону и играть более значительную самостоятельную роль в будущем своего континента. Это важно для Запада, чтобы Америка сосредоточилась на других регионах. Прежде, чем европейцам увеличить расходы на оборону, необходимо подумать, что они будут защищать в первую очередь. Перед Европой стоит множество вызовов, но нет никакой безопасности, если европейские лидеры боятся голосов и мнений народа. В Америке нельзя завоевать демократический мандат, подвергая цензуре своих оппонентов или сажая их в тюрьму.

Из европейских проблем Вэнс акцентировал внимание на рост иммиграции и рекордный уровень населения иностранного происхождения в Германии. Все чаще европейский электорат голосует за политических лидеров, которые обещают положить конец неконтролируемой миграции. Простые умные люди заботятся о своих домах, безопасности и возможности обеспечить будущее себе и детям.

Одна из самых важных задач политика – не игнорировать проблемы людей. Закрытие СМИ, выборов или отстранение людей от участия в политическом процессе является самым верным способом уничтожить демократию. Вэнс с иронией отметил, *«если американская демократия может пережить десять лет ругани Греты Тунберг, вы, ребята, сможете пережить несколько месяцев Илона Маска»*.

Если европейские лидеры учтут разные пожелания народа, можно смотреть в будущее с уверенностью и спокойствием, зная, что за каждым стоит нация. В этом заключается великая магия демократии. *«Как сказал однажды Папа Иоанн Павел II, «не бойтесь». Мы не должны бояться наших людей, даже если они выражают взгляды, не согласные с их руководством»*.

Революционное выступление американского вице-президента стало знаковым в истории отношений между США и Европой. Он резко раскритиковал руководства европейских государств, заявил, что основные угрозы европейской демократии исходят не от внешних государств, таких как Россия или Китай, а изнутри. Европа отказывается от принципов свободы слова и демократии, которые традиционно считались краеугольными камнями Западной цивилизации. Такая тенденция не только угрожает внутренней стабильности европейских государств, но и ставит под сомнение основы трансатлантического партнёрства. Многие эксперты и аналитики расценили речь Вэнса как объявление «идеологической войны» с европейскими союзниками и назвали «тараном», разрушающим многолетний статус-кво в трансатлантических отношениях. Для многих стало очевидным, что новая американская администрация проводит радикальную политику в отношении Европы. Доклад был тщательно продуман и был призван поставить европейцев на место. Реакция на выступление Вэнса была сопоставима с мюнхенской речью российского президента в 2007 году¹.

6. Крушение мифа о сказочном Евраленде.

Опасные игры в геополитику Европейского протектората Америки

Немецкий философ Освальда Шпенглера (1880 – 1936) в своем знаменитом труде «Закат Европы», впервые изданного в 1918 году, связывал закат европейской цивилизации с углублением бездуховности общества, отставанием нравственного прогресса от технологического прогресса и с ростом мировых космополитных городов. Философ был сторонником культурно-исторической теории развития, отрицал прямолинейный прогресс. Один из основных лейтмотивов «Заката Европы» — единой общечеловеческой культуры нет и быть не может. Каждая культура есть «организм», обособленный от других ему подобных.

¹ Выступление президент России Владимир Путина на 43-й Мюнхенской конференции по безопасности. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>.

Философ **Карен Свасьян**¹ предпринял наиболее проницательную попытку, чтобы глубже понять наступившую глобальную геополитическую трансформацию мира (Запад – Восток). По его убеждению, **крайность Запада проявляется в пренебрежении традиции, истории и в безумном форсировании будущего, а опасность Востока в наркотическом пребывании в прошлом, в традиционных религиозных и бытовых формах вчерашнего дня**². Недаром «коллективный Запад» непрерывно, с XIX века, боролся против **возможного соединения Германии и России**. А немцев после 1945 года уже нет как нации: *«Коллективный Запад» переломил им хребет. На месте Германии какая-то пустота, своего рода вакансия... Германия стала политической марионеткой, а в духовном смысле она иссякла в результате хозяйничанья американцев»*.

Американский политолог **Джон Миршаймер** является автором теории «наступательного реализма», которая, несмотря на критику, подтверждается реалиями современности. Он убежден, что администрация Дональда Трампа стремится оставить Европу, чтобы сосредоточиться на Китае, а Германия должна взять на себя ответственность за собственную безопасность³.

Президентство Дональда Трампа войдет в историю кардинальной трансформацией внешней политикой. Белый дом настроен на фундаментальное изменение отношений Америки с ее европейскими союзниками и значительное сокращение роли США в НАТО, вплоть до выхода из Североатлантического военного блока.

Трансатлантический альянс находится в глубоком кризисе. Трамп стремится иметь хорошие отношения с Россией, а Европа этого не хочет. Пятая статья Североатлантического учредительного договора гласит, что нападение на любого члена альянса является нападением на НАТО в целом. Но в ней никогда не говорилось, что Соединенные Штаты будут аксиоматически использовать военную силу, чтобы прийти на помощь стране-члену НАТО. Немцы были глубоко обеспокоены тем, что США не будут использовать свое ядерное оружие для их защиты, если они окажутся в отчаянном положении. Поэтому при создании НАТО США подчеркнули важность этой статьи, но при этом, не собираясь использовать ядерное оружие для защиты Германии.

Когда Трамп вступил в должность в 2017 году, у него было две основные цели внешней политики — политика сдерживания в отношении Китая и фундаментальные изменения отношений с Россией. Ему удалось изменить отношения с Китаем, но он потерпел неудачу в отношениях с Россией. Во второй срок президент собирается добиться и этой цели.

Соединённые Штаты обеспечили европейскую безопасность через НАТО, что позволило процветать Евросоюзу. Правда, Европейский союз ошибочно вместо НАТО получил Нобелевскую премию мира. Некоторые европейские лидеры когда-то мечтали, что они создадут Соединенные Штаты Европы. Этого не произошло, и теперь американский умиротворитель покидает Европу. Когда это произойдет, проявятся мощные центробежные силы, которые существуют в Европе.

Под защитным ядерным зонтиком США Евросоюз стал одной из трех крупнейших экономических держав мира, но не может стать великой военно-политической державой, это мираж. Американский президент стремится, чтобы европейские государства, такие как Германия, сами отвечали за свою безопасность.

Трамп объявил НАТО «устаревшим» еще в 2016 году, но не вывел сколько-нибудь значительное количество войск из Европы. Но в обозримом будущем США больше не будут

¹ Владимир Дергачев. Карен Свасьян. Европейский философ, давший современный пророческий диагноз Западу. — Аналитический и образовательный интернет-портал «Институт геополитики». URL: http://dergachev.org/geop_events/210522-01.html.

² Карен Свасьян. Ориентация на Запад есть ориентация на безумие. 02.09.2000. http://www.karensassian.com/Interviews_orientation.htm.

³ Джон Миршаймер, американский политолог: «Трамп и Вэнс презирают европейцев» <https://newkontinent.org/trump-and-vance-have-contempt-for-the-europeans/> Интервью провел Бернхард Занд в Чикаго.

главным гарантом безопасности в Европе. Президент давно стремится прекратить войну на Украине и значительно сократить присутствие США в Европе.

Если посмотреть трезвым и расчетливым взглядом, серьезной угрозы для Германии со стороны России нет, и немцам не понадобится приобретать ядерное оружие, полагаясь на французов и англичан. В отношении Владимира Путина нет доказательств, что он хочет завоевать всю Украину и создать Великую Россию. Причиной войны на Украине было расширение НАТО, а не агрессивная российская политика. Россия не собирается завоёвывать Западную Европу, её армия более трех лет борется только за восточную, русскоязычную часть Украины.

Многие на Украине хотят, чтобы их страна вступила в ЕС или НАТО. Можно понять желание украинского народа, но Россия — великая держава, и она ясно дала понять, что скорее уничтожит Украину, чем позволит этому случиться. С расширением НАТО и последовавшей за этим войной на Украине Запад по глупости толкнул Россию в объятия китайцев. Трамп относительно хорошо (прагматично) относится к лидерам ядерной сверхдержаве России и экономической сверхдержаве КНР, которые совсем недавно считались соперниками Америки. Но приведет ли это к разделу сфер влияния в мире?

Трамп не против того, чтобы Россия контролировала большую часть территории на Украине. Но Китай, равный конкурент, хочет доминировать в Восточной Азии. Американцы находятся в острой конкуренции с китайцами в области разработки искусственного интеллекта, суперкомпьютеров и квантовых микрочипов. В последние годы Соединенные Штаты не могли уделять много внимания Китаю и Восточной Азии из-за кризисов на Украине и на Ближнем Востоке, поддерживая Израиль. Если Америка уйдет из Европы и конфликт на Украине будет урегулирован, есть основания полагать, что интенсивность военного соперничества между Китаем и Соединенными Штатами возрастет.

Трамп желает вывести американские войска из Европы, чтобы иметь возможность развернуться в сторону Азии. И он хочет, чтобы русские были на стороне Америки, а не Китая. С расширением НАТО и последовавшей за этим войной на Украине Запад глупо загнал Россию в объятия китайцев. Трамп пытается, по крайней мере, заставить русских занять нейтральную позицию. Европейские страны должны делать то, что в их собственных интересах. Но американцы ясно дали понять, что Европа не должна делать по отношению к китайцам — не торговать сложными технологиями с Поднебесной.

7. Закат конкурентной экономики Европы

Великая промышленная революция в Европе (Англии) осуществлялась за счет нагребленных финансовых ресурсов в Бенгалии (Индии)¹. В дальнейшем сложилась устойчивая традиция колониальной эпохи грабежа зарубежных ресурсов под фигурным листком борьбы за демократию и права человека. В неоколониальную эпоху эффективно осуществлялась оффшорная геополитика² — захват Западом «зон жизненных интересов» без применения военно-политической мощи в целях овладения финансовыми и производственными активами, получения доступа к природным и интеллектуальным ресурсам государства. В результате образовались «демократические» сырьевые протектораты Запада на постсоветском пространстве.

В последние годы экономический «закат Европы» приобрёл новое ускорение. По данным Европейского центрального банка (ЕЦБ) качественные товары из еврозоны из-за высокой себестоимости теряют конкурентоспособность на мировом рынке, уступая агрессивным производителям стран Глобального Юга. Это процесс начался в нулевые годы двадцать первого столетия, ускорился в годы пандемии коронавируса и закономерно усилился, когда европейский протекторат Америки стал играть в геополитику на Украине и лишился дешевых российских энергоресурсов.

¹ История британской Ост-Индийской компании - первой транснациональной корпорации в мире. http://iee.org.ua/ru/prog_info/49461/

² Оффшорная геополитика. — Русская геополитическая энциклопедия. <https://dergachev.org/Russian-encyclopaedia/14/52.html>.

После начала войны на Украине цена на природный газ возросла многократно и некоторые крупные европейские компании были вынуждены приостановить производство или вынести его за океан. В то же время многочисленные антироссийские санкции не принесли ожидаемого эффекта.

Кризис нарушил транспортную логистику для европейского экспорта, из-за эффекта «бутылочного горлышка» Суэцкого канала и Красного моря европейские товары существенно подорожали. Кроме того, Европа потеряла наименее затратный на транспортные расходы в силу географической близости обширный российский рынок. В длительной перспективе свет в конце туннеля для европейских промышленных производителей не виден. Даже если украинский кризис завершится, на европейский экспорт будет оказывать нарастающая трансформация и фрагментация глобального рынка¹.

Германия, получившая наибольшие значительные выгоды от распада Советского Союза, смогла не только восстановить единство. Она объединила Европу, а немецкий бизнес получил огромный рынок сбыта не силой оружия, а экономической мощью. За последние тридцать лет Германия добилась результатов, которые не могла получить по итогам двух мировых войн. Последние годы европейский «экономический локомотив» Германия испытывает самую продолжительную в послевоенной истории рецессию. Она обусловлена сокращением ВВП, падением промышленного производства, снижением реальных доходов населения и гиперинфляцией. Экономическое чудо Германии закончилось на Украине². Не оправдались надежды на зеленую экономику³.

Азиатско-Тихоокеанский регион опережает Европу в переходе к новым технологиям. Здесь используют меньше энергетических и трудовых ресурсов для производства, и товары оказываются дешевле для конечного потребителя по сравнению с европейским экспортом.

В эпоху глобальной нестабильности и геополитической трансформации происходят кардинальные изменения мировых торговых путей. Новые международные транспортные коридоры формируются под ожесточенным противостоянием Запада и Востока. В наступившую эпоху в мировой торговле расширяется кризис глобальной цепочки контейнерных и других поставок. В процессе геоэкономической трансформации мира Запад – Восток будет создан Евразийский коммуникационный крест Восток - Запад и Север - Юг. Он формируется на рубежах евразийских цивилизаций из маршрутов Евразийского проекта Нового Шелкового пути и МТК Север – Юг⁴.

Европейский Союз перестает быть проектом мечты для многих, олицетворяющих свои устремления несколько к демократии, а прежде все к пока еще «богатому пузу» Запада. В Европарламенте растет оппозиция официальному курсу Брюсселя, прежде всего из государств бывшей Австро-Венгерской империи.

8. Россия. Ядерная сверхдержава и шанс экономического возрождения

Идея силового захвата территории и ресурсов России владеет Западом многие века. По убеждению профессора Сакса, сегодня президенты США и России стремятся прекратить войну, несмотря на воинственную риторику в Европе. Евросоюз должен действовать согласно экономической (\$20 трлн.) и демографической (450 млн. человек) мощи и стать главным торговым партнером России. Европа и Россия имеют взаимодополняющие экономики и взаимовыгодная торговля очень выгодна.

Брюсселю вместо русофобии необходима настоящая европейская прагматическая внешняя политика, которая понимает Россию и Америку. Европе предстоит и дальше жить с Россией,

¹ Игорь Серебряный Европа на краю рынка. – Аналитический журнал «Эксперт», 1 октября 2024 года. <https://expert.ru/>

² Евгений Огородников Экономическое чудо Германии закончилось на Украине. <https://expert.ru/expert/2022/28/ekonomicheskoye-chudo-germanii-zakonchilos-na-ukraine/>

³ Агния Кренгель Энергетический Перл-Харбор пятьдесят лет спустя. Падение правительств в Европе, возможно, окажется самым малым ущербом от эксцессов зеленой энергетики. 16.07.2022. <https://www.fondsk.ru/news/2022/07/16/>

⁴ Владимир Дергачев Мировой логистический кризис и трансформация евразийских транспортных коридоров. Евразийский крест https://dergachev.org/geop_events/220924-03.html.

но напыщенность и русофобия совершенно не служат европейской безопасности и безопасности Украины. Эта американская авантюра, на которую Европа подписалась и возглавила, приведя к огромным жертвам среди украинцев.

Несмотря на мечты и хотение Запада и его марионеток о распаде России, государство сохранится. Но специальная операция России на Украине показала слабость армии ядерной сверхдержавы, оказавшейся не готовой к войне нового поколения. Произошла недооценка военной мощи украинской армии с помощью консолидации Запада и преувеличение, что украинские граждане будут встречать «освободителей» с цветами. Блицкриг провалился, и в целом военная компания 2022 года оказалась проигранной, а в информационной войне абсолютная победа на стороне Запада. Примитивна попытка отдельные успехи, в том числе взятие небольшого городка Соледара сравнивать со Сталинградской битвой. Не очевиден прогноз, что с затаившейся преимущественно пятой колонной в экономико-финансовом блоке управления удастся создать новую российскую эффективную модель вместо сырьевого придатка Запада и неокOLONиальной оффшорной «демократии».

В наступившие времена высокотехнологичных производств особенно востребованы редкоземельные металлы, среди которых литий часто называют новой нефтью. В настоящее время КНР занимает лидирующие позиции по выработке редкоземельных элементов, критически важных для производства электроники и военной техники. И зависимость США от китайских поставок крайне высока, особенно на фоне ужесточения Поднебесной экспортного контроля критического сырья. Редкоземельные металлы, а также уран¹ исключительно важны для экономики и национальной безопасности США.

Для Америки российская экономика не представляет угрозу, а замещение ушедшего европейского бизнеса позволит ослабить конкуренцию Евросоюз на мировых рынках. Россия обладает значительными запасами месторождений редкоземельных металлов, которых на порядок больше, чем на Украине. В области высоких технологий России предстоит преодолеть существенное отставание, хотя имеются отдельные успехи в области искусственного интеллекта.

Будущее постсоветского пространства зависит в первую очередь от Российской Федерации, её геополитической и экономической мощи и возможностями противостоять очередному натиску Запада на Восток (Drang nach Osten). В случае же утраты Россией международной субъектности, рудименты советского наследия, связанные с русским языком, культурным ландшафтом будут по инерции сохраняться, но произойдет окончательный распад постсоветского пространства с усиливающимися конфликтами и образования новой мировой периферии. Позитивные перспективы возможны при превращении России в мощное притягательное ядро для новых независимых государств постсоветского пространства.

9. «Революция достоинства» на киевском Майдане и ее катастрофические последствия

С 2010 года Россия вела переговоры с Украиной о долгосрочной аренде военно-морской базы в Севастополе. Как отмечает профессор Сакс, не было никаких российских требований по Крыму или Донбассу, а идея, что восстанавливается Российская империя, является провокационной пропагандой. До государственного переворота 2014 года на Украине вообще не было никаких территориальных требований. Но Соединенные Штаты решили, что украинского президента Януковича нужно свергнуть, потому что он выступал за нейтралитет и против расширения НАТО. США финансировали «стихийную» украинскую «революцию достоинства». Затем, после переворота, появились Минские соглашения, ставшие действием Америки, в то время как Европа, играла совершенно бесполезную вспомогательную роль, хотя и была гарантом соглашения².

¹ Артем Игнатьев Урановая ахиллесова пята США. Зависимость США от России в отношении урана настолько велика, что сравнима с зависимостью Европы от российского газа. 31.07.2022. <https://www.fondsk.ru/news/2022/07/31/uranovaja-ahillesova-pjata-ssha-56833.html>.

² Jeffrey Sachs: Speech at European Parliament on February 19, 2025. <https://newkontinent.org/jeffrey-sachs-speech-at-european-parliament-on-february-19-2025/>.

Трамп победил на выборах 2016 года и расширил поставки оружия на Украину. В результате обстрелов со стороны Украины на Донбассе было много погибших среди мирного населения. Минское соглашение-2 не было реализовано и, когда в 2021 году к власти пришел Байден, демократы продолжили дело республиканцев, став полными поджигателями войны.

В конце 2021 года российский президент предпринял последнюю попытку, предложив в двух проектах соглашения о безопасности с Европой и с Соединенными Штатами. Однако в США, НАТО и в Европейской комиссии продолжили повторять абсурдную мантру о том, что Россия не имеет права голоса в расширении НАТО. Отсутствие прагматического мышления у западных политиков в феврале 2022 года привело к войне на Украине.

По мнению Сакса, намерения России заключались в том, чтобы заставить Украину договориться о нейтралитете. Главная цель вторжения российских войск заключалась в том, чтобы не допустить НАТО в Украину, а не пропаганда, утверждающая о российских целях завоевать Украину, а затем остальную Европу. НАТО это, прежде всего, армия США с ядерным зонтиком, ракетами, развертыванием ЦРУ и прочим. Целью России было не допустить США к границам ядерной сверхдержавы. Разве можно представить, что КНР и Россия решили бы поместить военную базу на мексиканской или канадской границе с США, что привело бы к неизбежной войне. Когда Советский Союз попытался сделать это на Кубе в 1962 году, мир едва не закончился ядерным Армагеддоном.

Соединенные Штаты в одностороннем порядке вышли из Договора ПРО в 2002 году. Этим они положили конец относительно стабильного контроля над ядерными вооружениями. Начиная с 2010 года, США, несмотря на протесты России, начали размещать системы противоракетной обороны в Польше, а затем в Румынии.

Во время Стамбульских переговоров в марте 2022 года Украина была готова к мирному соглашению и нейтралитету, но Вашингтон отговорил Киев от этого соглашения, а Лондон отправил в Киев премьер-министра Бориса Джонсона, объявившего, что на карту поставлена судьба не Украины, а западной гегемонии. Таким образом, Киев стал *«форпостом цивилизованного мира против варваров»*. С тех пор возможно, миллион украинцев погибло или были тяжело ранены. *«И американские сенаторы, которые настолько подлы и циничны, насколько это возможно, говорят, что это прекрасная трата денег США, потому что ни один американец не умирает. Это чистая война чужими руками»*¹.

Проект США «Украина» провалился, несмотря на военную помощь и экономические санкции Запада. Профессор Сакс умолял украинские власти: *«оставайтесь нейтральными, не слушайте американцев»*, при этом повторяя знаменитую поговорку Генри Киссинджера: *«быть врагом США опасно, но быть другом — фатально»*.

Последние годы, когда автору данной статьи часто задавали вопрос о геополитическом прогнозе по Украине, он отсылал к временам окончания Первой мировой и Гражданской войны. Тогда вожди Украинской Народной Республики обвиняли «большую четверку» Запада (Великобританию, США, Францию и Италию), что на Парижской международной конференции по устройству мира после Первой мировой войны они не обеспечили украинцам самостоятельность. Одним словом все оказались виноваты, кроме украинских патриотов. И через столетие история повторяется.

10. Мифотворчество постсоветских государств. «Приступы глупого оптимизма»

В большинстве новых независимых государствах происходят перманентные политические кризисы. Отмечается закономерность, что русофобия на постсоветском пространстве характерна в первую очередь в советских республиках, получивших наибольшие территории в составе СССР.

После распада Советской сверхдержавы при поддержке Запада произошли массовые акции (включая попытки цветных революций) в Белоруссии (2006, 2011, 2020- 2021), Армении (2008 и 2015), Молдавии (2009), Южной Осетии (2011), попытки болотной революция в России (2011 – 2013), революция достоинства на Украине (2013 – 2014).

¹ Jeffrey Sachs, там же.

Для бывших союзных республик, ставшими «независимыми» странами, характерно историческое мифотворчество. Отсчет их истории иногда идет от Адама и Евы или от Чингисхана. Для России «Москва – Третий Рим», для Казахстана истоки государственности нашли в «Золотой Орде». Грузия в центре Европы, «Україна – це Європа» и так далее. Главное в мифотворчестве дистанцироваться как можно дальше от Советского Союза, с индустриализацией и всеобщим образованием, интернационализмом, дружбой народов давшего им многие атрибуты государственности и территории. Для многих из них есть только Запад во главе с США, этот ангел с крылышками, спит и думает, как их привести к благоденствию. Мифотворчество безобидно, пока истинные патриоты в погоне евроинтеграции или желания стать частью пока еще «богатого пуза» Запада не утратили государственность и самобытность народа.

В связи с глобальной геополитической трансформацией в наиболее сложном положении оказались рубежные государства — державы, расположенные на цивилизационных (суперэтнических), геополитических, геоэкономических, конфессиональных и других рубежах между двумя и более мировыми и региональными центрами силы. Из бывших союзных республик к рубежным государствам относятся Украина, Молдова и Грузия. Эти новые независимые страны стали мировыми аутсайдерами по росту ВВП (ППС), а Украина — единственной страной в мире, не достигшей за годы независимости до 2022 года уровень 1990 года. Три страны по несчастью объединяет аморальная по своим последствиям вера в западные ценности¹. По выражению патриарха американской экономической мысли Джона Гэлбрайта желание сиюминутной замены одной общественно-политической системы другой является «приступом глупого оптимизма». В результате рубежные государства потеряли часть территорий и отброшены на мировую периферию.

Информация для размышления

Чтобы понять особенности ускорения геополитической трансформации мира необходимо обратиться к истокам современной американской геополитике, берущей начало в трудах Джорджа Кеннана.

Известная истина «за все в жизни нужно платить» приобретая особый смысл во внешней политике. Об это нужно думать, получая очередной «пряник» от доброго зарубежного дяди. Самую большую цену платят марионетки-политики, так как они рассчитываются не из собственного кармана, а жизнями граждан страны и её ресурсами.

Новая американская администрация войдет в историю кардинальной трансформацией внешней политикой. Белый дом настроен на фундаментальное изменение отношений Америки с европейскими союзниками и значительное сокращение роли США в НАТО, вплоть до выхода из Североатлантического военного блока. Европа пока остается протекторатом Америки и военно-политическим импотентом на деле. В обозримом будущем США больше не будут главным гарантом безопасности в Европе, которая должна играть более значительную самостоятельную роль в судьбе континента.

Это важно для Запада, чтобы США сосредоточились на главном экономическом конкуренте, которым является КНР. При этом желательно, чтобы русские были на стороне Америки, а не Китая, или, в крайнем случае, заняли нейтральную позицию. Для Америки российская экономика не представляет угрозу, а замещение ушедшего европейского бизнеса позволит ослабить конкуренцию Евросоюз на мировых рынках.

Для многих марионеток Запада, возмнивших себя «форпостом цивилизованно мира против варваров» стало шоком попытка восстановить американо-российские отношения. Как это ни парадоксально, но в судьбоносные времена Америка и Россия оказывались по одну сторону баррикад в международной политике и на полях. В отличие от советской Перестройки во главе с трубадуром общечеловеческих ценностей, закончившейся распадом СССР, фундаментом внешней политики новой американской администрации становится геополитика экономического сдерживания, учитывающая, что каждая нация должна, прежде

¹ Сэмюэл Хантингтон Столкновение цивилизаций. — М.: АСТ, 2003.

всего, оставаться самой собой. Лидерам государств необходимо полагаться на собственные силы и возможности и самим решать свою судьбу.

Это относится, прежде всего, к Европе, которая под американским «ядерным зонтиком» превратилась в безвольный протекторат Америки. В последние годы экономический «закат Европы» приобрёл новое ускорение. Европейский Союз перестает быть проектом мечты для многих, олицетворяющих свои устремления несколько к демократии, а прежде все к пока еще «богатому пузу» Запада. В Европарламенте растет оппозиция официальному курсу Брюсселя.

Путь достижения благоденствия представляет собой глубокий и интимный процесс национальной жизни, он часто непонятен американцам, воспринимающим себя как силу добра и считающим своим долгом навести силой порядок в мире. И вмешательство во внутренние дела других государств часто оборачивается трагедией для народов.

Мюнхенская речь американского вице-президента революционна для англосакского мира, где финансовым и геополитическим лидером была Великобритания и утратила свое предназначение. Наступает новая эпоха, когда единоличным лидером англосаксов становится Америка. На фоне убывания финансового и геополитического могущества Великобритании происходит доминирование технологического преимущества Америки на основе геополитики экономического сдерживания конкурентов. Новое поколение американских политиков в союзе с миллиардерами «носорогами» Всемирных сетей не желают использование информационных технологий для пропаганды лжи.

Идея захват территории и ресурсы России владеет Западом многие века. Но сегодня улучшение американско-российских отношений приведет к прекращению войны на Украине. Евросоюз, обладающий значительной экономической и демографической мощью, должен стать главным торговым партнером России. Европа и Россия имеют взаимодополняющие экономики, что обеспечивает взаимовыгодную торговлю.

В большинстве постсоветских государствах происходят перманентные политические кризисы и характерно историческое мифотворчество. Отмечается закономерность, что русофобия характерна в первую очередь в советских республиках, получивших наибольшие территории в составе СССР. Русофобия товар быстро портящийся, а марионеток никто не любит.

Будущее постсоветского пространства зависит в первую очередь от Российской Федерации, её геополитической и экономической мощи. Советские республики и их границы – это советский геополитический проект. В случае же утраты Россией, правопреемницей СССР, международной субъектности, произойдет окончательный распад постсоветского пространства с усиливающими конфликтами и образования новой мировой периферии. Позитивные перспективы возможны при превращении России в мощное притягательное ядро для новых независимых государств постсоветского пространства и интеграции.

«Можно обмануть народ раз, можно два, можно три раза, но никогда вечно и безнаказанно». Считается, что эта популярная фраза принадлежит Аврааму Линкольну или французскому энциклопедисту Дени Дидро. Еще более древняя редакция встречается в китайской традиции. Эта истина подтверждает уверенность, что неконсервативная эпоха пост-правды обречена на поражение. Любая перестройка, а в геополитике особенно, вызывает внутренние и внешние силы сопротивления. Требуется взаимная воля для достижения поставленных целей. Межгосударственные проблемы, если они не достигают цели дипломатическим путем, решаются на полях сражений. Надежды, что добрый заокеанский мировой шериф решит их кнутом и пряником иллюзорны. Но надежда умирает последней.

Литература:

Бжезинский Збигнев Великая шахматная доска: Господство Америки и его геостратегические императивы (англ. Basic Books. 1997), М.: Международные отношения, 1999.

Буриан А.Д. Молдавия между Востоком и Западом в контексте современных геополитических трансформаций. – Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale 2013, Nr. 3, p. 44-50. <https://rmdiri.md/assets/archive/2013-3.pdf> (Visited 22.03.2025).

Выступление президент России Владимир Путина на 43-й Мюнхенской конференции по безопасности. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>. (Visited 22.03.2025).

Дергачев Владимир Геополитическая трансформация мира в эпоху глобальной нестабильности и постправды. – Молдавский журнал международного права и международных отношений, 2022, №2, с. 35 – 64 (на английском, молдавском и русском языках). URL: https://usem.md/uploads/files/Activitate_Stiințifică_2022_2.pdf. (Visited 22.03.2025).

Дергачев Владимир Геополитический прогноз в эпоху глобальной нестабильности. Ставки больше, чем мир. — Молдавский журнал международного права и международных отношений, 2023, №1, с. 25 – 44. URL: <https://rmdiri.md/assets/release.pdf>. (Visited 22.03.2025).

Дергачев Владимир Великий час геополитики. Главные фронты противостояния. — Международный «Молдавский журнал международного права и международных отношений». 2024, №2, с 34 – 51. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/34-51_2.pdf. (Visited 22.03.2025).

Дергачев Владимир Имперский характер современных сверхдержав и новая геополитическая формула мирового порядка — Молдавский журнал международного права и международных отношений, 2025, №1. <https://rmdiri.md/about-article-2-25-01.html>. https://dergachev.org/geop_events/271024-01.html. (Visited 22.03.2025).

Дергачев Владимир Джордж Кеннан. Американский дипломат, историк, геополитик, предсказавший будущее. — Аналитический и образовательный интернет-портал «Институт геополитики». URL: http://dergachev.org/geop_events/050222-02.html (Visited 22.03.2025).

Дергачев Владимир Джордж Кеннан. Геополитический пророк не в нашем Отечестве. Секреты предвидения. — Аналитический и образовательный интернет-портал «Институт геополитики». URL: http://dergachev.org/geop_events/050222-03.html (Visited 22.03.2025).

Дергачев Владимир Карен Свасьян. Европейский философ, давший современный пророческий диагноз Западу. — Аналитический и образовательный интернет-портал «Институт геополитики». URL: http://dergachev.org/geop_events/210522-01.html (Visited 22.03.2025).

Дергачев Владимир Мировой логистический кризис и трансформация евразийских транспортных коридоров. Евразийский крест. — Аналитический и образовательный интернет-портал «Институт геополитики». URL: https://dergachev.org/geop_events/220924-03.html (Visited 22.03.2025).

Маск-миротворец. Вашингтон обеспокоился возросшим влиянием Илона Маска. — Аналитический журнал « Эксперт». 23 октября 2022 года. <https://expert.ru/expert/2022/41/mask-mirotvorets/> (Visited 22.03.2025).

Кеннан Дж. Америка и русское будущее (Foreign Affairs, 1951) . — Новая и новейшая история, 2001, № 3.

Сакс Джефффри Европа в геополитическом тупике (видео). <https://www.youtube.com/watch?v=rD6Rd2L7nII> (Visited 22.03.2025).

Сакс Джефффри Украина – последняя катастрофа неоконсерваторов. — Международный журнал «Мир перемен», 2022, №2.

Сакс Джефффри Эпохи глобализации: география, технологии и институты (The ages of globalization : geography, technology, and institutions). — М.: Издательство Института Гайдара, 2022. — 368 с.

Марковский Александр Украина, НАТО и роковая ошибка американской политики. – American Thinker (Ежедневный электронный журнал, стоящий на позициях американского консерватизма США): <https://www.americanthinker.com/articles/2021/12/ukraine nato and the most fateful error of american policy.html> (Visited 22.03.2025).

Свасьян Карен Ориентация на Запад есть ориентация на безумие. 02.09.2000. https://web.archive.org/web/20081007020141/http://www.karensassjan.com/Interviews_orientation.htm (Visited 22.03.2025).

Силиконовая долина подобралась слишком близко к Вашингтону. <https://vz.ru/opinions/2022/4/15/1153979.html> (Visited 22.03.2025).

Телеграмма посольства США в Москве № 511 («Длинная телеграмма»).— ilinskiy.ru. (Источник: Foreign Relations of the United States. 1946. № 6, p. 696—709). [Полный текст телеграммы Кеннана на русском языке и на английском в оригинале](https://ilinskiy.ru/ru/foreign-relations-of-the-united-states-1946-no-6-p-696-709/). (Visited 22.03.2025).

Хантингтон Сэмюэл Столкновение цивилизаций. — М.: АСТ, 2003.

Kennan G. The Sources of Soviet Conduct (Истоки советского поведения). — Foreign Affairs. July 1947. V. 25, № 4, p.566-582.

Sachs Jeffrey D. Ukraine is the latest neocon disaster <https://www.other-news.info/ukraine-is-the-latest-neocon-disaster/> 22.06. 2022. (Visited 22.03.2025).

Kennan G. Russia Leaves the War, Princeton: Princeton University Press, 1956. Пулитцеровская премия, 1957.

Kennan G. Russia, the Atom and the West. – New York: Harper, 1958.
Kennan G. Memoirs: 1925–1950. 1950–1963. – Boston: Little, Brown and Company, 1967, 1972.
The Kennan Diaries, by Frank Costigliola (Editor), George F Kennan (Author): Hardcover – Illustrated, February 16, 2014, 768 p.

Sachs Jeffrey: Speech at European Parliament on February 19, 2025. <https://newkontinent.org/jeffrey-sachs-speech-at-european-parliament-on-february-19-2025/>.

Отредактированная стенограмма выступления профессора Джеффри Сакса в Европейском парламенте на мероприятии под названием «Геополитика мира», 19 февраля 2025 года. (Visited 22.03.2025).

Sachs Jeffrey Как неокон выбрали гегемонию вместо мира в начале 1990-х годов. URL: <https://www.jeffsachs.org/newspaper-ar^cles/bfsmbpe4plx7cc6lgxhf37lx249r22?rq=how%20the%20neocons> (Visited 22.03.2025).

Bibliography (Transliteration):

Bzhezinskij Zbigneu Velikaya shaxmatnaya doska: Gospodstvo Ameriki i ego geostrategicheskie imperativy` (angl. Basic Books. 1997), M.: Mezhdunarodny`e otnosheniya, 1999.

Burian A.D. Moldaviya mezhd Vostokom i Zapadom v kontekste sovremenny`x geopoliticheskix transformacij. – Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale 2013, Nr. 3, p. 44-50. <https://rmdiri.md/assets/archive/2013-3.pdf> (Visited 22.03.2025).

Vy`stuplenie prezident Rossii Vladimir Putina na 43-j Myunxenskoj konferencii po bezopasnosti. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>. (Visited 22.03.2025).

Dergachev Vladimir Geopoliticheskaya transformaciya mira v e`poxu global`noj nestabil`nosti i postpravdy`. – Moldavskij zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdunarodny`x otnoshenij, 2022, No2, s. 35 - 64 (na anglijskom, moldavskom i russkom yazy`kax). URL: https://usem.md/uploads/files/Activitate_Științifică_2022_2.pdf. (Visited 22.03.2025).

Dergachev Vladimir Geopoliticheskij prognoz v e`poxu global`noj nestabil`nosti. Stavki bol`she, chem mir. — Moldavskij zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdunarodny`x otnoshenij, 2023, #1, s. 25 – 44. URL: <https://rmdiri.md/assets/release.pdf>. (Visited 22.03.2025).

Dergachev Vladimir Velikij chas geopolitiki. Glavny`e fronty` protivostoyaniya. — Mezhdunarodny`j «Moldavskij zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdunarodny`x otnoshenij». 2024, #2, s 34 – 51. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/34-51_2.pdf. (Visited 22.03.2025).

Dergachev Vladimir Imperskij xarakter sovremenny`x sverxderzhav i novaya geopoliticheskaya formula mirovogo poryadka — Moldavskij zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdunarodny`x otnoshenij, 2025, #1. <https://rmdiri.md/about-article-2-25-01.html>. https://dergachev.org/geop_events/271024-01.html. (Visited 22.03.2025).

Dergachev Vladimir Dzhordzh Kennan. Amerikanskij diplomat, istorik, geopolitik, predskazavshij budushhee. — Analiticheskij i obrazovatel`ny`j internet-portal «Institut geopolitiki». URL: http://dergachev.org/geop_events/050222-02.html (Visited 22.03.2025).

Dergachev Vladimir Dzhordzh Kennan. Geopoliticheskij prorok ne v nashem Otechestve. Sekrety` predviden`ya. — Analiticheskij i obrazovatel`ny`j internet-portal «Institut geopolitiki». URL: http://dergachev.org/geop_events/050222-03.html (Visited 22.03.2025).

Dergachev Vladimir Karen Svas`yan. Evropejskij filosof, davshij sovremenny`j prorocheskij diagnoz Zapadu. — Analiticheskij i obrazovatel`ny`j internet-portal «Institut geopolitiki». URL: http://dergachev.org/geop_events/210522-01.html (Visited 22.03.2025).

Dergachev Vladimir Mirovoj logisticheskij krizis i transformaciya evrazijskix transportny`x koridorov. Evrazijskij krest. — Analiticheskij i obrazovatel`ny`j internet-portal «Institut geopolitiki». URL: https://dergachev.org/geop_events/220924-03.html (Visited 22.03.2025).

Musk-mirotvorecz. Vashington obespokoilysya vozrosshim vliyaniem Ilona Maska. — Analiticheskij zhurnal «E`kspert». 23 oktyabrya 2022 goda. <https://expert.ru/expert/2022/41/mask-mirotvorets/> (Visited 22.03.2025).

Kennan Dzh. Amerika i russkoe budushhee (Foreign Affairs, 1951) . — Novaya i novejshaya istoriya, 2001, # 3.

Sachs Dzheffri Evropa v geopoliticheskom tupike (video). <https://www.youtube.com/watch?v=rD6Rd2L7nII> (Visited 22.03.2025).

Sachs Dzheffri Ukraina — poslednyaya katastrofa neokonservatorov. — Mezhdunarodny'j zhurnal «Mir peremen», 2022, #2.

Sachs Dzheffri E'poxi globalizacii: geografiya, tekhnologii i instituty` (The ages of globalization : geography, technology, and institutions). — M.: Izdatel'stvo Instituta Gajdara, 2022. — 368 s.

Markovskij Aleksandr Ukraina, NATO i rokovaya oshibka amerikanskoj politiki. — American Thinker (Ezhednevny'j e'lektronny'j zhurnal, stoyashhij na pozitsiyax amerikanskogo konservatizma SShA): <https://www.americanthinker.com/articles/2021/12/ukraine nato and the most fateful error of american policy.html> (Visited 22.03.2025).

Svas`yan Karen Orientatsiya na Zapad est` orientatsiya na bezumie. 02.09.2000. https://web.archive.org/web/20081007020141/http://www.karenswassjan.com/Interviews_orientation.htm (Visited 22.03.2025).

Silikonovaya dolina podobralas` slishkom blizko k Vashingtonu. <https://vz.ru/opinions/2022/4/15/1153979.html> (Visited 22.03.2025).

Telegramma posol'stva SShA v Moskve # 511 («Dlinnaya telegramma»). — ilinskiy.ru. (Istochnik: Foreign Relations of the United States. 1946. # 6, p. 696—709). Polny'j tekst telegrammy` Kennana na russkom yazy`ke i na anglijskom v originale. Xantington Se'myue'l Stolknovenie civilizacij. — M.: AST, 2003.

Kennan G. The Sources of Soviet Conduct (Istoki sovetского povedeniya). — Foreign Affairs. July 1947. V. 25, # 4, p.566-582.

Sachs Jeffrey D. Ukraine is the latest neocon disaster <https://www.other-news.info/ukraine-is-the-latest-neocon-disaster/> 22.06. 2022. (Visited 22.03.2025).

Kennan G. Russia Leaves the War, Princeton: Princeton University Press, 1956. Pulitzerovskaya premiya, 1957.

Kennan G. Russia, the Atom and the West. — New York: Harper, 1958.

Kennan G. Memoirs: 1925–1950. 1950–1963. — Boston: Little, Brown and Company, 1967, 1972.

The Kennan Diaries, by Frank Costigliola (Editor), George F Kennan (Author): Hardcover – Illustrated, February 16, 2014, 768 p.

Sachs Jeffrey: Speech at European Parliament on February 19, 2025. <https://newkontinent.org/jeffrey-sachs-speech-at-european-parliament-on-february-19-2025/>. (Visited 22.03.2025).

Otredaktirovannaya stenogramma vy`stupleniya professora Dzheffri Saksa v Evropejskom parlamente na meropriyatii pod nazvaniem «Geopolitika mira», 19 fevralya 2025 goda. (Visited 22.03.2025).

Sachs Jeffrey Kak neokony` vy`brali gegemoniyu vmesto mira v nachale 1990-x godov. URL: <https://www.jeffsachs.org/newspaper-ar^cles/bfsmbpe4plx7cc6lgxhf37lx249r22?rq=how%20the%20neocons> (Visited 22.03.2025).

Copyright©DERGACHEV Vladimir, 2025.

Contacts/Contacte/ Контакты:

DERGACHEV Vladimir.

Doctor of Geographical Sciences, Professor,

Expert in geopolitics, editor-in-chief, author and owner of the

Internet portal "Institute of Geopolitics" <http://www.dergachev.org>

(Odessa, Ukraine).

Tel: +38 097 25 38 128 (WhatsApp, Viber, Telegram)

E-mail: admin@dergachev.org

<https://orcid.org/0009-0004-3046-1067>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.04>

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2025, Issue 2, Volume 20, Pages 67-76.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 02.02.2024 | Reviewed: 12.03.2024 | Accepted: 20.05.2024 | Published: 25.06.2024

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.05>

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS
НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ

**DIMENSIONS OF INTERNATIONAL SECURITY:
A MULTIDIMENSIONAL APPROACH TO GLOBAL STABILITY**

**DIMENSIUNILE SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE: O ABORDARE
MULTIDIMENSIONALĂ A STABILITĂȚII GLOBALE**

**АСПЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: МНОГОГРАННЫЙ
ПОДХОД К ГЛОБАЛЬНОЙ СТАБИЛЬНОСТИ**

LISENCO Vladlena* / LISENCO Vladlena / ЛЫСЕНКО Владлена

ABSTRACT:

**DIMENSIONS OF INTERNATIONAL SECURITY:
A MULTIDIMENSIONAL APPROACH TO GLOBAL STABILITY**

This article explores the concept of international security, categorizing it into various dimensions such as military-political, economic, environmental, information (cyber), humanitarian, biological and sanitary-epidemiological, and energy security. Each type addresses distinct global challenges, from armed conflicts and economic crises to environmental degradation and cyber threats. By examining the mechanisms and threats within each area, the article emphasizes the need for international cooperation and multilateral efforts to ensure global stability, peace, and sustainable development. Furthermore, the article highlights the interconnectedness of these security dimensions and the complexity of addressing them in an increasingly globalized world. It calls for comprehensive strategies that integrate diverse sectors and promote resilience to emerging global risks, urging policymakers, organizations, and nations to collaborate in creating a more secure and stable international environment.

Keywords: international security, military-political security, economic security, cybersecurity, environmental security, humanitarian security, energy security, sustainable development.

JEL Classification: K33; F52

Universal Decimal Classification: 327; 327.009; 339.9; 342(4/9)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.05>

REZUMAT:

**DIMENSIUNILE SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE: O ABORDARE
MULTIDIMENSIONALĂ A STABILITĂȚII GLOBALE**

Articolul explorează conceptul de securitate internațională, clasificând-o în diverse dimensiuni, cum ar fi securitatea politico-militară, economică, ecologică, informațională (cibernetică), umanitară,

* **LÎSENCO Vladlena** - Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea „Taras Șevcenko” din Tiraspol (Tiraspol, Republica Moldova). / **LISENCO Vladlena** - Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor, The University „Taras Shevchenko” of Tiraspol (Tiraspol, The Republic of Moldova). / **ЛЫСЕНКО Владлена** = Доктор юридических наук, доцент, Тираспольский университет «Тарас Шевченко» (Тирасполь, Республика Молдова).
E-mail: vlada.lisenco@mail.ru ; vlada.lisenco@gmail.com ; <https://orcid.org/0000-0002-9846-2750>

biologică și sanitar-epidemiologică, precum și securitatea energetică. Fiecare dintre aceste tipuri de securitate abordează provocări globale distincte, de la conflicte armate și crize economice până la degradarea mediului și amenințări cibernetice.

Articolul analizează mecanismele și amenințările din fiecare domeniu și subliniază importanța cooperării internaționale și a eforturilor multilateralismului pentru asigurarea stabilității globale, păcii și dezvoltării durabile. Mai mult, articolul evidențiază interconectivitatea acestor dimensiuni ale securității și complexitatea abordării lor într-o lume din ce în ce mai globalizată. Se face apel la strategii cuprinzătoare care integrează sectoare diverse și promovează reziliența la riscurile emergente, încurajând colaborarea între guverne, organizații și state pentru a crea un mediu internațional mai sigur și mai stabil.

Cuvinte cheie: securitate internațională, securitate politico-militară, securitate economică, securitate cibernetică, securitate ecologică, securitate umanitară, securitate energetică, dezvoltare durabilă.

JEL Classification: K33; F52

CZU: 327; 327.009; 339.9; 342(4/9)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.05>

РЕЗЮМЕ:

АСПЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: МНОГОГРАННЫЙ ПОДХОД К ГЛОБАЛЬНОЙ СТАБИЛЬНОСТИ

Статья исследует концепцию международной безопасности, классифицируя её на различные виды, такие как военно-политическая, экономическая, экологическая, информационная (кибер) безопасность, гуманитарная, биологическая и санитарно-эпидемиологическая безопасность, а также энергетическая безопасность. Каждый из этих видов безопасности направлен на решение отдельных глобальных проблем, таких как вооружённые конфликты, экономические кризисы, деградация окружающей среды и киберугрозы.

В статье рассматриваются механизмы и угрозы в каждой из этих областей, подчёркивается важность международного сотрудничества и многогранных усилий для обеспечения глобальной стабильности, мира и устойчивого развития. Кроме того, статья акцентирует внимание на взаимосвязанности этих аспектов безопасности и сложности их решения в условиях глобализирующегося мира. Поднимается вопрос о необходимости комплексных стратегий, которые объединяют различные сектора и способствуют повышению устойчивости к новым глобальным рискам, призывая к сотрудничеству правительств, организаций и стран для создания более безопасной и стабильной международной среды.

Ключевые слова: международная безопасность, военно-политическая безопасность, экономическая безопасность, кибербезопасность, экологическая безопасность, гуманитарная безопасность, энергетическая безопасность, устойчивое развитие.

JEL Classification: K33; F52

УДК: 327; 327.009; 339.9; 342(4/9)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.05>

Relevance of the Study and Introduction to the Issues of International Security

International Security Studies (ISS) is a sub-discipline within the field of International Relations that focuses on the study of organized violence, armed conflict, and national security. Its central theme is the phenomenon of war—specifically, the threat, use, and management of military force (Nye, Lynn-Jones, 1988). The discipline emerged prominently after World War II, particularly during the Cold War era, and was initially closely associated with state-centric perspectives, emphasizing military capabilities and strategic considerations.

ISS primarily evolved in Western academic circles, gradually distinguishing itself from purely military studies and historical analyses by adopting a broader conceptualization of security¹.

In the 21st century, the concept of international security has significantly expanded and transformed. While traditionally understood as security relations between sovereign states, contemporary threats no longer primarily originate from state actors. Instead, security threats now arise from various non-state sources, including hyper-nationalist ethnic groups, criminal networks, mafia-controlled governance structures, pandemics such as HIV/AIDS, terrorism, contaminated food supplies, poverty, economic mismanagement, overpopulation, failed states, refugee flows, and—most significantly—environmental issues, such as pollution, ecological degradation, biodiversity loss, and unsustainable resource management².

Today, the primary victims of these evolving threats are individuals (highlighting the importance of individual or human security), societies (social security), and the planet as a whole (global security). At stake is the physical safety and economic survival of individuals, the integrity and identity of societies, and, in the long term, the sustainability of our global environment and civilization. For the first time in history, there is widespread global recognition of the urgent need to address these interconnected threats to achieve planetary sustainability.

International security is a complex and multifaceted concept that encompasses various aspects aimed at maintaining peace, stability, and cooperation among nations. It involves the prevention of conflicts, the reduction of threats, and the protection of human rights, environmental sustainability, and economic stability. International security can be categorized into several types, each addressing distinct challenges and threats faced by the global community. These include military-political security, economic security, environmental security, information (cyber) security, humanitarian security, biological and sanitary-epidemiological security, and energy security.

Typology and Main Dimensions of International Security

Military-political security focuses on the protection of states from external military aggression and political coercion. It seeks to establish mechanisms to prevent the escalation of tensions between states and to mitigate the risk of armed conflicts. Key instruments for ensuring military-political security include non-aggression pacts, collective security arrangements such as the United Nations (UN) and the North Atlantic Treaty Organization (NATO), arms control agreements, and nuclear non-proliferation treaties. These mechanisms aim to promote dialogue, build trust, and create frameworks for conflict resolution. The main threats in this area include armed conflicts, interstate aggression, and the destabilizing effects of arms races.

Military security primarily relates to the state as its principal actor. Political science has made substantial progress in this field, whereas International Relations has studied and gathered knowledge on interactions among states. According to theories developed within these disciplines, military security fundamentally arises from the existence of the state itself and the international environment surrounding it. It is intrinsically linked to the presence of armed forces, representing core elements aligned with neorealist theories of international politics, which emphasize the survival and growth capabilities of states.

The sources of military threats should be analyzed considering the specifics of an international environment where military power serves as a central instrument in state policy. Military strength is unique in its ability to physically destroy elements of another state or apply effective forms of violence. Its mere existence represents a potent instrument of influence and inherently poses threats to the security of other nations. This threat is further

¹ Muhammad A., Riyanto S. International security studies: Origins, development and contending approaches //Brazilian Journal of Strategy & International Relations. – 2021. – T. 10. – №. 20. – C. 230-249. <https://seer.ufrgs.br/austral/article/download/117331/66033/0> (accessed on 01.04.2025)

² Heurlin, B., & Kristensen. (n.d.). International security. In International Relations – Vol. II. Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS). Danish Institute of International Affairs, Copenhagen, Denmark. <https://www.eolss.net/sample-chapters/c14/E1-35-04-02.pdf> (accessed on 02.04.2025)

intensified by states whose international relations are marked by dishonesty. Given the rapid advancements in military technology, the balance of power between states can shift swiftly, offering dishonest states opportunities to deceptively but effectively achieve dominance. States, recognizing this reality, proceed cautiously in forming alliances and signing arms control agreements, actively working to safeguard their security. The inherent threat military power poses is often neglected in academic discussions and some official international documents¹.

Today, there is a broad consensus that international law prohibits the use of force to resolve international disputes, with certain exceptions. Military force is legally permissible for collective security actions, self-defense, or when explicitly authorized by the United Nations Security Council. Thus, states legitimately maintain armed forces for defensive purposes.

Economic security is concerned with the stability of the international economic system and the protection of the economic interests of nations. Economic security is vital for the prosperity of states and the global economy. It involves safeguarding against economic crises, trade wars, and the adverse effects of sanctions. Key mechanisms to ensure economic security include international economic organizations such as the World Trade Organization (WTO), the International Monetary Fund (IMF), and the World Bank, as well as bilateral and multilateral trade agreements. Energy dependence and the potential for economic blockades are among the primary threats to economic security.

Economic security serves as a fundamental platform for protecting the national interests of each country and creates favorable conditions for implementing strategic plans aimed at future development. As an instrument for safeguarding national interests, economic security is regarded as a primary means of managing economic cycles.

Achieving strategic economic objectives and ensuring the resilience of national interests is impossible without developing an effective system capable of countering threats that influence economic development. Incorporating economic security into the list of priority areas for safeguarding national interests and updating its conceptual content contributes to a more comprehensive understanding and facilitates the development of measures aimed at mitigating various economic threats.

The use of economic security systems to maintain and protect national interests involves several key areas: introducing and improving theoretical and methodological frameworks, tools, and approaches for shaping economic security models; modernizing the structure of economic security systems in line with contemporary conditions; and developing mechanisms to safeguard national interests within government strategies, consistent with the selected economic security model².

Environmental security is another critical aspect of international security, focused on preventing ecological disasters and promoting the sustainable use of natural resources. This type of security is increasingly important in the face of climate change, biodiversity loss, and the depletion of vital resources. International environmental agreements, such as the Kyoto Protocol and the Paris Agreement, are essential tools in addressing global environmental challenges. Environmental security seeks to mitigate the impacts of global warming, pollution, and natural disasters, all of which pose significant risks to both human societies and ecosystems.

Environmental security refers to a comprehensive set of legal, ecological-economic, scientific-methodological, engineering-technical, educational, social, pastoral, and other

¹ Szpyra, Ryszard. "Military Security within the Framework of Security Studies: Research Results." *Connections* 13, no. 3 (2014): 59–82. <http://www.jstor.org/stable/26326368> (accessed on 01.04.2025).

² Vitalii Kadala & Olena Guzenko & Olha Bondarenko, 2023. "Economic Security As A Tool For The Protection Of National Interests," *Baltic Journal of Economic Studies*, Publishing house "Baltija Publishing", vol. 9(4). DOI: 10.30525/2256-0742/2023-9-4-111-118 <https://ideas.repec.org/a/bal/journal/2256-074220239415.html#:~:text=Economic%20security%20is%20a%20priority,economic%20cycles%20of%20their%20development> (accessed on 07.04.2025)

measures aimed at preventing the emergence and escalation of environmentally hazardous situations, as well as mitigating and eliminating threats caused by environmental pollution and natural resource depletion. Additionally, it encompasses the protection of human life, health, and the property interests of individuals and legal entities from the adverse impacts of environmentally dangerous sources.

Environmental security can be distinguished into "global" and "national" contexts. The distinction between these terms depends primarily on the nature and scale of destabilizing factors, threats, and risks taken into account. For example, global environmental security addresses technological accidents, disasters, and hazardous natural phenomena, as well as the disparity between the growth rates of the global economy and population versus the planet's ecological capacity to meet increasing human demands. Issues such as surpassing Earth's ecological potential and carrying capacity, climate change, the greenhouse effect, and ozone layer depletion are central at this level. Additional global concerns include imbalances in the distribution of ecological resources and the attempts by some developed nations to unilaterally enhance their environmental conditions at the expense of the ecological spaces of other countries¹.

Information (cyber) security has emerged as a crucial component of international security due to the rapid advancement of technology and the growing reliance on digital infrastructure. The protection of critical information, communication networks, and infrastructure from cyber threats is vital for national security and global stability. Cybersecurity agreements and cooperation between nations, supported by organizations like INTERPOL, are key in addressing the risks posed by cyberattacks, cyber espionage, and information warfare. The spread of disinformation and the manipulation of public opinion through digital means further highlight the importance of information security in the modern world.

The internet has brought the world closer, yet simultaneously exposed it to new, increasingly sophisticated, and diverse threats. With rapid technological advancements, cyber threats have evolved significantly, requiring cybersecurity to be viewed both as a specialized domain managed by dedicated cloud-based companies and as an essential component of comprehensive protection against continually emerging risks. Cybersecurity involves safeguarding internet-connected systems—including hardware, software, and data—from cyberattacks. It ensures both digital and physical security, preserving the confidentiality, integrity, and availability of information. The need for cybersecurity arises from the scale and variety of threats targeting government and corporate networks, particularly cyberterrorism, cyberwarfare, and cyberespionage. Cyberterrorism refers to the politically motivated use of information technology by terrorist groups to attack networks and critical infrastructure. Cyberwarfare involves state-sponsored hacking aimed at causing harm to other nations and is increasingly recognized as a new dimension of armed conflict. Lastly, cyberespionage encompasses unauthorized access to sensitive data for obtaining strategic or economic advantages².

Humanitarian security focuses on the protection of human rights, the provision of aid during humanitarian crises, and the safeguarding of civilian populations. This aspect of security is deeply concerned with preventing atrocities such as genocide, ensuring the protection of refugees and migrants, and responding to mass violations of human rights. Humanitarian organizations, including the UN and the Red Cross, play an essential role in addressing these issues and providing assistance to those affected by conflict, displacement, and persecution.

¹ Morgacheva, N. V., & Levashova, O. V. (2021). Environmental education in the system of sustainable development values formation. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 677, 042115. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/677/4/042115/pdf> (accessed on 07.04.2025).

² Seemma, P.S., & Sundaresan, Nandhini & M, Sowmiya. (2018). Overview of Cyber Security. IJARCCCE. 7. 125-128. 10.17148/IJARCCCE.2018.71127. https://www.researchgate.net/publication/329678338_Overview_of_Cyber_Security (accessed on 06.04.2025)

Humanitarian security and human development are person-centered concepts, standing in contrast to traditional approaches that prioritize state security and economic growth. Both concepts emphasize the intrinsic value of human beings, viewing individuals as ends in themselves rather than means to an end. Moreover, they position individuals as active participants in addressing their own needs. These concepts are inherently multidimensional, encompassing not only material well-being but also issues related to human dignity, placing responsibility for their realization upon the entire international community.

Humanitarian security is defined as "freedom from" threats and dangers, giving it an individual-centered orientation: the primary object of protection is not a group but the individual person. The obligation to ensure these freedoms rests with states and the international community, rooted in the universality of human rights. This distinguishes humanitarian security from politicized approaches that focus predominantly on reforming governance systems. Additionally, the concept raises important questions about the responsibility of international actors in cases where states fail to protect their citizens, prompting a reconsideration of sovereignty as a trust-based mandate granted by society¹.

Biological and sanitary-epidemiological security aims to prevent the spread of dangerous infections, pandemics, and the use of biological agents in warfare. The recent COVID-19 pandemic has underscored the importance of global cooperation in managing health crises and preventing the spread of infectious diseases. The World Health Organization (WHO) and international health agreements play a central role in monitoring, preventing, and responding to health threats. The emergence of bioterrorism as a potential threat also highlights the need for enhanced biological security measures.

Biosafety is a multifaceted concept frequently confused with bioterrorism and biodefense, although it differs significantly. In its broader sense, biosafety encompasses protection against infectious diseases, bioterrorism, biological warfare, malicious use of biotechnology, and ensuring safety within laboratory environments and the broader ecosystem. In its narrower interpretation, biosafety specifically addresses the safety of laboratory personnel and public environments.

Pandemics represent existential threats to both national and international security, with the potential to cause widespread loss of life and severe economic damage. Insufficient preparedness for infectious diseases constitutes a critical vulnerability in global security that is often overlooked by the international community. National strategies for pandemic response emphasize the importance of preparedness for biological threats, as such crises can erode public trust in government institutions and destabilize security frameworks².

Therefore, biosafety, particularly in the context of global threats such as COVID-19, underscores the necessity of building resilience and preparedness to biological risks across all security levels.

Finally, *energy security* is concerned with ensuring the stable and secure access to energy resources, which are vital for the functioning of modern economies. Energy security involves diversifying energy sources, securing energy supplies, and building strategic reserves to protect against disruptions. Threats to energy security include energy dependence, the vulnerability of critical infrastructure, and the potential for supply blockades, all of which can have far-reaching consequences for both national economies and international relations.

¹ Holliday, Ian & Howe, Brendan. (2011). Human Security: A Global Responsibility to Protect and Provide. Korean Journal of Defense Analysis. 23. https://www.researchgate.net/publication/266445910_Human_Security_A_Global_Responsibility_to_Protect_and_Provide (accessed on 05.04.2025)

² Albert C, Baez A, Rutland J. Human security as biosecurity: Reconceptualizing national security threats in the time of COVID-19. Politics and the Life Sciences. 2021;40(1):83-105. https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-the-life-sciences/article/human-security-as-biosecurity/CD0FD5BD3E3B576F0EDA15297081692F?utm_campaign=shareaholic&utm_medium=copy_link&utm_source=bookmark (accessed on 07.04.2025)

The term "energy security" gained widespread prominence after the 1973 OPEC oil embargo, which triggered a global energy crisis. In response, key strategic measures were implemented, including the establishment of the International Energy Agency (IEA), the development of guidelines for strategic energy reserves, and the introduction of stricter regulations aimed at enhancing energy efficiency across various sectors.

Major global consortia highlight the primary role of energy security as ensuring sustainable energy development. The IEA defines energy security as "the uninterrupted availability of energy sources at an affordable price." The issue of energy security encompasses three main categories of risks: geopolitical threats, natural and technological disasters, and economic instability linked to changing consumer preferences and market fluctuations¹.

The United Nations emphasizes the significance of reliable energy supply at fair prices. Typically, issues of energy security are categorized according to three types of countries: energy producers, importers, and transit states. Research often focuses on consumer countries, for whom key aspects include reliability of energy supply and energy independence.

Example of an Energy Crisis: Moldova's Experience

Energy security represents a critical dimension of national stability for the Republic of Moldova, particularly amid its ongoing accession process to the European Union (EU). Due to limited domestic energy resources, Moldova was highly dependent on imported energy, notably natural gas supplied predominantly by Russia. This reliance has exposed Moldova to significant geopolitical vulnerabilities, especially given Russia's frequent utilization of energy exports as a political instrument. The current energy crisis underscored Moldova's imperative to diminish its dependency on Russian gas and enhance its energy resilience through diversification, infrastructure modernization, and strengthened regional cooperation.

Left bank, historically depended on subsidized or free natural gas from Russia, facilitating its de facto autonomy. However, since 2022, Russia has substantially curtailed gas supplies to both banks, reshaping interactions between Chisinau and Tiraspol. This new dynamic has compelled both entities to reconsider their energy strategies, prompting the search for alternative energy sources to maintain stability.

The complete cessation of Russian gas supplies to the left bank beginning January 1, 2025, precipitated significant socio-economic disruption. Industrial activities declined sharply, energy shortages intensified, and residents experienced frequent power outages and heating deficits. This energy crisis has highlighted the necessity for proactive Moldovan engagement to support left bank's energy transition and ensure stable energy provision for its population.

The ongoing conflict in Ukraine has exacerbated Moldova's energy security challenges. To address its critical energy vulnerabilities, Moldova has implemented several key strategies since 2022. These include securing alternative energy supplies from EU partners, adopting energy-saving measures that notably reduced electricity consumption during the state of emergency declared in December 2022, and advancing integration into the EU energy market.

In order to implement the energy transformation, the Republic of Moldova has developed a long-term energy strategy aimed at reducing dependence on fossil fuels and increasing production capacities for energy production from renewable sources. This strategy includes the following objectives: increasing the share of energy production from renewable sources to 40% in the energy mix by 2030; reducing energy consumption by improving energy efficiency in households and the industrial sector; developing infrastructure for charging electric vehicles; increasing the capacity for storing electricity; increasing the capacity for connecting to the energy networks of neighboring countries.

In this direction, the Republic of Moldova receives financial and technical support from the European Union and other international organizations to implement the necessary measures for the implementation of the energy transformation. In addition, organizations and

¹ Gitelman, L.; Magaril, E.; Kozhevnikov, M. Energy Security: New Threats and Solutions. *Energies* **2023**, *16*, 2869. <https://www.mdpi.com/1996-1073/16/6/2869> (accessed on 07.04.2025)
RMDIRI, 2025, Nr. 2 (Vol. 20) <https://rmdiri.md/> ; <https://www.usem.md/md/p/rmdiri>

associations that support the energy transformation in the Republic of Moldova have been created and are developing, such as the Sustainable Energy Association of Moldova.

Moldova's approach to enhancing energy security involves:

1. Diversification of energy sources, primarily through increased collaboration with EU states, exemplified by initiatives such as the Romania-Moldova electricity interconnection projects.
2. Investment in renewable energy, including solar, wind, and biomass, aligning Moldova's energy policy with EU climate objectives. Current renewable capacities, however, are insufficient and necessitate substantial regulatory and financial investment.
3. Infrastructure modernization to enhance resilience against supply disruptions and cybersecurity threats, including upgrading the national grid and developing energy storage capacities.
4. Regional cooperation and integration within the European energy framework, leveraging partnerships with Romania, Ukraine, and other EU nations to minimize geopolitical vulnerabilities.
5. Promotion of energy efficiency to reduce overall energy demand, thus enhancing economic stability and resilience against future energy crises.

Looking forward, Moldova must continue to prioritize energy diversification, renewable investments, infrastructure enhancements, and regional integration to secure long-term energy resilience. Energy crisis on the left bank exemplifies the risks associated with extreme dependence on external energy sources. Moldova's situation reflects broader regional trends in Eastern Europe, where nations seek to mitigate reliance on Russian energy through diversification and sustainable energy policies. Ultimately, achieving energy security is pivotal to Moldova's sovereignty, strategic autonomy, and economic stability.

Conclusion

In conclusion, international security represents a complex, multidimensional framework designed to address diverse and evolving global threats. In an increasingly interconnected world, challenges such as military conflicts, economic instability, environmental crises, cybersecurity threats, humanitarian emergencies, biological risks, and energy vulnerabilities require collective solutions and effective international collaboration. Recognizing the interconnectedness of these dimensions is critical to developing comprehensive strategies that ensure global stability, sustainable development, and the peaceful coexistence of nations.

Given the rapid pace of globalization and technological advancements, traditional state-centered approaches to security have become insufficient, prompting the international community to adapt and rethink security strategies. New threats transcend national borders, highlighting the necessity for shared responsibility and cooperation among states, international organizations, civil society, and the private sector. Effective international security measures should therefore incorporate diverse perspectives, prioritize human welfare, and remain flexible to accommodate emerging threats.

Ultimately, achieving global security demands a continuous commitment to dialogue, mutual trust, and the proactive establishment of mechanisms aimed at prevention, preparedness, and resilience. The effectiveness of international security policy will increasingly depend on its ability to foster inclusive partnerships, address root causes of instability, and support equitable development. Only through sustained, coordinated, and holistic efforts can the global community successfully navigate future challenges and build a secure and prosperous world for generations to come.

Global energy demand continues to rise, creating significant imbalances between energy-importing regions, such as Europe and Asia Pacific, and energy-exporting regions like the Middle East and the Commonwealth of Independent States (CIS). This imbalance underscores the need for a more equitable distribution of energy resources and strengthened international cooperation. In response to energy security challenges, countries have adopted various policy approaches. Europe has made significant progress in reducing its dependence on Russian gas

by diversifying supply routes and investing in renewable energy. The Southern Gas Corridor is a key initiative aimed at reducing reliance on Russian energy supplies. Meanwhile, North America has focused on deregulating energy markets, fostering competition, and lowering consumer energy costs. However, barriers to widespread adoption of renewable technologies remain, particularly in developing countries where the high upfront costs of infrastructure pose challenges.

Based on the analysis, it can be concluded that energy security is a multifaceted concept encompassing three core dimensions: physical, economic, and environmental security. Ensuring physical security requires the diversification of energy supply chains to reduce vulnerabilities arising from geopolitical tensions, natural disasters, or other disruptions. Economic security is tied to the stability and predictability of energy prices, which are vital for maintaining industrial competitiveness and fostering long-term economic growth. Environmental security, in turn, emphasizes the urgent need to transition to low-carbon and sustainable energy systems, aiming to mitigate climate change while ensuring continued access to reliable energy sources.

Balancing these interconnected dimensions is critical for developing energy systems that are not only sustainable and resilient, but also aligned with broader objectives of national security and global environmental responsibility.

List of references:

1. Albu, N., et al. (2021). *Politica de securitate națională a Republicii Moldova: premise pentru o nouă strategie*. În: Konrad Adenauer Stiftung, Chișinău, pp. 7–15. <https://infocenter.md/wp-content/uploads/2021/09/DiscussionPaper.pdf> (accessed on 01.04.2025)
2. Albert, C., Baez, A., & Rutland, J. (2021). Human security as biosecurity: Reconceptualizing national security threats in the time of COVID-19. *Politics and the Life Sciences*, 40(1), 83–105. <https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-the-life-sciences/article/human-security-as-biosecurity/CD0FD5BD3E3B576F0EDA15297081692F> (accessed on 07.04.2025)
3. Busuncian, T., et al. (2024). *Securitatea umană a Republicii Moldova în contextul noilor amenințări de securitate*. In: *Promotion of social and economic values in the context of European integration*, pp. 480–487. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/480-487_2.pdf
4. Gitelman, L., Magaril, E., & Kozhevnikov, M. (2023). Energy Security: New Threats and Solutions. *Energies*, 16, 2869. <https://www.mdpi.com/1996-1073/16/6/2869> (accessed on 07.04.2025)
5. Heurlin, B., & Kristensen. (n.d.). *International security*. In: *International Relations – Vol. II*. Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS). Danish Institute of International Affairs, Copenhagen, Denmark. <https://www.eolss.net/sample-chapters/c14/E1-35-04-02.pdf> (accessed on 02.04.2025)
6. Holliday, I., & Howe, B. (2011). Human Security: A Global Responsibility to Protect and Provide. *Korean Journal of Defense Analysis*, 23. https://www.researchgate.net/publication/266445910_Human_Security_A_Global_Responsibility_to_Protect_and_Provide (accessed on 05.04.2025)
7. Kadala, V., Guzenko, O., & Bondarenko, O. (2023). Economic Security As A Tool For The Protection Of National Interests. *Baltic Journal of Economic Studies*, 9(4), 111–118. DOI: 10.30525/2256-0742/2023-9-4-111-118. <https://ideas.repec.org/a/bal/journal/2256-074220239415.html> (accessed on 07.04.2025)
8. Morgacheva, N. V., & Levashova, O. V. (2021). Environmental education in the system of sustainable development values formation. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 677, 042115. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/677/4/042115/pdf> (accessed on 07.04.2025)
9. Muhammad, A., & Riyanto, S. (2021). International security studies: Origins, development and contending approaches. *Brazilian Journal of Strategy & International Relations*, 10(20), 230–249. <https://seer.ufrgs.br/austral/article/download/117331/66033/0> (accessed on 01.04.2025)
10. Seemma, P. S., Sundaresan, N., & Sowmiya, M. (2018). Overview of Cyber Security. *International Journal of Advanced Research in Computer and Communication Engineering (IJARCCE)*, 7, 125–128. DOI: 10.17148/IJARCCE.2018.71127.

https://www.researchgate.net/publication/329678338_Overview_of_Cyber_Security (accessed on 06.04.2025)

11. Szpyra, R. (2014). Military Security within the Framework of Security Studies: Research Results. *Connections*, 13(3), 59–82. <http://www.jstor.org/stable/26326368> (accessed on 01.04.2025).

Copyright©LISENCO Vladlena, 2025.

Contacts/Contacte/ Контакты:

LISENCO Vladlena.

Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor,
The University „Taras Shevchenko” of Tiraspol,
MD-3300, 25 Octombrie 128 str.,
Tiraspol, The Republic of Moldova.

E-mail: vlada.lisenco@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9846-2750>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.05>

 REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2025, Issue 2, Volume 20, Pages 77-85. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 31.03.2025 Reviewed 12.04.2025 Accepted: 20.05.2025 Published: 01.07.2025 https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.06
---	--

**COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS
НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ**

**OPINIE: CONCEPTUALIZAREA INTERFERENȚEI EXTERNE
ÎN PROCESUL DECIZIONAL ȘI EFORȚURILE DE MENȚINERE
A AUTONOMIEI STATELOR ÎN DEZVOLTARE**

**OPINION: CONCEPTUALIZING EXTERNAL INTERFERENCE
IN DECISION-MAKING PROCESS AND EFFORTS TO MAINTAIN
THE AUTONOMY OF DEVELOPING COUNTRIES**

**МНЕНИЕ: КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ ВНЕШНЕГО ВМЕШАТЕЛЬСТВА
В ПРОЦЕСС ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ И УСИЛИЯ ПО
ПОДДЕРЖАНИЮ АВТОНОМИИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ ГОСУДАРСТВ**

MĂRGINEANU Elena* / MARGINEANU Elena / МЭРЖИНЯНУ Елена

ABSTRACT

**OPINION: CONCEPTUALIZING EXTERNAL INTERFERENCE
IN DECISION-MAKING PROCESS AND EFFORTS TO MAINTAIN
THE AUTONOMY OF DEVELOPING COUNTRIES**

The trajectory of a developing country is marked by decisions that mitigate or aggravate its economic decline. Along the way, politicians have been influenced by groups with access to multiple levers of pressure on state institutions on the one hand, or community manipulation on the other. Transformations in forms of governance, populism and the presence of foreign forces in the decision-making process are themes of continuous reflection. External interventions have been presented as moves initiated by the intention of working together for development, but the sustainability of the proposed solutions may increasingly be subject to contradictory discussions. The association of certain ideologies with corruption has led to political skepticism and the normalization of the presence of foreign institutions has changed public perceptions.

Civil society and NGOs have gained influence and the integration of foreign organizations into national decision-making has evolved into an 'industry' dependent on external funding. Projects have heightened the perception of permanent crisis, fueling dependence on external assistance. External influence manifests itself not only economically and politically, but also through cultural and informational mechanisms, making independent education essential for maintaining national autonomy. The shaping of public opinion through media and academic structures can marginalize certain perspectives, and censorship, although misrepresented as a protection of human rights and democracy, can become a tool to control information and freedom of opinion.

Keywords: external support, foreign entities, non-governmental organizations, autonomy, national interest, economic development, education.

JEL Classification: K33; K41; R20

Universal Decimal Classification: 341.29.009(100); 34(4/9)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.06>

* MĂRGINEANU Elena. - Doctor în drept, lector universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM), (Chișinău, Republica Moldova). / MARGINEANU Elena. - PhD in Law, University Lecturer, Free International University of Moldova (ULIM), (Chisinau, Republic of Moldova). / МЭРЖИНЯНУ Елена. - Кандидат юридических наук, преподаватель, Молдавский независимый свободный университет (ULIM), (Кишинев, Республика Молдова). <https://orcid.org/0000-0002-6157-8506> E-mail: margineanu.elena@gmail.com

РЕЗУМАТ
**ОПИНIE: CONCEPTUALIZAREA INTERFERENȚEI EXTERNE
 ÎN PROCESUL DECIZIONAL ȘI EFORTURILE DE MENȚINERE
 A AUTONOMIEI STATELOR ÎN DEZVOLTARE**

Traectoria unei țări în dezvoltare este marcată de decizii care diminuează sau au agravează declinul său economic. Pe parcurs, politicienii au fost influențați de grupuri cu acces la mai multe pârgii de presiune asupra instituțiilor statului pe de o parte, sau manipulare a comunității pe de alta. Transformările formelor de guvernare, populismul și prezența forțelor străine în procesul decizional sunt teme de reflecție continuă. Intervențiile externe au fost prezentate ca mișcări inițiate de intenția colaborării în scopul dezvoltării, însă sustenabilitatea soluțiilor propuse poate fi tot mai des supusă discuțiilor contradictorii. Asocierea unor ideologii cu corupția a dus la scepticism politic, iar normalizarea prezenței instituțiilor străine a schimbat percepția publică.

Societatea civilă și ONG-urile au câștigat influență, iar integrarea organizațiilor externe în procesul decizional național a evoluat într-o „industrie” dependentă de finanțare externă. Proiectele au accentuat percepția unei crize permanente, alimentând dependența de asistența externă. Influența externă se manifestă nu doar economic și politic, ci și prin mecanisme culturale și informaționale, ceea ce face esențială o educație independentă pentru menținerea autonomiei naționale. Modelarea opiniei publice prin media și structuri academice poate marginaliza anumite perspective, iar cenzura, deși prezentată incorect ca protecție a drepturilor omului și a democrației, poate deveni un instrument de control asupra informației și a libertății de opinie.

Cuvinte-cheie: susținere externă, entități străine, organizații non-guvernamentale, autonomie, interes național, dezvoltare economică, educație.

JEL Classification: K33; K41; R20

CZU: 341.29.009(100); 34(4/9)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.06>

РЕЗЮМЕ
**МНЕНИЕ: КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ ВНЕШНЕГО ВМЕШАТЕЛЬСТВА
 В ПРОЦЕСС ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ И УСИЛИЯ ПО
 ПОДДЕРЖАНИЮ АВТОНОМИИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ ГОСУДАРСТВ**

Траектория развивающейся страны характеризуется решениями, которые смягчают или усугубляют ее экономический упадок. На этом пути, на политиков оказывают влияние группы, имеющие доступ к многочисленным рычагам давления на государственные институты, с одной стороны, и манипулирования обществом - с другой. Трансформация форм правления, популизм и присутствие иностранных сил в процессе принятия решений - темы для постоянных размышлений. Внешние интервенции представляются как шаги, инициированные намерением сотрудничества в целях развития, однако устойчивость предлагаемых решений все чаще становится предметом противоречивых дискуссий. Ассоциация идеологий с коррупцией привела к политическому скептицизму, а нормализация присутствия иностранных институтов изменила общественное восприятие.

Гражданское общество и НПО приобрели влияние, а интеграция иностранных организаций в процесс принятия решений на национальном уровне превратилась в «индустрию», зависящую от внешнего финансирования. Проекты подчеркивают восприятие перманентного кризиса, усиливая зависимость от внешней помощи. Внешнее влияние проявляется не только в экономической и политической сферах, но и через культурные и информационные механизмы, что делает независимое образование необходимым для сохранения национальной автономии. Формирование общественного мнения с помощью средств массовой информации и академических структур может привести к маргинализации определенных точек зрения, а цензура, хотя и выдается за защиту прав человека и демократии, может стать инструментом контроля над информацией и свободой мнений.

Ключевые слова: внешняя поддержка, иностранные структуры, неправительственные организации, автономия, национальные интересы, экономическое развитие, образование.

JEL Classification: K33; K41; R20

V/IK: 341.29.009(100); 34(4/9)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.06>

Introducere

În multe regiuni, stagnarea economică prelungită poate fi interpretată ca un simptom al unui management defectuos pe termen lung. În timp ce unele state au reușit să își consolideze economiile, valorificând resursele istorice și structurile economice existente, altele au rămas blocate într-un ciclu de tranziție, fără o direcție clară de dezvoltare. În astfel de cazuri, deși poziționarea geografică ar putea oferi avantaje strategice, lipsa unor politici eficiente a împiedicat transformarea acestor resurse într-un progres real și sustenabil. Bineînțeles, discuțiile cu privire la incapacitatea unor state de a se dezvolta economic în ultimii 50 de ani sunt mult prea vaste pentru a o oferi o conceptualizare simplă ce ar răspunde nevoilor noastre. Nu putem pune pe același cântar statele din Europa de Vest care au moștenit perle arhitecturale și industriale ce le permit prin inerția capitalizării acestor monumente, să reinvestească în dezvoltarea sistemului, și statele din Europa de Est care au cunoscut perturbări de sistem și rupturi ale memoriei instituționale în mod constant și care, prin poziționarea la periferia structurilor regionale, au adăpostit luptele majore din ultimul secol. Dacă Europa de Vest a moștenit rezultatul iluminismului și a aristocrației europene, Europa de Est a fost stârpită de această posibilitate chiar la începutul consolidării bazei sale elitare (readucem aminte că Țara Moldovei a fost cunoscută pentru măreție, iar înainte de desființarea Uniunii Sovietice, Moldova a reușit din nou să se ridice la nivelul uneia dintre cele mai dezvoltate state din comunitate). Dacă Europa de Vest a investit în managementul conflictelor din secolul precedent, Europa de Est a încasat direct aceste lovituri. Prin urmare, este incorect de a alinia situația socio-economică a unui stat cu al altui stat mai dezvoltat fără a ține cont de diferența parametrilor inițiali.

De-a lungul decadelor, diferite generații de lideri au influențat traiectoria unei țări, uneori prin măsuri radicale, alteori prin perpetuarea unor practici ineficiente. Inițial, tranziția a fost marcată de decizii care au agravat declinul economic, în timp ce intervențiile externe, deși declarate ca suportive, nu au adus întotdeauna soluții sustenabile. Pe parcurs, noile generații de politicieni au fost influențate de diverse grupuri și organizații care, prin retorici de schimbare, au modelat percepția publică asupra dezvoltării economice și politice. Un studiu aparte este necesar pentru analiza consecutivității șabloanelor de comportament a liderilor. **Platon** a clasificat formele de guvernământ și a descris cum acestea decurg una din cealaltă: *aristocrația se transformă în oligarhie, oligarhia în mod tumultuos generează cerința de democrație, iar democrația prin defectele elementelor sale degenerază indubitabil în tiranie*. La ce etapă populismul se află la altitudinea sa covârșitoare și în ce etapă a dezvoltării socio-economice prezența forțelor străine poate fi privită pozitiv și internalizată ca parte componentă a procesului național de luare a deciziilor? În ce context, cetățenii apelează la ajutorul extern și când propunerea străinilor devine component al cooperării strategice pentru reprezentanții statului? Acestea sunt întrebări continue care merită a fi cugetate și de către cetățenii de rând, preferabil după o serie de lecturi conceptuale ale istoriei Europei.

Un aspect important care a influențat direcția politică a fost asocierea anumitor ideologii sau orientări geopolitice cu corupția și ineficiența administrației. Atunci când elitele conducătoare dintr-o anumită perioadă au fost percepute ca fiind ineficiente sau implicate în practici obscure, acest lucru a contribuit la consolidarea unui scepticism profund față de direcțiile politice pe care le reprezentau. Astfel, orice asociere cu structurile percepute ca fiind parte a trecutului problematic a fost evitată instinctiv de către societate, ceea ce a modelat preferințele și atitudinile politice. Dacă anterior, forțele străine au fost privite automat ca oponent al interesului național, forma altruistă a dreptului internațional propagată după al doilea război mondial a anesteziat această vigilență în conștiința publică. **Prezența instituțiilor străine în interiorul perimetrului național a fost treptat normalizată. Paralel cu aceasta, armele contemporane au scurtat distanța dintre atacator și victimă – cele mai eficiente metode de distrugere au devenit „cele din interior”.**

Astfel, a fost cristalizat conceptul de societate civilă și organizații non-guvernamentale. Organizațiile care promovau idei despre o guvernare mai eficientă și un viitor mai prosper au

câștigat influență prin discursuri care apelau la aspirațiile colective ale societății. Aceste mesaje au fost propagate prin diverse canale, inclusiv prin educație și proiecte de dezvoltare socială, creând treptat o schimbare de percepție asupra modelelor economice și sociale considerate dezirabile. Această dinamică a contribuit la reconfigurarea identitară și geopolitică a unei părți semnificative din societate, influențând pe termen lung direcția politică și strategică a statului. Când situația economică precară simțită direct pe pielea proprie se află în contrast cu imaginea de confort și bunăstare prezentată atât de abil de reprezentanți ai organizațiilor străine care sunt și exponenți ai unui astfel de stil de viață – rezistența psihologică și emoțională devine una dificilă chiar și pentru mințile antrenate.

Orice schimbare în politicile donatorilor sau schimbarea paradigmei de dezvoltare va crea provocări serioase atât pentru ONG-uri, cât și pentru guverne. ONG-urile sunt adesea etichetate ca purtătoare ale agendei neolibérale pentru a exploata în continuare țările în curs de dezvoltare. În mod similar, responsabilitatea ONG-urilor este, de asemenea, un subiect aprins (refuzul Uniunii Europene de a accepta legea transparenței financiare în Georgia în contrast cu toleranța față de o altă lege asemănătoare și mai aspră în Statele Unite ale Americii este un exemplu relevant de duble standarde). ONG-urile nu par să răspundă nimănui, cu excepția donatorilor externi. Acest lucru ridică unele întrebări cu privire la suveranitatea țărilor în curs de dezvoltare.

Integrarea organizațiilor externe în procesele locale

Integrarea unor organizații externe în procesele locale a fost facilitată de existența unor mecanisme financiare deschise, prin care structurile cu resurse semnificative au reușit să își extindă influența. În primă fază, au fost active organizații internaționale cu mandate oficiale de asistență, urmate de o proliferare rapidă a entităților non-guvernamentale locale, care au început să implementeze proiecte finanțate extern. Inițial, aceste inițiative au fost percepute ca o oportunitate de dezvoltare bazată pe sprijin filantropic. Treptat, însă, finanțarea a devenit un scop în sine, iar sectorul a evoluat într-o industrie paralelă, în care accesul la fonduri a devenit dependent de capacitatea de a identifica și justifica existența unor probleme sociale. Astfel:

Faza 1. *Se consolidează societatea civilă și organizațiile non-guvernamentale.*

Faza 2. *Organizațiile non-guvernamentale devin mai vocale în instituțiile de învățământ și mass-media.*

Faza 3. *Organizațiile non-guvernamentale, utilizând instituțiile de învățământ și mass-media, colaborează cu autoritățile administrației publice pentru a implementa proiecte rezultatele cărora corespund cu planurile de acțiune ale statului.*

Faza 4. *Statul ajunge să fie implicat atât de des în proiectele implementate de ONG-uri încât acestea au început a pune presiune pe instituțiile statului cu privire la **ce** măsuri trebuie implementate și **cum** („cooperare obligatorie”). Statul devine ocupat de interese străine.*

Mecanismul de elaborare și implementare a proiectelor a generat o dinamică particulară: pentru ca o inițiativă să fie finanțată, este necesar să se demonstreze existența unei deficiențe semnificative și a unei soluții externe. Astfel, **proiectele s-au fundamentat pe diagnosticarea continuă a dificultăților, ceea ce a contribuit la consolidarea unei percepții generalizate de criză permanentă.** Pe măsură ce aceste narative s-au propagat prin media și canalele de comunicare, percepția asupra realității sociale și economice s-a distorsionat, *alimentând un sentiment colectiv de neputință. Acest efect a fost amplificat de mesajele care sugerau că viitorul depinde exclusiv de asistența și expertiza externă, ceea ce a creat un climat de dependență structurală.*

Pe măsură ce aceste structuri s-au consolidat, influența lor s-a extins asupra proceselor de decizie, beneficiind de un cadru normativ favorabil. Timp de mai multe decenii, percepția unui viitor stabil a fost modelată prin mecanisme care promiteau integrarea într-un sistem extern considerat superior. Totuși, în anumite contexte, acest model a început să fie contestat, odată cu schimbările globale care au determinat reevaluarea direcțiilor strategice. Inițial, *legitimitatea acestor structuri a fost rar pusă sub semnul întrebării, însă, pe măsură ce discrepanțele dintre așteptări și realitate au devenit mai vizibile, a apărut un val de scepticism în rândul populației.*

În paralel, susținerea unor grupuri de decidenți politici formați în acest mediu a fost facilitată prin campanii mediatice intense, care au contribuit la consolidarea imaginii lor publice. Acestea au fost

corelate cu modificări în procesele electorale și administrative, ridicând întrebări despre echilibrul democratic și despre transparența unor mecanisme de luare a deciziilor. În plus, **gradul de influență al structurilor externe asupra proceselor locale a crescut prin intermediul unor mecanisme instituționale, în care resursele financiare alocate erau gestionate printr-o rețea complexă de implementare.** Este suficient de a analiza dinamica datoriei externe a Republicii Moldova, în paralel cu: condițiile impuse de instituțiile financiare externe, condițiile impuse în granturile accesate de către stat, solicitările din termenii de referință (TOR) a granturilor destinate reprezentanților societății civile (astăzi, în TOR-ul multor granturi se indică fără jenă, cerința de a elabora un document pentru instituțiile statului, sau de a pune presiune într-o formă sau alta asupra administrației locale).

Analizele asupra utilizării fondurilor externe au indicat că doar o mică parte din sumele debursate au fost sub formă de granturi, restul reprezentând angajamente financiare care generează obligații pe termen lung. Mai mult, doar o parte dintre aceste resurse au fost efectiv utilizate, iar transparența privind alocarea lor a fost limitată. În consecință, eficiența investițiilor este pusă sub semnul întrebării, iar impactul real al acestui model de finanțare a devenit un subiect de dezbatere. O astfel de dezbatere este mai mult decât binevenită, însă problema influenței străine a dezechilibrat balanța discuțiilor conceptuale în defavoarea rațiunii, prin susținerea cenzurii unilaterale. În Republica Moldova a fost retrasă licența pentru 15 canale media fie de opoziție, fie ne-aliniată intereselor politice curente. Astfel, o discuție transparentă și pragmatică devine dificilă. Această situație, generează un val de nemulțumire în comunitate cu privire la puterea influenței străine în deciziile instituțiilor naționale, și amplifică necesitatea unei imparțialități informaționale.

Reiterăm că ONG-urile funcționează prin elaborarea și implementarea proiectelor, iar proiectele sunt finanțate dacă acestea identifică o problemă, explică necesitatea de a o rezolva și prezintă o soluție. Dacă nu este o problemă, nu va fi și necesitatea de a primi finanțare. Deci imaginea problemelor este izvorul nesecat de finanțare pentru ONG-uri. Fiecare donator solicită comunicarea cu beneficiarii și campaniile de informare. Toată această mașinărie a fost dezvoltată atât de mult, încât moldovenii au început să creadă că problemele în care trăiesc sunt mult mai grave și imposibile de rezolvat decât acestea sunt în realitate. A fost ca o profecție care a devenit realitate (*self-fulfilling prophecy*). Peste tot în media a fost creată **o campanie de demoralizare**, unde soluțiile pentru un "viitor luminos" era prezentat ca posibil de către organizațiile nonguvernamentale finanțate din exterior.

În ultimii ani se proliferază tot mai accentuat tendința ca una dintre cerințele de finanțare a organizațiilor non-guvernamentale mici, este să stabilească parteneriate cu organizații străine mari. Spre exemplu, o organizație locală în domeniul ecologiei sau asistenței sociale, va avea mai mari șanse de a câștiga finanțare pentru proiectul său dacă indică o organizație internațională mare ca partener. Astfel, este de înțeles că indiferent de intenția măsurii propuse de localnici, în aceasta va fi automat introdusă o nuanță ideologică aliniată obiectivului strategic al organizației străine partener. Cu alte cuvinte, **organizațiile non-guvernamentale locale care pot implementa proiecte ne-aliniate politicilor globaliste, sunt scutite de șansele unei finanțări**, indiferent de calitatea proiectului propus.

Ocuparea spațiului civic de către ONG-urile internaționale reprezintă amenințări existențiale pentru organizațiile societății civile locale atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare. Ajutorul extern a ajutat ONG-urile să obțină locuri în frunte în procesul de luare a deciziilor.

În unele cazuri, proiectele sunt aprobate fără un proces transparent de selecție, iar mecanismele prin care sunt validate parteneriatele dintre finanțatori și organizațiile beneficiare pot exclude competiția reală. Una dintre metodele utilizate constă în formularea unor criterii tehnice extrem de specifice, astfel încât doar un anumit actor să poată îndeplini cerințele impuse. Acest lucru permite direcționarea fondurilor către entități prestabilite, eliminând posibilitatea unei competiții deschise.

Proiectele pot fi de **tip hard** sau de **tip soft** (proiectele hard sunt cele cu rezultat material palpabil, de obicei de infrastructură, iar proiectele soft sunt cele de instruire, capacity-building, informare etc.). Organizațiile străine finanțează sau/și implementează preponderent proiecte de tip soft. Actualmente în Moldova se simte o suprasaturație de seminare cu coffee-brakeuri și proiecte soft. Foarte rar seminarele de tip ONG ating nivelul de profunzime necesară pentru a oferi o valoare

adăugată, inclusiv dacă aceste instruiri se fac pentru funcționarii din structurile statului. O serie de măsuri de denaturare a realității pot fi găsite în proiecte sociale mari finanțate de donatori sau organizații internaționale. **Și marile organizații internaționale au acces direct la pârgăurile statului.**

Deși unele proiecte pot avea un impact pozitiv, concentrarea resurselor într-o singură rețea de organizații și lipsa transparenței privind utilizarea acestora ridică riscuri semnificative, inclusiv în ceea ce privește accesul la informații strategice și posibilitatea de influență în domenii esențiale. Această abordare poate duce la consolidarea monopolului unei entități asupra unui sector întreg, fie prin absorbția unor organizații mai mici, fie prin marginalizarea acestora. În plus, cadrul normativ relevant este adesea ajustat în mod discreționar, prin mecanisme care pot scăpa controlului public, iar modificările legislative sunt influențate de recomandări externe care devin directive de facto.

Această strategie poate fi observată în diverse domenii, unde modificările structurale sunt promovate ca soluții necesare, dar detaliile tehnice introduse ulterior pot avea efecte pe termen lung care nu sunt pe deplin înțelese de public. În anumite cazuri, documente strategice esențiale, precum planuri de dezvoltare sau reforme sectoriale, sunt elaborate sub coordonarea unor entități externe cu interese proprii, punând sub semnul întrebării autonomia decizională a structurilor locale.

O influență similară poate fi observată și în sectorul juridic, unde reformele sunt adesea finanțate și modelate de entități externe. Prin intermediul unor programe de sprijin, sunt promovate modificări legislative semnificative, inclusiv în ceea ce privește selecția și evaluarea magistraților. Astfel de procese pot genera îngrijorări legate de obiectivitatea criteriilor aplicate, în special dacă există riscul ca opiniile sau pozițiile individuale ale candidaților să influențeze decizia finală. Acest mecanism creează un precedent periculos, în care structurile externe pot exercita un rol determinant asupra compoziției și funcționării unor instituții esențiale.

În acest context, competiția pentru funcții cheie devine un joc al influenței, în care regulile pot fi ajustate pentru a favoriza anumite direcții politice sau ideologice. Mai mult, *prin controlul asupra canalelor de comunicare și finanțarea structurilor de analiză și advocacy, se creează un ecosistem informațional în care anumite perspective sunt amplificate, în timp ce altele sunt marginalizate.* Această dinamică poate afecta echilibrul procesului democratic, mai ales atunci când deciziile cu impact major sunt luate fără consultare publică și fără un mecanism real de control instituțional. *Cum poate fi clarificată conceptual, inițiativa, întâlnirea și solicitarea comisarului european Marta Kos către Alexandru Soros de a finanța mass-media din Moldova în prag de alegeri?* Aceasta nu poate oare fi conceptualizată ca „ingerința unui agent străin de a finanța presa locală a altui stat pentru denaturarea rezultatelor alegerilor?” Tragedia constă în normalizarea oficializată la toate nivelele administrației publice prin prezența funcționarilor și a persoanelor publice care consideră „interesul extern al uniunii X” prioritară sau egală cu „interesul național”.

Concluzie

În contextul globalizării și interdependenței economice, statele cu economii mai mici și resurse limitate se confruntă adesea cu o influență semnificativă exercitată de diverse entități externe, inclusiv organizații supranaționale, instituții financiare internaționale, corporații, fonduri și altele. Această influență poate avea un impact profund asupra proceselor de guvernare, structurii economice și chiar asupra coeziunii sociale locale.

Unul dintre mecanismele prin care această influență se exercită este **integrarea progresivă a unor structuri non-statale în procesul decizional.** Nu toate proiectele implementate de organizațiile neguvernamentale din Moldova sunt neapărat dăunătoare țării. Pe termen scurt, unele proiecte implementează mai multe măsuri decât este capabil statul, ceea ce poate crea aparența unui ajutor real din partea partenerilor externi. Dar pe termen lung, acest farmec al proiectelor creează dependența statului de instituțiile internaționale și implicit slăbește capacitățile statului în ansamblu. **Când sunt scrise programe naționale, unde se preconizează că 70% din buget, va fi asigurat din surse externe, înțelegem că linia roșie a fost depășită - cooperarea cu organizațiile internaționale s-a transformat în subordonare, iar organizațiile neguvernamentale au devenit un element de presiune.**

Inițial, în contextul unor economii fragile, organizațiile neguvernamentale și diverse inițiative civice își consolidează prezența prin proiecte sociale, educaționale sau economice, având ca obiectiv declarat susținerea dezvoltării locale. Ulterior, acestea își sporesc vizibilitatea și rolul în sfera publică, devenind actori de referință în formularea agendelor de politici publice și în modelarea discursului mediatic. Pe măsură ce interacțiunea dintre sectorul neguvernamental și instituțiile statului devine mai profundă, proiectele de colaborare inițiate de aceste organizații capătă o dimensiune strategică, determinând o dependență crescândă a statului de resursele și expertiza oferite din exterior. În acest stadiu, intervențiile nu mai sunt doar complementare, ci ajung să definească prioritățile statului, creând un cadru în care politicile naționale sunt formulate în conformitate cu direcțiile impuse de entități externe, reducând astfel autonomia decizională a instituțiilor locale.

Un alt fenomen asociat acestui proces este promovarea unor grupuri de experți și specialiști a căror activitate este susținută de finanțatori internaționali. În contextul unor constrângeri economice și al deficitului de expertiză internă, aceste cadre devin tot mai influente în spațiul public și în structurile administrative. De-a lungul timpului, acumularea capitalului simbolic, consolidarea rețelelor de influență și sprijinul instituțional oferit de entități externe facilitează ascensiunea acestora către poziții-cheie în arhitectura statală. Această dinamică poate crea un dezechilibru în procesul decizional, deoarece persoanele promovate prin astfel de mecanisme tind să fie mai receptivă la agendele globale și mai puțin conectate la nevoile și realitățile interne.

În acest context, contestarea unor inițiative externe devine dificilă, iar încercările de a promova alternative autonome sunt adesea întâmpinate cu rezistență. Actorii care manifestă o viziune diferită de cea dominantă sau care pun sub semnul întrebării anumite direcții impuse din afară pot fi excluși din procesele decizionale, marginalizați profesional sau chiar eliminați din pozițiile instituționale pe care le ocupă. Acest fenomen conduce la o standardizare a discursului public și la o limitare a pluralismului de idei în spațiul politic și social.

Un factor determinant în perpetuarea acestor mecanisme este percepția idealizată asupra modelelor externe de dezvoltare și guvernare. În multe cazuri, influența entităților externe s-a consolidat pe fondul unei aspirații sociale către standardele economice și instituționale ale statelor dezvoltate. Pe măsură ce aceste modele au fost adoptate ca repere incontestabile, s-a creat un cadru favorabil pentru integrarea necritică a unor direcții de politică externă, fără a lua în considerare particularitățile locale și implicațiile pe termen lung.

Această tendință a fost amplificată de fenomene precum disonanța cognitivă și conformismul profesional. Persoanele implicate în structuri susținute din exterior pot ajunge să interiorizeze valorile și obiectivele promovate de finanțatori, percepându-le ca fiind inerent benefice și obiective. Astfel, procesul de influență externă nu se manifestă doar prin constrângeri instituționale sau economice, ci și printr-o schimbare treptată a mentalităților și valorilor dominante în societate.

În acest context, educația devine un element esențial pentru consolidarea rezilienței statelor mai mici în fața presiunilor externe. **Totuși, este important de menționat că nu orice formă de educație contribuie la dezvoltarea unei gândiri critice și a unei identități naționale robuste.** Educația trebuie să fie fundamentată pe un cadru intelectual diversificat, care să încurajeze analiza multi-perspectivală și să formeze cetățeni capabili să evalueze critic informațiile și politicile care le sunt prezentate. Aici cenzura prezentată ca și „combaterea dezinformării și promovarea democrației” lovește direct în libertatea opiniei, iar presiunea de aliniere la un vector geopolitic impus reprezentanților instituțiilor de învățământ – este invers proporțională cu efortul de îmbunătățire a calității educației. A permite antrenarea tinerilor în proiecte implementate de către o anumit spectru de entități, și pedepsirea desfășurării altor cercuri de interes – este o denaturare directă a educației.

Accentuăm că toată problema a început de la o admirație exagerată pentru țările dezvoltate și bogăția acestora, iar soluția pentru a ieși din această situație, deși greu de imaginat – reiterăm că este educația. **Educația trebuie să se desfășoare natural și să nu fie coordonată de entități străine** (în programa școlară și universitară nu este acceptabil să se permită introducerea unor discipline, cursuri sau manuale elaborate prin finanțări externe). Este de la sine înțeles că tactica de ocupare modernă este intelectuală - „*divide și condu*” astăzi se referă la acapărarea minții oamenilor cu argumente

eronate și modele de gândire fragmentate sau chiar defectuoase. Spre exemplu, tinerii care vorbesc o limbă străină mai bine sunt mai susceptibili la propagandă - adică aceștia, *tinerii - prin vârsta admirației pentru progres și vârsta insuficienței de cunoștințe și analiză*, sunt mai vulnerabili în a absorbi ideile străine fără un filtru calitativ de percepere a potrivirii acestora cu contextul național.

Această situație este un paradox - cei care vorbesc limbi străine mai bine trebuie să fie cei inteligenți și care citesc mai mult, dar rezultatul adesea (dar nu întotdeauna) devine invers - fără o pregătire rigidă în perioada preșcolară și școlară, ei devin copleșiți de propaganda politică a statelor sau a uniunilor suprastatele dominante în regiune și sunt luați de val de iluzia prestigiului pe care acestea le semnalizează. Prin urmare, când ne referim aici că soluția este educația - ne referim că trebuie să învățăm a adresa mai multe întrebări la un subiect, din mai multe unghiuri, și să analizăm economic, social, cultural și din mai multe perspective. Este necesar ca populația locală să fie conștientă de valoarea conceptului de neutralitate permanentă, în toate aspectele sale, și ca aceasta să devină o parte esențială a culturii juridice și politice naționale, ca o garanție a bunăstării. De asemenea, cetățenii trebuie să fie capabili, prin inteligență și propriul compas etico-moral, să depisteze când un reprezentant al instituțiilor publice sau un aspirant la o funcție politică, promovează direct sau involuntar, o politică, măsură sau idee care servește interesele internaționale în defavoarea celor naționale.

Educația, conservatismul și lipsa de admirație a străinilor în favoarea dragostei de casă va permite țărilor mici să își îmbunătățească situația în care sunt. Însă iarăși, aceasta este posibil doar pentru țările care și-au mai păstrat un fundament cultural de ordin spiritual. Fără valori non-materiale (adică fără puterea internă de a rezista valului capitalist al presiunii statelor mari) nu este posibil de a ieși din capcana entităților străine.

Consolidarea rezilienței statelor mai mici presupune nu doar eforturi economice și politice, ci și o redescoperire a valorilor și fundamentelor culturale proprii. Fără fără mecanisme eficiente de protejare a suveranității intelectuale, este dificil ca un stat să își păstreze autonomia decizională într-un peisaj global dominat de influențe și interese divergente. Astfel, educația nu ar trebui să fie doar un instrument de acumulare a cunoștințelor tehnice, ci și un proces de formare a capacității de discernământ moral, esențial pentru asigurarea unui viitor sustenabil și echilibrat.

Bibliografie:

1. Burian, A., & Dorul, O. (2016). Permanent neutrality of the Republic of Moldova in the context of European geopolitics. *Tamkang Journal of International Affairs*, 7, 61-94.
2. Danileț, C. Criza politică din România produsă de erorile CCR privind alegerile prezidențiale. *Elitele Politice La Rotativa Istoriei. Alegerile Din 2024*, 159.
3. Delcour, L. (2018). Meandering Europeanisation. EU policy instruments and policy convergence in Georgia under the Eastern Partnership. In *EU Policies in the Eastern Neighbourhood* (pp. 88-101). Routledge.
4. Margineanu, E. (2024). Incongruențe interpretative în problematica alinierii politice la măsurile internațional propuse de combatere a schimbărilor climatice. *Studii Juridice Universitare*, (1), 45-52.
5. Mikołajczak, P. (2024). Values do matter: Lessons for non-governmental organizations during the crises of democracy in central and eastern Europe. *Democracy and Security*, 20(1), 25-45.
6. Groza, O., Rusu, A. Geografia și provocările administrării teritoriale din România în contextul Uniunii Europene (Post?) Neoliberale. În: *Provocări geografice pentru un viitor durabil*. Muntele, I., Bănică, A., & Rusu, C. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2024.
7. Kotilko, V. V. (2018). METHODS OF ASSESSING DECISIONS TAKEN BY SUPRANATIONAL BODIES OF THE CIS COUNTRIES. *Bulletin of the East Siberian Open Academy*, (27), 7-7.
8. Raport Curtea de Conturi: Raport de Audit al performanței asupra activității unităților de coordonare, implementare și monitorizare a proiectelor finanțate prin asistență externă și utilizării

resurselor financiare alocate, adoptat prin Hotărârea Curții de Conturi a Republicii Moldova, decembrie 2024. [Accesat la 20.03.2025] https://www.ccrm.md/ro/decision_details/1286/hotararea-nr-67-din-20-decembrie-2024-cu-privire-la?fbclid=IwY2xjawHohwZleHRuA2FlbQlXMAABHY0NTzyVL1XffJDz3YCKPW3B3wGUYi kiUcB1qiGHNIvpBsCcclSIJ kVuw aem qrETrKuBsQWyh3Lz174r4w

9. Saifullah, K. (2019). The Role of International Non-governmental Organisations in International Politics. *Global Sociological Review*, 4.

10. Skriba, A. S., & Altukhov, A. O. (2019). The Impact of Geopolitical Contradictions between Russia and the EU on the Participation of Post-Soviet Countries in Regional Economic Integration. *Outlines of Global Transformations: Politics, Economics, Law*, 12 (2), 51-70.

11. Thapa, I. (2020). Foreign aid: Positive and negative impact in developing countries. *Public Administration Campus*, 1-7.

12. Țirdea, B. (2002). Problema raporturilor între stat și societatea civilă ca factor al consolidării democratice (cazul Moldovei). *Moldoscopie*, 19(2), 102-114.

Copyright©MARGINEANU Elena, 2025.

Contacts/Contacte/ Контакты:

MARGINEANU Elena.

PhD in Law, University Lecturer,
Free International University of Moldova (ULIM).
MD-2012, Vlaicu Pârcălab str. 52.
Chisinau, Republic of Moldova.

E-mail: margineanu.elena@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6157-8506>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.06>

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2025, Issue 2, Volume 20, Pages 86-94.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 02.02.2025 | Reviewed: 12.03.2025 | Accepted: 20.05.2025 | Published: 01.07.2025

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.07>

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

**FINLAND'S ROLE IN THE EUROPEAN UNION'S FOREIGN POLICY:
FROM NEUTRALITY TO NATO MEMBERSHIP**

**ROLUL FINLANDEI ÎN POLITICA EXTERNĂ A UNIUNII EUROPENE:
DE LA NEUTRALITATE LA APARTENENȚA LA NATO**

**РОЛЬ ФИНЛЯНДИИ ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА:
ОТ НЕЙТРАЛИТЕТА К ЧЛЕНСТВУ В НАТО**

Dr. Mohsen ZAMANI* / Dr. Mohsen ZAMANI / Доктор Мохсен ЗАМАНИ

ABSTRACT:

**FINLAND'S ROLE IN THE EUROPEAN UNION'S FOREIGN POLICY:
FROM NEUTRALITY TO NATO MEMBERSHIP**

Finland, as a small but strategically important country in Northern Europe, has always pursued a policy of neutrality as the core of its foreign policy. This policy was adopted during the Cold War to avoid conflicts with the two blocs of East and West, allowing Finland to remain safe from military and political threats. With the end of the Cold War and the dissolution of the Soviet Union, Finland joined the European Union in 1995 and aligned its foreign policy with the values and goals of this organization.

However, international crises such as Russia's annexation of Crimea in 2014 and the war in Ukraine in 2022 led to changes in Finland's foreign policy. The increasing security threats from Russia, particularly for the Baltic Sea region, prompted Finland to end its traditional neutrality and join NATO in 2023.

This paper analyzes the developments in Finland's foreign policy from neutrality to NATO membership. It explores the internal and external factors influencing the shift in Finland's foreign policy, its relations with the European Union and NATO, and the impact of these changes on regional security and geopolitical equations.

As a new NATO member, Finland will play a more active role in Europe's security and defense policies in the future. This shift, in addition to strengthening Finland's national security, will also affect collective security in Europe. On the other hand, Finland's relations with Russia have entered a complex and sensitive phase, requiring precise and strategic policymaking.

In general, the change in Finland's foreign policy from neutrality to NATO membership reflects significant changes in the security dynamics of Europe following the war in Ukraine. This transformation could serve as a model for other countries in Northern Europe seeking to enhance their security against regional threats.

Keywords: Finland, foreign policy, European Union, NATO, neutrality, European security

* Dr. **Mohsen ZAMANI** - Doctor în Geografie Politică (Organizarea Politică a Spațiului), Universitatea din Teheran, Iran (Teheran, Iran). / Dr. **Mohsen ZAMANI** - PhD in Political Geography (Political Organization of Space), University of Tehran, Iran (Tehran, Iran). / Доктор **Мохсен ЗАМАНИ** - Доктор философии по политической географии (политическая организация пространства), Тегеранский университет, Иран (Тегеран, Иран). E-mail: zamani_m@ut.ac.ir ; <https://orcid.org/0009-0009-6210-2305>

JEL Classification: F52, F53

Universal Decimal Classification: 327.7; 355.000.32; 32:355; 341.29.009(100)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.07>

РЕЗУМАТ:

**ROLUL FINLANDEI ÎN POLITICA EXTERNĂ A UNIUNII EUROPENE:
DE LA NEUTRALITATE LA APARTEAREA NATO**

Finlanda, ca o țară mică, dar importantă din punct de vedere strategic din Europa de Nord, a urmat întotdeauna o politică de neutralitate ca nucleu al politicii sale externe. Această politică a fost adoptată în timpul Războiului Rece pentru a evita conflictele cu cele două blocuri de Est și Vest, permițând Finlandei să rămână ferită de amenințările militare și politice. Odată cu sfârșitul Războiului Rece și dizolvarea Uniunii Sovietice, Finlanda a aderat la Uniunea Europeană în 1995 și și-a aliniat politica externă la valorile și obiectivele acestei organizații.

Cu toate acestea, crizele internaționale precum anexarea Crimeei de către Rusia în 2014 și războiul din Ucraina în 2022 au dus la schimbări în politica externă a Finlandei. Creșterea amenințărilor la securitate din partea Rusiei, în special pentru regiunea Mării Baltice, a determinat Finlanda să pună capăt neutralității sale tradiționale și să se alăture NATO în 2023.

Această lucrare analizează evoluțiile din politica externă a Finlandei de la neutralitate la aderarea la NATO. Acesta explorează factorii interni și externi care influențează schimbarea politicii externe a Finlandei, relațiile acesteia cu Uniunea Europeană și NATO și impactul acestor schimbări asupra securității regionale și a ecuațiilor geopolitice.

În calitate de nou membru NATO, Finlanda va juca un rol mai activ în politicile de securitate și apărare ale Europei în viitor. Această schimbare, pe lângă consolidarea securității naționale a Finlandei, va afecta și securitatea colectivă în Europa. Pe de altă parte, relațiile Finlandei cu Rusia au intrat într-o fază complexă și sensibilă, care necesită o elaborare de politici precisă și strategică.

În general, schimbarea politicii externe a Finlandei de la neutralitate la apartenența la NATO reflectă schimbări semnificative în dinamica de securitate a Europei după războiul din Ucraina. Această transformare ar putea servi drept model pentru alte țări din Europa de Nord care doresc să-și sporească securitatea împotriva amenințărilor regionale.

Cuvinte cheie: Finlanda, politica externă, Uniunea Europeană, NATO, neutralitate, securitate europeană.

JEL Classification: F52, F53

CZU: 327.7; 355.000.32; 32:355; 341.29.009(100)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.07>

РЕЗЮМЕ:

**РОЛЬ ФИНЛЯНДИИ ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА:
ОТ НЕЙТРАЛИТЕТА ДО ЧЛЕНСТВА В НАТО**

Финляндия, как небольшая, но стратегически важная страна в Северной Европе, всегда проводила политику нейтралитета как основу своей внешней политики. Эта политика была принята во время холодной войны, чтобы избежать конфликтов с двумя блоками Востока и Запада, что позволило Финляндии оставаться в безопасности от военных и политических угроз. С окончанием холодной войны и распадом Советского Союза Финляндия вступила в Европейский союз в 1995 году и привела свою внешнюю политику в соответствие с ценностями и целями этой организации.

Однако международные кризисы, такие как аннексия Крыма Россией в 2014 году и война на Украине в 2022 году, привели к изменениям во внешней политике Финляндии. Растущие угрозы безопасности со стороны России, особенно для региона Балтийского моря, побудили Финляндию отказаться от своего традиционного нейтралитета и вступить в НАТО в 2023 году.

В этой статье анализируются изменения во внешней политике Финляндии от нейтралитета к членству в НАТО. В ней изучаются внутренние и внешние факторы, влияющие на изменение внешней политики Финляндии, ее отношения с Европейским союзом и НАТО, а также влияние этих изменений на региональную безопасность и геополитические уравнения.

Как новый член НАТО, Финляндия будет играть более активную роль в политике безопасности и обороны Европы в будущем. Этот сдвиг, помимо укрепления национальной безопасности Финляндии, также повлияет на коллективную безопасность в Европе. С другой стороны, отношения

Финляндии с Россией вступили в сложную и чувствительную фазу, требующую точной и стратегической разработки политики.

В целом, изменение внешней политики Финляндии с нейтралитета на членство в НАТО отражает существенные изменения в динамике безопасности Европы после войны на Украине. Эта трансформация может служить моделью для других стран Северной Европы, стремящихся повысить свою безопасность от региональных угроз.

Ключевые слова: Финляндия, внешняя политика, Европейский союз, НАТО, нейтралитет, европейская безопасность

JEL Classification: F52, F53

УДК: 327.7; 355.000.32; 32:355; 341.29.009(100)

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.07>

Introduction

Finland, as one of the countries in the Northern European region, has historically adopted a cautious foreign policy. Particularly after World War II and during the Cold War, it pursued a policy of neutrality as its primary strategy to avoid conflict with the two blocs of East and West (Smith, 2019). With the end of the Cold War and the dissolution of the Soviet Union, Finland's foreign policy underwent changes. In 1995, Finland joined the European Union and sought to secure its security and economic prosperity through diplomacy and international cooperation (Forsberg & Seppo, 2020).

Finland's role in the European union's foreign policy

However, recent geopolitical developments, especially the Ukraine crisis in 2014 and Russia's invasion of Ukraine in 2022, pushed Finland's foreign policy toward significant changes. During this period, security threats from Russia increased, prompting the Finnish government to end its traditional neutrality and join NATO in 2023 (Raik, 2023).

Finland's neutrality policy had been one of the most prominent features of its international relations for decades, and many analysts believed that this approach had greatly contributed to the country's political and security stability (Jakobson, 2017). However, rapid changes in the security dynamics of Europe, especially along the eastern borders, rendered this policy ineffective.

During its membership in the European Union, Finland worked to position itself as a bridge between the West and the East. The country's foreign policy within the EU framework focused on economic cooperation, environmental protection, human rights, and peace-building (Kuusisto, 2021). However, recent developments in Russia-EU relations, particularly following the Ukraine crisis, led Finland to reassess its security approach and move toward NATO membership (Smith & Raik, 2022).

One of the key factors in the shift in Finland's foreign policy was the increased security threats from Russia. Given Finland's long border with Russia and the historical tensions between the two countries, Finland concluded that joining Western military alliances was necessary for securing its national defense (Forsberg, 2019). NATO membership, as one of the most significant changes in Finland's foreign policy, will have notable impacts on its relations with Russia and other European countries (Raik, 2023).

This paper aims to examine the process of changes in Finland's foreign policy from neutrality to NATO membership. In this context, it will analyze the internal and external factors influencing these changes and assess Finland's role in European Union and NATO foreign policy. Moreover, it will explore the implications of these changes on regional security, geopolitical dynamics, and Finland's relations with Russia.

This shift in Finland's foreign policy is one of the most important geopolitical developments in Europe following the Ukraine war and may influence collective security in Europe and the security policies of Northern European countries (Kuusisto, 2022).

Research Methodology

This research employs a qualitative analysis method. Data are collected through the study of documents, scholarly articles, international reports, and policy analyses. The analytical approach of this paper focuses on a comparative examination of Finland's foreign policy shift from neutrality to NATO membership, analyzing factors such as security threats, geopolitical developments, and international relations. Additionally, this study assesses the impact of these changes on Europe's security and political policies.

Theoretical Framework

The evolution of Finland's foreign policy from neutrality to NATO membership can be analyzed using various international relations theories. This section focuses on three theoretical frameworks: Realism, Liberal Institutionalism, and Critical Geopolitics to explain these changes.

1. Realism Theory Realism is one of the oldest and most widely used theoretical frameworks in international relations, emphasizing the role of power, national security, and the interests of states. According to this theory, states, as the main actors in the international system, operate in an anarchic environment and seek to enhance their security (Morgenthau, 1948). Regarding Finland, Realism theory effectively explains why this country, which pursued a policy of neutrality for decades, ultimately decided to join NATO. Security threats arising from Russia's aggressive behavior, especially after the annexation of Crimea in 2014 and the Ukraine war in 2022, led Finland to conclude that joining a powerful military alliance was necessary for its security (Waltz, 1979). Realists argue that NATO membership enhances Finland's deterrent power, making it more resilient to external threats, particularly from Russia (Mearsheimer, 2014).

1. Realism Theory

Realism is one of the oldest and most widely used theoretical frameworks in international relations, emphasizing the role of power, national security, and the interests of states. According to this theory, states, as the main actors in the international system, operate in an anarchic environment and seek to enhance their security (Morgenthau, 1948). Regarding Finland, Realism theory effectively explains why this country, which pursued a policy of neutrality for decades, ultimately decided to join NATO. Security threats arising from Russia's aggressive behavior, especially after the annexation of Crimea in 2014 and the Ukraine war in 2022, led Finland to conclude that joining a powerful military alliance was necessary for its security (Waltz, 1979). Realists argue that NATO membership enhances Finland's deterrent power, making it more resilient to external threats, particularly from Russia (Mearsheimer, 2014).

2. Liberal Institutionalism

Liberal Institutionalism emphasizes international cooperation and the role of transnational institutions like the European Union and NATO in enhancing global security and stability. According to this theory, cooperation between states and joining international institutions can help reduce conflicts and increase security (Keohane, 1984). Finland's accession to the European Union in 1995 can also be analyzed within this framework. Finland sought to increase its security and economic prosperity through political and economic cooperation within the EU (Kuusisto, 2021). However, new security threats in Europe, particularly from Russia, prompted Finland to seek stronger security and defense cooperation within NATO. According to Liberal Institutionalism, NATO membership allows Finland to benefit from collective security and enhance its defense capabilities against regional threats (Moravcsik, 1997).

3. Critical Geopolitics

Critical Geopolitics examines the impact of geographical location on the foreign policies of states. This theory emphasizes that geography, as a key variable, plays a significant role in shaping countries' security and defense policies (Tuathail, 1996). Due to its geographical location, Finland has always been situated at the crossroads of East and West. The country shares a long border with Russia, historically a source of security tensions (Jakobson, 2017). Within the framework of Critical Geopolitics, Finland's shift in foreign policy from neutrality to NATO membership can be seen as a response to regional geopolitical changes and security threats from Russia (Forsberg, 2019). According to this theory, Finland seeks to strengthen its geopolitical position by joining NATO and playing a more active role in European security affairs.

4. Factors Influencing Finland's Foreign Policy Shift

Based on the theoretical foundations outlined, several factors have influenced Finland's shift in foreign policy: External Security Threats: Russia's aggressive behavior and rising regional tensions. International Cooperation: The role of international institutions such as the EU and NATO in strengthening Finland's security. Geopolitical Position: Finland's location between East and West and its significance in European security dynamics.

5. Impact of Finland's Foreign Policy Shift on Regional Security

Finland's foreign policy shift and its NATO membership have had significant implications for regional security in Europe. This change has strengthened the security of the Baltic Sea region and enhanced NATO's deterrent power against Russian threats (Raik, 2023). On the other hand, this shift may also impact Russia-West relations, potentially leading to increased tensions between these two powers (Smith & Raik, 2022).

Research Findings

The transformation of Finland's foreign policy from neutrality to NATO membership can be analyzed as one of the most significant geopolitical shifts in Europe in recent years. This change has impacted not only Finland's internal policies and national security but also has broad implications for regional security and power dynamics in Europe. This section presents the research findings across six key themes, analyzing the evolution of Finland's foreign policy and its consequences.

Historical Analysis of Finland's Neutrality Policy

Finland's neutrality policy has roots in the country's tense history with its eastern neighbor, Russia. After World War II and during the Cold War, Finland adopted neutrality as a strategy to maintain its independence and territorial integrity (Jakobson, 2017). This policy allowed Finland to avoid involvement in the East-West bloc conflicts and maintain diplomatic relations with both sides.

In the decades following the Cold War, neutrality became part of Finland's national identity. The country gained recognition as a neutral peace mediator and international actor (Forsberg, 2019). However, the end of the Cold War and the collapse of the Soviet Union paved the way for changes in Finland's foreign policy.

Finland joined the European Union in 1995 and sought to secure its economic and political stability through EU membership (Kuusisto, 2021). Despite EU membership, Finland refrained from joining NATO to avoid straining its relations with Russia.

-Reasons for Finland's Foreign Policy Shift After the Ukraine War

Recent geopolitical developments in Europe, particularly the Ukraine crisis in 2014 and Russia's invasion of Ukraine in 2022, marked a turning point in Finland's foreign policy. These events introduced new security threats for Baltic states and heightened concerns about Russia's aggressive behavior (Raik, 2023).

Russia's invasion of Ukraine in 2022 specifically influenced Finland's stance toward NATO. The Finnish government concluded that neutrality could no longer guarantee national security and that joining a strong military alliance was necessary to counter Russian threats (Smith & Raik, 2022).

According to the research findings, three key factors contributed to Finland's foreign policy shift:

1. Increasing security threats from Russia
2. Changing public opinion in Finland regarding NATO membership
3. Strengthening security cooperation within the EU and NATO

The Impact of NATO Membership on Finland's National Security-

Finland's NATO membership in 2023 marked a significant milestone in its foreign policy. This decision has enhanced Finland's national security and contributed to Europe's collective security framework.

NATO membership provides Finland with access to joint security and defense structures, increasing its deterrence capabilities against external threats, particularly from Russia (Waltz, 1979). Furthermore, it allows Finland to actively participate in NATO's security and defense policies, playing a more significant role in regional security.

Geopolitical Implications of Finland's NATO Membership for Europe and Russia -

Finland's foreign policy shift and NATO membership have important geopolitical consequences for Europe and Russia. On one hand, this transformation strengthens the security of Baltic states and increases NATO's deterrence power against Russia (Forsberg, 2019).

On the other hand, this change complicates Russia-West relations, raising the likelihood of increased tensions along Europe's eastern borders (Mearsheimer, 2014). Russia perceives Finland's NATO membership as a threat to its security, which may intensify military competition in the region.

Finland's Approach to EU Foreign Policy-

In addition to NATO membership, Finland plays an active role in the European Union's foreign policy. Finland's foreign policy within the EU focuses on areas such as economic cooperation, human rights, environmental protection, and collective security (Kuusisto, 2021).

Finland seeks to strengthen regional security through enhanced security cooperation within the EU. The country has also played a significant role in developing the EU's common defense policies and promoting military cooperation among EU members (Raik, 2023).

Challenges and Opportunities for Finland in the International Arena-

Finland faces several challenges in its foreign policy. One of the most critical challenges is managing relations with Russia after joining NATO. Finland must maintain diplomatic ties with Russia and prevent the escalation of military tensions along its eastern borders (Smith, 2019).

On the other hand, NATO and EU memberships present new opportunities for Finland in the international arena. Through participation in joint security and defense policies, Finland can play a more effective role in regional and global security (Moravcsik, 1997).

Results and Discussion

The transformation of Finland's foreign policy in recent decades, particularly its shift from neutrality to NATO membership, represents one of the most significant geopolitical changes in Europe. This shift reflects not only a reassessment of Finland's fundamental foreign policy principles but also a response to new realities in the international system and changing regional and global security dynamics.

Finland's neutrality policy, which lasted from the post-World War II period until the early 21st century, was rooted in the country's efforts to avoid military conflicts and maintain peaceful relations with global powers, particularly the Soviet Union and later Russia. This policy enabled Finland to leverage its geographical position to establish balanced economic and political relations with both the West and the East while safeguarding its security.

However, recent geopolitical developments, particularly Russia's invasion of Ukraine in 2014 and again in 2022, have heightened Finland's security concerns. Russia's aggressive behavior and evolving defense strategies posed serious threats to the Baltic region. Given its long border with Russia, Finland concluded that relying on a neutrality policy could no longer guarantee its national security, prompting the country to adopt new strategies to counter potential threats.

Finland's decision to join NATO marked a turning point in its foreign policy. This decision reflects a shift in the Finnish government's perspective on international security frameworks and the recognition that collective security within NATO could serve as a deterrent against Russian threats. NATO membership allows Finland to benefit from the military support of its allies and participate actively in NATO's defense and security policies.

On a regional scale, Finland's NATO membership has had significant implications for European security. This development has strengthened the security of the Baltic states and increased NATO's presence in the region. At the same time, Finland's NATO membership may escalate tensions between Russia and the West. Russia views Finland's NATO membership as a threat to its national security and may respond by reinforcing its military and defense policies along its western borders.

Another key consequence of this transformation is the strengthening of security and defense cooperation within the European Union. As an active EU member, Finland seeks to leverage the union's capabilities to enhance regional security and address external threats. Finland supports joint European defense policies and aims to bolster the EU's role in security and defense matters.

Recent shifts in Finland's foreign policy highlight the country's new challenges in the international arena. On the one hand, Finland must manage its relations with Russia and avoid

escalating military tensions along its eastern borders. On the other hand, the country must play an active role within NATO and the EU to contribute to regional security and address international threats.

One of Finland's primary challenges is managing its relations with Russia following NATO membership. Russia has consistently expressed concerns about NATO's military presence near its borders and may take reciprocal military and political actions in response to Finland's NATO membership. This could heighten tensions along Europe's eastern borders and impact regional security.

Simultaneously, Finland must maintain its diplomatic ties with Russia and use diplomacy to reduce potential tensions. Sustaining economic and political relations with Russia could help ease tensions and enhance regional security.

On the other hand, NATO and EU membership have created new opportunities for Finland in the international arena. By participating in joint security and defense policies, Finland can play a more active role in regional and global security.

Active engagement in international institutions and cooperation with other NATO and EU members can strengthen Finland's bargaining power in international affairs and enhance its position as a significant security player in Europe.

Overall, the findings of this study indicate that Finland's shift from neutrality to NATO membership is a response to geopolitical changes and new security threats in Europe. This change reflects a transformation in Finland's perspective on national security and the need to strengthen security cooperation with other European countries and NATO.

In the current context, Finland seeks to enhance its deterrence capabilities against external threats and increase its role in regional security. The country aims to leverage NATO and EU capacities to secure its national interests and position itself as a key security actor in Europe.

In conclusion, Finland's new foreign policy focuses on international security and defense cooperation. By understanding new international realities and regional security threats, Finland aims to strengthen collective security in Europe and enhance its deterrence against external threats.

This transformation has not only reinforced Finland's national security but also had significant implications for regional security dynamics and geopolitics. In this new era, Finland is emerging as a key player in regional security in Europe, working through international institutions to strengthen collective security and address international threats.

Conclusion

Finland's shift from neutrality to NATO membership is one of the significant contemporary geopolitical developments, reflecting a transformation in the country's security strategies in response to regional and international threats. This change is a reaction to the complex security environment in Europe, particularly Russia's aggressive behavior in recent years, and represents a new approach to ensuring Finland's national security and maintaining regional stability.

For decades, Finland pursued a neutrality policy as the main tool to preserve its security and territorial integrity. This policy, which proved effective during the Cold War, allowed Finland to maintain balanced relations with both Eastern and Western blocs. However, changes in the international system, particularly after the collapse of the Soviet Union and Russia's invasions of Ukraine in 2014 and 2022, demonstrated that this policy was no longer a viable strategy for safeguarding Finland's national security.

Russia's invasion of Ukraine and violation of its territorial integrity served as a wake-up call for Russia's neighboring countries, especially Finland. These developments led Finnish policymakers to conclude that reliance on neutrality could no longer guarantee the country's security and stability in the face of new threats. As a result, Finland decided to alter its approach by joining NATO to strengthen its security within a more robust military alliance.

Finland's NATO membership marks a fundamental shift in the country's security strategies. This change not only enhances Finland's national security but also has broader implications for regional security in Europe and the European Union's defense policies. Finland's presence in NATO boosts

the alliance's deterrence capability against Russian threats and contributes to collective security in the Baltic region.

Finland's foreign policy shift can be analyzed through the lens of political realism. In an environment of increasing security threats, countries are compelled to adjust their approaches based on new realities. Given its unique geopolitical position and historical experiences with Russia, Finland recognized that continuing its neutrality policy could jeopardize its security. Therefore, the shift in foreign policy became a proactive strategy to ensure national security rather than a passive decision.

Finland's policy change and NATO membership also have important implications for other European countries and the EU's defense and security policies. This shift can strengthen security cooperation among EU and NATO member states and enhance Europe's role in regional security. Additionally, it can serve as a model for other European countries facing similar threats from Russia.

However, this foreign policy shift comes with challenges. One of Finland's primary challenges is managing its relations with Russia after joining NATO. Russia has consistently expressed concerns about NATO's presence near its borders and perceives Finland's membership in the alliance as a threat to its security. In this context, Finland must strive to maintain its diplomatic relations with Russia and prevent the escalation of military tensions along its eastern borders.

On the other hand, NATO membership enables Finland to actively participate in the alliance's security and defense policies and play a more significant role in regional security. By participating in NATO missions and joint military operations, Finland can enhance its defense capabilities and contribute to strengthening collective security in Europe.

This foreign policy shift has also created new opportunities for Finland on the international stage. The country can leverage NATO and EU capacities to play a more influential role in international security and defense decision-making and establish itself as a key player in regional security.

At the same time, Finland must work to maintain diplomatic relations with Russia while strengthening ties with Western countries. The country should use diplomatic tools to reduce tensions and prevent military conflicts in the region. Maintaining economic and political relations with Russia can help ease tensions and enhance regional security.

Overall, Finland's shift from neutrality to NATO membership can be seen as a response to new geopolitical realities and regional security threats. This change reflects a transformation in Finnish leaders' perceptions of national security and the necessity of strengthening security cooperation with other European countries and NATO.

Recognizing that national security cannot be guaranteed solely through domestic policies, Finland decided to participate more actively in international security and military structures. This decision reflects Finland's understanding of new international realities and the need for multilateral cooperation to address security threats.

In an era of rising security threats, international security and defense cooperation play a crucial role in ensuring collective security. By joining NATO, Finland has demonstrated that its national security can only be guaranteed through multilateral cooperation and participation in military alliances.

This foreign policy change has far-reaching implications for regional security and the EU's defense policies. Finland's presence in NATO strengthens collective security in Europe and increases NATO's role in regional stability. Furthermore, this shift can bolster security cooperation among EU and NATO member states and enhance Europe's ability to counter emerging security threats.

Conclusions

In conclusion, Finland's shift from neutrality to NATO membership represents one of the most significant geopolitical transformations in Europe. It reflects a change in Finland's security approach and its efforts to strengthen national and regional security.

By joining NATO and deepening its relations with the EU, Finland is playing a key role in regional security and seeking recognition as a major player in Europe's security landscape. This

foreign policy change has not only strengthened Finland's national security but also contributed to collective security in Europe and efforts to counter new security threats.

References:

- Forsberg, T., & Seppo, P. (2020). *The Changing Role of Finland in European Politics*. Helsinki: Nordic Press.
- Jakobson, M. (2017). *Finland's Neutrality Policy during the Cold War*. London: Routledge.
- Keohane, R. O. (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press.
- Kuusisto, R. (2021). *European Union and Finland's Foreign Policy*. Tampere: Nordic Academic.
- Mearsheimer, J. J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics*. Chicago: University of Chicago Press.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Knopf.
- Moravcsik, A. (1997). Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics. *International Organization*, 51(4), 513-553.
- Raik, K. (2023). *Finland's NATO Membership and Security Implications*. Brussels: European Policy Centre.
- Smith, J. (2019). *Geopolitical Shifts in Northern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, J., & Raik, K. (2022). *From Neutrality to NATO: The Finnish Case*. Berlin: Springer.
- Tuathail, G. Ó. (1996). *Critical Geopolitics: The Politics of Writing Global Space*. London: Routledge.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Reading: Addison-Wesley.

Copyright©Mohsen ZAMANI, 2025.

Contacte/Contacts/Контакты:

Dr. Mohsen ZAMANI.

PhD in Political Geography (Political Organization of Space),
University of Tehran, Iran.

16 Azar str., Enghelab Ave, Tehran, Iran.

E-mail: zamani_m@ut.ac.ir ;

<https://orcid.org/0009-0009-6210-2305>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.07>

 REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2025, Issue 2, Volume 20, Pages 95-103. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 15.04.2025 Reviewed: 12.05.2025 Accepted: 20.05.2025 Published: 01.07.2025 https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.08
---	---

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

**"ЗАМОРОЖЕННЫЕ КОНФЛИКТЫ" И ПРОБЛЕМА
ЕВРОПЕЙСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В КОНТЕКСТЕ
ТЕОРИИ ПОЛИТИЧЕСКОГО РЕАЛИЗМА**

**"FROZEN CONFLICTS" AND THE PROBLEM OF
EUROPEAN SECURITY IN THE CONTEXT OF THE
THEORY OF POLITICAL REALISM**

**"CONFLICTELE ÎNGHEȚATE" ȘI PROBLEMA SECURITĂȚII EUROPENE ÎN
CONTEXTUL TEORIEI REALISMULUI POLITIC**

DIRUN Anatolie / DIRUN Anatoly / ДИРУН Анатолий*

ABSTRACT:

**"FROZEN CONFLICTS" AND THE PROBLEM OF EUROPEAN SECURITY IN THE
CONTEXT OF THE THEORY OF POLITICAL REALISM**

The article examines the problem of studying "frozen conflicts" in the context of the theory of political realism. Using the example of using the balance of power theory in the field of forming European security, it is proposed to expand and structure the research tools for analyzing "frozen conflicts".

The practical application of the theory is shown on the example of the Transnistrian conflict, which allows for a better understanding of the mechanisms that ensure the preservation of peace in the region and also to use the experience of the Transnistrian settlement in resolving the Ukrainian crisis.

Keywords: frozen conflicts, political realism, balance of power, threat theory, transnistrian conflict

JEL Classification: F51, F52.

Universal Decimal Classification: 341.24, 327.56, 327.39

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.08>

РЕЗЮМЕ:

**«ЗАМОРОЖЕННЫЕ КОНФЛИКТЫ» И ПРОБЛЕМА ЕВРОПЕЙСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
В КОНТЕКСТЕ ТЕОРИИ ПОЛИТИЧЕСКОГО РЕАЛИЗМА**

В статье рассматривается проблема изучения «замороженных конфликтов» в контексте теории политического реализма. На примере использования теории баланса сил в сфере формирования

* **DIRUN Anatolie** - doctor în științe politice, studii postdoctorale, Universitatea de Stat din Moldova. (Chișinău, Republica Moldova)./ **DIRUN Anatoly** - PhD in Political Science, Postdoctoral Studies, State University of Moldova. (Chisinau, Republic of Moldova)./ **ДИРУН Анатолий** - Кандидат политических наук, Постдокторанд, Молдавский государственный университет. (Кишинев, Республика Молдова).
<https://orcid.org/0000-0002-7129-7433> ; E-mail: anatoliidirun16@gmail.com, (+373) 69324441

европейской безопасности предлагается расширить и структурировать исследовательский инструментарий для анализа «замороженных конфликтов».

На примере приднестровского конфликта показано практическое применение теории, что позволяет лучше понять механизмы, обеспечивающие сохранение мира в регионе, а также использовать опыт приднестровского урегулирования при разрешении украинского кризиса.

Ключевые слова: замороженные конфликты, политический реализм, баланс сил, теория угроз, приднестровский конфликт

JEL Classification: F51, F52.

УДК: 341.24, 327.56, 327.39

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.08>

REZUMAT:

"CONFLICTELE ÎNGHEȚATE" ȘI PROBLEMA SECURITĂȚII EUROPENE ÎN CONTEXTUL TEORIEI REALISMULUI POLITIC

Articolul examinează problema studierii „conflictelor înghețate” în contextul teoriei realismului politic. Folosind exemplul de utilizare a teoriei echilibrului de putere în domeniul formării securității europene, se propune extinderea și structurarea instrumentelor de cercetare pentru analiza „conflictelor înghețate”.

Exemplul conflictului transnistrean arată aplicarea practică a teoriei, care permite o mai bună înțelegere a mecanismelor care asigură menținerea păcii în regiune, precum și utilizarea experienței reglementării transnistrene în soluționarea crizei ucrainene.

Cuvinte cheie: conflicte înghețate, realism politic, echilibru de putere, teoria amenințării, conflict transnistrean

JEL Classification: F51, F52.

CZU: 341.24, 327.56, 327.39

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.08>

Введение:

Образования непризнанных государств на территории пост советских республик, как правило, изучалось в контексте анализа этнополитических конфликтов. Более чем 20 летний период существования де-факто образований, несомненно, оказало свое влияние на развитие других государств, а также на международные отношения и институты.

Отсутствие общего видения европейской модели безопасности между Россией и Западом в рамках которой могли быть урегулированы такие конфликты, обусловил их фактическую разморозку. Динамика конфликта в Нагорном Карабахе, вооруженное противостояние на территории Украины определенное позволяет сказать, что проблемы непризнанных государств это не «места которые не существуют»¹, а точки столкновения политических интересов различных государств.

В этой связи представляет интерес рассмотрение динамики и перспективы урегулирования конфликтов как части проблемы европейской безопасности с точки зрения теории политического реализма. Теория международных отношений наглядно демонстрирует невозможность достижения полной безопасности как для субъектов европейской, так и мировой политики. В то же время серьезный кризис европейской безопасности заставляет ученых находить положительные примеры «точек

¹ Para-States, Quasi-States, and Black Spots: Perhaps Not States, But Not «Ungoverned Territories,» Either / Ed. by B.H. Stanislawski // International Studies Review. June 2008. Vol. 10, N 2. P. 366–396; Holidays in the Danger Zone: Places That Don't Exist (фильм BBC 4, 2005, 5 частей: Сомалиленд, Приднестровье, Тайвань, Южная Осетия и Абхазия, Нагорный Карабах); Waters C. Law in Places That Don't Exist // Denver Journal of International Law and Policy. 2006. Vol. 34. P. 401–423.

соприкосновения» интересов глобальных акторов и на их основе пытаться выстроить технологии для де эскалации ситуации в других конфликтных зонах.

В этой связи, опыт Приднестровского конфликта представляет практический интерес как с точки зрения анализа пост военной системы коммуникации между Молдовой и Приднестровьем¹, так и отношений между Россией и Западом в контексте урегулирования конфликта. 30 летний мирный период пост военных отношений, позволяет сделать вывод. Такой результат стал возможен из-за формирования баланса сил, как между участниками конфликта, так и внешними акторами.

Понимание природы возникновения такого «политического равновесия» возможно через призму исследования реалистичного подхода проблемы безопасности в теории международных отношений. Это обстоятельство требует в свою очередь более внимательного подхода к исследованию теоритического знания о безопасности в международных отношениях.

Европейская безопасность и теория политического реализма

В 1950 году, американский исследователь Дж. Херц сформулировал дилемму безопасности, которая стала серьезным достижением в теории международных отношений². В частности, он писал, что в анархической среде международных отношений безопасность для одного государства - это источник опасения для другого. Государство, которое наращивает свои вооружения, даже для собственной обороны, воспринимается другими как угроза, требующая ответа. В свою очередь, этот ответ вызывает беспокойство первого государства и т.д. В своей работе «Обречены воевать. Могут ли Америка и Китай избежать ловушки Фукидида?», американский политолог Г. Аллисон, использовал понятие ловушки Фукидида, которое древнегреческий историк Фукидид использовал для объяснения Пелопонесской войны (V в. До н.э.) между Афинами и Спартой³. В частности, когда возвышение Афин и страх, который это возвышение и внушало Спарте, сделали войну неизбежной. Другими словами, ловушка Фукидаида означает неизбежность столкновения в борьбе за лидерство между претендентами за статус гегемона и лидера.

Характерно, что работа Г. Алиссонна вышла в 2017 году, т.е. к тому моменту, когда мировая двух полярная система сдержек и противовесов была уже разрушена 30 лет, т.е. после распада Советского государства в 1991 году. Но именно с этой дилеммой безопасности тесно взаимосвязана теория и практика выстраивания политического равновесия (баланса сил), как одного из основных средств регулирования международных отношений. Впервые идея баланса сил была сформулирована учеными в XVIII веке, и реализована на практике по итогам Венского конгресса в 1814 году. Сохранение мира в Европе практически в течении столетия, закрепил за «балансом сил» репутацию целенаправленной нормы, способной удерживать порядок «европейского концерта». В то же время как любая система, имеющая свои ограничения по стабильности, концепция «баланса сил» оказалась не способна заморозить динамическое развитие государств, в результате которого одни страны приходят в упадок, а другие пытаются занять более высокое место в международной системе.

По итогам двух мировых войн, система «баланса сил», в основе которой ранее находились договоренности между европейскими державами, перестала быть исключительно европейским инструментом для обеспечения мирового порядка. Формирование двухполюсной политической системы между СССР и США стало новым этапом противостояния, обеспечивавшей стабильность в мировом порядке сил.

¹ Dirun, A. (2021), Political communications in a “protracted” conflict: Case of Pridnestrovie, Конфликтне зоне на постсовјетском простору и регионална безбедност, pp. 183 – 201. https://doi.org/10.18485/iipe_postsovjet.2021

² Herz J. Idealist Internationalism and the Security Dilemma // World Politics. 1950. Vol. 2. No. 2. P. 171-201.

³ Financial Times. URL: <https://www.ft.com/content/5d695b5a-ead3-11e1-984b-00144feab49a>

Фактически, баланс и противоборство США и СССР сформулировал запрос на теоретическое осмысление и обеспечение «стабильного противостояния». Характерно, что в этот период, а именно в 1948 году выходит книга американского политолога Ганса Моргентау «Политические отношения между нациями. Борьба за власть и мир»¹, которая заложила основы теории политического реализма. Не отрицая важности создания гармоничного, мирного международного порядка, Моргентау писал, что «международные отношения далеки от идеальных, а международная политика может быть определена как «непрерывное усилие, направленное на сохранение и увеличение мощи своей собственной нации и ослабления мощи других наций». Под политическим реализмом Г. Моргентау понимал такую политическую доктрину, которая основана на учете противоречивых сторон человеческой природы и признании ограниченных возможностей для построения справедливого и нравственного политического порядка. В этой связи Моргентау считал, что одной из главных движущих сил в сфере международных отношений являются национальные интересы, а сама сфера характеризуется «плюрализмом суверенитетов». При этом регулятором национальных интересов выступает сила и баланс сил.

В 1982 году, анализируя результаты отчётов ЦРУ о состоянии положения дел в Советском Союзе, сенатор У. Проксмайр заявил, что «хотя существует разрыв между результатами развития советской экономики и планами, даже в качестве отдельной возможности крах советской экономики не рассматривается»². Это заявление характерно тем, что демонстрирует, что США как минимум в начале 80-х годов XX века не рассматривало перспективы распада своего геополитического противника и готовились к дальнейшему противостоянию. С точки зрения теории баланса это означало, что противоборство является одной из составных частей поддержания баланса силы между державами. При этом сторонники реализма в международных отношениях считают аксиомой, что величие державы или их коалиции не могут доминировать вечно. На определенном этапе они разрушаются или приходят в относительный упадок под давлением внешних и внутренних обстоятельств.

Анализ внешних обстоятельств, стал основой для разработки теории баланса угроз С. Уолта в 1989 году, гармонично дополнив базовую теорию баланса³. Согласно новой теории, одно государство будет угрожать другому в случае его географической близости, его наступательной способности и агрессивности его намерений. При этом значение имеют не столько декларации, и даже не реальные намерения государства, сколько восприятие таких действий в качестве реальной угрозы.

Падение Берлинской стены в 1989 году и распад Советского Союза в 1991 году создали иллюзию «конца истории», в которой торжество либеральных идей отодвинуло на второй план сторонников реализма в анализе проблем международной безопасности. Попытки осмыслить новую политическую реальность на теоретическом уровне нашли свое выражение в теории безопасности человека, включающей два основных тезиса. Первый — максимальное расширение области применения понятия безопасности. Второй — вытеснение института государства из сферы безопасности как основного актора международных отношений, препятствующее формированию нового, универсального сообщества безопасности⁴. Несомненно, ряд аспектов теории безопасности человека представляют интерес для понимания динамики политических конфликтов. Однако попытка вывести государство из системы международных

¹ Morgenthau Hans J. Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace. Second Edition, Alfred A. Knopf: New York, 1955.

² Rowen H. Central Intelligence Briefing on the Soviet Economy / Hoffman E., Laird R. The Soviet Policy in the Modern Era. New York: Aldine Publishing, 1984. P. 417.

³ Walt S. The Origins of Alliances. Ithaca: Cornell University Press, 1987.

⁴ Wæver O. Securitization and Desecuritization // On Security / Ed. R. Lipschutz. New York: Columbia University Press, 1995. P. 56-57.

отношений делает эту теорию слабофункциональной в практическом измерении и в анализе международной обстановки.

Впервые после распада СССР новое руководство России заявило в 2008 году об угрозе расширения НАТО на постсоветском пространстве для национальной безопасности российского государства. Боевые действия на территории Донбасса и крымский вопрос запустили с 2014 года новый долгосрочный процесс переформатирования основ европейской безопасности. «Туман войны» в плане достижения военных результатов, как для Москвы, так и для Запада отражается в неопределенности параметров разрешения конфликта в целом. Даже такой сторонник реализма, как бывший госсекретарь США Генри Киссинджер в 2014 году предлагал предоставить Украине нейтральный статус «как моста между Россией и Европой»¹. Но в мае 2023 года он говорит уже о необходимости принятия Украины в НАТО. Поскольку «при любом варианте мирного соглашения Россия сохранит Севастополь, который является крупнейшим крымским городом и базой для Черноморского флота. Такой исход, при котором Москва теряет одни позиции, но сохраняет другие, может оставить обе стороны недовольными, что станет фактором нового противостояния»².

В то же время автор концепции «наступательного реализма», американский политолог, профессор Джон Миршаймер считает, что «практически все западные политики понимают, что Украина обречена», но мало кто из них готов говорить об этом публично³. Предстоящее замораживание боевых действий на Украине в 2025 году делает актуальным анализ военно-политических подходов к урегулированию затяжных конфликтов, прежде всего на пост советском пространстве. Так как ситуация по разрешению украинского вопроса по своим базовым параметрам схожа с подходами в урегулировании такого рода конфликтов. Например, подписание Соглашения о прекращении огня в Приднестровском регионе Республики Молдова в июне 1992 года, привело к установлению мира на берегах Днестра. Однако на протяжении следующих 30 лет конфликтующим сторонам и международным посредникам пока не удалось политическими средствами достичь разрешения конфликта. Этот пример свидетельствует, что процесс политического урегулирования между Москвой и Киевом также займет длительный период.

Замороженные (затяжные) конфликты и политический реализм

Одним результатов распада СССР и нарушения «баланса интересов» сторон, стало возникновение вооруженных конфликтов в бывших советских республиках Молдове, Грузии и Азербайджане. Относительно непродолжительный период военной фазы конфликтов в этих республиках удалось купировать и перевести в военно-политический процесс урегулирования. На практике это означало, что по внутренней динамике конфликт в Молдове был, по сути, заморожен, а в Азербайджане и Грузии они имели характер «низкой боевой интенсивности».

В середине 90 годов, у России не было сил, как и собственно модели для самостоятельного разрешения этих конфликтов. Справедливо также будет подчеркнуть, что Москва использовала конфликты как инструмент для сохранения своего влияния в этих республиках. В свою очередь, США не рассматривали замороженные конфликты как непосредственную угрозу для своей национальной безопасности. Более того, попытка выстроить стратегический диалог между Россией и Европейским союзом, и в первую очередь, между Москвой и Берлином в начале 2000 годов создавало предпосылки для выработки общих подходов к урегулированию «затяжных конфликтов».

¹ Managing by Force: The Architect of the New World Order Speaks / Henry Kissinger; [translated from English by O. V. Zakharova, V. V. Lvov]. – Moscow: Rodina, 2002. – 177 p.

² Kissinger called for Ukraine to join NATO to contain it <https://www.rbc.ru/politics/18/05/2023/646549549a79479de7868939>

³ Prof. John Mearsheimer: Ukraine is "DOOMED" <https://www.youtube.com/watch?v=JScvC2ILQOY>

Затяжной характер конфликтов в полной мере отражал с одной стороны, противоречивость и незавершенность постсоветского периода как транзитной формы отношений России с другими бывшими союзными республиками¹. С другой стороны, включение различных международных акторов в процесс урегулирования конфликтов на постсоветском пространстве создавало проблему разного понимания структуры безопасности в Европе. Данное противоречие хорошо было проиллюстрировано в начале 2000 годов Барри Бузаном и Оле Вэйвером в теории региональных комплексов безопасности. Исследователи в своей теории объединили подходы неореализма и конструктивизма для объяснения современной структуры безопасности².

По мнению ученых, представление об угрозах и безопасности формируется в рамках определённых кластеров на региональной основе, так называемых комплексах безопасности. Исследователи считают, что региональные комплексы безопасности являются ключевыми компонентами международной системы безопасности. Критическое значение в теории региональной безопасности имеет тот факт, что принадлежность к одному региону исключает возможность нахождения в другом. В то же время они могут быть взаимозависимы или независимы друг от друга.

Барри Бузану и Оле Вэйверу, считали, что в Европе сложились два самостоятельных комплекса безопасности: европейский под руководством ЕС и постсоветский, под началом России. Конкуренция между этими двумя подходами обуславливалась, прежде всего, борьбой за влияние на страны бывшего советского государства, которые сохранили традиционные связи с Москвой, но в качестве стратегической цели выбрали евро интеграционный курс. Несложно увидеть, что затяжные конфликты с точки зрения теории РКБ, представляют собой места конкуренции между Россией и ЕС. Таким образом, вопрос открытого военного столкновения между этими региональными моделями было делом времени. В 2008 году в результате боевых действий Грузии против Южной Осетии, Россия официально признает независимость Абхазии и Южной Осетии, устанавливает с ними дипломатические отношения и предоставляет военную гарантию их суверенитета.

Политический кризис на Украине в 2013 году привел к смещению президента Украины Виктора Януковича, выступавшего за нейтралитет страны, и спровоцировал масштабную эскалацию между Востоком и Западом. Борьба за новые правила игры, основанные на силе и угрозах, привела ко второй Карабахской четырехдневной войне в 2016 году. Последовавшие боевые действия в августе 2022 и сентябре 2023 года, привели к военной победе Азербайджана при поддержке Турции, в результате которой глава Нагорного Карабаха Самвел Шахраманиян 28 сентября 2023 года подписал указ о прекращении существования Нагорно-Карабахской Республики с 1 января 2024 года. Таким образом, Карабахский кейс окончательно вернул в повестку дня военные методы урегулирования замороженных конфликтов и продемонстрировал их эффективность.

Боевые действия на территории Украины стали кульминацией столкновения между европейским и постсоветским комплексами безопасности. С учетом того, что ни у одной стороны конфликта нет ресурсов для военной победы с точки зрения достижения капитуляции противника, то теория РКБ может быть трансформирована уже на локальном уровне. Когда одни регионы Украины будут составной частью пост советской региональной системы, а другие европейской системы безопасности. Как показывает опыт, отсутствие баланса между этими частями повышает шансы продолжения боевых действий уже после достижения перемирия. В то же время возникает вопрос, возможно ли достижение такого баланса сил, при котором

¹ 4. МАРКЕДОНОВ, С. Региональные конфликты: перезагрузка // Россия в глобальной политике. 2008. №5. URL: http://www.globalaffairs.ru/number/n_11631

² Buzan B., Waever O. Regions and Powers: The Structure of International Security. Cambridge, Cambridge University Press, 2003. 570 p.

урегулирование можно будет перевести в мирное политико-дипломатическое русло и не использовать военную силу как основной фактор?

На этом фоне положительным примером является процесс урегулирования Приднестровского конфликта, в котором уже на протяжении более 30 лет сохраняется мир. Опыт Республики Молдовы по сохранению мира и продолжения диалога с Приднестровьем, особенно интересен в условиях боевых действий в Украине, когда у Кишинева появилась реальная возможность силовым методом при поддержке ВСУ решить приднестровский вопрос. Однако как показывает практика, этого не произошло и с высокой долей вероятности можно сказать, что военным путем этот конфликт не будет решаться. Дело здесь не только в настрое молдавских политиков, но и той системе баланса сил, которая обеспечивает мир в регионе.

Приднестровский конфликт как модель баланса сил

Анализ внутренней динамики и внешних подходов к урегулированию приднестровского конфликта с 1990 года позволяет сделать вывод о том, что сохранение мира после войны 1992 года стало возможным в результате формирования баланса сил, как между сторонами конфликта, так и международными акторами, вовлеченными в его разрешение. На наш взгляд, в структуре молдавско-приднестровского баланса сил можно выделить три основных фактора:

Во-первых, фактор военной силы.

Неудачная для Национальной армии Молдовы операция по восстановлению конституционного порядка в Бендерах в июне 1992 года свело на нет перспективы военного решения конфликта со стороны Кишинева. Равный боевой потенциал Молдовы и Приднестровья обеспечивает сдерживание сторон от применения вооруженной силы¹. При этом центральным элементом поддержания мира между конфликтующими сторонами является осуществление Россией миротворческой операции. При этом в состав миротворческих сил входят молдавские и приднестровские военные подразделения.

Фактор экономической взаимозависимости

Несмотря на формирование отдельных моделей экономического развития у каждой из сторон конфликта, между Тирасполем и Кишиневом сохраняется критическая взаимозависимость, прежде всего в сфере энергетики. Так, до 1 января 2025 года Молдавская ГРЭС, расположенная на левом берегу Днестра, обеспечивала 70% поставок электроэнергии в Молдову. Заменить эти мощности из Румынии или Украины Молдова не стремилась так как дешевая электроэнергия с левого берега была также серьезным политическим фактором стабильности и роста экономики. В 2024 году Молдова закупала электроэнергию у Приднестровья по цене 66 евро за киловатт, тогда как в Румынии эта цена достигала 188 евро. В свою очередь, такая низкая цена стала возможной благодаря поставкам в регион российского газа, что является одним из политических инструментов поддержки Приднестровья со стороны России. Прекращение транзита российского газа через Украину с 1 января 2025 года стало для Приднестровья серьезнейшим вызовом с момента создания республики в 1990 году. Несмотря на контроль поставок природного газа со стороны Молдовы в приднестровский регион, газовый рычаг не сыграл роль для ускоренной реинтеграции Тирасполя в молдавское правовое поле. Более того, ряд экспертов считает, что Молдова вернется к закупкам электроэнергии у Молдавской ГРЭС с целью снижения цены для собственных потребителей².

Фактор международного политического баланса

На сегодняшний день официальным форматом переговоров по решению приднестровской проблемы является формула 5+2. Она включает Республику Молдова

¹ Kozlov A., Chernobrov V. Unconquered Transnistria. Lessons of military conflict. - m.: Veche, 2015, 68.

² Парликов не исключил закупки у МГРЭС: Скажут — идти некуда. <https://point.md/ru/novosti/ekonomika/parlikov-ne-iskliuchil-zakupki-u-mgres-skazhut-idti-nekuda/>
RMDIRI, 2025, Nr. 2 (Vol. 20) <https://rmdiri.md/> ; <https://www.usem.md/md/p/rmdiri>

и Приднестровье как стороны конфликта, ОБСЕ, Россию и Украину как гарантов переговорного процесса, а также США и ЕС как наблюдателей. С началом боевых действий на Украине в феврале 2022 года этот формат перестал быть функциональным. Но при этом он сохраняет свой статус международной площадки, поскольку официально его никто не отменял и не предлагал нового механизма участия. С точки зрения баланса сил больший интерес представляет не номинальное, а фактическое влияние внешних игроков на процесс принятия решений сторонами конфликта.

С нашей точки зрения, Россия имеет 100% влияния на Приднестровский регион и не менее 40% влияния на территории Молдовы. Прежде всего, речь идет о Гагаузской автономии, северных регионах Молдовы, центром которой является город Бельцы. В свою очередь, США и ЕС, включая Румынию, Польшу, Германию, на 100% доминируют в политической системе Республики Молдова, но не имеют политического влияния на Приднестровье. В то же время, с экономической точки зрения, ЕС и США контролируют 100% экономической повестки Республики Молдова и на 40% влияют на экономическую политику Приднестровья. Россия также сохраняет 60% экономического влияния в регионе, в первую очередь из-за критической важности поставок российского газа в Приднестровье.

Стоит также отметить, что такое распределение влияния не является чем-то статичным. Внешние акторы, как и стороны конфликта, активно используют военно-дипломатические и экономические рычаги в целях усиления своего влияния. С 1992 по 2003 год Москва имела ключевое политическое и экономическое влияние, как на Тирасполь, так и на Кишинев. Этот период завершился в 2003 году после провала подписания Меморандума Козака, который предусматривал создание ассиметричной федерации. С 2004 года присутствие ЕС в молдавской политике стало одним из ключевых факторов. В свою очередь, военные действия на Украине, а также прекращение транзита российского газа через украинскую территорию существенно влияют на экономические возможности Приднестровья.

Заключение

Сохранение постоянного противостояния России и Запада в вопросе продвижения своей модели урегулирования приднестровского конфликта сформировало за эти годы баланс сил, позволяющий сохранять мир в регионе, а также поддерживать контакты даже в условиях жесткого противостояния между сторонами. Уникальным также является опыт постоянного за эти годы прямого контакта между конфликтующими сторонами: Молдовой и Приднестровьем. В качестве примера можно привести деятельность Объединённой Контрольной Комиссии, руководящей миротворческой операцией в регионе. В работе комиссии, наряду с молдавскими и приднестровскими участниками, заседают российские и украинские представители.

Отсутствие политического решения приднестровского вопроса полностью компенсируется, на наш взгляд, сохранением мира в регионе и политической конкуренцией проектов по решению этой проблемы¹. Особенно это важно в текущих условиях боевых действий в Украине. Мирный опыт Молдовы в выстраивании пост военных отношений в условиях политически неразрешенного приднестровского конфликта, может быть во многом полезен в вопросе урегулирования украинского кризиса. Тем более, что быстрого политического решения этой проблемы в Украине ожидать не приходится.

Литература:

1. Herz J. Idealist Internationalism and the Security Dilemma // World Politics. 1950. Vol. 2. No. 2

¹ DIRUN, A. «Operations of influence» in the settlement Moldovan-Transnistrian conflict, Annual Laboratorului Pentru Analiza Conflictului Transnistrian, Univerwsitatea “Lucian Blaga” din Sibiu (Sibiu), Vol: 3 №: 1. 2019. p. 37-42.

2. Morgenthau Hans J. Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace. Second Edition, Alfred A. Knopf: New York, 1955.
3. Rowen H. Central Intelligence Briefing on the Soviet Economy / Hoffman E., Laird R. The Soviet Policy in the Modern Era. New York: Aldine Publishing, 1984.
4. Walt S. The Origins of Alliances. Ithaca: Cornell University Press, 1987.
5. Wæver O. Securitization and Desecuritization // On Security / Ed. R. Lipschutz. New York: Columbia University Press, 1995.
6. Managing by Force: The Architect of the New World Order Speaks / Henry Kissinger; [translated from English by O. V. Zakharova, V. V. Lvov]. – Moscow: Rodina, 2002.
7. Kozlov A., Chernobrov V. Unconquered Transnistria. Lessons of military conflict. - m.: Veche, 2015.
8. Burian, A. Moldovan Statehood: geopolitical perspective and prospects. In: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2008, Nr. 2, p.37-50. ISSN: 1857-1999. [on-line]: <https://rmdiri.md/assets/archive/2008-2.pdf> (Visit 15.04.2025)
9. HILL, W. Hill. Russia, the near abroad, and the West: lesson from the Moldova-Transdnistria conflict, Woodrow Wilson Center Press Washington, DC, 2012. 261 p.

Copyright©DIRUN Anatoly, 2025.

Contacts/Contacte/ Контакты:

DIRUN Anatoly.

PhD in Political Science, Postdoctoral Studies,
State University of Moldova.
Chisinau, Republic of Moldova).

<https://orcid.org/0000-0002-7129-7433> ;

E-mail: anatoliidirun16@gmail.com

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.08>

(+373) 69324441

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2025, Issue 1, Volume 20, Pages 104-114.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 07.02.2025 | Reviewed: 12.03.2025 | Accepted: 20.05.2025 | Published: 01.07.2025

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.09>

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**PROBLEMATICA FRAGMENTĂRII DREPTULUI
INTERNAȚIONAL ÎN EPOCA GLOBALIZĂRII**

**THE PROBLEM OF THE FRAGMENTATION OF
INTERNATIONAL LAW IN THE AGE OF GLOBALIZATION**

**ПРОБЛЕМАТИКА ФРАГМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНОГО
ПРАВА В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ**

CAMERZAN Ruxanda* / CAMERZAN Ruxanda / КАМЕРЗАН Руксанда.

ABSTRACT:

**THE PROBLEM OF THE FRAGMENTATION OF INTERNATIONAL LAW
IN THE AGE OF GLOBALIZATION**

The international public law was firstly conceived as a unitary system of laws. However, with the appearance of the globalist development, this mechanism has started to evolve into a fragmented outcome that has led to deformalization and decentralization. Nevertheless, it can be observed other consequences such as the emergence of the self-contained regimes, the proliferation of the judicial bodies and the conflict theory of norms. Hence, considering the for and against doctrinal arguments, this scientific article has the aim to determine the scope of the challenges arisen from fragmentation.

Keywords: international law fragmentation, deformalization, decentralization, self-contained regime, proliferation of judicial bodies, conflicts of norms

JEL Classification: K 1; K 33.

Universal Decimal Classification: 341.2; 341.231.14; 331.23-055.2

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.09>

REZUMAT:

**PROBLEMATICA FRAGMENTĂRII DREPTULUI INTERNAȚIONAL
ÎN EPOCA GLOBALIZĂRII**

Dreptul internațional public inițial a fost conceput ca un sistem unitar. Totuși, odată cu apariția globalismului acesta a început să se dezvolte, fapt ce a evoluat într-un mecanism foarte fragmentat, care mai apoi a dus la deformalizare și descentralizare, la apariția regimurilor autonome, la proliferarea instanțelor și tribunalelor internaționale, dar a oferit și o arenă propice pentru apariția

* CAMERZAN Ruxanda - Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, Școala Doctorală Științe Juridice și Economice / CAMERZAN Ruxanda - PHD student, Moldova State University, Doctoral School of Legal and Economical science / КАМЕРЗАН Руксанда - Аспирант, Молдавский Государственный Университет, Докторская школа юридических и экономических наук. <https://orcid.org/0009-0002-0154-8994> E-mail: camerzanruxanda@gmail.com

conflictelor între norme. Ținând cont de părerile științifice atât pro cât și contra față de acest sistem, articolul științific are drept scop să determine întinderea provocărilor survenite în urma procesului fragmentării.

Cuvinte cheie: fragmentarea dreptului internațional, deformatizarea, descentralizarea, regim autonom, proliferarea organelor jurisdicționale, conflictologia normelor

JEL Classification: K 1; K 33.

CZU: 341.2; 341.231.14; 331.23-055.2

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.09>

РЕЗЮМЕ:

ПРОБЛЕМАТИКА ФРАГМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Изначально, публичное международное право было спроектировано как единая система. Однако, с появлением глобализации она начала развиваться, превратившейся в раздробленный механизм, что позже привело к деформации и децентрализации, к появлению автономных режимов, к увеличению числа международных судебных органов, а также предоставила благоприятную среду для возникновения конфликтологии правовых норм. Учитывая научные мнения как за, так и против, касательно этой системы, данная статья призвана определить масштабы проблем, возникших в результате процесса фрагментации.

Ключевые слова: фрагментация международного права, деформация, децентрализация, автономный режим, увеличение числа международных судебных органов, конфликтология правовых норм

JEL Classification: K 1; K 33.

УДК: 341.2; 341.231.14; 331.23-055.2

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.09>

Introducere

Dreptul internațional public *per se* își regăsește originea odată cu apariția ideologiei protecționismului binelui internațional în detrimentul celui național atunci când statele au concluzionat că răspunsul la principiul *bellum omnium contra omnes*, este dezvoltarea statului de drept cu caracter de extraneitate.¹ Iluminismul, istoric vorbind, a dat naștere acestei forme de drept public, conceput pentru a evita anarhia și dictatura, promovând astfel un sistem neutru de valori care ar reprezenta o pelerină de salvare pentru societatea internațională, dorită să trăiască în pace, egalitate și bunăstare.² Or, după cum scrie marele cercetător Martti Koskeniemi, normele acestui sistem trebuiau să fie într-atât de incomode pentru a nu prezenta scuze pentru interesele statale ale unor actori foarte puternici pe arena internațională, ca mai apoi să tragă în balanță caracterul hegemonic de dependență față de ceilalți.³ Cei pasionați de eclecticism au ajuns să critice dreptul internațional public pentru doza sa de utopie, de dependență față de politic, de ineficiență internațională.⁴ Această teorie poate și are o sămânță de adevăr, dar ea foarte ușor poate fi combătută odată cu studierea aplicabilității normelor de *hard law*, *soft law* sau a normelor peremptorii *jus cogens* și obligațiile *erga omnes* din cadrul acestui larg sistem bine pus la punct.⁵

Ajunși în secolul XXI, putem declara răspicat că trăim într-o eră globală, rapidă, de neîncetinit, o eră ce nu are timp să aștepte, o eră ce are nevoie de răspunsuri aici și acum. Iar

¹ Koskeniemi Martti, 'The Politics of International Law' (1990), European Journal of International Law, Vol.1, p. 4-12.

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

acest fapt nu poate rămâne fără repercusiuni. Prin urmare, suntem martorii la schimbările unui sistem aparent atât de rigid, vast, cu istorie, dar care a ajuns să treacă inevitabil printr-un proces numit „fragmentare”. Acesta, de altfel, nu reprezintă un fenomen apărut pe neașteptate, ci mai degrabă reflectă o formă inevitabilă de dezvoltare al dreptului internațional pe parcursul secolelor. O alertă internațională a avut loc în anul 2006, atunci când emeritul profesor, cercetător științific și diplomat, Martti Koskenniemi, a publicat un raport de mare însemnătate în cadrul Comisiei de Drept Internațional al ONU. Astfel, Koskenniemi este considerat părintele ideologiei fragmentării, preluată mai apoi de alți cercetători științifici.

În esență, acesta nu a definit noțiunea de fragmentare, dar prin prisma studiului său, se poate deduce că, aceasta reprezintă *un proces inevitabil în contextul globalizării, de ramificare și porționare a dreptului internațional public care a dat naștere unor regimuri autonome specializate, favorizând, astfel, atât proliferarea organizațiilor și organelor jurisdicționale internaționale, cât și conflictologia normelor de drept internațional*.¹ În esență, dacă inițial dreptul internațional a fost conceput ca fiind un drept unic, cu un for suprem de conducere, cu norme unitare și previzibile, atunci în urma globalizării și dezvoltării caracterului relațiilor internaționale, au început să apară direcții specifice, ce și-au manifestat interesul de a se distanța și a-și forma propriul său regim autonom de elaborare și aplicare a propriilor norme juridice, pentru a putea răspunde la unele nevoi de *stricto-sensu* ce au apărut în cadrul societății internaționale.² Printre astfel de exemple se regăsește: „dreptul internațional al drepturilor omului”, „dreptul internațional al mediului”, „dreptul internațional al comerțului”, „dreptul mării”, „dreptul internațional investițional”, „dreptul internațional umanitar”, „dreptul internațional penal” ș.a.³

Sucesiunea fragmentării:

Interesant este paradoxul globalizării. Pe cât de uniformizată a devenit viața socială în context global, pe atât de fragmentată a devenit legea.⁴ Totuși, este de înțeles că, odată cu extinderea interacțiunii internaționale este inevitabilă multiplicarea diferendelor în aceste aspecte.⁵ Cercetătorul științific Mehrdad Payandeh punctează că, fragmentarea nu este un fenomen patologic, ci mai degrabă o caracteristică endemică al dreptului internațional public.⁶ Tomer Broude consideră că în prezent fragmentarea nu mai reprezintă o excepție, ci o regulă și un fenomen implantat pe arena internațională.⁷ Joel Trachtman menționează că, fragmentarea este un artefact al unei structuri descentralizate de guvernare globală sub aspect de creare al unui nou drept internațional.⁸ Martti Koskenniemi a prezis bine când a spus că, la moment asistăm în fața unui curent de guvernare globală, prin prisma apariției unor noi organisme internaționale specializate, transformând, astfel, dreptul internațional în unul ce

¹ Benvenisti Eyal, Downs George, ‘The Empire’s New Clothes: Political Economy and The Fragmentation of International Law’ (2007) Stanford Law Review Vol.60, Issue 2, 595- 631, p. 596; Trachtman Joel, *Fragmentation and Coherence in International Law* (Tufts University, 2011), p. 2; Moțățiaianu Ștefan, ‘Menținerea Echilibrului Unitate – Diversitate și Incidența unor Factori de Risc în Evoluția Actuală a Dreptului Internațional Public’, (2011) Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 2, 121-134, p. 125.

² Moțățiaianu Ștefan, Op. cit., p.124.

³ Koskenniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), p. 11.

⁴ International Law Commission, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.702, 18 July 2006), p. 3.

⁵ Keohane Robert, Nye Joseph, *Between Centralization and Fragmentation: The Club Model of Multilateral Cooperation and Problems of Democratic Legitimacy* (Harvard University, 2001), p. 1.

⁶ Payandeh Mehrdad, *Fragmentation within International Human Rights Law*, (Cambridge University Press, 2015), p.18.

⁷ Broude Tomer, *Keep Calm and Carry On: Martti Koskenniemi and the Fragmentation of International Law*, (Temple International & Comparative Law Journal, Vol 27, No. 2, 2013), p. 2.

⁸ Trachtman Joel, Op.cit., p. 1.

mai poate fi definit ca transnațional, global sau al umanității.¹ În urma depistării fragmentării, acesta a demonstrat un nou ciclu global, ce nu se oprește doar la fragmentare, dar de asemenea și la concepte precum deformalizare și descentralizare.

Deformalizarea în accepțiunea sa reprezintă următoarea etapă succesivă a fragmentării ce determină distanțarea de tratate și preluarea unui model informal de implementare a normelor. Aceasta reprezintă o consecință directă a dificultății de impunere a normelor sau soluțiilor unitare în cadrul internațional.² Descentralizarea reprezintă ultima dimensiune și etapă din cadrul acestei succesiuni prin care se observă o tendință puternică de distanțare de dreptul public cu norme formale și obligatorii, o asimilare multilaterală și promovare a actorilor de drept privat, sub forma persoanelor juridice sau a corporațiilor cu mare influență pe arena globală (i.e. Shell, Apple, Nestle s.a), sau a actorilor nestatali (i.e. FIFA, IATA, ISO).³ Aceștia susțin clar dezvoltarea normelor informale exprimate prin prisma de soft law, care în esență reprezintă reglementări ce iau forma standardelor și expertizelor internaționale, nu neapărat cu caracter obligatoriu, dar cu influență de aplicabilitate practică și interacționare cu normele obligatorii din cadrul dreptului internațional public.⁴ Această abordare accentuează faptul că articolul 38 din statutul Curții Internaționale de Justiție (în continuare CIJ), ce reglementează izvoarele de drept internațional ca fiind tratatele și cutumele internaționale, principiile de drept internațional și lucrările juriștilor iluștri, poate deveni ușor desuet sau inefficient.⁵

Regimurile autonome și conflictele de norme apărute în cadrul acestora:

Odată cu descoperirea fragmentării ca fenomen internațional a fost elaborată o altă definiție, cea a regimului autonom. Esența regimurilor autonome rezidă în faptul că acestea sunt niște ansambluri interconectate de norme primare și secundare, care tratează o problemă de drept internațional în mod distinct.⁶ În cadrul acestor regimuri, se definitivează norme și principii foarte specifice și eficiente, iar normele generale de drept internațional sunt aplicabile în dependență de caracterul și necesitatea acestor domenii.⁷ Spre exemplu, dreptul internațional al mediului a luat naștere ca răspuns la îngrijorarea internațională pe aspecte ecologice.⁸ Acest regim autonom considerat și destul de policentric este caracterizat prin încheierea acordurilor multilaterale de mediu, care, în esență, acoperă subiecte foarte specifice precum preservarea florei și faunei, schimbările climatice, emisiile în cadrul aviației și a transportului maritim internațional, fapte ce ar putea fi trecute cu vederea în circumstanțe generale de drept.⁹ Dreptul comerțului internațional are drept obiectiv dezvoltarea oportunităților economice. Dreptul internațional al drepturilor omului protejează interesele persoanelor fizice împotriva abuzurilor, iar un bun exemplu în acest domeniu este sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului (în continuare CEDO),¹⁰ care a fost conceput ca un exemplu de „vector al procesului de constituționalizare ... într-un sistem haotic al

¹ Koskenniemi Martti, 'International Law as 'Global Governance' (2017), Searching for Contemporary Legal Thought, Cambridge University Press, 199-218, ISBN 978-1316-584-361, p. 200

² Ibid.

³ Ibid, 201-216.

⁴ Broude Tomer, Op.cit., p. 4.

⁵ Cohen Harlan, *From International Law to International Conflicts of Law: The Fragmentation of Legitimacy* (University of Georgia, 2010), p. 2.

⁶ Koskenniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), p. 64-68, cauza Hostages, Statele Unite ale Americii v. Iran (1980) CIJ, 24 Mai 1980.

⁷ Ibid, p. 68; Treves Tullio, 'Fragmentation of International Law: The Judicial Perspective' (2009) Agenda Internacional XVI, No 27, 213-253, ISSN 1027-6750, p. 216.

⁸ International Law Commission, Op.cit., p. 5-6.

⁹ Young Margaret, *Fragmentation and International Environmental Law* (Oxford Handbook of International Environmental Law, 2019), p. 4-5, 18.

¹⁰ International Law Commission, Op.cit., p. 5-6; Koskenniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), p. 67-68.

fragmentării și al discontinuității”.¹ Regimurile autonome, însă, nu se distanțează vital de dreptul internațional public.² Spre exemplu, CEDO în cadrul jurisprudenței sale a reiterat faptul că, la baza decizională a Curții nu poate fi exemplificată doar Convenția în aspect debarasat, ci mai degrabă aceasta are rol de lege specială aplicabilă în contextul dreptului internațional public, care rămâne a fi o bază importantă pentru o hotărâre justă.³

Un argument care se atestă ca o îngrijorare, în aspect de fragmentare rapidă, este faptul că aceasta dezbină structura unitară a dreptului internațional.⁴ În utopie, unitatea totalitară sau absolută ar oferi posibilitatea ca normele internaționale să funcționeze într-un sistem integrat, în care dreptul internațional ar deveni suprem.⁵ În practică, însă, se observă ramificarea dreptului internațional ce ia scheletul unor regimuri autonome, care și-au adoptat instrumente specifice, cu organisme de control distincte, astfel, oferind scena pentru o posibilă incompatibilitate și conflictologie între norme, principii, cutume și practici instituționale.⁶ Conflictul de norme, potrivit raportului prezentat Organizației Națiunilor Unite, poate fi observat în următoarele contexte: în dependență de specific (*lex generalis v. lex specialis*), în accepțiune temporală (*lex prior v. lex posterior*) și în context de statut (conflictologia cu normele peremptorii *jus cogens*, obligațiile *erga omnes* și Art.103 Carta ONU).⁷

În pofida faptului că, în esență, regulile ce apar în domeniul conflictelor normelor prevăd că *lex specialis derogat lex generalis*,⁸ *lex posterior derogat lege prior*⁹ iar normele *jus cogens* și *erga omnes* sunt ierarhic superioare și absolut obligatorii,¹⁰ ele nu previn întotdeauna disonanțele de aplicabilitate ale acestora. În mare parte, cea mai acută problemă în dreptul internațional poate fi observată prin interpretarea absolut distinctă al unuia și același fenomen de către curți sau tribunale ce aparțin unor regimuri diferite.¹¹ Spre exemplu, controlul efectiv ca și noțiune a fost interpretat în opoziție în cauza *Nicaragua* de către CIJ și cauza *Tadic* de către Tribunalul Internațional Penal pentru fosta Iugoslavie.¹² Cauza *Tadic* reprezintă un precedent de ordinul dreptului internațional penal, care a stabilit definiția controlului efectiv în urma prelevării rolului lui Duško Tadić, în legătură cu crimele de război comise în cadrul conflictului Bosnian.¹³ Astfel, pentru a putea demonstra aplicabilitatea controlului efectiv, s-a luat în considerare statutul său de lider de rang înalt la momentul respectiv, ce putea da ordine propriu zise în cadrul conflictului.¹⁴ Pe când în speța *Nicaragua*, s-a stabilit faptul că, SUA a exercitat un anume control nu tocmai direct teritorial, ci prin

¹ Achimescu Lisa-Maria, ‘Teoria Nivelurilor Normative. O Analiză a Sistemului Normativ al Drepturilor Omului la Nivel Internațional’ (2017) Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 38-45, p. 43.

² Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), p. 100.

³ Achimescu Lisa-Maria, Op.cit., p. 40;

McElhinney v. Irlanda (2001), 31253/96 (CEDO, 21 Noiembrie 2001).

⁴ International Law Commission, Op.cit., p. 5-6; Scheltema Heko, *The fragmentation of International Law. Framing the debate*. (European University Institute, 2010), p. 14.

⁵ Ibid, 19.

⁶ International Law Commission, Op.cit., p. 6; Michaels Ralf, Pauwelyn Joost, *Conflict of Norms or Conflict of Laws? Different Techniques in the Fragmentation of Public International Law* (Oxford Hart, 2010), p. 2-3.

⁷ Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), p. 208.

⁸ Convenția de la Viena privind Dreptul Tratatelor (23 Mai 1969) 1155 UNTS 331, Art.30.

⁹ Ibid, Art.59.

¹⁰ Ibid, Art.53.

¹¹ Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), 32.

¹² Ibid.

¹³ Crawford James, Olleson Simon, ‘The character and forms of international responsibility’ (2018) International Law, 5th ed, Oxford, 415-449; Prosecutor v. Tadić (1995) IT-94-1-A, (ICTY, 15 Iulie 1999).

¹⁴ Ibid

prisma finanțării și antrenării grupării paramilitare Contras, care urmau să se implice în războiul civil de la acea vreme.¹

Proliferarea organelor jurisdicționale:

În cadrul regimurilor autonome s-a stabilit cu o ușoară formă de îngrijorare proliferarea instanțelor de judecată din cadrul sistemelor propriu zise, ce determină fragmentarea dreptului internațional.² Proliferarea în sine reprezintă faptul că, fiecare regim autonom și-a stabilit propriul organ jurisdicțional ce poate emite hotărâri. Prin urmare, la moment se atestă o creștere de astfel de instanțe, care pot evalua un anumit fenomen în materie distinctă:³

- a) Curtea Internațională de Justiție; Tribunalul Internațional pentru Dreptul Mării;
- b) Curtea Penală Internațională (și alte tribunale ad-hoc);
- c) Organele de Soluționare ale Disputelor, create ad-hoc în cadrul Organizației Mondiale ale Comerțului;
- d) Curțile din cadrul regimurilor drepturilor omului, i.e., Curtea Europeană a Drepturilor Omului; Curtea Inter-Americană a Drepturilor Omului;
- e) Tribunale administrative internaționale, i.e., Tribunalul Administrativ al ONU, Tribunalul Administrativ al Băncii Mondiale;
- f) Tribunale de arbitraj.

Un bun exemplu ce evidențiază problematica proliferării organelor jurisdicționale se regăsește în cadrul speței *Loizidou v. Turcia*, prin care CEDO a interpretat complet diferit noțiunea de jurisdicție a Curții, care în mod formal avea un text aproximativ identic cu Art.36(1) din statutul CIJ.⁴ De altfel, o eventuală provocare apărută în cadrul acestor regimuri poate fi de ordinul concurenței jurisdicționale și jurisprudențiale.⁵

Conflictele jurisdicționale apar atunci când diferite instanțe de judecată revendică dreptul de soluționare a anumitor diferende.⁶ Uniunea Europeană, este un exemplu interesant de interferență a trei sisteme de protecție în cadrul drepturilor omului: sistemele constituționale naționale ale Statelor Membre, sistemul Curții de Justiție al Uniunii Europene (în continuare CJUE) prin prisma Cartei Drepturilor Fundamentale al UE, și sistemul CEDO.⁷ Prin urmare, în cazul existenței unei sesizări în materie de drepturi ale omului, subiectul sesizării ar putea să se adreseze ambelor instanțe sau acestea ar putea proclama competența de examinare a cauzei.⁸ Cu toate acestea, problematica în sine poate fi rezolvată, prin prisma celor două principii procedurale: principiul litispendenței și principiul res judicata.⁹ Litispendența reprezintă un principiu foarte important, care prevede faptul că un organ jurisdicțional nu are dreptul să preia o cauză ce deja este analizată printr-o procedură internațională de investigație sau soluționare, prevăzută de o altă convenție.¹⁰ Pe când, *res judicata* prevede faptul că, odată ce o cauză a fost deja soluționată de un organ jurisdicțional, aceasta nu mai poate fi analizată de altul.¹¹ Pe lângă acestea, se poate utiliza, de asemenea, principiul *forum non conveniens*, prin care un organ jurisdicțional ar putea refuza să se expună pe o anumită cauză, atunci când în mod discreționar ar considera că o altă curte sau forum ar fi mai în măsură să se expună.¹²

¹ Ibid.

² Sharda Chawla, *Fragmentation of International Law: a Critical Appraisal* (SSRN, 2021), p. 5.

³ Ibid, 4-5.

⁴ Treves Tullio, Op.cit., p. 218; *Loizidou v. Turcia* (1996), 15318/89 (CEDO, 18 Decembrie 1996).

⁵ Payandeh Mehrdad, Op.cit., p. 6.

⁶ Ibid.

⁷ Achimescu Lisa-Maria, Op.cit., p. 43-44.

⁸ Ibid.

⁹ Payandeh Mehrdad, Op.cit., p. 6.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Loboiko Olena, *The Role of The Court of Justice of the European Union in Fragmentation of International Public Law* (Erasmus University Rotterdam, 2011), p. 50; Cornell Law School, Forum non conveniens <https://www.law.cornell.edu/wex/forum_non_conveniens#:~:text=Forum%20non%20conveniens%20refers%20to,more%20conveniently%20hear%20a%20case> accesat pe 27 ianuarie 2025.

Conflictul jurisprudențial prevede emiterea de hotărâri total opuse, emise de organe jurisdicționale pe un anumit subiect.¹ Întrucât acest conflict rezidă în opoziția de interpretare al întinderii unuia și același drept în esență, incoerența și contradicția apar atunci când subiecții nu dispun de o previzibilitate clară cu privire la sesizările lor, iar sistemul nu prevede, de obicei, o instituție ierarhic superioară pentru o posibilitate de apel.² Un tratat internațional în materie de drepturi ale omului poate prevedea, de exemplu, o aplicabilitate mai extensivă al libertății de exprimare, pe când o altă convenție poate genera o abordare mai restrictivă. În *stricto-sensu* nu are loc o problemă de incompatibilitate juridică pentru că fiecare convenție dispune de un liber arbitru de a reglementa un anumit drept al omului în măsura convenită. Această abordare poate genera o problemă ce rezidă în protecția universalității drepturilor omului, în pofida faptului că ele nu devin incompatibile una cu cealaltă.³

Studiu de caz:

Regimul drepturilor omului:

Regimul autonom al drepturilor omului a fost format și dezvoltat, în mare parte, în contextul instituțional al Națiunilor Unite.⁴ În cadrul acestuia, având la bază Declarația Universală a Drepturilor Omului s-au adoptat o serie de convenții, care au drept scop protecția drepturilor omului sub formă de aspecte generale, precum ar fi Pactul internațional pentru drepturile civile și politice și Pactul internațional pentru drepturi economice, sociale și culturale. Dar, de asemenea, există și tratate care urmăresc protecția anumitor tipuri de valori, care pot face referire la o posibilă sub-fragmentare în cadrul acestor regimuri autonome, de exemplu, Convenția cu privire la drepturile copilului, Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, Convenția împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, Convenția internațională asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială ș.a.⁵

Toate aceste tratate dispun de expertiză specializată în domeniu, dar și de organe special create pentru monitorizarea de concordanță și implementare, întrucât Statele Părți au obligația de a trimite periodic rapoarte în legătură cu obligațiile internaționale pe care și le-au asumat.⁶ Un aspect definitoriu cu privire la regimul fragmentat al drepturilor omului rezidă în posibilitatea persoanelor fizice de a sesiza direct și în mod individual pretenziile violări ale unui drept sau libertăți din partea unui stat la care acesta a fost supus, în cazul în care acest mecanism de apel a fost ratificat de statul în cauză.⁷ În prezent, datele statistice demonstrează faptul că, fiecare stat din sistemul ONU, în prezent, a ratificat și face parte la cel puțin patru convenții din domeniul drepturilor omului.⁸

Analizarea în profunzime al unui regim autonom precum este cel al drepturilor omului ridică, însă, semne de întrebare. Oare este posibil ca într-un regim autonom să asistăm la evoluția unui proces de sub-fragmentare? Observăm clar că, dreptul internațional al drepturilor omului începe să se ramifice în dreptul privind protecția copilului, a femeii, a etniei; în interzicerea torturii, a discriminării, al discursului de ură, etc. În pofida faptului că se dorește menținerea hegemonică al modelului clasic al acestui regim, tendința sub-fragmentării al acestuia, clar a început⁹ și a fost dictată de dorința de prevenire a pierderii influenței propriu-zise într-un anumit domeniu, susținut de organele jurisdicționale ale acestor tratate.¹⁰

¹ Payandeh Mehrdad, *Fragmentation within International Human Rights Law*, (Cambridge University Press, 2015), p. 8-9.

² Ibid, p. 6.

³ Ibid, p. 8-9.

⁴ Ibid, p. 4.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid, p. 5, 23.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid, p. 13.

¹⁰ Scheltema Heko, Op.cit., p. 19.

Itaque, multiplicarea tratatelor internaționale și crearea diferitor organe jurisdicționale, care au manifestat o dorință de interpretare foarte dinamică, astăzi reprezintă originea necesității balansării și a unificării conceptuale ale drepturilor omului între ele.¹

Uniunea Europeană: element al regionalismului

Uniunea Europeană reprezintă un flagel al fragmentării și al regionalismului, care și-a format un sistem juridic specific și distanțat, ce poate fi ușor demonstrat prin prisma corelației între CIJ și CJUE, care provin din două sisteme absolut diferite de abordare.² CIJ reprezintă organul jurisdicțional de drept internațional public în accepțiune clasică, ce are jurisdicție în caz de sesizare și acceptare a acestuia de către state într-un diferend internațional.³ În opoziție, însă, CJUE reprezintă organul jurisdicțional din cadrul Uniunii Europene ce se poate expune asupra dreptului UE și în legătură cu Statele Membre ale Uniunii.⁴ Un aspect interesant ce apare în cadrul corelării dintre CIJ și CJUE este că Statele Membre ale UE nu au dreptul să sesizeze un organ jurisdicțional străin, în legătură cu aplicabilitatea dreptului UE. Iată de ce, chiar dacă în teorie, CIJ poate să se expună asupra chintesenței dreptului unional, dacă ar cerceta o astfel de speță, totuși în practică este puțin probabil să se întâmple un astfel de precedent.⁵ Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene, prin prisma art.334 prevede faptul că, obligația Consiliului UE și al Comisiei rezidă în a urmări consistența activității în cadrul politicilor UE din partea statelor. Un exemplu în acest sens poate fi redat prin prisma speței *Mox Plant*, care a demonstrat că într-o eventuală sesizare al unui organ jurisdicțional străin, Comisia Europeană va înainta în mod obligatoriu procedura de infringement sau a încălcării dreptului UE.⁶ Poziția Curții în cauza *Mox Plant* a fost criticată de cercetători ca fiind una care duce la deprivarea Statelor Membre de a utiliza o expertiză sau jurisdicție străină, oferind astfel o marjă de alegere foarte restrânsă pentru un eventual diferend sau speță.⁷

Un alt aspect interesant din cadrul dreptului european este că acesta s-a autosesizat ca un sistem de drept separat și individual, iar CJUE consideră că tratatele fundamentale ale UE nu fac parte din ordinea juridică internațională. În pofida faptului că în aspect formal, legile fundamentale ale UE se aseamănă întocmai cu normele în accepțiunea clasică a dreptului internațional public, totuși organele UE au declarat înființarea unui sistem juridic nou și fragmentat, în care o normă de drept internațional va fi aplicată de CJUE doar dacă aceasta a parcurs drumul necesar în cadrul sistemului juridic UE. Iată de ce, treapta ierarhica a dreptului internațional public în cadrul UE se regăsește undeva între legile primare și secundare ale sale.⁸ În comparație cu sistemul CEDO care reprezintă o formă specializată de interpretare al unui domeniu de drept internațional,⁹ CJUE reprezintă un sistem absolut autonom, care doar uneori va utiliza norme de drept internațional pentru a soluționa în mare parte spețe de ordin cutumiar în materie de dreptul mării, dreptul diplomatic, dreptul umanitar, sau în problematici în cauze de teritoriu, jurisdicție, naționalitate și cetățenie.¹⁰

Efectele pozitive și negative ale fragmentării

Fragmentarea încă nu are o viziune tranșantă în legătură cu efectele pe care le generează. Sunt cercetători care au observat inevitabilitatea apariției acestuia ca un răspuns clar asupra dezvoltării dreptului internațional public.¹¹ Alții consideră că aceasta este sursa spre un

¹ Follesdal Andreas, *Fragmentation in International Human Rights Law – Beyond Conflict of International Courts in a State of Nature: Foreword*, (Routledge, 2015), p. 4.

² Odermatt Jed, *The International Court of Justice and the Court of Justice of the European Union: Between Fragmentation and Universality of International Law*, (University of Copenhagen, 2019), p. 5-6.

³ Statutul Curții Internaționale de Justiție (26 iunie 1945) 33 UNTS 933.

⁴ Odermatt Jed, Op.cit., p.5-6.

⁵ Cauza 'MOX Plant' C-459/03, *Comisia v. Irlanda*, EU:C:2006:345; Ibid.

⁶ Ibid, p. 6.

⁷ Loboiko Olena, Op.cit., p. 50.

⁸ Odermatt Jed, Op.cit., p. 8.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid, p. 10-19.

¹¹ Trachtman Joel, Op.cit.

continuu conflict între norme, jurisdicții și jurisprudență.¹ Prin urmare, se poate atesta faptul că, fragmentarea prezintă atât elemente pozitive cât și negative.

În aspect pozitiv, există opinii științifice ce consideră faptul că fragmentarea participă direct la expansiunea internațională prin procrearea de domenii inovative, diversificate,² și pe arii foarte înguste.³ Totodată, aceștia consideră că eventuala creștere a gradului de specializare într-un anumit domeniu poate face față mai ușor la nevoile exprompte apărute în cadrul regimului.⁴ În acest sens, se dezvoltă o credibilitate mai mare în faptul că specialiștii pe zone înguste pot determina și soluționa just diferendele internaționale.⁵ Nu în ultimul rând, aceștia plasează concurența pe care am detaliat-o în cadrul acestui articol științific, ca fiind originea dezvoltării, dar nu a stagnării.⁶

Există diverse argumente care se poziționează împotriva fragmentării. Unele opinii menționează că fragmentarea duce la o inegalitate oportunistă între actorii slabi și cei puternici de pe arena internațională.⁷ Aceștia afirmă că normele conflictuale permit actorilor puternici să manipuleze prin posibilitatea de abandon, în cazul în care interesele lor politice nu sunt considerate, facilitând astfel o ordine juridică prielnică pentru agendele lor politice.⁸ De asemenea, există argumente precum că această conflictologie a normelor poate pereclita sistemul juridic de aplicare justă și echitabilă a dreptului internațional public. Spre exemplu, o cauză poate prezenta circumstanțe din diverse domenii, precum speța *Mox Plant* ce include elemente de dreptul mediului, dreptul mării și dreptul UE, precum și cele de suveranitate, vecinătate și control efectiv. În astfel de cazuri, o curte sau un tribunal ce nu este specializat pe domeniul necesar, ar putea fi depășit în esență să dispună o hotărâre justă, din lipsă de expertiză.⁹

Soluțiile fragmentării și considerente concludente:

După cum am demonstrat în acest articol, fragmentarea reprezintă un fenomen ireversibil din cadrul dreptului internațional public, iar pentru o desfășurare benefică a acestuia este necesar de determinat soluții oportune. Prin urmare, cea mai progresivă și utilă formă de soluționare a problematicii fragmentării reprezintă integrarea sistemică a acesteia în cadrul dreptului internațional.¹⁰ Însăși CtEDO în cauza *Nada v. Elveția* a specificat necesitatea integrării armonioase și dispunerea de cea mai înaltă diligență în cadrul normelor contradictorii.¹¹ Mai mult, este imperial de specificat importanța aplicării unui sistem de protecție împotriva abuzurilor și disonanțelor,¹² dar și a interpretării efective a normelor conform principiului *ut res magis valeat quam pereat*.¹³ În prezent, Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor reprezintă cel mai elocvent instrumentul de mare calibru care simplifică procedura și soluționează conflictele de norme, în urma stabilirii unui regulament clar de ierarhie.¹⁴

¹ Koskenniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006).

² International Law Commission, Op.cit., p. 6.

³ Benvenisti Eyal, Downs George, Op.cit., p.625.

⁴ Popescu Dumitru, 'Consolidarea Unității Dreptului Internațional Public și Rolul său în Asigurarea Armonizării Reglementărilor' (2009), *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, p. 22

⁵ Sharda Chawla, Op.cit., p. 6.

⁶ Benvenisti Eyal, Downs George, Op.cit., p. 597, 625.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Sharda Chawla, Op.cit., 6.

¹⁰ Koskenniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), 208.

¹¹ *Nada v. Elveția* (2012) 10593/08, (CEDO, 12 septembrie 2012).

¹² International Law Commission, Op.cit., p. 6.

¹³ Sharda Chawla, Op.cit., p. 4.

¹⁴ Ibid, 5, Convenția de la Viena privind Dreptul Tratatelor (23 Mai 1969) 1155 UNTS 331.

Un lucru este cert, dreptul internațional nu va mai arăta niciodată ca exemplul gândit mulți ani în urmă, pentru că realitatea globalistă prezintă caracteristici distincte de cea medievalo-modernă în cadrul căreia a fost gândită. De aceea, adaptabilitatea la noua realitate și dezvoltare a ordinii publice este imperativă pentru existența acestui sistem de drept public cu caracter de extraneitate, pentru a putea în continuare să susțină pacea în cadrul societății internaționale.

Bibliografie:

Tratate Internaționale și Precedente Judiciare

1. Cauza 'Hostages' SUA v. Iran (1980) CIJ, 24 Mai 1980.
2. Cauza Loizidou v. Turcia (1996), 15318/89 (CEDO, 18 Decembrie 1996).
3. Cauza 'MOX Plant' C-459/03, *Comisia v. Irlanda*, EU:C:2006:345.
4. Cauza McElhinney v. Irlanda (2001), 31253/96 (CEDO, 21 Noiembrie 2001).
5. Cauza Nada v. Elveția (2012) 10593/08, (CEDO, 12 septembrie 2012).
6. Cauza Nicaragua v. SUA (1986) CIJ, 27 iunie 1986.
7. Cauza Prosecutor v. Tadić (1995) IT-94-1-A, (ICTY, 15 Iulie 1999).
8. Convenția de la Viena privind Dreptul Tratatelor (23 Mai 1969) 1155 UNTS 331.
9. Statutul Curții Internaționale de Justiție (26 iunie 1945) 33 UNTS 933.
10. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene [2012] OJ C326/47.

Articole științifice și monografii

1. Achimescu Lisa-Maria, 'Teoria Nivelurilor Normative. O Analiză a Sistemului Normativ al Drepturilor Omului la Nivel Internațional' (2017) Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 38-45.
2. Benvenisti Eyal, Downs George, 'The Empire's New Clothes: Political Economy and The Fragmentation of International Law' (2007) Stanford Law Review Vol.60, Issue 2, 595- 631.
3. Broude Tomer, *Keep Calm and Carry On: Martti Koskenniemi and the Fragmentation of International Law*, (Temple International & Comparative Law Journal, Vol 27, No. 2, 2013).
4. Cohen Harlan, *From International Law to International Conflicts of Law: The Fragmentation of Legitimacy* (University of Georgia, 2010).
5. Crawford James, Olleson Simon, 'The character and forms of international responsibility' (2018) International Law, 5th ed, Oxford, 415-449.
6. Follesdal Andreas, *Fragmentation in International Human Rights Law – Beyond Conflict of International Courts in a State of Nature: Foreword*, (Routledge, 2015).
7. International Law Commission, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.702, 18 July 2006).
8. Keohane Robert, Nye Joseph, *Between Centralization and Fragmentation: The Club Model of Multilateral Cooperation and Problems of Democratic Legitimacy* (Harvard University, 2001).
9. Koskenniemi Martti, 'International Law as 'Global Governance' (2017), Searching for Contemporary Legal Thought, Cambridge University Press, 199-218, ISBN 978-1316-584-361.
10. Koskenniemi Martti, 'The Politics of International Law' (1990), European Journal of International Law, Vol.1, 4–32.
11. Koskenniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006).
12. Loboiko Olena, *The Role of The Court of Justice of the European Union in Fragmentation of International Public Law* (Erasmus University Rotterdam, 2011).
13. Michaels Ralf, Pauwelyn Joost, *Conflict of Norms or Conflict of Laws? Different Techniques in the Fragmentation of Public International Law* (Oxford Hart, 2010).
14. Moțățianu Ștefan, 'Menținerea Echilibrului Unitate – Diversitate și Incidența unor Factori de Risc în Evoluția Actuală a Dreptului Internațional Public', (2011) Analele Universității "Constantin Brâncuși" din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 2, 121-134.

15. Odermatt Jed, *The International Court of Justice and the Court of Justice of the European Union: Between Fragmentation and Universality of International Law*, (University of Copenhagen, 2019).
16. Payandeh Mehrdad, *Fragmentation within International Human Rights Law*, (Cambridge University Press, 2015).
17. Popescu Dumitru, 'Consolidarea Unității Dreptului Internațional Public și Rolul său în Asigurarea Armonizării Reglementărilor' (2009), *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 18-23.
18. Scheltema Heko, *The fragmentation of International Law. Framing the debate*. (European University Institute, 2010).
19. Sharda Chawla, *Fragmentation of International Law: a Critical Appraisal* (SSRN, 2021).
20. Trachtman Joel, *Fragmentation and Coherence in International Law* (Tufts University, 2011).
21. Treves Tullio, 'Fragmentation of International Law: The Judicial Perspective' (2009) *Agenda Internacional XVI*, No 27, 213-253, ISSN 1027-6750.
22. Young Margaret, *Fragmentation and International Environmental Law* (Oxford Handbook of International Environmental Law, 2019).

Copyright©Ruxanda CAMERZAN, 2025.

Contacte/Contacts/Контакты:

Ruxanda CAMERZAN,

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice și Economice,
Universitatea de Stat din Moldova.

MD-2012, Chisinau, Alexei Mateevici str. 60.

E-mail: camerzanruxanda@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-0154-8994>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.09>

 REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2025, Issue 1, Volume 20, Pages 115-129. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 27.03.2025 Reviewed: 12.04.2025 Accepted: 20.05.2025 Published: 01.07.2025 https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.10
---	---

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**THE INTERNATIONAL LEGAL OBLIGATIONS OF CHINA
REGARDING THE RIGHT TO EDUCATION**

**OBLIGAȚIILE LEGALE INTERNAȚIONALE ALE CHINEI
PRIVIND DREPTUL LA EDUCAȚIE**

**МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА КИТАЯ
ОТНОСИТЕЛЬНО ПРАВА НА ОБРАЗОВАНИЕ**

GAOZHENG Meng* / GAOZHENG Meng / ГАОЧЖЭН Мэн

**ABSTRACT:
THE INTERNATIONAL LEGAL OBLIGATIONS OF CHINA
REGARDING THE RIGHT TO EDUCATION**

The paper includes three main sections. In the first one an overview of the right to education in international human rights law is presented. This part first explains the meaning and nature of the right to education in international human rights law, and then introduces the international legal origins of the right to education and the latest practical progress in international human rights law. The second section clarifies international legal obligations of states on the right to education. It proves that the content of the right to education is the obligation of the state to promote and protect the right to education. In section three the implementation of the right to education standard in international human rights law in China is presented. This section expounds China's theory and practice on the relationship between international law and domestic law, then summarizes the relevant legislation and practice, and finally expounds the current problems China encounters on the right to education and proposes corresponding solutions. The paper and points out that theoretical discussion on the right to education from the perspective of international human rights law has great practical significance.

Keywords: international human rights law, right to education, PRC, China, human rights in China, right to education in China

JEL Classification: K 1; K 33.

Universal Decimal Classification: 341.2; 341.231.14; 331.23-055.2

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.10>

* **Meng GAOZHENG** - Doctorand la Catedra de Drept Internațional, Institutul de Drept, Universitatea Prietenia Popoarelor din Rusia "Patrice Lumumba" (Moscova, Federația Rusă). / **Meng GAOZHENG** - PhD student of the Department of International Law, Law Institute, Peoples' Friendship University of Russia named after P. Lumumba (Moscow, Russian Federation). / **Мэн ГАОЧЖЭН** - Аспирант кафедры международного права, Юридический институт, Российский университет дружбы народов им. П. Лумумбы. (Москва, Российская Федерация). **E-mail:** 1042248010@pfur.ru ; <https://orcid.org/0000-0001-6873-3663>

РЕЗЮМЕ:
МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА КИТАЯ ОТНОСИТЕЛЬНО
ПРАВА НА ОБРАЗОВАНИЕ

Статья состоит из трех основных разделов. В первом представлен обзор права на образование в международном праве прав человека. В этой части сначала объясняется значение и природа права на образование в международном праве прав человека, а затем представляются международно-правовые истоки права на образование и его современное состояние. Во втором разделе разъясняются международно-правовые обязательства государств в отношении права на образование. В нем доказывается, что содержание права на образование заключается в обязанности государства поощрять и защищать право на образование. В третьем разделе представлена реализация стандартов права на образование в Китае. В этом разделе излагается теория и практика Китая в отношении взаимосвязи между международным правом и внутренним правом, затем обобщается соответствующее законодательство и практика и, наконец, излагаются текущие проблемы, с которыми сталкивается Китай в отношении права на образование, и предлагаются соответствующие решения.

Ключевые слова: международное право прав человека, право на образование, КНР, права человека в КНР, право на образование в КНР

JEL Classification: K 1; K 33.

УДК: 341.2; 341.231.14; 331.23-055.2

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.10>

REZUMAT:
OBLIGAȚIILE LEGALE INTERNAȚIONALE ALE CHINEI PRIVIND DREPTUL LA
EDUCAȚIE

Lucrarea include trei secțiuni principale. În prima este prezentată o privire de ansamblu asupra dreptului la educație în dreptul internațional al drepturilor omului. Această parte explică mai întâi semnificația și natura dreptului la educație în dreptul internațional al drepturilor omului, apoi introduce originile juridice internaționale ale dreptului la educație și cele mai recente progrese practice în dreptul internațional al drepturilor omului. A doua secțiune clarifică obligațiile legale internaționale ale statelor privind dreptul la educație. Demonstrează că conținutul dreptului la educație este obligația statului de a promova și proteja dreptul la educație. În secțiunea a treia este prezentată implementarea standardului dreptului la educație în dreptul internațional al drepturilor omului în China. Această secțiune expune teoria și practica Chinei cu privire la relația dintre dreptul internațional și dreptul intern, apoi rezumă legislația și practica relevantă și, în final, expune problemele actuale pe care le întâmpină China cu privire la dreptul la educație și propune soluții corespunzătoare. Lucrarea și subliniază că discuția teoretică privind dreptul la educație din perspectiva dreptului internațional al drepturilor omului are o mare semnificație practică.

Cuvinte cheie: dreptul internațional al drepturilor omului, dreptul la educație, RPC, China, drepturile omului în China, dreptul la educație în China

JEL Classification: K 1; K 33.

CZU: 341.2; 341.231.14; 331.23-055.2

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.10>

1. Introduction

Education is a human right in itself and an indispensable means of realizing other human rights. Education plays a vital role in developing women's talents, protecting children from exploitative and hazardous work or sexual abuse, promoting human rights and democracy, protecting the environment, and controlling population growth. The importance of education is not just limited to practical aspects: having a well-educated mind that can think freely is the most enjoyable thing in life.

In the present research specific provisions on the right to education are scattered in the international documents of the United Nations, mainly, but enriched with the developments by UNESCO, Council of Europe, etc. This paper focuses on the content of the right to education from the perspective of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Secondly, and in discussing the issue of state obligations, only the substantive obligations are emphasized, without much analysis of the procedural obligations of the state.

The purpose of theoretical discussion on the right to education from the perspective of international human rights law is to clarify the state's obligations in the right to education, so as to better protect citizens' right to education. This paper takes the right to education in international human rights law as the topic of the paper as the former has important theoretical and practical significance, and the example of China is taken as a case-study.

2. Overview of the right to education in international human rights law

The meaning and nature of the right to education in international human rights law

What is the right to education? The relevant international human rights documents do not provide a complete definition, and there is no consensus in the field of international human rights. Domestic scholars also lack a unified understanding of the concept of the right to education. Professor Lao Kaisheng believes that since the concept of "rights" itself is controversial, it will inevitably lead to inconsistent expressions of the right to education. It is neither easy nor possible to give a single correct definition of the right to education. From the perspective of the elements of rights, he derived the basic meaning of the right to education, "citizens, as subjects of rights, have the ability and qualifications to receive education in accordance with the provisions of laws and regulations".¹ Qin Huimin explained the right to education from the perspective of state obligations, "In essence, the so-called right to education in modern society refers to the right of citizens, as subjects of rights, to require the state to take certain actions or perform certain obligations in accordance with the law in order to receive education."² Yang Chengming explained the right to education from the perspective of international human rights law, "The right to education in international law refers to the right of individuals or natural persons to receive education in accordance with international law and guaranteed by the state."³

The right to education has rich theoretical connotations. As a new form of right that emerged after the emergence of modern national welfare administration, its definition cannot be unique and unchangeable.⁴ As Chinese scholar Zheng Xianjun said, "The right to education is a rather vague concept and it is difficult to give an accurate definition. As long as we recognize that education involves the development of the human mind, it is equivalent to recognizing that the right to education is an important but difficult to accurately define right."⁵

From the perspective of the nature of the right to education, the right to education is closely related to citizens' political rights. American scholar Samuel Huntington believes that "the wave of democracy may simply be a reaction to the public receiving higher education. Because the higher the level of education a person has, the more likely he is to participate in political activities, and his attitude towards political issues will be firmer and more thoughtful"⁶. British scholar Douglas Hudson also believes that "proper education is a prerequisite for citizens to exercise their political rights and freedoms more rationally" and "well-educated people may be a prerequisite for maintaining democratic structures and

¹ Lao Kaisheng: "The Right to Education and the Right to Education in a Changing Society", Beijing Educational Science Press, 2003, page 181.

² Qin Huimin: "Deep into the Depths of Educational Legal System: On the Evolution of Educational Rights", China People's Public Security University Press, 1998 edition, page 191.

³ Yang Chengming, ed., Human Rights Law, China Fangzheng Publishing House, 2004, p. 289.

⁴ See Fan Lubing's doctoral dissertation: Research on the Legal Remedy System for the Right to Education, page 21.

⁵ Zheng Xianjun: "Legal Protection of Citizens' Right to Education", Beijing People's Court Press, 2004 edition, page 72.

⁶ Michel Croce and Samuel Huntington: The Crisis of Democracy, translated by Ma Dianjun et al., Qiushi Press, first edition, 1989, page 97.

ideas”¹.

Before the Age of Enlightenment, education in Europe was mainly undertaken by parents and the church. After the emergence of modern secular states, education was gradually regarded as a public service. On the issue of education, liberal scholars believe that parents should be responsible for providing education and have the freedom to choose the type of education within the scope permitted by law. The international human rights conventions adopted after World War II adopted the liberal concept of education and confirmed that the state has the responsibility to respect the right of parents to ensure that education is in line with their own religious and philosophical beliefs.²

In addition, not only does the domestic constitution of some countries stipulate the "equal right to education" of citizens, but also the international law stipulates the equal right to education of citizens. If the right to education is viewed from the perspective of equal rights, the right to education has the nature of the first generation of human rights, which is particularly reflected in the European human rights protection mechanism. When hearing the Belgium Linguistic Case, the European Court of Human Rights pointed out that the right to education stipulated in the First Protocol to the European Convention on Human Rights is different from the right to education stipulated in economic, social and cultural rights. It does not mean that the contracting parties have the obligation to ensure free education, but means that everyone under the jurisdiction of each contracting party has the right to obtain existing educational means within a specific time. Therefore, the main purpose of the right to education is to ensure fair use of existing educational facilities. In terms of the scope of the right to education, the European Commission on Human Rights pointed out that if a new type of education or a new department of education is generated, then everyone in the country has the right to obtain such education, but it is subject to meeting relevant conditions.³

The second-generation human rights attribute of the right to education has been widely recognized, which can be proved by the fact that global and regional human rights conventions classify the right to education as economic, social and cultural rights. The right to education is the most prominent example of cultural rights, and some scholars also believe that the right to education is also an economic right and a social right.⁴ As a second-generation human right, it advocates that human rights should be protected by the government through positive actions. The state should ensure that the educated enjoy this right without discrimination, and protect it through legislation and other necessary means.⁵

As a first-generation human right, the right to education requires that the state should not arbitrarily interfere; as a second-generation human right, the right to education requires the state to take positive actions, which will be reflected in the content of the right to education in

¹ Douglas Hodgson, *The Human Right to Education*, Dartmouth Publishing Company Limited, 1998, p. 18. Quoted from Bai Yangchengming (ed.), *Human Rights Law*, China Fangzheng Publishing House, 2004, p. 312.

² See Nataliya S. Semenova, Ekaterina V. Kiseleva. Ban on the Hijab at School: Human Rights Against Migration Background // *Mediterranean Journal of Social Sciences*, MCSER Publishing, Rome-Italy. Vol 6 No 4 S1 July 2015. P. 509-516. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=24935265>

³ See the Application 5492/72, Xv. Austria, Coll. 44 (1973), pp. 63-64. Quoted from Bai Yang Chengming, ed., *Human Rights Law*, China Fangzheng Publishing House, 2004, p. 313.

⁴ Scholar Lao Kaisheng believes that "the right to education is an economic right, and its essence is the right to require the state to provide necessary cultural and educational conditions and equal education plans from an economic perspective in order to strive for better survival ability." See Lao Kaisheng: "Education Law Theory", Jiangxi Education Press, 1993 edition, page 93. American scholar Thomas Janosky believes that "the right to education is an opportunity right among social rights, which includes enabling citizens to acquire work skills and cultural participation skills through primary, secondary and higher education assistance." See [US] Thomas Janosky: "Citizens and Civilized Society", translated by Ke Xiong, Liaoning Education Press, October 2000 edition, page 41.

⁵ See, e.g. Kiseleva E., Osipova M., Emelianova N. The Right to Education for Migrant Children in Light of the Latest General Comments by the UN Treaty Bodies // *Proceedings of the 2018 2nd International Conference on Management, Education and Social Science (ICMESS 2018)*. Series 'Advances in Social Science, Education and Humanities Research'. June 2018. DOI 10.2991/icmess-18.2018.393.

international human rights law.

The establishment of the right to education in international human rights law

Since the adoption of the Universal Declaration of Human Rights in 1948, the content of the right to education has been continuously enriched and improved in universal international human rights law, and many international conventions have mentioned that everyone has the right to education. Prior to this, two major international conferences held after the end of World War II laid a good foundation for the establishment of the right to education in international human rights law.

The first meeting was the 1942 Conference of Ministers of Education of various countries. This meeting led to the establishment of UNESCO in 1945. The preamble to the UNESCO Charter mentions "full and equal educational opportunities for all", and UNESCO's objectives include "contributing to the promotion of peace and security through education, science and culture and injecting new vitality into national education". To achieve this goal, members must cooperate in educational activities and advocate equal educational opportunities without racial, gender, class or social distinctions.

The second conference was the San Francisco Conference on International Organization in 1945. Although the delegation did not explicitly propose the right to education, it creatively proposed a completely new legal status of human rights and fundamental freedoms without distinction of race, sex, nationality or religion, thus preparing for the development of the right.

After these two conferences, the United Nations, through the efforts of the Human Rights Commission, the Commission on the Status of Women and UNESCO, adopted a series of international conventions to enrich and improve the content of the right to education.

Article 26 of the 1948 Universal Declaration of Human Rights states: "Everyone has the right to education. Education shall be free, at least in the elementary and fundamental stages. Elementary education shall be compulsory. Technical and vocational education shall be generally available. Higher education shall be equally accessible to all on the basis of merit." "Education shall be aimed at the full development of the human personality and at strengthening respect for human rights and fundamental freedoms. Education shall promote understanding, tolerance and friendship among all nations, racial or religious groups and shall promote the activities of the United Nations for the maintenance of peace." "Parents shall have the right to choose first the kind of education their children shall receive."

The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (hereinafter referred to as the "Covenant") has made certain adjustments to the order of the purpose of education and the content of the right to education stipulated in the Universal Declaration of Human Rights, and has also further improved the content of the right to education. Article 13, paragraphs 1 and 2 of the Covenant echo paragraph 1 of the Universal Declaration of Human Rights. While recognizing that everyone has the right to education, it also makes corresponding provisions for primary education, secondary education and higher education. Article 13, paragraph 3 of the Covenant points out that in order to guarantee parents' priority choice of the type of education for their children, it has also added the right to run private schools. The Covenant also stipulates through Article 14 the specific national obligations of the States Parties to formulate plans and take actions to implement free and compulsory education. It can be said that the provisions on the right to education in the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights are the most detailed among all universal international human rights that stipulate the right to education.

Article 18, paragraph 4, of the International Covenant on Civil and Political Rights provides for the right of parents and, where applicable, legal guardians to have a priority in choosing their children's education.

The Convention on the Rights of the Child has given new development to the right of parents to have priority in choosing the education their children should receive.¹ Article 28 of

¹ Development is mainly reflected in the fact that parents or, as the case may be, legal guardians bear primary responsibility for the upbringing and development of children; parents and legal guardians have the right
RMDIRI, 2025, Nr. 2 (Vol. 20) <https://rmdiri.md/> ; <https://www.usem.md/md/p/rmdiri>

the Convention further enriches the content of the right to education, namely that all children should have access to educational and vocational information and guidance ; take measures to encourage student attendance and reduce dropout rates; and require States parties to take appropriate measures to ensure that schools implement discipline in a manner consistent with the human dignity of children.

There are also other international conventions that also involve the right to education, such as the International Labor Organization's Convention No. 117 on Basic Aims and Standards of Social Policy, the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Convention Relating to the Status of Stateless Persons, and the UNESCO Convention against Discrimination in Education.

Since the Universal Declaration of Human Rights first expressed the right to education, many conventions have been adopted in universal international human rights law, continuously enriching the content of the right to education, making the right to education a basic human right protected by international human rights law and an indispensable part of contemporary human rights law.

Subjects of rights and obligations regarding the right to education in international human rights law

The state is the main member of the international community and the bearer of rights and obligations under international law. The state is the entity that directly, independently and comprehensively participates in political, economic, legal, cultural and social relations in the international community and plays a leading role in them. Therefore, the state is of course the main bearer of international rights and obligations.¹ From a legal point of view, a right must correspond to a certain obligation. "If a right is a legal right, it must be a right to the behavior of someone else, the kind of behavior that someone else is legally obligated to do."² In the field of international human rights law, the relationship between rights and obligations has different characteristics.

Professor Gong Renren believes that "international law, as a law with the state as the basic subject, usually allows the state to enjoy rights and bear obligations at the same time. However, compared with other areas of international law, international human rights treaties have a very important feature, which is that on the one hand, obligations are directly imposed on the state, and on the other hand, the issue of individual rights protection is raised to the international level through the state, thus resulting in the division and change of the subject of rights and obligations"³. In a sense, individuals have become the subject of international law. Some scholars pointed out that with the development of international human rights law, international law has begun to transform from flat law to three-dimensional law, so that international law not only adjusts the relationship between countries horizontally, but also adjusts the relationship between the state and individuals vertically. It can be called the coexistence of flat international law and three-dimensional international law.⁴ In the rights and obligations relationship of the right to education, there is also a division of the subject of rights and obligations. On the one hand, individuals are the subject of the right to education,

and obligation to guide children in exercising their rights in a manner consistent with their different stages of acceptance; all actions concerning children must be based on the principle of the best interests of the children. See Xu Xianming, ed., *International Human Rights Law*, Legal Publishing House, 1st edition, 2004, p. 309.

¹ Wang Tieya, ed., *International Law*, Legal Publishing House, 1st edition, 1995, p. 65.

² Kelsen, *General Theory of Law and State*, translated by Shen Zongling, first edition published by Encyclopedia of China Publishing House in 1996, page 84.

³ Gong Renren, "On the Application of International Human Rights Treaties in China", in Xia Yong (ed.), *Public Law*, Vol. 1, Legal Publishing House, 1999, p. 282.

⁴ Che Pizhao: "Legal Globalization and International Rule of Law", in Gao Hongjun (ed.), *Tsinghua Legal Review*, Volume 3, Tsinghua University Press, 2002, pp. 132-133. Quoted from Liu Huawen: *On the Asymmetry of States' Obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, Peking University Press, 1st edition, 2005, p. 3.

and on the other hand, the state becomes the subject of the obligation of the right to education¹.

The universality of the subject of the right to education is also reflected in the scope of the subject of the right. Human rights transcend the differences of race, skin color, gender, language, religion, political opinion, nationality, social origin, etc. and are established by all human society. Human rights are rights enjoyed by all members of a group of people, so the subject of human rights is universal. This theoretical universality is not a characteristic of the concept of "human rights" at the beginning, but has undergone a long development process. The history of the human rights movement is first and foremost a history of the continuous expansion of the subject of human rights.² The same is true for the subject of the right to education. In practice, girls, refugees, ethnic minorities, indigenous peoples, etc. are all subjects of the right to education. For these subjects, the international community should not only grant them the right to education in a universal sense, but also give them a preference in legislation to better protect their right to education. From the current practice of international human rights law, the international community is making unremitting efforts to fully realize the right to education of these subjects (such as girls, refugees, ethnic minorities, indigenous peoples, etc.).

3. States' international legal obligations regarding the right to education

In international human rights law, "no right can exist without corresponding government obligations"³. The state obligations of the contracting parties to realize the right to education stipulated in the Convention can be divided into two categories: substantive obligations and procedural obligations. In short, the former refers to the state's obligation to realize the right to education as stipulated in the Convention, and the corresponding content is the implementation of the Convention in the territory of the contracting parties; the latter refers to the various requirements made by the international community to the state to ensure the implementation of the Convention, and the means and steps to supervise and assist the contracting parties in terms of procedures, and the corresponding content is the international implementation mechanism of the Convention and its operation.⁴ Some scholars also call it domestic obligations and international obligations.⁵

The general obligation of the state to promote and protect the right to education

The discussion of the general obligations of the state did not begin with the right to education, but with general human rights. When discussing basic rights, scholar Henry Hugh believed that all basic rights involve many aspects, requiring the state to take measures, whether positive or negative, and impose different types of obligations on the state. Generally speaking, there are three types of obligations: the obligation to avoid deprivation, the obligation to protect, and the obligation to provide assistance to the deprived.⁶ On this basis, the three-part division of state obligations was applied to the discussion of the right to food in the relevant fields of economic, social and cultural rights. In 1984, in a discussion on the right to food at the United Nations, Norwegian human rights expert Eide proposed a new three-part division of state obligations, namely to respect, protect and fulfil to fully realize the right to food.⁷ This classification of state obligations has been adopted by the Committee on

¹ The above has explained from the perspective of the principle of the subject of international law that the state is the subject of obligations for the right to education. In addition, relevant documents of international human rights law also make clear provisions on the status of the state as the subject of obligations.

² Qi Yanping: Human Rights and the Rule of Law, Shandong People's Publishing House, 2003, p. 44.

³ Katarina Tomasevski, Education Denied: Costs and Remedies, Zed Books Ltd, 2003, p. 51

⁴ See Liu Huawen, On the Asymmetry of States' Obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Peking University Press, first edition, 2005, p. 8.

⁵ See Liu Huawen, On the Asymmetry of States' Obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Peking University Press, 1st edition, 2005, p. 9.

⁶ Henry Shue, Basic Right subsistence, Affluence and U.S. Foreign Policy. Princeton University, 1980, p. 52. Quoted from Liu Huawen, On the Asymmetry of State Obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Peking University Press, 1st edition, 2005, p. 17.

⁷ UN Doc.E/CN.12/1990/SR.4, para. 49.

Economic, Social and Cultural Rights.¹ In General Comment No. 12 on the right to adequate food, the Committee on Economic, Social and Cultural Rights pointed out that the right to adequate food, like other human rights, stipulates three levels of obligations for States parties, namely, the obligations to respect, protect and fulfill (some works also translate it as fulfillment). The obligation to implement includes both the obligation to facilitate and the obligation to provide.²

In fact, from a linguistic point of view, there is no clear boundary between the terms "respect", "protect" and "implement". There is overlap in meaning, ambiguity and overlap in usage. Therefore, in the process of legal interpretation of the Convention, the interpreter needs to make artificial explanations and definitions for it.³

The Committee on Economic, Social and Cultural Rights has made a statement on Article 13 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. The general legal obligations of the States parties are clearly mentioned in the general comment. The Committee believes that the right to education, like other fundamental human rights, also imposes three levels of state obligations on States parties. Specifically on the issue of the right to education, the obligation to respect requires States parties to refrain from taking any measures that hinder or prevent the enjoyment of the right to education; the obligation to protect requires States parties to take measures to prevent third parties from interfering with the enjoyment of the right to education; the obligation to facilitate in implementation requires States parties to take measures to enable individuals and groups to enjoy this right and facilitate their enjoyment of these rights. Finally, States parties have an obligation to provide the right to education. Generally speaking, when individuals or groups are unable to use the available means to implement the relevant rights themselves due to reasons beyond their control, States parties have an obligation to implement (provide) a certain right stipulated in the Covenant. "The Committee on Economic, Social and Cultural Rights specifically pointed out that the wording of the Covenant is different in terms of primary, secondary, higher education and basic education. Therefore, from the specific provisions of the Covenant, States parties bear heavy implementation obligations in terms of the right to education. The scope of the obligation is discussed below, but not limited to the mentioned.

The core obligation of the state to promote and protect the right to education

The so-called core obligations refer to the minimum obligations that each contracting party should assume, which can also be understood as at least maintaining the realization of the right to education at a most basic level.

In its general comment No. 3 on the nature of States Parties in 1990, the Committee on Economic, Social and Cultural Rights pointed out that "the Committee believes that every State Party has a minimum core obligation to ensure that each right reaches a minimum essential level of protection" (para.12). In December 1993, the Committee held its 9th meeting to review the right to health and held a general discussion on the issue of "core (obligation) content." The members of the Committee agreed at the meeting that "each right (in the Covenant) contains a minimum core content, which constitutes the lower limit of the conditions for compliance that States Parties may not reduce."⁴

It can be considered that core obligations are the minimum requirements for a country to fulfill its obligations under the Convention, and violation of core obligations is a flagrant violation of a country's obligations under the Convention. Specifically speaking of Article 13 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the Committee pointed out that the core obligations of a country should be to guarantee the right to study in

¹ Ibid.

² UN Doc.E/CN.4/Sub.2/1999/12, para.15.

³ Liu Huawen, On the Asymmetry of States' Obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Peking University Press, 1st edition, 2005, p.19.

⁴ See: General Comment No. 14 of the Committee on Economic, Social and Cultural Affairs on the right to the highest attainable standard of health, para.12.

public educational institutions on a non-discriminatory basis; to ensure that education is consistent with the purposes set out in Article 13, paragraph (1); to provide primary education to all in accordance with Article 13, paragraph 2 (a); to adopt and implement a national education strategy that includes the provision of secondary, higher education and basic education; and to ensure that educational institutions are freely chosen without interference from the State or third parties, provided that such institutions meet "minimum educational standards" approved or as may be established by the State.¹

The State's specific obligations to promote and protect the right to education

After explaining the content of the right to education of individuals in international human rights law, the specific obligations of the state are not difficult to understand, because the content of the rights enjoyed by individuals and the specific obligations of the state can be said to correspond to each other. The normative content of the right to education in Article 13 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights can be regarded as the specific obligations of the state.

When elaborating on the specific legal obligations of States, the Committee on Economic, Social and Cultural Rights specifically mentioned the provisions of Article 2, paragraph 1, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights⁸⁴. In the view of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, on the issue of specific legal obligations of States, "States Parties have an obligation to provide international assistance and cooperation for the full implementation of the right to education. In the negotiation and ratification of international agreements, States Parties should take steps to ensure that these instruments do not have an adverse impact on the right to education. In addition, States Parties have an obligation to ensure that the actions they take as members of international organizations, including international financial institutions, fully take into account the right to education."²

4. Implementation of the right to education in China

The relationship between international conventions stipulating the right to education and Chinese domestic law

China has ratified the major international conventions that stipulate the right to education, such as the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and the Convention on the Rights of the Child³. It should be pointed out that signing and ratifying human rights conventions is not an end in itself, but an important step to respect and promote human rights. Properly treating the signing and ratification of human rights conventions at least expresses a government's recognition of the relevant human rights provisions and its willingness to implement them. The legal implementation of treaties is more difficult and complicated than the recognition of human rights treaties.⁴ This not only involves the issue of "treaties must be observed", but also makes the issue of "the relationship between international treaties and Chinese domestic law" particularly prominent.

In China, neither the Constitution, the fundamental law, nor the Legislative Law, the basic

¹ See Committee on Economic, Social and Cultural Rights, general comment No. 13 on the right to education (21st session, 1999), para.57.

² In China, education still maintains a high degree of administrative control. Although the "Law on Promoting Private Education" and "Implementation Regulations" have been issued, there are not many measures that have truly broken the monopoly of public education.

³ The Convention against Discrimination in Education, which came into force in 1962, is unclear whether it has come into force in China because the Chinese Ministry of Foreign Affairs does not have relevant records. However, China cannot violate the provisions of non-discrimination in the convention, because human rights conventions often become the source of moral responsibility of the international community. For example, on July 24, 2002, the U.S. House of Representatives believed that the Chinese government had violated the International Covenant on Civil and Political Rights, and the Chinese government gave a corresponding defense. Although both countries know that China has not ratified the International Covenant on Civil and Political Rights, using human rights treaties as the basis for moral accusations and defenses has a profound impact.

⁴ Liu Huawen, On the Asymmetry of States' Obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Peking University Press, 1st edition, 2005, p. 141.

law, has any specific provisions on the relationship between international treaties and domestic law and how international treaties are applied domestically. From the perspective of the application of treaties in China, there are generally two ways: direct application and transformation.

Direct application of the treaty. Article 142, paragraph 2 of the General Principles of the Civil Law of the People's Republic of China stipulates: "If an international treaty concluded or participated in by the People's Republic of China has different provisions from the civil laws of the People's Republic of China, the provisions of the international treaty shall apply, except for reservations made by the People's Republic of China." This is a direct application method, but there are great doubts about whether this method has universal significance in China's legal practice. It is difficult for us to draw the conclusion that international treaties can be directly applied in China from the provisions.

Transformation and application. China joined the Vienna Convention on Diplomatic Relations and the Vienna Convention on Consular Relations in 1975 and 1979 respectively, and later formulated the Regulations on Diplomatic Privileges and Immunities and the Regulations on Consular Privileges and Immunities in 1986 and 1990 respectively. This method of transforming international treaties into domestic laws is more conducive to the implementation of treaties in China.

Incorporating or transforming the provisions of the right to education in international treaties into domestic law can be considered as the issue of "localization" of the international standards of the right to education. There is a view that "relative rationalism" should be pursued in the process of "localization". Its theoretical premise is that international standards are universal, and China is currently unable to meet the requirements of international standards due to some relevant objective conditions, and can only adopt "relative rationalism" of "not seeking the best, but seeking better".⁹² On the issue of the right to education, China should use "relative rationalism" to apply the international standards of the right to education to the maximum extent in domestic law, because there are fewer differences in ideology or national policies on the issue of the right to education.

As for the issue of the effectiveness of treaties compared with domestic laws, there are no direct provisions in our Constitution and laws. The provisions of Article 142 of the General Principles of the Civil Law of the People's Republic of China cited above show that the effectiveness of treaties is higher than that of domestic civil laws, because "if there are different provisions between international treaties and the civil laws of the People's Republic of China, the provisions of the international treaties shall apply." However, these provisions are limited to individual laws and cannot be said to be rules that have been fully established in the Chinese legal system. However, many laws have made "similar provisions", which fully demonstrates the obvious tendency of legislative policies, making it possible for treaties to prevail over domestic laws to become a universal rule.

China has already joined the vast majority of universal international conventions that currently stipulate the right to education. Under such circumstances, while attaching importance to the "procedural obligations"¹ of the Convention, it should also pay attention to and resolve as soon as possible the current unclear relationship between international law and domestic law.

Relevant legislation and practice on the right to education in China

In China, the right to education has been stipulated as a constitutional right. However, there are a large number of people who need to receive compulsory education in China, urban and

¹ At present, the procedural obligations are mainly to submit reports to the State Party. In practice, the Chinese government also pays great attention to procedural obligations and submitted its first report to the Economic, Social and Cultural Committee through the Secretary-General of the United Nations on June 27, 2003. Compliance with international obligations, including procedural obligations, is a matter of national image and national credit. See Liu Hainian: Research on the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, China Legal Publishing House, 2000, pp. 1-2.

rural development is unbalanced, educational resources are backward, and compulsory education is regarded as a major issue related to the improvement of national quality and national prosperity, which makes compulsory education a prominent problem. It can be said that the "Compulsory Education Law of the People's Republic of China" is one of the most important laws in China's many laws on the right to education. The newly revised "Compulsory Education Law of the People's Republic of China" came into effect on September 1, 2006, which is a milestone in China's educational legislation practice. From the short 18 articles of the "Compulsory Education Law" in 1986 to the 8 chapters and 63 articles of the newly revised "Compulsory Education Law", it can be said that every process of the revision of the law reflects China's progress in the legal issue of the right to education. The issue of funding guarantee is a focus of this revision. The newly revised Compulsory Education Law finally clarified: "The state will fully include compulsory education in the scope of financial guarantee, and the funds for compulsory education shall be guaranteed by the State Council and local people's governments at all levels in accordance with the provisions of this law", completing the real transformation from "people's education run by the people" to "compulsory education run by the government". The issue of free compulsory education is another hot topic in this revision. Finally, it was clarified that "free tuition and miscellaneous fees will be charged for compulsory education".¹ At the same time, considering the financial situation of the country, the supplementary provisions were added that "the implementation steps for free miscellaneous fees for children and adolescents of school age receiving compulsory education shall be stipulated by the State Council". Other hot and difficult issues in education, such as solving the difficulty of migrant children in school enrollment, the transformation of public schools, the craze for school selection in cities, and the high price of textbooks, were all reflected in this revision of the Compulsory Education Law.

The above laws and administrative regulations are consistent or basically consistent with international standards, reflecting that the right to education has gradually been aligned with the standards of the right to education in international human rights law in China's legislative practice. However, there are still some rights enjoyed by individuals, such as "teachers' freedom of association" and "parents' freedom to choose education for their children", which are still in the stage of debate. The formal formulation of legal safeguards should not be understood as the purpose of human rights protection, but only as a means of human rights protection. At the same time, whether the rights established by law are in line with international standards in implementation is also worthy of further exploration. How to continue to improve the content of the right to education in my country's laws with reference to international standards and better protect the right to education of individuals has also become a hot issue in theory and practice.

Problems China faces and its path to reform

All international conventions that stipulate the right to education have made it clear that the right to education is an individual right.² From the provisions of the Chinese Constitution, Article 46 stipulates: "Citizens of the People's Republic of China have the right and obligation to receive education." Regarding rights, there is no need for more academic explanations; and regarding obligations, some scholars explain: "The so-called obligation refers to the obligation of the people to the state to ensure that their children of school age receive national education; at the same time, the state has the obligation to the people to ensure that their

¹ See <http://learning.sohu.com/20060707/n244152228.shtml>.

² From the provisions of international conventions, Article 26 of the Universal Declaration of Human Rights states: "Everyone has the right to education." Article 13 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights states: "Everyone has the right to education." Article 5 of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination states: "Everyone has the right to education and training." Article 28 of the Convention on the Rights of the Child states: "The child has the right to education." What these documents have in common is that they define the international right of everyone to education without imposing any obligations on individuals.

people receive national education during their school age. Therefore, under education, the state and the people must share responsibilities and obligations." It is not difficult to see that the academic community has adopted a two-way interpretation of the right to education as "both a right and an obligation", that is, the state has obligations to the people, and the people also have obligations to the state. However, from the perspective of legal norms, if both parties have obligations and responsibilities, the relationship between the obligations of the subjects will lack a clear definition, and it will often evolve into a situation where neither party has obligations or responsibilities.¹ The analysis in the previous chapters has made it clear that in the field of international human rights law, the right holder of the right to education is the individual, and the obligation holder is the state. In this way, the state fulfills its obligations and the individual enjoys his rights. The fulfillment of obligations and the enjoyment of rights are clear at a glance, and naturally there will be no legal confusion.

As for the issue of financial funding for education, the previous analysis has pointed out that the state has the obligation to ensure that citizens enjoy the right to education, and that education cannot be called "compulsory education" in the true sense unless it is "free". Moreover, the government is not only the main bearer of compulsory education funds, but also has the obligation to reasonably allocate educational resources, otherwise it will be difficult to ensure that the quality of education reaches the required level.² In paragraph 228 of its first report on the implementation of the Convention submitted to the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, China pointed out that from 1995 to 2001, the proportion of national fiscal education funds (including education appropriations at all levels, urban and rural education surcharges, funds used by enterprises to run primary and secondary schools, and tax exemptions for school-run industries) to GDP increased year by year, accounting for 3.19% of GDP in 2001. Paragraph 229 also points out that "due to the long-term imbalance in development among different regions of China and other difficulties, there are still nearly 110 million people in areas where nine-year compulsory education has not been achieved; the dropout rate of junior high school students in some rural areas is still relatively high." In addition, "8% of the country still has not achieved universal nine-year compulsory education, all of which are concentrated in the central and western regions."³ Under such circumstances, China should increase the central government's financial allocation for education, especially compulsory education. In the view of Katarina Tomasevski, the Special Rapporteur on Education of the United Nations Human Rights Commission, "budget allocations for education should account for at least 6% of GDP as recommended by international standards, that is, double from 3% to 6%."⁴

In addition, due to certain national conditions, the standards of the right to education in China and international human rights law are slightly different in terms of "parents' freedom to choose education for their children". This is related to the fact that in China, the absolute number of parents who want their children to receive corresponding religious education is not large. However, for some ethnic minorities, they should be treated differently. As the Committee on the Elimination of Racial Discrimination pointed out, "a unique religion is very important for the identity of some ethnic minorities"⁵. "Of the more than 120 ethnic minority languages spoken in China, 50% are on the verge of extinction", which highlights the importance of preserving the cultural characteristics of ethnic minorities. If education affirms

¹ Wen Hui: Research on the Inclusion of the Right to Education in the Constitution, Peking University Press, 1st edition, 2003, p. 60.

² Hong Guanglei: "On the Obligation of "Compulsory Education", in Zhong Qiquan, Jin Zhengyang, and Wu Guoping, eds., Interpreting Chinese Education, Educational Science Press, 1st edition, 2000, p. 102.

³ See Ambassador Sha Zukang, head of the Chinese delegation, introductory statement at the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights review of China's first report on the Convention, Geneva, 27 April 2005.

⁴ See Katarina Tomasevski, Special Rapporteur on Education of the United Nations Commission on Human Rights, report on the right to education following her visit to China from 10 to 19 September 2003, para. 16.

⁵ U.N.Doc.CERD/C/304/Add.15, para.14, 27 September 1996.

the rights of ethnic minorities, it is bound to require the majority to fully recognize the value of ethnic minority languages and religions in all aspects of life. Otherwise, education is tantamount to assimilationism, which is contrary to China's human rights obligations.¹In its concluding observations on the State party report submitted by China, the Committee on Economic, Social and Cultural Rights pointed out that “ the State party has not provided sufficient information on the enjoyment of the economic, social and cultural rights provided for in the Covenant by people in ethnic minority areas.”²On the issue of the right to education, China should fully integrate human rights and ethnic minority rights into its education policies, laws and practices.

Following the principle *pacta sunt servanda*, China has the obligation to implement in good faith the international treaties it has ratified. The above brief description is not comprehensive, but only makes a theoretical discussion of China's current relevant legislation and practice with reference to the provisions of relevant international treaties, hoping to benefit China's legislation and related practices.

Conclusion

The right to education is a basic means for personal development and a prerequisite and means for individuals to enjoy other human rights. As a basic right of citizens, it is protected by both domestic law and international law. Although the right to education has not been protected in international law for a long time, it has achieved fruitful results. The right to education has been recognized in some important global human rights conventions adopted after World War II, thus becoming a basic human right protected by international human rights law.

The right to education is one of the most complex human rights in international human rights law. This article mainly studies the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, which has the most detailed provisions on the right to education, and roughly summarizes the content of the right to education into the following four aspects, namely: the right to receive education, the freedom to choose education, the freedom to establish private schools and academic freedom. The content of the right to education is also the substantive obligation of the state to promote and protect the right to education. Under the premise that the international community is improving and enriching the content of the right to education, it is particularly important for the state to fulfill its corresponding substantive international obligations. In promoting and protecting the right to education, the state bears general obligations, specific obligations and core obligations. As for general obligations, the state should assume the obligation to respect, protect and implement the right to education ; as for specific obligations, the state should conscientiously fulfill the commitments made in the International Covenant on the Right to Education ; as for core obligations, since these obligations are the minimum obligations of the state to promote and protect the right to education, the state should fulfill them with the utmost sincerity and should not openly violate them. The state's conscientious implementation of its international legal obligations on the right to education can not only protect the right of individuals to education, but also meet and promote the comprehensive development of the country and society.

In recent years, the right to education has made great progress in China both in legislation and in practice. However, there is still some gap between legislation and practice of China and the relevant "international standards". More positive and effective measures need to be taken in legislation, judicial system, social progress and educational concepts to promote the universal, comprehensive and full realization of the right to education.

¹ See Katarina Tomasevski, Special Rapporteur on Education of the United Nations Commission on Human Rights, report on the right to education following her visit to China from 10 to 19 September 2003, para. 36.

² See: Concluding observations made by the Committee on Economic, Social and Cultural Affairs at its 34th session in 2005 based on the Convention Implementation Report submitted by China, paragraph 67.

References:

A. Monographs

1. Bai Guimei, ed., International Human Rights and Development: Perspectives from China and Canada, Legal Publishing House, 1998.
2. Editorial Group of Interpretation of the Compulsory Education Law: Interpretation of the Compulsory Education Law of the People's Republic of China, China Legal Publishing House, 2006 edition.
3. Gao Jiawei, ed., Education Administration Law, Peking University Press, 1st edition, 2007.
4. Gong Xianghe: On the Right to Education, Chinese People's Public Security University Press, 2004.
5. Han Dayuan, Lin Laifan, and Zheng Xianjun, Special Topics in Constitutional Law, China Renmin University Press, first edition, October 2004.
6. International Human Rights Law Textbook Editorial Group, ed., International Human Rights Law Textbook (Volume 1), China University of Political Science and Law Press, December 2002.
7. Lao Kaisheng, The Right to Education and the Right to Education in a Changing Society, Beijing Educational Science Press, 2003.
8. Lao Kaisheng: Theory of Educational Law, Jiangsu Education Publishing House, 1993.
9. UNESCO, World Education Report 2000, China Translation and Publishing Corporation, 2002.
10. Wang Jiafu and Liu Hainian, eds., Encyclopedia of Human Rights in China, Encyclopedia of China Publishing House, 1998.
11. Wang Shanmai, Research on Education Input and Output, Hebei Education Press, 1st edition, December 1996.
12. Zhang Wenxian, ed., Jurisprudence, Peking University Press, 1st edition, 1999.
13. Wen Hui, Research on the Inclusion of the Right to Education in the Constitution, Peking University Press, 1st edition, 2003.
14. Xiong Xianjun, "A Legacy for Generations: A Study of Compulsory Education in Modern China", Central China Normal University Press, 1998, 1st edition.
15. Xu Xianming, ed., Human Rights Studies (Volumes 1 and 2), Shandong People's Publishing House, 2001 and 2002.
16. Xu Xianming, ed., International Human Rights Law, Legal Publishing House, 1st edition, 2004.
17. Yang Chengming, ed., Human Rights Law, China Fangzheng Publishing House, January 2004.
18. Zhang Qianfan, Introduction to Constitutional Law, Legal Publishing House, 2004.
19. Zheng Xianjun, Legal Protection of Citizens' Right to Education, Beijing People's Court Press, 2004.
20. Zhou Yongkun and Fan Zhongxin, Jurisprudence, Nanjing University Press, 1994.
21. Zou Yuan, ed., Complete Book of Education Law Enforcement, China Democracy and Legal System Publishing House, 1st edition, September 1998.

B. Scientific articles

1. Brian Walsh, Existence and Meaning of Fundamental Rights in the Field of Education in Ireland, in Human rights Law Journal, Vol. 2 (1981).
2. Che Pizhao, "Legal Globalization and International Rule of Law", in Gao Hongjun (ed.), Tsinghua Legal Studies, Vol. 3, Tsinghua University Press, 2002.
3. Fan Xianzuo, "Problems and Countermeasures of Migrant Children's Education", Contemporary Education Forum, No. 2, 2005.
4. Gong Renren, "On the Application of International Human Rights Treaties in China", in Xia Yong (ed.), Public Law, Vol. 1, Legal Publishing House, 1999.
5. Gu Mingyuan, "Balanced Development of Education is a Question of Educational Equality and a Question of Human Rights," People's Education, No. 4, 2002.
6. Hao Tiechuan, "Academics Need Tolerance", Journal of Law, No. 1, 1998.
7. Hong Guanglei: "On the Obligation of "Compulsory Education", in Zhong Qiquan, Jin Zhengyang, and Wu Guoping, eds., Interpreting Chinese Education, Education Science Press, 1st edition, 2000.

8. Kiseleva E., Osipova M., Emelianova N. The Right to Education for Migrant Children in Light of the Latest General Comments by the UN Treaty Bodies // Proceedings of the 2018 2nd International Conference on Management, Education and Social Science (ICMESS 2018). Series 'Advances in Social Science, Education and Humanities Research'. June 2018. DOI 10.2991/icmess-18.2018.393.
9. Liang Furong, "A Preliminary Study on the Right to Fair Trial in International Human Rights Law", Master's thesis, China University of Political Science and Law, 2005.
10. Ma Huaide, "Schools, Public Legal Persons and Administrative Litigation", in Luo Haocai (ed.), Administrative Law Collection, Vol. 3, Legal Publishing House, 2000.
11. Qu Xiangfei, "A Preliminary Study on the Right to Education", Political and Legal Forum, No. 6, 2002.
12. Semenova N. S., Kiseleva E. V. Ban on the Hijab at School: Human Rights Against Migration Background // Mediterranean Journal of Social Sciences, MCSER Publishing, Rome-Italy. Vol 6 No 4 S1 July 2015. P. 509-516. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=24935265>.
13. Survey on the Compulsory Education Status of Migrant Children in Beijing, Xinhuanet, June 24, 2003.
14. Wang Xuemei, "Research on the Best Interests Principle in Protecting Children's Rights", Global Legal Review, Winter 2002.
15. Wu Degang, "A Study on Regional Differences in Educational Development in China", Educational Research, No. 7, 1999.
16. Yang Xiuzhi, "A Historical Study of Equal Educational Opportunities", Qilu Journal, No. 4, 1997.
17. Zhang Jinjun, "The Issue of Equal Right to Education in a Harmonious Society", Administration and Law, June 2005.
18. Zhong Xiaoling, "Improving my country's Public Finance Education Investment System Based on Educational Equity", Finance and Economics, No. 7, 2005.
19. Zhou Yongkun, "Problems of Equal Educational Rights and Solutions", Journal of East China University of Political Science and Law, No. 2, 2006.

Copyright©Meng GAOZHENG, 2025.

Contacte/Contacts/Контакты:

Meng GAOZHENG.

PhD student of the Department of International Law,
Law Institute, Peoples' Friendship University of Russia
named after Patrice Lumumba.

117198, Mikluho-Maklaya str. 6,

Moscow, Russian Federation.

E-mail: 1042248010@pfur.ru

<https://orcid.org/0000-0001-6873-3663>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.10>

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2025, Issue 2, Volume 20, Pages 130-137.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 02.04.2025 | Reviewed 12.05.2025 | Accepted: 20.06.2025 | Published: 01.07.2025

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.11>

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**FRANCOPHONIE ET RÉPUBLIQUE DE MOLDAVIE :
DE LA COOPÉRATION CULTURELLE ET ÉDUCATIVE À LA COOPÉRATION EN
MATIÈRE DE DIPLOMATIE SCIENTIFIQUE**

**FRANCOPHONIE AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA:
FROM COOPERATION IN CULTURE AND EDUCATION TO COOPERATION IN
SCIENTIFIC DIPLOMACY**

**FRANCOFONIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA: DE LA O COOPERARE
ÎN DOMENIUL CULTURII ȘI A EDUCAȚIEI LA O COOPERARE
ÎN DOMENIUL DIPLOMAȚIEI ȘTIINȚIFICE**

**ФРАНКОФОНИЯ И РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА:
ОТ СОТРУДНИЧЕСТВА В ОБЛАСТИ КУЛЬТУРЫ И ОБРАЗОВАНИЯ К
СОТРУДНИЧЕСТВУ В ОБЛАСТИ НАУЧНОЙ ДИПЛОМАТИИ**

TALCHIU-CHIRIȚĂ Adela* / TALCHIU-CHIRITA Adela /
ТАЛКИУ-КИРИЦЭ Адела

ABSTRACT:

**FRANCOPHONIE AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA:
FROM COOPERATION IN CULTURE AND EDUCATION
TO COOPERATION IN SCIENTIFIC DIPLOMACY**

La Francophonie is an alliance of countries and communities linked by the French language and shared values such as respect for diversity, solidarity, human rights and international cooperation. Francophonie's operators play a key role in promoting these principles in various fields, including diplomacy, culture, the economy and education. Since its creation, the Francophonie has extended its influence beyond its traditional linguistic and cultural boundaries and has become a major player on the world stage.

The Republic of Moldova, with deep historical and cultural ties to France, joined the Francophonie in 1997 and became a full member. This cooperation has led to the development of educational and cultural programmes supported by organisations such as the Francophone University Agency (Agence universitaire de la Francophonie - AUF). Moldova actively participates in the scientific francophone diplomacy, which opens up new opportunities for addressing global challenges, promoting sustainable development and strengthening international relations. Interaction with the Francophonie helps Moldova to strengthen its position on the world stage and contributes to the creation of a fairer and more sustainable international community.

* **TALCHIU-CHIRIȚĂ Adela** - Studentă-doctorandă, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "Constantin Stere", (Chisinau, Republica Moldova). / **TALCHIU-CHIRITA Adela** - PhD-étudiante de l'Université d'études politiques et économiques européennes "Constantin Stere" (Chisinau, République de Moldova). / **TALCHIU-CHIRITA Adela** - PhD student, University of European political and Economic Studies "Constantin Stere" (Chisinau, Republic of Moldova). / **ТАЛКИУ-КИРИЦЭ Адела** - Аспирантка, Университет европейских политических и экономических исследований "Константин Стере" (Кишинев, Республика Молдова). **E-mail:** adelachirita@yahoo.fr ; <https://orcid.org/0009-0004-4218-8475>

Keywords: Francophonie, international relations, international scene, international actor, international actors, francophone scientific diplomacy.

JEL Classification: F50; K33

Universal Decimal Classification: 341.29.009(100); 32.009(100); 061.2(100); 327.009; 339.9

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.11>

RÉSUMÉ:

FRANCOPHONIE ET RÉPUBLIQUE DE MOLDAVIE : DE LA COOPÉRATION CULTURELLE ET ÉDUCATIVE À LA COOPÉRATION EN MATIÈRE DE DIPLOMATIE SCIENTIFIQUE

La Francophonie représente un ensemble d'États et de communautés unis par la langue française et des valeurs communes telles que le respect de la diversité, la solidarité, les droits de l'homme et la coopération internationale. Les opérateurs de la Francophonie jouent un rôle essentiel dans la promotion de ces principes à l'échelle mondiale, dans des domaines tels que la diplomatie, la culture, l'économie et l'éducation. L'évolution de la Francophonie, passant d'un mouvement culturel et linguistique à un acteur majeur sur la scène internationale, témoigne de l'extension de son influence au-delà des frontières traditionnelles.

La République de Moldavie, avec des racines historiques profondes liées à la langue française, a adhéré à la Francophonie après la période soviétique, devenant membre à part entière en 1997. Son adhésion a été soutenue par divers projets éducatifs et culturels, notamment par l'Agence universitaire de la Francophonie (AUF), qui soutient les universités moldaves et développe des programmes de mobilité académique et de coopération scientifique. Aujourd'hui, la Moldavie joue un rôle actif dans la diplomatie scientifique francophone, contribuant à résoudre des défis mondiaux et à promouvoir un développement durable. La Francophonie offre à la République de Moldavie des opportunités pour renforcer ses relations internationales et affirmer sa voix sur la scène mondiale, ayant un impact significatif dans les domaines de l'éducation, de la culture et des sciences.

Mots-clés: francophonie, relations internationales, scène internationale, acteur international, diplomatie scientifique francophone.

JEL Classification: F50; K33

Universal Decimal Classification: 341.29.009(100); 32.009(100); 061.2(100); 327.009; 339.9

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.11>

REZUMAT:

FRANCOFONIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA: DE LA O COOPERARE ÎN DOMENIUL CULTURII ȘI A EDUCAȚIEI LA O COOPERARE ÎN DOMENIUL DIPLOMAȚIEI ȘTIINȚIFICE

Francofonia reprezintă un ansamblu de state și comunități unite prin limba franceză și valori comune, cum ar fi respectul diversității, solidaritate, drepturile omului și cooperarea internațională. Operatorii Francofoniei joacă un rol esențial în promovarea acestor principii la nivel global, în domenii precum diplomația, cultura, economia și educația. Evoluția Francofoniei, de la o mișcare culturală și lingvistică la un actor important pe scena internațională, reflectă extinderea influenței sale dincolo de granițele tradiționale.

Republica Moldova, cu rădăcini istorice adânci în legătură cu limba franceză, a aderat la Francofonie în perioada post-sovietică, devenind membru cu drepturi depline în 1997. Aderarea a fost susținută de o serie de proiecte educaționale și culturale, inclusiv prin Agenția Universitară a Francofoniei (AUF), care sprijină universitățile moldovenești și dezvoltă programe de mobilitate academică și colaborare științifică. În prezent, Moldova joacă un rol activ în diplomația științifică francofonă, contribuind la soluționarea provocărilor globale și promovând dezvoltarea sustenabilă. Francofonia oferă Republicii Moldova oportunități de a întări relațiile internaționale și de a-și afirma vocea pe scena mondială, având un impact semnificativ în domeniul educației, culturii și științei.

Cuvinte-cheie: Francofonie, relații internaționale, scena internațională, actor internațional, diplomație științifică francofonă.

JEL Classification: F50; K33

CZU: 341.29.009(100); 32.009(100); 061.2(100); 327.009; 339.9

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.11>

РЕЗЮМЕ:

ФРАНКОФОНΙΑ И РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА: ОТ СОТРУДНИЧЕСТВА В ОБЛАСТИ КУЛЬТУРЫ И ОБРАЗОВАНИЯ К СОТРУДНИЧЕСТВУ В ОБЛАСТИ НАУЧНОЙ ДИПЛОМАТИИ

Франкофония представляет собой объединение стран и сообществ, связанных французским языком и общими ценностями, такими как уважение к разнообразию, солидарность, права человека и международное сотрудничество. Операторы франкофонии играют важную роль в продвижении этих принципов на глобальной арене в таких областях, как дипломатия, культура, экономика и образование. Эволюция Франкофонии, от культурного и языкового движения до важного международного актора, отражает расширение ее влияния за пределы традиционных границ.

Республика Молдова, с глубокими историческими корнями, связанными с французским языком, присоединилась к Франкофонии в постсоветский период, став полноправным членом в 1997 году. Ее присоединение было поддержано различными образовательными и культурными проектами, в том числе через Агентство университетов Франкофонии (AUF), которое поддерживает молдавские университеты и развивает программы академической мобильности и научного сотрудничества. Сегодня Молдова активно участвует в научной дипломатии франкофонии, внося свой вклад в решение глобальных проблем и продвижение устойчивого развития. Франкофония предоставляет Республике Молдова возможности для укрепления международных отношений и утверждения своего голоса на мировой арене, оказывая значительное влияние в области образования, культуры и науки.

Ключевые слова: франкофония, международные отношения, международная арена, международный актор, франкофонная научная дипломатия.

JEL Classification: F50; K33

УДК: 341.29.009(100); 32.009(100); 061.2(100); 327.009; 339.9

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.11>

Introduction

La francophonie est définie comme un ensemble de pays ayant en partage la langue française. Au fur et à mesure que son rôle sur la scène internationale évolue, nous assistons à une évolution du concept qui va bien au-delà de l'usage de la langue française. En effet, la Francophonie est considérée comme un ensemble global qui comprend à la fois des nations et des communautés liées par l'usage de la langue française et par des valeurs communes telles que le respect de la diversité, des droits, de l'égalité, de la solidarité et de la coopération internationale. L'Organisation internationale de la Francophonie (OIF) et les autres acteurs de la Francophonie, l'Agence universitaire de la Francophonie (AUF), les réseaux, les associations et les conférences francophones, jouent un rôle essentiel dans la promotion de ces principes sur la scène internationale.

Avec l'évolution des relations internationales, on assiste également à une affirmation de la Francophonie comme acteur important dans les domaines les plus larges : diplomatie, culture, économie, éducation et droits de l'homme.

Ce document vise à présenter un bref historique de la Francophonie et de son évolution, ainsi que l'histoire des relations de la République de Moldavie avec la Francophonie, les enjeux et les opportunités offerts par cet acteur important. Les repères historiques contribueront à une meilleure compréhension de la position et du rôle de la Francophonie sur la scène internationale dans le contexte mondial actuel.

Dans l'étude du thème abordé dans cet article, l'approche théorique a été utilisée en premier lieu pour mieux comprendre les relations internationales, les acteurs de la scène internationale et pour comprendre la position de la Francophonie sur la scène internationale.

L'étude de ce thème semble impossible sans recourir à l'approche historique, en analysant les débuts de la Francophonie, le chemin qu'elle a parcouru pour devenir un véritable acteur global, de plus en plus visible en termes d'action et de capacité d'intervention. La méthode normative a

également été appliquée, en étudiant les différents actes des Sommets ou les propositions de textes des opérateurs de la Francophonie, qui ont permis de mieux comprendre le fonctionnement et l'organisation de la Francophonie. Enfin, la méthode qualitative, à travers l'étude des phénomènes, a permis de comprendre l'intervention des acteurs de la Francophonie en réponse aux défis mondiaux et la contribution de la Francophonie à leur résolution.

L'histoire et l'évolution de la Francophonie

Le terme « francophonie » a été utilisé pour la première fois par le géographe français Onésime Reclus en 1880 pour désigner les zones géographiques où le français est parlé. Mais, le géographe définit en fait le terme « francophone » et non « francophonie ». Les francophones sont « tous ceux qui sont ou semblent destinés à rester ou à devenir participants de notre langue » [1, p.422]. Ainsi, « la francophonie rassemble tous ceux qui parlent français, qui sont nombreux dans le monde » [2, p.13]. Par ailleurs, à cette époque, la Francophonie était associée au colonialisme français.

Dans les années 1960, on assiste à un véritable développement de la Francophonie en tant que mouvement associatif, avec l'indépendance des anciennes colonies françaises. Une nouvelle Francophonie renaît, une Francophonie centrée sur la construction de nouvelles communautés culturelles et solidaires, avec la contribution des « pères fondateurs » [3, p.14] Léopold Sédar Senghor (Président du Sénégal), Hamani Diori (Président du Niger), Habib Bourguiba (Président de la République tunisienne) et Norodom Sihanouk (Roi du Cambodge).

Perçue au début du siècle dernier comme une simple entité linguistique, puis comme une forme de solidarité internationale, la Francophonie est aujourd'hui considérée, quelques décennies plus tard, comme un espace linguistique propice aux échanges culturels.

Un véritable élan dans la formation de structures associatives, telles que l'Association internationale des journalistes de langue française (AIJLF) en 1950, l'Association des universités de langue française (AUPELF) en 1961, devenue l'Agence universitaire de la Francophonie (AUF) plus tard, le Conseil international de la francophonie (CILF) en 1967 et, la même année, l'Association internationale des parlementaires de langue française (AIPLF), qui a vu le jour après la Seconde Guerre mondiale.

Ainsi, la première forme d'organisation politique de la Francophonie a été l'Agence de coopération culturelle et technique (ACCT) en 1970, devenue aujourd'hui l'Organisation internationale de la Francophonie (OIF), créée en tant qu'organisation intergouvernementale. A cette époque, « la Francophonie intergouvernementale s'est dotée d'une existence et d'un instrument d'action » [4, p.11-35]. L'objectif de cette institution était de promouvoir la coopération entre les pays francophones et de soutenir le développement économique et social des pays francophones. Au début du XXIe siècle, l'OIF a dépassé les frontières des pays francophones « traditionnels » (Europe, Canada, Afrique) pour accueillir de nouveaux membres d'Asie, d'Océanie et des Caraïbes, ainsi que d'Europe centrale et orientale.

Aujourd'hui, l'Organisation internationale de la Francophonie regroupe 93 États et gouvernements qui partagent la langue française et promeuvent des valeurs communes telles que la coopération internationale, le respect de la diversité, le développement durable, la paix et la solidarité.

L'Agence universitaire de la Francophonie (AUF), opérateur direct de la Francophonie, a été créée à Montréal en 1961, avant la création de l'Organisation internationale de la Francophonie, avec pour mission de soutenir les établissements d'enseignement supérieur et de recherche et de promouvoir une Francophonie scientifique engagée dans le développement économique, social et culturel des sociétés. Aujourd'hui, l'AUF est une organisation qui contribue au développement par le savoir. Elle est le plus grand réseau universitaire au monde, avec plus de 1 000 universités et centres de recherche scientifique dans près de 120 pays. Sa mission principale est de penser globalement la francophonie scientifique et d'agir regionalement dans le respect de la diversité.

Le rôle de la Francophonie, à travers l'OIF et l'AUF, sur la scène internationale est en constante évolution et s'affirme comme un acteur des relations internationales, soucieux des enjeux globaux. Les nombreux partenariats entre les opérateurs de la Francophonie et d'autres organisations internationales ou gouvernements confirment ce positionnement de la Francophonie sur la scène

internationale et démontrent sa capacité à intervenir sur des enjeux globaux tels que la pandémie de Covid-19, les situations de crise ou de conflit, aux côtés d'autres acteurs internationaux.

Adhésion à la Francophonie de la République de Moldavie

L'attachement de la République de Moldavie à la Francophonie a des racines profondes et repose sur quatre principes : historique, culturel, éducatif et politique. Avant 1812, jusqu'à ce qu'elle devienne une province de la Russie tsariste, la haute société de la Principauté de Moldavie vouait une admiration particulière à la langue et à la culture françaises. Pour preuve, les grands poètes et écrivains de l'époque traduisaient des textes littéraires en français. Pendant la période où la Bessarabie (actuelle République de Moldavie) est devenue une province de la Russie tsariste, et en raison de la politique de russification menée par le tsar au détriment de l'identité nationale, la principale préoccupation de la nation est devenue la défense de la langue nationale. Ce n'est qu'après la Seconde Guerre mondiale, lorsque la Moldavie est devenue une république de l'Union soviétique, que la langue française s'est épanouie et est devenue la seule langue étrangère acceptée, au détriment de l'anglais. Le français était considéré comme la langue du Parti communiste français, frère du Parti communiste de l'Union soviétique. Ainsi, « à cette époque, 81 % des élèves apprennent le français ».[5, p.72-78] Une coopération éducative est également mise en place avec les pays africains, les enseignants moldaves participant à des échanges avec des enseignants de l'Union soviétique dans les pays de l'Afrique du Nord. Plus tard, avec l'indépendance de la Moldavie, l'étude du français prend une nouvelle signification, associée à une forme d'ouverture vers l'Occident, et l'intérêt pour le monde francophone se répand de plus en plus. Les relations culturelles avec la France s'intensifient, encourageant les invitations de missionnaires français dans les écoles moldaves. L'affinité entre les langues roumaine et française, due à leur latinité, joue un rôle fondamental dans le renforcement des relations entre la République de Moldavie et la France dans un premier temps, puis entre la République de Moldavie et d'autres pays francophones.

La République de Moldavie a adhéré à la Francophonie institutionnelle immédiatement après son indépendance. En 1993, la République de Moldavie a été invitée au Sommet de la Francophonie, en 1995 elle est devenue membre observateur de l'Organisation internationale de la Francophonie (OIF) et en 1997, la République de Moldavie est devenue membre à part entière. Cette même année 1997, les relations avec l'Agence Universitaire de la Francophonie (AUF) se sont intensifiées avec la signature d'un accord de siège entre l'AUF et le gouvernement de la République de Moldavie, et l'Antenne de Moldova de l'Agence Universitaire de la Francophonie en a été créée à Chisinau.

La mission principale de l'AUF est de soutenir une éducation de qualité, et son soutien va aux universités membres de cette organisation. Grâce à la création de 6 programmes francophones, dénommées filières francophones, dans lesquelles les études sont menées en français, dans 5 universités du pays, dans les domaines du droit, des relations économiques internationales, de la médecine, de l'informatique et des technologies alimentaires, l'AUF soutient financièrement les échanges d'étudiants, les stages culturels, les bourses pour les étudiants et les enseignants, la formation des enseignants, les professeurs invités des pays francophones et la création d'un réseau d'universités francophones dans le pays.

Ces filières universitaires francophones font partie de consortiums internationaux d'universités de pays francophones comme la France, la Belgique, le Canada, mais aussi d'universités des pays de la région, tels que la Roumanie, la Bulgarie, l'Arménie et la Géorgie, le programme des filières francophones étant coordonné par le Bureau régional (aujourd'hui Direction régionale) de l'AUF pour l'Europe centrale et orientale.

Le projet phare de l'AUF pour cette période est considéré, à juste titre, le programme de bourses pour la formation initiale (licence et master), le doctorat (y compris la cotutelle) et la formation post-universitaire. Grâce à leur excellente maîtrise de la langue française, les boursiers de la République de Moldavie ont été les plus nombreux, aux côtés de ceux de Roumanie.

Parallèlement, l'AUF soutient la création et le fonctionnement des classes bilingues francophones au niveau secondaire, dans 10 lycées de la capitale et du pays, qui contribueront à former une future génération de francophones, y compris pour les filières universitaires francophones. Jusqu'en 2012, les classes bilingues francophones bénéficieront également d'un soutien financier important pour la

formation et le perfectionnement des enseignants, l'équipement pédagogique, l'organisation de séminaires et autres.

L'AUF, en partenariat avec l'Alliance française de la République de Moldavie, soutient également financièrement la création et le fonctionnement de l'émission de télévision culturelle « Francosphère », diffusée en français sur la chaîne de télévision nationale. Parallèlement, l'OIF a appuyé le Ministère de l'éducation de la République de Moldavie dans le cadre du programme de formation en français des fonctionnaires du gouvernement.

Plus tard, avec l'adoption d'une nouvelle stratégie quadriennale par l'AUF, de nombreux projets de recherche, de gouvernance universitaire ou de transformation numérique sont soutenus financièrement par l'AUF. Ainsi, en 2016, l'AUF et le Ministère de l'éducation de la République de Moldavie signent un mémorandum pour le cofinancement de projets de recherche. Quelques années plus tard, l'AUF accorde un soutien financier aux universités moldaves pour la création des Centres de Réussite Universitaire, transformés par la suite en Centres d'Employabilité Francophones (CEF). Les universités peuvent également bénéficier d'un soutien financier pour le recrutement d'un enseignant ou d'un stagiaire de langue maternelle française pour l'enseignement du français.

En 2021, l'AUF organise la première Semaine mondiale de la francophonie scientifique - SMFS, à Bucarest, en Roumanie. Parmi les événements organisés au cours de cette semaine, on peut citer : les Assises de la Francophonie scientifique, avec la participation d'experts et de chercheurs du monde entier, et la Conférence des Ministres de l'éducation des pays francophones. L'Assemblée générale de l'AUF, qui réunit tous les quatre ans l'ensemble des universités membres, s'est également tenue dans le cadre de la SMFS à Bucarest. La stratégie quadriennale est adoptée et le président de l'AUF est élu lors de cet événement.

La Semaine mondiale de la francophonie scientifique est organisée chaque année. Cet événement majeur se veut un espace d'échanges pour la promotion des sciences en français, réunissant des représentants clés de tous les secteurs, des décideurs, des chercheurs et des diplomates. Ainsi, en 2022, lors de la deuxième SMFS en Egypte, la République de Moldavie est représentée par le ministre de l'éducation.

Dans sa volonté de mettre la science et la diplomatie autour de la même table pour discuter et identifier ensemble des solutions aux problèmes mondiaux, l'AUF utilise la diplomatie scientifique francophone. Lors de la deuxième édition de la SMFS, le Manifeste pour une diplomatie scientifique francophone est présenté, la République de Moldavie se retrouvant parmi les 40 Etats signataires. Par l'adhésion au Manifeste, les Etats signataires s'engagent à promouvoir l'expertise francophone et le réseau politico-scientifique, à favoriser la création et le développement de liens et de collaborations entre acteurs politiques et scientifiques et à adopter une démarche prospective. Ce type de réseau implique une coopération entre les décideurs politiques, les chercheurs, les institutions académiques et les organisations internationales afin de promouvoir l'échange d'idées, les politiques publiques basées sur la recherche scientifique et l'identification de pistes de solutions aux problèmes globaux par la science et par la technologie.

Avec l'évolution de la Francophonie sur la scène internationale et son affirmation comme partenaire fiable dans la réalisation de grands projets structurants, aux côtés d'autres acteurs internationaux tels que l'UNESCO, l'Union européenne, les relations de la République de Moldavie avec les opérateurs de la Francophonie évoluent également. On passe d'une dimension linguistique et culturelle à une dimension de coopération au sein d'un espace de dialogue au niveau de la Francophonie scientifique, à travers la diplomatie scientifique francophone. Avec cette nouvelle approche, réinterprétée comme une stratégie diplomatique, la Francophonie est perçue comme un instrument de persuasion, avec une participation de plus en plus active dans les domaines les plus larges. En recourant à la diplomatie scientifique, les acteurs francophones visent un dialogue entre la science et les décideurs politiques pour répondre aux défis mondiaux.

Conclusion

En conclusion, la Francophonie est plus qu'une simple communauté linguistique, c'est un outil essentiel pour promouvoir le dialogue interculturel et la solidarité internationale. Au fil des décennies, elle a réussi à étendre son influence non seulement dans les domaines culturel et éducatif, mais aussi dans les sphères économique, sociale et diplomatique, ayant un impact significatif sur les

pays et les établissements d'enseignement supérieur et de recherche qui font partie de la communauté francophone. Dans ce contexte, la République de Moldavie, par son adhésion à la Francophonie et sa participation active aux projets et initiatives de l'Organisation internationale de la Francophonie et de l'Agence universitaire de la Francophonie, renforce ses liens avec un vaste réseau international et a accès à des ressources précieuses qui soutiennent son développement économique et social. La collaboration dans des domaines tels que l'éducation, la recherche scientifique et la diplomatie scientifique offre à la Moldavie de nouvelles possibilités de contribuer à la résolution des défis mondiaux, de promouvoir l'innovation et le développement durable et d'améliorer les relations internationales.

În concluzie, Francofonia reprezintă mai mult decât o simplă comunitate lingvistică, fiind un instrument esențial în promovarea unui dialog intercultural și a solidarității internaționale. De-a lungul decadelor, aceasta a reușit să își extindă influența nu doar în domeniul cultural și educațional, ci și în sfera economică, socială și diplomatică, având un impact semnificativ asupra țărilor și instituțiilor de învățământ superior și de cercetare, care fac parte din comunitatea francofonă. În acest context, Republica Moldova, prin aderarea sa la Francofonie și implicarea activă în proiectele și inițiativele organizației internaționale a Francofoniei și ale Agenției universitare a Francofoniei, își consolidează legăturile cu o rețea internațională vastă, având acces la resurse valoroase care sprijină dezvoltarea sa economică și socială. Colaborarea în domenii precum educația, cercetarea științifică și diplomația științifică deschide noi oportunități pentru Moldova de a contribui la soluționarea provocărilor globale, de a promova inovația și dezvoltarea sustenabilă, dar și de a îmbunătăți relațiile internaționale.

L'implication active dans la Francophonie permet également à la République de Moldavie de participer au développement d'un système international fondé sur le respect mutuel, la diversité et l'équité, qui sont des aspects fondamentaux pour créer un avenir plus équilibré et pacifique. La Francophonie ne soutient donc pas seulement le processus d'intégration internationale de la Moldavie, mais lui fournit également le cadre nécessaire pour faire entendre sa voix sur la scène mondiale, car l'organisation promeut le dialogue entre les cultures, l'échange d'idées et de ressources, ainsi que des solutions communes aux défis mondiaux actuels. À une époque où les défis mondiaux sont de plus en plus interconnectés et complexes, la collaboration au sein de la Francophonie s'avère être une étape essentielle vers un avenir plus uni et prospère, non seulement pour la Moldavie, mais aussi pour la communauté internationale dans son ensemble.

Références bibliographiques:

- 1.Reclus (Onésime), *France, Algérie et colonies*, Paris, Hachette, 1883
- 2.Trang Phan – Michel Guillou, *Francophonie et mondialisation*, Paris, Belin, 2011
- 3.Trang Phan – Michel Guillou, *Francophonie et mondialisation*, Paris, Belin, 2011
- 4.Guillou (Michel), « *La troisième francophonie : un espace culturel mondialisé* », La Revue mondiale des Mondes Francophones, no.1, Automne-hiver 2010
5. Gutu Ion, 2007, 2011. *La Francophonie moldave après 1991*, 2007, 2011. In « *La Francopolyphonie : langues et identités*. Chișinău : La Francopolyphonie n°2. Vol. 1, op.cit.
- 6.Braillard (Philippe) et Djalili (Mohammad-Reza), *Les relations internationales*, Paris, PUF, 2006
- 7.Smouts (Marie-Claude) et al., *Dictionnaire des relations internationales. Approches, concepts, doctrines*, op.cit.
- 8.Nguyen Khan Toan, *La francophonie comme acteur des relations internationales contemporaines : enjeux et perspectives (1986-2010)*, Lyon : Université Jean Moulin (Lyon 3), thèse de doctorat soutenue le 26 septembre 2012

Ressources bibliographiques

1. DENIAU Xavier, *La Francophonie*, Paris, Presses universitaires de France, Collection « Que sais-je? », 2001

2. HENRY Vincent, *La Moldavie et l'Union européenne; l'horizon indéfini: entre continuité post-soviétique, dérives oligarchiques et essoufflement d'un modèle*. Thèse soutenue le 19 mars 2021, <https://theses.hal.science/tel-03411905v1>
3. MARTINI Francine. *Le monde francophone*. Milano : La Spiga languages, 1995
4. MAUGEY Axel. *Francophonie et dialogue des cultures*. Humanitas, 2003
5. MAUGEY Axel. *Le succès de la francophonie au XXIe siècle*. Éditions Unicité, 2017
6. Organisation Internationale de la Francophonie, *La Francophonie dans le monde, 2006-2007*, Nathan, Paris, 2007
7. *Rapport d'information sur la Francophonie : action culturelle, éducative et économique*, Assemblée Nationale, 22 janvier 2014
8. WOLTON Dominique, *Demain la Francophonie*. Paris : Éditions Flammarion, 2006
9. АРУТЮНОВА Ж. М., БОРИСЕНКО М. К. *Устные темы. Франкофония. Франкоязычные страны*, Москва: Издательство РУДН, 2001
9. ГРЕШ С. А., *Франкофония в прошлом и настоящем*, Москва: Институт Африки РАН, 2007

Ressources web

1. <https://www.auf.org/a-propos/que-faisons-nous/> (Accesat 25 martie 2025).
2. <https://auf-semaine-francophonie.auf.org/> - (Accesat 1 aprilie 2025).
3. <https://www.hceres.fr/fr/actualites/retour-sur-la-3e-edition-de-la-semaine-mondiale-de-la-francophonie-scientifique> – (Accesat 30 martie 2025).
4. <https://www.moldavie.fr/La-Semaine-mondiale-de-la-Francophonie-scientifique.html> – (Accesat 31 martie 2025).
5. <https://www.moldavie.fr/Aspects-historiques-de-la-Francophonie-moldave.html> – (Accesat 2 aprilie 2025).
6. <https://www.francophonie.org/la-francophonie-en-bref-754>, (Accesat 25 martie 2025).
7. <https://www.quebec.ca/nouvelles/actualites/details/semaine-mondiale-francophonie-scientifique> - (Accesat 25 martie 2025).

Copyright©TALCHIU-CHIRITA Adela, 2025.

Contacts/Contacte/ Контакты:

TALCHIU-CHIRITA Adela.

PhD-étudiante de l'Université d'études politiques et économiques européennes "Constantin Stere",
MD-2004, str. Bulevardul Stefan cel Mare si Sfânt 200,
Chisinau, République de Moldova.

E-mail: adelachirita@yahoo.fr

<https://orcid.org/0009-0004-4218-8475>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.11>

 REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2025, Issue 2, Volume 20, Pages 138-149. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 15.02.2025 Reviewed: 12.03.2025 Accepted: 20.05.2025 Published: 01.07.2025 https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.12
---	---

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**POLITICS AND SELF-PRESENTATION: HOW WOMEN IN POLITICS
USE SOCIAL MEDIA TO BUILD PUBLIC IMAGE**

**ПОЛИТИКА И САМОПРЕЗЕНТАЦИЯ: КАК ЖЕНЩИНЫ-ПОЛИТИКИ
ИСПОЛЬЗУЮТ СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ ДЛЯ СОЗДАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО
ИМИДЖА**

**POLITICĂ ȘI AUTOPRESENTARE: CUM FOLOSESC FEMEILE DIN POLITICĂ
REȚELE SOCIALE PENTRU A FORMA IMAGINEA PUBLICĂ**

VALJENTOVÁ Tímea* / VALJENTOVÁ Tímea / ВАЛЙЕНТОВА Тимея

ABSTRACT:

**POLITICS AND SELF-PRESENTATION: HOW WOMEN IN POLITICS
USE SOCIAL MEDIA TO BUILD PUBLIC IMAGE**

Social media has become an integral part of political communication, significantly influencing how politicians shape their public image. This article explores how women in politics use digital platforms for self-presentation and the formation of their identity in the public eye. It analyzes the strategies female politicians employ in content creation, voter engagement, and building authenticity in the online space.

Special attention is given to the differences in how women and men are presented in politics, the challenges women face in establishing credibility, and the impact of gender stereotypes on their online presence. The study is based on an analysis of selected case studies and provides insight into how digital self-presentation affects the political success of women.

Keywords: politics, self-presentation, social media, branding, public image

JEL Classification: D83; F50; J38

Universal Decimal Classification: 061.215-055.2; 32:316.37; 242.7; 32:316.65

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.12>

REZUMAT:

**POLITICĂ ȘI AUTOPRESENTARE: CUM FOLOSESC FEMEILE
DIN POLITICĂ REȚELE SOCIALE PENTRU A FORMA IMAGINEA PUBLICĂ**

Rețelele sociale au devenit o parte integrantă a comunicării politice, influențând în mod semnificativ modul în care politicienii își modelează imaginea publică. Acest articol explorează modul în care femeile din

* VALJENTOVÁ Tímea - Doctorand, Departamentul de științe politice, Universitatea Alexander Dubček din Trenčín, Trenčín, Slovacia (Republica Slovacă). / VALJENTOVÁ Tímea - PhD student, Department of political science, Alexander Dubček University of Trenčín, Trenčín, Slovakia (The Slovak Republic). / ВАЛЙЕНТОВА Тимея - Аспирант кафедры политологии Тренчинского университета имени Александра Дубчека, Тренчин, Словакия (Словацкая Республика). <https://orcid.org/0009-0003-2947-3979>; E-mail: timea.valjentova@tnuni.sk

politică folosesc platformele digitale pentru autoprezentarea și formarea identității lor în ochii publicului. Acesta analizează strategiile pe care politicienii le folosesc în crearea de conținut, implicarea alegătorilor și construirea autenticității în spațiul online.

O atenție specială este acordată diferențelor în modul în care femeile și bărbații sunt prezentați în politică, provocărilor cu care se confruntă femeile în stabilirea credibilității și impactului stereotipurilor de gen asupra prezenței lor online. Studiul se bazează pe o analiză a unor studii de caz selectate și oferă o perspectivă asupra modului în care autoprezentarea digitală afectează succesul politic al femeilor.

Cuvinte cheie: politică, autoprezentare, social media, branding, imagine publică.

JEL Classification: D83; F50; J38

Universal Decimal Classification: 061.215-055.2; 32:316.37; 242.7; 32:316.65

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.12>

РЕЗЮМЕ:

ПОЛИТИКА И САМОПРЕЗЕНТАЦИЯ: КАК ЖЕНЩИНЫ В ПОЛИТИКЕ ИСПОЛЬЗУЮТ СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ ДЛЯ СОЗДАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ИМИДЖА

Социальные сети стали неотъемлемой частью политической коммуникации, существенно влияя на то, как политики формируют свой публичный имидж. В этой статье рассматривается, как женщины в политике используют цифровые платформы для самопрезентации и формирования своей идентичности в глазах общественности. Анализируются стратегии, которые женщины-политики используют для создания контента, вовлечения избирателей и создания аутентичности в онлайн-пространстве.

Особое внимание уделяется различиям в том, как женщины и мужчины представлены в политике, проблемам, с которыми женщины сталкиваются при завоевании доверия, и влиянию гендерных стереотипов на их присутствие в сети. Исследование основано на анализе выбранных тематических исследований и дает представление о том, как цифровая самопрезентация влияет на политический успех женщин.

Ключевые слова: политика, самопрезентация, социальные сети, брендинг, публичный имидж.

JEL Classification: D83; F50; J38

Universal Decimal Classification: 061.215-055.2; 32:316.37; 242.7; 32:316.65

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.12>

INTRODUCTION

Politics is no longer solely about programs, rhetoric, or traditional campaigns – nowadays, personal branding plays a key role in the online space. Social media has become a tool through which politicians reach voters, shape their public image, and build relationships with their audience. While male politicians often derive legitimacy from expertise and authority, women in politics face specific challenges. Besides establishing credibility, they must also contend with gender stereotypes that frequently reduce them to issues of appearance, empathy, or “soft” topics.

This article focuses on how female politicians use social media for self-presentation, what strategies they choose when building their public identity, and what barriers they must overcome. We analyze selected case studies that address this issue and examine the extent to which the digital space allows women in politics to communicate more effectively with voters. At the same time, we reflect on whether the online environment genuinely opens up opportunities for greater visibility and legitimation of their position or, on the contrary, confines them within the frameworks of gender expectations, from which it is difficult to break free.

1 LITERATURE REVIEW

The issue of using social media to build political image and personal brands has been addressed by several authors who contribute to understanding the dynamics between the digital space, political marketing, and women politicians. In our article, we present selected works that are relevant to

understanding this issue and serve as a basis for our research. These works have provided us with various perspectives on how women in politics utilize social media to shape their public image and how this process is influenced by factors such as gender bias and visual communication.

Authors like Aro and Suomi (2024) examine the relationship between positive and negative perceptions of women's personal political brands. They focus on the dynamics between “love” and “hate” towards political figures, identifying how this phenomenon affects their ability to gain public support. The significance of this study lies in its demonstration of the challenges women face when creating and maintaining their political image.

Similarly, Asmariyani (2017) examines personalized communication by politicians and its effects on voter decision-making. Her research focuses on political branding and how politicians' communication can influence their ability to persuade voters and shape electoral choices. This work contributes to understanding how politicians – particularly women – use personal stories and communication on social media to build trust and gain voter support.

Another important study that focuses on the use of social media by women in politics is the work of Brands, Kuikemeier, and Trilling (2023), who investigate how female politicians present their personality on Instagram, focusing on visual elements and the use of masculine and feminine themes in politics. This research provides valuable insights into how women balance traditional gender norms with the demands of presenting a strong political image, thereby contributing to the understanding of the challenges faced by women's political branding on social media.

A significant contribution to this topic is also made by Farkas and Bene (2020), who explore visual political communication on social media and its impact on public perception. The authors examine how political communication through visual strategies influences the perception of politicians and their ability to communicate political ideals effectively. This work also addresses how these strategies affect voter decision-making and the visibility of politicians in the digital space.

An essential perspective is offered by Gakahu (2024), who focuses on the self-presentation of women in politics in Kenya, specifically how female political candidates use social media to increase visibility and build their personal image. This research provides insights into how different political and cultural environments shape the way women use social media to enhance their position in politics, contributing to the understanding of global trends in political branding.

Significant attention is also paid to the study by Golovchenko, Stanczak, Adler-Nissen, Wangen, and Augenstein (2023), who investigate gender biases in digital diplomacy, especially on social media. They analyze how women – particularly female diplomats – face online discrimination and reduced reach compared to their male colleagues. This research offers important findings on the challenges faced by the public image of women in the political sphere within the digital environment.

It is important to emphasize that our article is based on a broader range of authorities, and in addition to the mentioned studies, we also consider other important contributions that examine various aspects of political branding, digital diplomacy, and gender biases in the online environment. These studies have provided us with valuable tools to analyze how social media changes political communication and how women in politics navigate the challenges associated with their public image.

2 POLITICAL PERSONALIZATION THROUGH VISUALS: SOCIAL MEDIA AS A COMMUNICATION TOOL

Visual communication plays an increasingly important role in political communication, especially in the context of social media. As pointed out by Farkas and Bene (2020), social media has become a key tool for politicians to express their personal image and share political messages. Politicians are no longer merely representatives of their political parties but are increasingly portrayed as individual personalities. This process leads to the personalization of political communication, where emphasis is placed on the personal identity of politicians, breaking away from the traditional focus on political parties and ideologies. Visuals on social media platforms like Instagram and Facebook have become essential tools to support personalization and present politicians in a personal light. Farkas and Bene (2020) emphasize that visuals on these platforms not

only illustrate political texts but also serve to express personal aspects of politicians. In this way, strong, personal images of politicians are created, supporting the personalization process, which is becoming an increasingly significant element in modern democratic politics. Personalization, as a process of highlighting individual politicians at the expense of political parties, is particularly evident on platforms like Facebook and Instagram. On these social media, politicians can directly communicate with their voters and use visuals to support this interaction. Visuals have become an integral part of politics, not only in professional, formal contexts but also in informal, personal depictions of politicians. Farkas and Bene (2020) also point out differences between individual social platforms and their communication norms. On Facebook, visuals are often supplemented with text that provides context or political messages, allowing politicians to present formal political ideologies. On the other hand, Instagram is a platform where visual aspects of communication dominate, focusing more on personal and informal depictions of politicians, thereby promoting their human and individual image. This difference between platforms shows how visual political communication can adapt to various demographic groups and communication norms. Using visual means on these platforms has a significant impact on shaping the public image of politicians and their relationship with voters, as it allows flexible adaptation to the needs and expectations of different target groups (Farkas - Bene, 2020).

3 SELF-PRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS AND ITS IMPACT ON ELECTORAL PREFERENCES

Research findings indicate that female politicians running for legislative positions must pay great attention to their presentation before voters to achieve electoral success. Nowadays, relying solely on professional and political skills is no longer sufficient. Female politicians must actively promote their personalities and build a positive image in the eyes of the general public.

This goal is achieved through various communication tools such as public speeches, debates, or personal meetings, which allow them to establish direct contact with voters and gain their support. An essential factor is gaining support from new voters, who differ from traditional voters not only in their attitudes but also in their critical and independent thinking, leading them to support political change. The self-presentation of women in politics must focus not only on their political expertise but also on creating a credible and personal image that resonates with this dynamic group of voters. For effective communication, it is crucial that female politicians recognize their strengths, especially in the area of political communication. They must be able to convince voters with a high-quality and trustworthy speech that reflects their abilities, ethical values, and moral principles. For new voters, it is not only important what the politician says but also how they present themselves in public. Charisma, authenticity, and the ability to create a personal connection with voters are key factors for success in political campaigns. The self-presentation of women in politics is often shaped by two main motives. The first motive is self-promotion, where female politicians actively present their strengths and positive qualities. This approach is used to create the image of an inspiring and leading personality willing to share their visions and opinions with the public. This motive is particularly important in gaining the support of new voters who perceive female politicians as individuals with the potential for positive change. The second motive is self-verification, where female politicians accept their role as public figures with clear charisma intended to inspire others. This approach allows them to create an authentic and appealing image, even if this image may not always fully correspond to their true personality. This type of self-presentation is important when female politicians strive to build a strong and stable image that distinguishes them from the competition. A significant factor in the success of women in politics is the ability to present themselves as charismatic and inspiring personalities. Charisma and inspiration become decisive factors in shaping electoral decision-making, especially among new voters who make choices based on personal impressions and trust in the candidate. Therefore, it is essential for female politicians not only to communicate their political views but also to create an image that resonates on an emotional level with new voters. This way of self-presentation has a significant impact on the electoral preferences of women and shows how important the right image presented to the public is. In contemporary political campaigns, where communication and image-building are key elements, the self-

presentation of political personalities plays a fundamental role in their success (Mardhiah et al., 2023).

4 VISUAL COMMUNICATION AND SELF-PRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS IN THE DIGITAL ENVIRONMENT

In political communication, visual tools have become an increasingly important means for constructing political images and strengthening political identity. This trend has been particularly noticeable in recent years, especially on digital platforms, where political entities use visual elements to effectively convey their messages to the public. An analysis of the use of visual strategies in political campaigns reveals a complex relationship between cultural norms, gender roles, and political intentions. In the case of women politicians, this relationship takes on a specific character, as women face not only political challenges but also strict expectations that are reflected in their public self-presentation.

A study focusing on the visual communication of women politicians in Kenya during the August 2022 campaigns provides a concrete view of how these women engage in the digital environment and use visual signifiers to shape their political image. In this way, they try to utilize digital platforms, such as Facebook, as tools to bypass traditional media, which often stereotype their political roles and diminish their political authority.

4.1 Visual Communication as a Tool for Political Self-Presentation

Political images have become an integral part of modern political campaigns. In this process, visual communication is used as a tool to construct and convey the public image of political leaders, with visual elements being employed to express values, political goals, and personal identity. This process is especially significant in the case of women, who face specific challenges within the political space, where their political abilities are often underestimated, and their public presentation is strongly influenced by established gender norms. The study emphasizes that women politicians, who face media portrayals often shaped by stereotypes and simplified ideas about "female" politics, turn to digital platforms to effectively spread political messages. These platforms offer them an opportunity to construct and control their political image without interference from traditional media, which may overemphasize their appearance or personal lives at the expense of their political intentions (Gakahu, 2024).

4.2 Self-Presentation of Women in the Digital Environment

The use of digital platforms, particularly social media, for self-presentation is a key tool for women politicians to overcome traditional gender limitations and shape their political image in the eyes of the public. Social media provides space for direct interaction with voters and allows female politicians to create and modify their public images according to their own visions. This process requires not only a political strategy but also the ability to perceive and utilize cultural and societal norms that influence the perception of political leaders. For women, this process is particularly challenging, as they must balance the demand to display both authority and approachability while also avoiding simplified ideas about how "female" politics should look. Digital platforms thus allow women as political actors to create their own space for shaping and disseminating their political image without the constraints of traditional media, which often portray female politicians in a negative or oversimplified light. These platforms have become spaces where they can directly communicate with the public and effectively build their political positions (Gakahu, 2024).

4.3 The Use of Visual Strategies and Stereotypes in Self-Presentation

The analysis of visual strategies shows that women politicians in the digital environment often use gender stereotypes, either confirming them or consciously placing themselves in conflict with them. Some women politicians choose to embrace stereotypes that help them gain public support and reduce the risk of marginalization. On the other hand, there are women who consciously break these stereotypes in an attempt to redefine their political image. This process also involves conscious choices in clothing, facial expressions, or posture, which carry political significance. For example, women who choose to present themselves in "masculine" ways (such as wearing strict clothing or adopting an authoritative posture) seek to overcome traditional notions of how a woman in politics should behave (Gakahu, 2024).

This aspect of visual self-presentation proves to be key in political communication, as clothing and facial expressions can significantly influence the public's perception of female politicians. As indicated by Van der Pas and Aaldering (2020), clothing in the political environment is often subject to evaluation, with different clothing choices interpreted as expressions of political beliefs or as symbols of political traits perceived by the public. In this way, women politicians use visual strategies to construct an image that aligns with their political intentions while also responding to cultural and societal expectations (Gakahu, 2024).

5 VISUAL PRESENTATION OF POLITICAL FIGURES AND ITS IMPACT ON ENGAGEMENT ON SOCIAL MEDIA

In the context of social media, it is clear that visual presentation has a fundamental impact on interaction with political posts. The first factor that proved to be crucial is the presence of the politician in the image. When a politician is clearly visible in the photograph, social media users react more positively, resulting in more likes and comments. This factor emphasizes the importance of visual presence in political communication, as posts without a politician do not achieve the same level of engagement. Another significant finding is that posts featuring a politician alone generate more interest than those where the politician is photographed with other people. This suggests that individual presentation, where the politician is clearly identifiable, is more effective in increasing interaction with the audience. Interactions with other people in posts, such as greetings or group photos, do not have the same impact on engagement, and the results suggest that posts containing such interactions received fewer likes. This factor may reflect the preferences of Instagram users, who primarily respond to individual, directly communicated images of politicians. An interesting aspect is also that the way a politician expresses themselves through their facial expression, whether smiling or appearing serious, does not have a significant effect on engagement on Instagram. Nevertheless, it has been shown that photographs in which the politician is clearly visible, regardless of their facial expression, lead to higher interaction rates compared to images where they are not visible (Brands et al., 2023).

5.1 Gender Differences in Engagement

The results of the analysis show that gender differences play a significant role in the evaluation of visual presentation of politicians. Female politicians generally received a higher level of engagement when they were clearly visible in the image. This trend highlights the fact that female politicians may be perceived as "more attractive" or "more interesting" in the context of visual communication, which can increase their visibility and appeal in the eyes of the public. However, it is also important to note that women received more likes when they appeared in full-body photographs or longer shots, compared to men who did not receive the same type of response to these visual formats. Similarly, unlike men, women politicians received more interaction when depicted in photographs where they were distanced from other people. This factor suggests that the visual independence of women may be perceived as positive and attractive, which increases interest in their posts (Brands et al., 2023).

5.2 Political Topics and Their Impact on Engagement

Regarding political topics, it is clear that issues related to rights, family, and children are more frequently associated with posts by female politicians. In contrast, men tend to focus more on masculine topics such as foreign affairs or military defense. These gender differences in topics are also reflected in the level of interaction—posts related to family shared by women generate more comments. On the other hand, topics such as environmental protection or art lead to less engagement from users. An interesting finding is that the consideration of political topics as a whole does not always have a clear impact on increased interaction with posts. Only certain topics, such as rights or the environment, provoke more discussions among users. Topics related to art, as well as some masculine topics, lead to a decrease in likes and comments (Brands et al., 2023).

5.3 Gender Differences in Discussions

In terms of discussions among Instagram users, it was found that female politicians generate more discussions on topics traditionally considered masculine (e.g., foreign affairs or national security). This effect suggests that female politicians may be perceived as more competent or

relevant in these areas, leading to increased discussion compared to male politicians (Brands et al., 2023).

This research provided valuable insights into how the visual presentation of political figures and the choice of political topics influence engagement on social media. The results suggest that for politicians who want to effectively communicate with their audience on platforms such as Instagram, it is important not only what they say but also how they are portrayed and which topics they choose to share. Additionally, gender differences in engagement and discussions indicate that visual communication and political topics may have different effects on men and women, suggesting the need to adapt political strategies on social media platforms (Brands et al., 2023).

6 ANALYSIS OF PERSONAL BRANDING OF WOMEN IN POLITICS: A CASE STUDY OF THREE INDONESIAN FEMALE BUREAUCRATS

In this chapter, we focus on how women in politics, specifically three prominent Indonesian female bureaucrats – Sri Mulyani, Retno Marsudi, and Denni Puspa Purbasari – use personal branding to create and strengthen their public image. This process is analyzed through a feminist perspective, which examines linguistic and discursive practices in the media to reveal how these politicians shape their public image as strong and competent leaders. Feminist analysis shows that these women not only fight against stereotypes associated with women's roles in politics but also actively work to establish themselves as strong and respected figures in society. Through specific linguistic tools, such as metaphors, figurative expressions, and communication styles, these politicians build a public image of competence, humility, and adaptability to various political and social challenges. These self-presentation techniques contribute to shaping their personal branding as leaders who can inspire other women. At the level of words, it is clear that these politicians use language strategically to emphasize their expertise and abilities. The choice of words and phrases serves as a tool to express their competence and credibility in their professional environment. At the level of phrases and sentences, it is evident that these women in politics communicate in a way that not only reflects their professional skills but also their ability to adapt to various political and social challenges. Feminist discourse analysis shows that media representations of these women not only portray them as strong and respected personalities but also highlight their ability to challenge traditional views of women in politics. These women use discursive techniques that emphasize their ability to act independently and autonomously, thus challenging patriarchal norms and stereotypes. The research findings show that the personal branding of these women in politics consists of a strong connection between their professional and personal image, which includes stories about their history, how they perceive themselves in society, how they present their careers (including their aesthetic and moral aspects), and how they use language to express their characters. This means that these women successfully shape their image not only through media representations but also through strategic discursive practices that portray them as inspirational figures in politics (Widawarti - Putra, 2020).

In conclusion, feminist analysis of personal branding in women in politics, as shown by the case of these three Indonesian female bureaucrats, demonstrates how women can use linguistic and discursive tools to strengthen their position in politics and build a positive public image. This process of shaping and strengthening a public image is crucial to understanding the dynamics women in politics face when establishing their position in society.

7 CONFRONTING GENDER STEREOTYPES: HOW WOMEN IN POLITICS SHAPE THEIR PUBLIC IMAGE

When a woman decides to run for a political office, she faces not only the challenges associated with political competition but also the pressure of gender stereotypes, which frequently emerge during political campaigns and influence the perception of the candidate. These stereotypes do not disappear; on the contrary, they are often amplified, thereby increasing their impact on the public image of women in politics. Most voters, during elections, do not seek out details about the candidates but instead rely on shortcuts, such as political affiliation, experience, and the gender of the candidate. Since men and women are associated with different values, stereotypes shape how voters perceive candidates, even though not every individual candidate conforms to these

assumptions. Women are often viewed through qualities associated with the "typical woman," such as empathy, nurturing, and morality. In contrast, men are perceived as stronger, more decisive, and better equipped to handle crises—qualities that are linked to the ideal leader. This disparity in candidate evaluation means that women are often seen as less competent in areas regarded as "male domains," such as economics, defense, or law, while women's traits are associated with characteristics that are not typically considered leadership qualities. For example, women are often regarded as more moral, which is a positive trait, but in political campaigns, it is less valued than qualities like decisiveness and crisis management ability. These stereotypes also influence how women are perceived during elections. In historical periods, such as after the September 11, 2001 terrorist attacks, when voters favored candidates embodying strong, masculine values like courage and crisis management, the number of women in political positions decreased, as these values were seen as less relevant for women. Conversely, when elections focus on issues such as healthcare or education—issues traditionally associated with "women's concerns"—women may have a better chance of success. However, they still face barriers in areas considered male-dominated. Furthermore, women in political campaigns encounter the issue of double standards. This paradox lies in the expectation that women exhibit feminine traits such as empathy, while at the same time, when they demonstrate masculine qualities such as ambition, independence, or decisiveness, they are criticized. Women who display these masculine traits are often labeled as aggressive, cold, or impersonal, which significantly affects their public image. This double standard frequently leads to women in politics being perceived as rigid and unpopular, which can significantly diminish their chances of success in campaigns. A notable example is Hillary Clinton, who was criticized for her perceived coldness and lack of emotion, negatively affecting her popularity. Gender pressure is also reflected in the specific ways candidates present themselves in campaigns. Male candidates often appear in informal clothing, sometimes with their children, thus appearing more relatable and human to voters. In contrast, women typically present themselves in more formal attire, which leads to them being viewed as more professional. Moreover, women are more likely to emphasize their children in order to reinforce family values, while men may highlight male-dominated activities such as sports or shooting. This difference in presentation illustrates how women in politics must navigate the pressure to balance societal gender expectations with personal authenticity. Women in politics often find themselves in a challenging position, where they must push forward their ambitions and political goals while simultaneously considering societal expectations tied to their gender roles. In other words, they face challenges not only in the political sphere but also regarding the traits and behaviors expected of them based on their gender. Despite being as competent and qualified as their male counterparts, these gender stereotypes can prevent women from achieving the same political successes, which in turn affects how they build and manage their political campaigns (Marckres, 2023).

A study focused on the effectiveness of personalized communication in political campaigns revealed that a high level of personalization can significantly influence voters' attitudes and, in turn, their electoral decisions. The research specifically examined how politicians, by sharing personal information and emotional content, shape public opinion and enhance their credibility. The findings suggest that the more personal the communicated content, the greater the likelihood that voters will develop a positive attitude towards the politician, which subsequently increases their chances of winning the election. An interesting aspect of this study was the gender perspective on personalized communication. The results showed that respondents did not rate female politicians and male politicians differently in terms of credibility, nor did they perceive a significant difference in their perceptions based on gender. This finding is a positive signal, as politics remains a male-dominated sector where women have historically faced gender stereotypes. However, female politicians, such as Hillary Clinton, have had to face specific challenges in building their personal brand and convincing the public of their competence. Hillary Clinton, as the first woman to run for the U.S. presidency, had to navigate societal expectations regarding her ability to exhibit strength while also demonstrating empathy. Unlike male politicians, who are often allowed to be dominant and decisive, women face the pressure to appear both accessible and empathetic. Clinton had to carefully balance these expectations, as excessive emotionality could undermine her image as a

competent leader, while aloofness could make her less appealing to voters. This balance between professionalism and authenticity was crucial in her online self-presentation. Despite these challenges, the study's results showed that gender stereotypes in the perception of politicians are not as strong as previously assumed. Although there are expectations regarding female candidates, particularly their ability to be both strong and accessible, the study found no significant differences in the perceived credibility or evaluation of male politicians and female politicians based on gender. This fact is a positive indicator that society is evolving, and gender stereotypes that women in politics have historically faced are gradually diminishing. Nevertheless, for women in politics, it remains essential to carefully manage their personal brand and balance the sharing of personal information. While personalized communication is a powerful tool for enhancing credibility and influencing public perception, women must avoid excessive disclosure that could diminish their perceived competence. Personalized communication thus provides an opportunity to influence public opinion and electoral preferences, but it requires a sensitive approach that takes into account the specific challenges female politicians face when building their online brands (Asmariyani, 2017).

Female politicians are evaluated on social media not only based on their political positions and actions but also according to their appearance, behavior, and personal lives. Research shows that female politicians face a higher level of negative reactions on social media compared to their male counterparts. These reactions often include sexist remarks, questioning their competence, and even personal attacks. A typical example is when women in politics are referred to in diminishing terms—such as "girls" or "daughters of prominent men"—implicitly suggesting that their presence in politics is more a result of their family background than their own abilities. Social media also creates pressure for women to carefully balance their presentation—they must be sufficiently competent and authoritative but cannot afford to appear "too tough" or "unfeminine." If a female politician tries to present herself as a regular, friendly person, she risks not being taken seriously. On the other hand, if she emphasizes her professionalism and political skills, she may be perceived as "cold" or "unapproachable." These gender biases cause women in politics to be much more strategic in their self-presentation on social media than their male colleagues. Their public image is scrutinized not only by the media but also by the general public, who often judge them through the lens of gender stereotypes. Despite these challenges, social media remains an important tool for female politicians, allowing them to bypass traditional media and directly engage with voters in their own way. A prime example of gender biases in political self-presentation is former Finnish Prime Minister Sanna Marin. During her tenure, she faced criticism for social media posts depicting her personal life, including informal moments such as her attendance at a private party. While her supporters viewed these images as a sign of authenticity and a modern approach to politics, critics interpreted them as inappropriate behavior for a head of state. This case illustrates the double standard often applied to female politicians—while men in similar situations are not judged so harshly, women are expected to maintain a "dignified" and "serious" image. These gender biases cause women in politics to think much more strategically about their self-presentation on social media than their male counterparts (Aro - Suomi, 2024).

Although the number of women in political positions has been increasing in recent years, they remain significantly underrepresented in high-ranking political offices. This phenomenon, referred to as the "political gender gap," highlights the persistent inequality between men and women in politics, despite the growing perception of gender equality as an ideal. Research has found that while the public increasingly supports gender equality, in reality, it still prefers men over women for leadership roles. This issue is further exacerbated in the online environment, where women face specific biases. Gender biases against female politicians are particularly visible on social media, where their evaluation often focuses on personal traits such as appearance, emotions, or relationships with men, unlike male politicians who are discussed primarily in terms of their political abilities and professional qualities. For example, an analysis of comments on the Reddit platform revealed that women in politics are more often associated with personal aspects of their lives, which reinforces traditional gender stereotypes. In contrast, men are perceived as competent

leaders, even when their appearance or family life is not mentioned. An interesting aspect of gender bias is the so-called benevolent sexism, which includes positive yet patronizing stereotypes about women. This type of sexism does not always manifest directly in politics but can appear in the form of unintentional belittling of women, such as the spread of misinformation about public female figures. Benevolent sexism, therefore, does not create open opposition but instead undermines trust in the competence of female politicians through less overt yet equally harmful language and expressions. In addition to linguistic indicators that show how women and men in politics are perceived differently, studies have also focused on other elements of discourse, such as the length of texts, tone, and form of expression. These factors suggest that public discourse on social media still contains persistent gender biases that limit women's ability to present themselves as competent and authoritative figures. These findings are confirmed in analyses of specific discussions on subreddits, where female politicians faced different types of comments than their male counterparts. In the case of women, the discussion often focused on their appearance, personal life, or family relationships, while the discussion about men was more concentrated on their professional abilities and political views. These differences in the way they are evaluated reflect deep-rooted gender stereotypes still present in political discourse and show that women in politics are still assessed through the lens of gender expectations and norms (Marjanovic et al., 2022).

The research conducted by Golovchenko, Stanczak, Adler-Nissen, Wangen, and Augenstein (2023) focused on analyzing gender biases against female diplomats on social media, specifically on Twitter. The aim of the study was to determine whether female diplomats faced a higher proportion of negativity, whether they were addressed with gendered language, and whether they were less visible compared to their male counterparts. The authors employed advanced analytical methods, such as sentiment analysis, detection of gendered language, and natural language processing (NLP) technology, to reveal how female diplomats are perceived and what biases affect them.

The researchers reached several key findings:

Negativity: Female diplomats did not encounter a higher degree of negativity compared to male diplomats, which was surprising as it was expected that they would more frequently be the target of derogatory or aggressive comments;

Gendered Language: While there was a slight difference in the use of gendered language (e.g., referring to female diplomats as "emotional" or "weaker"), this difference was not as pronounced as might have been expected;

Online Visibility: The main and most significant finding was that female diplomats faced a notable lack of online visibility. They received fewer retweets and had a lower level of public interaction compared to their male colleagues. This lack of visibility represents a serious issue because, on social media platforms like Twitter, visibility is crucial for effective public diplomacy and image building;

The authors of the study pointed out that this type of bias, which is mainly reflected in the insufficient visibility of women on social media, is subtle but equally significant. Visibility on social media is crucial for interactions with the public and influences diplomats' ability to perform their roles in international politics. These findings suggest that gender biases not only affect the public perception of women in diplomacy but can also have practical consequences on their careers and influence on foreign policy. The study also revealed the presence of an "online glass ceiling," indicating that even women in high-ranking diplomatic positions faced additional barriers in achieving high levels of visibility and public interaction. These barriers persist even when women in diplomacy have achieved success. The findings of this research have important implications for addressing gender inequality in digital diplomacy and supporting higher representation of women in this field (Golovchenko et al., 2023).

CONCLUSION

Based on the review of relevant literature and secondary research, we can conclude that women in politics effectively use social media as a tool to build and present their public image, as these platforms allow them to overcome traditional gender barriers in political discourse. Findings from various studies show that social media provides women with a unique opportunity for direct and personal communication with voters, thereby opening up space to create an image that is authentic,

approachable, and dynamic. This aspect is especially important in a context where traditional media still reproduce gender stereotypes, which often disadvantage women in politics. One key aspect is that women in politics must face specific challenges in the form of gender biases, which inevitably also reflect in the online environment. In the current political discourse, women's appearance and personal presentation are more frequently evaluated than their political decisions and performance, creating unequal conditions compared to men, who are primarily assessed based on their political skills. These gender norms are also reflected in the way women use visual communication and interactive tools on social media to build their personal brand. This approach allows women to create stronger relationships with voters, particularly in younger demographic groups, who prefer personal and authentic communication with political leaders.

Based on the findings obtained through the analysis of existing research, we can argue that female politicians are constantly required to balance between maintaining personal authenticity and adapting to the dynamics of the online space, which is strongly influenced by gender expectations. Social media has proven to be a tool that allows women in politics to express their individuality while also balancing the pressure associated with conventional expectations for female political leaders. Despite the persistent challenges posed by gender stereotypes, social media has become an important tool for shaping and maintaining the public image of women in politics, which is not only authentic but also politically effective.

In conclusion, we can state that the success of women in politics on social media depends on their ability to effectively use visual communication and authentic interaction that resonates with voters. This process requires not only adaptation to the digital ecosystem but also the critical handling of gender biases that still persist in political communication. Social media thus represents an ambivalent yet necessary space for women in politics, where they can gain the visibility and support they need while simultaneously building their political identity in line with modern voter expectations. This conclusion is based on secondary research and the analysis of available literature, which has provided valuable insights into how women use social media in political communication.

References:

ARO, K., SUOMI, K. *Interrelatedness of Brand Love and Brand Hate: The Case of a Female Personal Political Brand in Finland*. *Corp Reputation Rev* (2024). <https://doi.org/10.1057/s41299-024-00189-z>.

ASMARIANAKI, M. (2017). *Personal branding by politicians: Investigating the effect of personalized communication as a personal branding strategy used by politicians to influence individuals' intention to vote (Master's thesis)*. Tilburg University, Tilburg, Netherlands. Available at: <https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=143237>

BRANDS, C., KUIKEMEIER, S., & TRILLING, D. (2023). *Insta(nt)famous? Visual self-presentation and the use of masculine and feminine issues by female politicians on Instagram*. In *Women in the Digital World* (1st ed., p. 21). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003375937>

FARKAS, X., & BENE, M. (2020). *Images, Politicians, and Social Media: Patterns and Effects of Politicians' Image-Based Political Communication Strategies on Social Media*. *The International Journal of Press/Politics*, 194016122095955. doi:10.1177/1940161220959553

GAKAHU, N. (2024). *Image-centrism in Africa's political communication: A social semiotic analysis of self-presentation practices by women political candidates in Kenya's social media space*. *Information, Communication & Society*, 27(8), 1687–1711. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2024.2343367>

GOLOVCHENKO, Y., STANCZAK, K. E., ADLER-NISSEN, R., WANGEN, P., & AUGENSTEIN, I. (2023). *Invisible Women in Digital Diplomacy: A Multidimensional Framework for Online Gender Bias Against Women Ambassadors Worldwide*. arxiv.org.

MARCKRES, M. (2023). *Female politicians and the way that gender stereotypes and the male-dominated power structure influence the way they run their campaigns*. Bryant University. Available at: https://digitalcommons.bryant.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1054&context=honors_history

MARDHIAH, A., PUSPASARI, C., & ANISMAR. (2023). *Self-presentation of women politicians among new voters*. *Revista de Gestão Social e Ambiental*, 17(6), 1-9. <https://doi.org/10.24857/rgsa.v17n6-002>

MARJANOVIC, S., STAŃCZAK, K., & AUGENSTEIN, I. (2022). *Quantifying gender biases towards politicians on Reddit*. PLOS ONE, 17(10), e0274317. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0274317>

WIDAWARTI, N., & PUTRA, A. P. (2020). *Personal Branding of Three Female Bureaucrats with A Feminist Stylistics Approach*. Universitas Veteran Bangun Nusantara.

Copyright©VALJENTOVÁ Tímea, 2025.

Contact/Contacte/Контакты:

VALJENTOVÁ Tímea

PhD candidate

Department of political science

Alexander Dubček University of Trenčín,

Trenčín, Slovakia, Študentská 2, Trenčin, 911 01.

E-mail: timea.valjentova@tnuni.sk

<https://orcid.org/0009-0003-2947-3979>;

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.12>

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**CONSILIUL REDACȚIONAL AL REVISTEI
„REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE”**

**EDITORIAL BOARD (CONSILIUM)
OF THE „MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW
AND INTERNATIONAL RELATIONS”**

**РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ
„МОЛДАВСКОГО ЖУРНАЛА МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ”**

BURIAN Alexandru.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar (ret.), Director al Institutului de Cercetări Strategice al Universității de Studii Europene din Moldova, Președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova, Chișinău, Republica Moldova) – *Redactor-șef.*

BURIAN Alexander.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (ret.), Director of The Institute for Strategic Studies of The European University of Moldova, President of the Moldavian Association of International Law, (Chisinau, The Republic of Moldova) – *Editor-in-chief.*

БУРИАН Александр Дмитриевич.

Доктор юридических наук, профессор, Чрезвычайный и Полномочный посол (в отставке), Директор Института стратегических исследований Европейского университета Молдовы, Президент Молдавской Ассоциации международного права, (Кишинев, Республика Молдова) – *Главный редактор.*

E-mail: alexandrurian@yahoo.com; alexandrurian@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0001-5761-7456>

Scopus Author ID - 57204128316

<https://www.webofscience.com/wos/author/record/JLM-1530-2023>

CHINDÎBALIUC Oleana.

Doctor în științe politice, conferențiar universitar, Director adjunct al Institutului de Cercetări Strategice al Universității de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova). – *Redactor-șef adjunct, Președinte al colegiului de redacție.*

KINDIBALYK Olyana.

PhD in Political Sciences, Associate Professor, Deputy Director of the Institute for Strategic Studies of The European University of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova). – *Deputy Editor-in-chief, Head of Editorship.*

КИНДЫБАЛЮК Оляна Игоревна.

Кандидат политических наук, доцент, Заместитель директора Института стратегических исследований Европейского университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова). – *Заместитель главного редактора, Председатель редакционной коллегии.*

E-mail: olyana.kindibalyk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9859-7279>

LISENCO Vladlena.

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea „Taras Șevcenco” din Tiraspol (Tiraspol, Republica Moldova). – *Redactor-șef adjunct.*

LISENCO Vladlena.

Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor, The University „Taras Shevchenko” of Tiraspol (Tiraspol, The Republic of Moldova). – *Deputy Editor-in-chief.*

ЛЫСЕНКО Владлена.

Доктор юридических наук, доцент, Тираспольский университет «Тарас Шевченко» (Тирасполь, Республика Молдова). – *Заместитель главного редактора.*

E-mail: vlada.lisenco@mail.ru ; vlada.lisenco@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9846-2750>

CHIRTOACĂ Natalia.

Doctor în drept, profesor universitar, cercetător științific coordonator, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (Chișinău, Republica Moldova) – *Secretar științific.*

CHIRTOACA Natalia.

Ph.D in Law, Professor, leading researcher, Institute for Legal, Political and Sociological Research (Chisinau, The Republic of Moldova) – *Scientific secretary.*

КИРТОАКЭ Наталья Михайловна.

Кандидат юридических наук, профессор, ведущий научный сотрудник, Институт юридических, политических и социологических исследований (Кишинев, Республика Молдова) – *Ученый секретарь.*

E-mail: natalia.chirtoaca@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-2738-7013>

ANGEL Jose Luis IRIARTE.

Doctor în drept, profesor universitar, Vicerector al Universității Publice din Navarra (Pamplona, Spania) – *Membbru al consiliului redacțional.*

ANGEL Jose Luis IRIARTE.

Doctor of Law, Professor, Vicerector of The Navarra Public University (Pamplona, Spain) – *Member of editorial board.*

АНХЕЛ Хосе Луис ИРИАРТЕ.

Доктор права, профессор, проректор Наваррского публичного университета, (Памплона, Испания) – *Член редакционного совета.*

E-mail: jluis.iriarte@unavarra.es

<https://orcid.org/0000-0002-2353-5003>

[Scopus Author ID 57219652763;](https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219652763)

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219652763>

[Web of Science ResearcherID.AAB-1403-2019](https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219652763)

ABASHIDZE Aslan.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Șef catedră Drept Internațional, Universitatea Prieteniei Popoarelor din Rusia, Vice-Președinte al Comisiei ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale (Moscova, Federația Rusă) – *Membbru al consiliului redacțional.*

ABASHIDZE Aslan.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Head of the Department of International Law, The Peoples' Friendship University of Russia, Deputy Chairman of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR) – (Moscow, The Russian Federation) – *Member of editorial board.*

АБАШИДЗЕ Аслан Хусейнович.

Доктор юридических наук, профессор, зав. кафедрой международного права РУДН, Заместитель председателя Комитета ООН по экономическим, социальным и культурным правам (Москва, Российская Федерация) – *Член редакционного совета.*

E-mail: aslan.abashidze@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0012-8795>

[Scopus Author ID: 56364775300](https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56364775300)

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56364775300>

<https://www.webofscience.com/wos/author/record/2307757>

BENIUC Valentin.

Doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova) – *Membbru al consiliului redacțional.*

BENIUC Valentin.

Doctor of Political Sciences, Associate Professor, European University of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova) – *Member of editorial board.*

БЕНЮК Валентин Анастасьевич.

Доктор политических наук, доцент, Европейский университет Молдовы (Кишинев, Республика Молдова) – *Член редакционного совета.*

E-mail: lauriliana@yahoo.com , l.laur@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-8980-7120>

[Scopus Author ID - 57197842376](https://orcid.org/0000-0002-8980-7120)

BOWERS, Stephen R.

PhD., Profesor, Director al Centrului pentru Securitate și Știință, Profesor la Școala de Administrare Publică Helms, Liberty University (Lynchburg, Virginia, SUA) – **Membru al consiliului redacțional.**

BOWERS, Stephen R.

Ph.D., Director for the Center for Security and Science, Professor of Government, Helms School of Government, Liberty University (Lynchburg, Virginia, USA) – **Member of editorial board.**

БАУЭРС, Стивен Р.

Доктор философии, Профессор, Директор Центра безопасности и науки, профессор Школы государственного управления Хелмса, Университет Либерти (Линчбург, Вирджиния, США) – **Член редакционного совета.**

E-mail: dr.stephen.bowers@gmail.com

https://works.bepress.com/stephen_bowers/

BROCKOVA Katarina.

Doctor în drept, Profesor universitar asociat, Catedra drept internațional, Facultatea Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă) – **Membru al consiliului redacțional.**

BROCKOVÁ Katarína.

PhD. In Law, Associate professor, Department of International Law, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava (Bratislava, The Slovak Republic) – **Member of editorial board.**

БРОЦКОВА Катарина.

Доктор права, доцент, Кафедра международного права, Факультет международных отношений, Экономический университет в Братиславе (Братислава, Республика Словакия) – **Член редакционного совета.**

E-mail: katarina@brocko.sk

<https://orcid.org/0000-0002-4681-2018> <https://orcid.org/0000-0002-3159-5460>

Scopus Author ID: 57189035130

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189035130>

DERGACHEV Vladimir.

Doctor în științe geografice, profesor, expert în geopolitică, redactor-șef, autor și proprietar al portalului Internet „Institutul de geopolitică” (Odesa, Ucraina). – **Membru al consiliului redacțional.**

DERGACHEV Vladimir.

Doctor of Geographical Sciences, Professor, expert in geopolitics, editor-in-chief, author and owner of the Internet portal „Institute of Geopolitics” (Odessa, Ukraine). – **Member of editorial board.**

ДЕРГАЧЕВ Владимир Александрович.

Доктор географических наук, профессор, эксперт в геополитике, главный редактор, автор и владелец Интернет-портала «Институт геополитики» <http://www.dergachev.ru>. (Одесса, Украина). – **Член редакционного совета.**

E-mail: admin@dergachev.ru ;

<http://www.dergachev.farlep.net/> ; <http://www.dergachev.ru/>

<https://orcid.org/0009-0004-3046-1067>

DYULGEROVA Nina Angelova.

Doctor habilitat în economie, doctor în istorie, profesor universitar, Catedra Relații Internaționale și Științe Politice, Universitatea Liberă din Varna „Chernorizec Hrabar” (Varna, Bulgaria) – **Membru al consiliului redacțional.**

DYULGEROVA Nina Angelova.

Doctor of Economic Sciences (management and security), Ph.D. in History, Professor of International relations, Department of International Relations and Political Sciences, Faculty „Social Sciences”, Varna Free University „Chernorizec Hrabar” (Varna, Bulgaria) – **Member of editorial board.**

ДЮЛГЕРОВА Нина Ангелова.

Доктор экономических наук, кандидат исторических наук, профессор Варненского свободного университета «Черноризец Храбър» (Варна, Болгария) – **Член редакционного совета.**

E-mail: nina_d6@hotmail.com; nina_d56@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0003-4447-6759>

DORUL Olga.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova; cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (Chișinău, Republica Moldova) – *Membru al consiliului redacțional.*

DORUL Olga.

Ph.D in Law, Associate Professor, The Moldova State University; scientific fellow, Institute of Legal, Political and Sociological Research (Chisinau, The Republic of Moldova) – *Member of editorial board.*

ДОРУЛ Ольга Павловна.

Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет, научный сотрудник, Институт юридических, политических и социологических исследований (Кишинев, Республика Молдова) – *Член редакционного совета.*

E-mail: dorulolga@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0001-8613-4066>

Scopus Author ID - 57204121430

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57204121430>

FUEREA Augustin.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea din București (București, România) – *Membru al consiliului redacțional.*

FUEREA Augustin.

Doctor of Law, Professor, The University of Bucharest (Bucharest, Romania) – *Member of editorial board.*

ФУЕРЕА Августин.

Доктор права, профессор, Бухарестский государственный университет (Бухарест, Румыния) – *Член редакционного совета.*

E-mail: augustinfuerea@yahoo.com, augustin.fuerea@univnt.ro

<https://orcid.org/0009-0005-9769-9720>

JANAS Karol.

Doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, Șef Catedră Politologie, Universitatea „Alexandr Dubcek” din Trenčin, Slovacia, Membru al Parlamentului Slovaciei (Trenčin, Republica Slovacă) – *Membru al consiliului redacțional.*

JANAS Karol.

Doctor in Political Sciences, Associate Professor, Head of the Departament Politologie of the Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Member of the Parliament of The Slovak Republic (Trenčin, The Slovak Republic) – *Member of editorial board.*

ЯНАС Карол.

Доктор политических наук, доцент, Заведующий кафедрой политологии Тренчанского университета им. Александра Дубчека в Тренчине, член парламента Словацкой Республики (Тренчин, Словацкая Республика) – *Член редакционного совета.*

E-mail: karol.janas@tmuni.sk

<https://orcid.org/0000-0002-9169-775X>

Scopus Author ID: 56955276300

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56955276300>

Web of Science ResearcherID: FCX-4083-2022

IOVIȚĂ Alexandrina.

Doctor în drept, UNAIDS, Cartierul general, Coordonator programe, drepturile omului și legislație (Chișinău, Republica Moldova – Geneva, Elveția) – *Membru al consiliului redacțional.*

IOVITA Alexandrina.

Ph.D in Law, UNAIDS Secretariat, Headquarters, Programme Officer, Human Rights and Law (Chisinau, The Republic of Moldova – Geneva, Switzerland) – *Member of editorial board.*

ИОВИЦЭ Александрина Александровна.

Кандидат юридических наук, UNAIDS, генеральный офис, сотрудник по программам, права человека и правовые вопросы (Кишинев, Республика Молдова – Женева, Швейцария) – *Член редакционного совета.*

E-mail: alexandrina_iovita@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-6572-8735>

Scopus Author ID - 37061136800

KAPUSTIN Anatolii.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Președinte al Asociației de Drept Internațional din Federația Rusă (Moscow, Federația Rusă) – *Membru al consiliului redacțional.*

KAPUSTIN Anatolij.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, President of The Russian Association of International Law (Moscow, The Russian Federation) – *Member of editorial board.*

КАПУСТИН Анатолий Яковлевич.

Доктор юридических наук, профессор, Президент Российской ассоциации международного права (Москва, Российская Федерация) – *Член редакционного совета.*

E-mail: kapustin@izak.ru, akap@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0001-9221-3609>

Scopus Author ID: 56727875800; **WoS ResearcherID – ABI-1410-2020**

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56727875800>

KRUGLAȘOV Anatol.

Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea Națională „Jurie Fedikovici” din Cernăuți (Cernăuți, Ucraina) – *Membru al consiliului redacțional.*

KRUGLASHOV Anatol.

Doctor of Political Sciences, Professor, Chernivtsi National University „Yuri Fedkovych” (Chernivtsi, Ukraine) – *Member of editorial board.*

КРУГЛАШОВ Анатолий Михайлович.

Доктор политических наук, профессор, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (Черновцы, Украина) – *Член редакционного совета.*

E-mail: akruglas@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0611-2698>

ResearcherID: S-7778-2016

Scopus Author ID: 57203308294

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203308294>

KRUPSKAYA Rosa Luz Ugarte Boluarte

Doctor în drept, Profesor al Catedrei de Drepturi ale Omului și Drept Internațional Public, Facultatea de Drept și Științe Politice a Universității Naționale San Marcos (Orașul Universitar, Lima 1, Peru) – *Membru al consiliului redacțional.*

KRUPSKAYA Rosa Luz Ugarte Boluarte

PhD in Law, Professpr of the Departament of Human Rights and Public International Law of the Faculty of Law and Political Sciences of the Nacional University of San Marcos (University Sity, Lima 1, Peru) – *Member of editorial board.*

КРУПСКАЯ Роза Луз Угарте Болуарте

Доктор юридических наук, профессор кафедры прав человека и международного публичного права, факультета права и политических наук Национального университета Сан Маркоса (Университетский город, Лима 1, Перу) – *Член редакционного совета.*

E-mail: kugarteb@unmsm.edu.pe

<https://orcid.org/0000-0001-5226-4807>

KUANG Zengjun.

Doctorin drept, Profesor universitar, Conducător al studiilor doctorale la Universitatea din Wuhan, Institutul Chinez de Studii asupra Frontierelor și Oceanului, Director al Centrului pentru studii Ruse și Eurasiatice de la Universitatea Wuhan (Wuhan, China) – *Membru al consiliului redacțional.*

KUANG Zengjun.

Doctor of Law, Professor, Scientific supervisor of doctoral studies at the China Institute of Boundary and Ocean Studies at Wuhan University, Direcor of the Center for Rissian and Eurasian Studies at Wuhan University (Wuhan, China) – *Member of editorial board.*

КУАН Цзэнцзюнь.

Доктор юридических наук, профессор, научный руководитель докторантуры Китайского института приграничных и морских исследований Уханьского университета (Wuhan University China Institute of Boundary and Ocean Studies), директор Центра исследований России и стран Евразии Уханьского университета, заместитель главного редактора «Журнала приграничных и морских исследований» (Journal of Boundary and Ocean Studies). (Ухань, КНР) – *Член редакционного совета.*

E-Mail: kuangzj@mail.ru

LIPKOVA Ludmila.

Doctor în Economie, Ing., profesor universitar, Decan, Facultatea de Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacia) – *Membru al consiliului redacțional.*

Dr.h.c. prof. Ing. LIPKOVA Ludmila, CSc.

Doctor of Economics, Professor, Dean, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (Bratislava, The Slovak Republic) – *Member of editorial board.*

ЛИПКОВА Людмила.

Доктор экономических наук, профессор, Декан факультета международных отношений Экономического университета в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика) – *Член редакционного совета.*

E-mail: lipkova@euba.sk ; ludmilalipkova1951@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2063-8429>

Scopus Author ID: 7801519221

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=7801519221>

PALINCHAK Mykola.

Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea Națională din Ujgorod (Ujgorod, Ucraina) – *Membru al consiliului redacțional.*

PALINCHAK Mykola.

Doctor of Political Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Uzhhorod, Ukraine) – *Member of editorial board.*

ПАЛИНЧАК Микола.

Доктор политических наук, профессор, Ужгородский национальный университет (Ужгород, Украина) – *Член редакционного совета.*

E-mail: mykola.palinchak@uzhnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-9990-5314>

Scopus Author ID: 57444960100

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57444960100>

POPA Dumitru.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea „Apollonia” Iași – Facultatea de Științe ale Comunicării – Facultatea de Medicină Dentară (Iași, România) – *Membru al consiliului redacțional.*

POPA Dumitru.

PhD in Law, Professor, „Apollonia” University Iași – Faculty of Communication Sciences - Faculty of Dental Medicine (Iași, Romania) – *Member of the editorial board.*

ПОПА Дмитрий.

Доктор права, профессор университета «Аполлония» Яссы – Факультет коммуникативных наук – Факультет стоматологической медицины (Яссы, Румыния) – *Член редакционного совета.*

E-mail: dupomi@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0007-9545-3764>

SAFAROV Nizami Abdulla Oglu.

Doctor în drept, Șeful Departamentului juridic al Aparatului Adunării Naționale (Parlamentul) a Republicii Azerbaidjan (Baku, Azerbaidjan) – *Membru al consiliului redacțional.*

SAFAROV Nizami Abdulla Oglu.

Doctor of Law, Head of the Legal Department of the Apparatus of the National Assembly (Parliament) of the Republic of Azerbaijan (Baku, Azerbaijan) – *Member of editorial board.*

САФАРОВ Низами Абдулла Оглу.

Доктор юридических наук, заведующий юридическим отделом Аппарата Национального Собрания (Парламента) Азербайджанской Республики. (Баку, Азербайджан) – *Член редакционного совета.*

E-mail: safarnizi@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4763-4337>

SEPASHVILI Eka.

Doctor în economie, conferențiar universitar, Universitatea Națională Iv. Javakhishvili din Tbilisi, Georgia, Membru al Parlamentului Georgiei (Tbilisi, Georgia) – **Membru al consiliului redacțional.**

SEPASHVILI Eka. Ph.D. in Economics, Associate professor, Tbilisi Iv. Javakhishvili State University, Member of the Parliament of Georgia (Tbilisi, Georgia) – **Member of editorial board.**

СЕПАШВИЛИ Эка. Доктор экономических наук, доцент, Тбилисский государственный университет им. Иванэ Джавахишвили, член парламента Грузии (Тбилиси, Грузия) – **Член редакционного совета.**

E-mail: eka.sepashvili@tsu.ge, esepashvili@parliament.ge
<https://orcid.org/0009-0004-4052-6354>

SYCI Alexandru.

Doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar, Universitatea Națională „Iurie Fedikovici” din Cernăuți, (Cernăuți, Ucraina) – **Membru al consiliului redacțional.**

SYCH Alexander.

Doctor of Historical Sciences, Professor, Chernivtsi National University „Yuri Fedkovych”, (Chernivtsi, Ukraine) – **Member of editorial board.**

СЫЧ Александр Иванович.

Доктор исторических наук, профессор, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, (Черновцы, Украина) – **Член редакционного совета.**

E-mail: asych_chnu@yahoo.com, amenitinna@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1886-4283>
ResearcherID: S-6939-2016

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**COLEGIUL DE REDACȚIE (RECENZENȚII)
EDITORSHIP (REVIEWERS)
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ (РЕЦЕНЗЕНТЫ)**

CHINDÎBALIUC Oleana.

Doctor în științe politice, conferențiar universitar, Director adjunct al Institutului de Cercetări Strategice al Universității de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova). – *Redactor-șef adjunct, Președinte al colegiului de redacție.*

KINDIBALYK Olyana.

PhD in Political Sciences, Associate Professor, Deputy Director of the Institute for Strategic Studies of The European University of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova). – *Deputy Editor-in-chief, Head of Editorship.*

КИНДЫБАЛЮК Оляна Игоревна.

Кандидат политических наук, доцент, Заместитель директора Института стратегических исследований Европейского университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова). – *Заместитель главного редактора, Председатель редакционной коллегии.*

E-mail: olyana.kindibalyk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9859-7279>

<https://www.webofscience.com/wos/author/record/JLM----->

ANIȚEI Nadia Cerasela.

Doctor în drept, Profesor universitar, Facultatea de Științe Juridice, Sociale și Politice, Universitatea „Dunărea de Jos” (Galați, România).

ANITEI Nadia Cerasela.

PhD in Law, Professor, Faculty of Legal, Social and Political Sciences, „Dunarea de Jos University” (Galati, Romania).

АНИЦЕЙ Надия Черасела.

Доктор права, профессор, факультет юридических, социальных и политических наук, университет «Нижний Дунай», (Галац, Румыния).

E-mail: nadia.anitei@ugal.ro; ncerasela@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0005-8583-8949>

ARHILIUC Victoria.

Doctor habilitat în drept, profesor cercetător, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova)

ARHILIUC Victoria.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, The State University of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova).

АРХИЛЮК Виктория Нестеровна.

Доктор юридических наук, профессор, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: arhiliucv57@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0001-9176-4716>

BALAN Oleg.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul de Administrație Publică al Universității de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

BALAN Oleg.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, The Institute of Public Administration of the State University of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova).

БАЛАН Олег Иванович.

Доктор юридических наук, профессор, Институт государственного управления Государственного университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: balanoleg9@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5150-3570>

BURIAN Cristina.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova; Consilier, Secția Europa Occidentală, Centrală și de Sud-Est, Direcția cooperare bilaterală, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

BURIAN Cristina.

Ph.D in Law, Associate Professor, European University of Moldova; Conseller, Division of Western, Central and South-Eastern Europe, Department of Bilateral Cooperation, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova).

БУРИАН Кристина Александровна.

Кандидат юридических наук, доцент, Европейский университет Молдовы; Советник, Отдел Западной, Центральной и Юго-Восточной Европы, Департамент по двустороннему сотрудничеству, Министерство иностранных дел Республики Молдова (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: krisburian@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0008-0959-231X>

CIUCĂ Aurora.

Doctor în drept, Profesor universitar, Profesor la Universitatea „Stefan Cel Mare” din Suceava, Președinte al Asociației „Vespasian V. Pella” Iași (Iași, România).

CIUCA Aurora.

Ph.D in Law, Professor at „Stefan cel Mare” University of Suceava, President of „Vespasian V. Pella” Association (Iasi, Romania).

ЧИУКЭ Аурора.

Доктор права, профессор, Профессор Сучавского университета «Штефан чел Маре»; Президент ассоциации „Vespasian V. Pella” (Яссы, Румыния).

E-mail: aurora_ciuca_2000@yahoo.com

CAZACU Doina.

Doctor în drept, Conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

CAZACU Doina.

Ph.D in Law, Associate Professor, State University of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova).

КАЗАКУ Дойна.

Кандидат юридических наук, доцент, Государственный университет Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: doina.cazacu@yahoo.com ; <http://drept.usm.md>

<https://orcid.org/0000-0002-0425-189X>

CIUGUREANU-MIHAILUȚĂ Carolina.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Departament Drept, Facultatea Economie Generală și Drept, Academia de Studii Economice din Moldova (ASEM) (Chișinău, Republica Moldova).

CIUGUREANU-MIHAILUTA Carolina.

PhD in Law, Associate Professor, Department of Law, Faculty of General Economics and Law, The Academy of Economic Studies of Moldova (ASEM) (Chisinau, The Republic of Moldova).

ЧУГУРЯНУ-МИХАЙЛУЦЭ Каролина.

Кандидат юридических наук, доцент кафедры права Факультета общей экономики и права Академия экономических исследований Молдовы (ASEM) (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: carolinaciugureanu@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-8523-8100>

GLADARENCO-STOIAN Maia.

Doctor în istorie, Plymouth City College, Institutul Regal de Personal și Dezvoltare (Plymouth, Marea Britanie).

GLADARENCO-STOIAN Maia.

Ph.D in History, Plymouth City College, Chartered Institute of Personnel and Development Course (Plymouth, United Kingdom).

ГЛАДАРЕНКО-СТОЯН Майя.

Доктор исторических наук, Плимутский колледж, Королевский Институт персонала и развития (Плимут, Великобритания).

E-mail: maia_gl@yahoo.fr

GENTIMIR Alina Mirabela.

Doctor în drept, Conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (Iași, România).

GENTIMIR Alina Mirabela.

Ph.D in Law, Associate Professor, Faculty of Law, „Alexandru Ioan Cuza” University of Iassy (Iasi, Romania).

ДЖЕНТИМИР Алина.

Кандидат юридических наук, доцент, Юридический факультет Ясского университета им. А.И.Кузы (Яссы, Румыния).

E-mail: agentimir@yahoo.fr

<https://orcid.org/0009-0005-6715-0403>

[webofscienceID IAM-8249-2023](https://www.webofscience.com/author/uri/uri?uri=urn:uid:IAM-8249-2023)

GRIGOROVA Darina.

Doctor în istorie, profesor universitar, Universitatea „St. Kliment Ohridski” din Sofia (Sofia, Bulgaria).

GRIGOROVA Darina.

Ph.D in history, Professor at Sofia University „St. Kliment Ohridski” (Sofia, Bulgaria).

ГРИГОРОВА Дарина.

Доктор истории, профессор Софийского университета имени Св. Климента Охридского (София, Болгария).

E-mail: dgrigorova@mail.ru ; darina.grigorova@uni-sofia.bg

<https://orcid.org/0000-0002-7351-493X>

[ResearcherID: K-9962-2017](https://www.researcherid.com/rid/K-9962-2017)

ISMAYL Togrul.

Doctor în istorie, Doctor în economie, conferențiar universitar, Universitatea TOBB, Economie și Tehnologie (Ankara, Turcia).

ISMAYL Togrul.

Ph.D in History, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor, TOBB University of Economics and Technology (Ankara, Turkey).

ИСМАЙЛ Тогрул.

Доктор истории, Доктор экономики, доцент, TOBB университет экономики и технологии (Анкара, Турция).

E-mail: togrul65@hotmail.com, tismayil@etu.edu.tr

MANUKYAN Zhak.

Doctor în istorie, conferențiar universitar, Șeful Departamentului Relații Internaționale și Diplomatie, Facultatea Relații Internaționale, Universitatea de Stat din Erevan (Erevan, Armenia).

MANUKYAN Zhak.

PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of International Relations and Diplomacy, Faculty of International Relations, Yerevan State University (Yerevan, Armenia).

МАНУКЯН Жак Самвелович.

Кандидат исторических наук, доцент, Заведующий кафедрой международных отношений и дипломатии, Факультет международных отношений, Ереванский государственный университет (Ереван, Армения).

E-mail: zhak.manukyan@ysu.am

<https://orcid.org/0000-0003-0350-635X>

MAZILU Dumitru.

Doctor în drept, profesor universitar, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar (ret.), Universitatea „Spiru Haret” din București (București, România).

MAZILU Dumitru.

Doctor of Law, Professor, Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (ret.), The „Spiru Haret” University of Bucharest (Bucharest, Romania).

МАЗИЛУ Думитру.

Доктор права, профессор, Чрезвычайный и Полномочный посол (в отставке), Университет им. Спиру Харета, Бухарест (Бухарест, Румыния).

E-mail: dumitru.mazilu@spiruharet.ro; secretariat@universitatea-cantemir.ro

<https://orcid.org/0000-0003-4199-8471>

MĂRGINEANU Elena.

Doctor în drept, lector universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM), (Chișinău, Republica Moldova).

MARGINEANU Elena.

PhD in Law, University Lecturer, Free International University of Moldova (ULIM), (Chisinau, Republic of Moldova).

МЭРЖИНЯНУ Елена.

Кандидат юридических наук, преподаватель, Молдавский независимый свободный университет (ULIM), (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: margineanu.elena@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6157-8506>

METREVELI Levan.

Doctor în științe politice, Conferențiar universitar, șef al Centrului pentru dezvoltarea integrată a Georgiei, Universitatea de Stat Tbilisi (Tbilisi, Georgia).

METREVELI Levan.

Doctor of Political Sciences, Associate Professor, Head of the Center for integrated development of Georgia, Tiflis State University (Tbilisi, Georgia).

МЕТРЕВЕЛИ Леван.

Доктор политических наук, доцент, руководитель Центра комплексного развития Грузии Тбилисского государственного университета (Тбилиси, Грузия).

E-mail: levanmetreveli@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0001-5998-4305>

SÂRCU Diana.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova; Judecător al Curții Europene a Drepturilor Omului (Chișinău, Republica Moldova).

SARCU Diana.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, State University of Moldova; Judge of the European Court of Human Rights (Chisinau, The Republic of Moldova).

СЫРКУ Диана.

Доктор юридических наук, профессор, Государственный университет Молдовы; Судья Европейского суда по правам человека (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: sircu@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-3405-888X>

SCIUCHINA Natalia.

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat (Comrat, Republica Moldova).

SCIUCHINA Natalia.

Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor, Comrat State University (Comrat, The Republic of Moldova).

ЩУКИНА Наталья.

Доктор юридических наук, доцент, Комратский государственный университет (Комрат, Республика Молдова).

E-mail: nataliashchukina@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5858-4924>

SEDLEȚCHI Iurie.

Doctor în drept, profesor universitar, Rector al Universității de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

SEDLETSCHI Yuri.

Ph.D in Law, Professor, Rector of The European University of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova).

СЕДЛЕЦКИЙ Юрий Николаевич.

Кандидат юридических наук, профессор, Ректор Европейского университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: iuriesedletchii@yahoo.fr ; iurie.sedletchi@usem.md

<https://orcid.org/0000-0003-2349-4456>

SMOCHINA Carolina.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Europeană din Lefke (Lefke, Nicosia, Cipru).

SMOCHINA Carolina.

Ph.D in Law, Associate Professor, European University of Lefke (Lefke, Nicosia, Cyprus).

СМОКИНЭ Каролина.

Доктор права, доцент, Европейский Университет в Лefке (Лefке, Никосия, Кипр)

E-mail: smochina@gmail.com

TARJINO DE ARAUJO, Victor

Lector la Cursul postuniversitar de Drept Sportiv și Afaceri la CEDIN (Centrul de Drept Internațional). (San Pablo, Brazilia).

TARJINO DE ARAUJO, Victor

Lecturer in Post Graduation Course in Sports Law and Business at CEDIN (Center for International Law). (San Pablo, Brazil).

ТАРЖИНО ДЕ АРАУХО, Виктор

Преподаватель последиplomного курса спортивного права и бизнеса в CEDIN. (Сан-Пабло, Бразилия)

E-mail: vtargino@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0006-6443-0861>

ZAHARIA Serghei.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Rector al Universității de Stat din Comrat (Comrat, Republic of Moldova).

ZAHARIA Serghei.

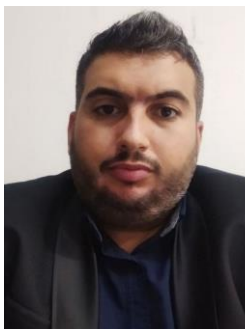
Ph.D in Law, Associate Professor, Rector of the Comrat State University (Comrat, Republica Moldova).

ЗАХАРИЯ Сергей.

Доктор права, доцент, Ректор Комратского госуниверситета (Комрат, Республика Молдова).

E-mail: skzaharia@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-3721-2843>

Mohsen ZAMANI.

Doctor în Geografie Politică (Organizarea Politică a Spațiului), Universitatea din Teheran, Iran (Teheran, Iran).

Mohsen ZAMANI.

PhD in Political Geography (Political Organization of Space), University of Tehran, Iran (Tehran, Iran).

Мохсен ЗАМАНИ.

Доктор философии по политической географии (политическая организация пространства), Тегеранский университет, Иран (Тегеран, Иран).

E-mail: zamani_m@ut.ac.ir

<https://orcid.org/0009-0009-6210-2305>

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ
DATE DESPRE AUTORI
DATES OF AUTHORS
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ**

BALAN Oleg.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul de Administrație Publică al Universității de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

BALAN Oleg.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, The Institute of Public Administration of the State University of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova).

БАЛАН Олег Иванович.

Доктор юридических наук, профессор, Институт государственного управления Государственного университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: balanoleg9@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5150-3570>

BURIAN Cristina.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova; Consilier, Secția Europa Occidentală, Centrală și de Sud-Est, Direcția cooperare bilaterală, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

BURIAN Cristina.

Ph.D in Law, Associate Professor, European University of Moldova; Conseller, Division of Western, Central and South-Eastern Europe, Department of Bilateral Cooperation, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova).

БУРИАН Кристина Александровна.

Кандидат юридических наук, доцент, Европейский университет Молдовы; Советник, Отдел Западной, Центральной и Юго-Восточной Европы, Департамент по двустороннему сотрудничеству, Министерство иностранных дел Республики Молдова (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: krisburian@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0008-0959-231X>

CAMERZAN Ruxanda.

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice și Economice, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

CAMERZAN Ruxanda.

PhD student, Doctoral School of Legal and Economic Sciences, State University of Moldova (Chisinau, Republic of Moldova).

КАМЕРЗАН Руксанда.

Аспирантка, Докторская школа юридических и экономических наук, Государственный университет Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: camerzanruxanda@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-0154-8994>

DERGACHEV Vladimir.

Doctor habilitat în științe geografice, profesor, expert în geopolitică, redactor-șef, autor și proprietar al portalului Internet "Institutul de geopolitică". <http://www.dergachev.ru>. (Odesa, Ucraina).

DERGACHEV Vladimir.

Doctor of Geographical Sciences, Professor, expert in geopolitics, editor-in-chief, author and owner of the Internet portal "Institute of Geopolitics". <http://www.dergachev.ru>. (Odessa, Ukraine).

ДЕРГАЧЕВ Владимир Александрович.

Доктор географических наук, профессор, эксперт в геополитике, главный редактор, автор и владелец Интернет-портала «Институт геополитики» <http://www.dergachev.ru>. (Одесса, Украина).

E-mail: admin@dergachev.ru

<https://orcid.org/0009-0004-3046-1067>

DORUL Olga.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova; (Chișinău, Republica Moldova); Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați (România).

DORUL Olga.

Ph.D in Law, Associate Professor, The Moldova State University (Chisinau, The Republic of Moldova); "Dunărea de Jos" University of Galati (Romania).

ДОРУЛ Ольга Павловна.

Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет, (Кишинев, Республика Молдова); Университет "Нижний Дунай" в Галаце (Румыния).

E-mail: dorulolga@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0001-8613-4066>

Scopus Author ID - 57204121430

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57204121430>

Meng GAOZHENG.

Doctorand la Catedra de Drept Internațional, Institutul de Drept, Universitatea Prietenia Popoarelor din Rusia "Patrice Lumumba" (Moscova, Federația Rusă).

Meng GAOZHENG.

PhD student of the Department of International Law, Law Institute, Peoples' Friendship University of Russia named after P. Lumumba (Moscow, Russian Federation)..

Мэн ГАОЧЖЭН.

Аспирант кафедры международного права, Юридический институт, Российский университет дружбы народов им. П. Лумумбы. (Москва, Российская Федерация).

E-mail: 1042248010@pfur.ru

<https://orcid.org/0000-0001-6873-3663>

LÎSENCO Vladlena.

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea „Taras Șevcenko” din Tiraspol (Tiraspol, Republica Moldova).

LISENCO Vladlena.

Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor, The University „Taras Shevchenko” of Tiraspol (Tiraspol, The Republic of Moldova).

ЛЫСЕНКО Владлена.

Доктор юридических наук, доцент, Тираспольский университет «Тарас Шевченко» (Тирасполь, Республика Молдова).

E-mail: vlada.lisenco@mail.ru ; vlada.lisenco@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9846-2750>

MĂRGINEANU Elena.

Doctor în drept, lector universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM), (Chișinău, Republica Moldova).

MARGINEANU Elena.

PhD in Law, University Lecturer, Free International University of Moldova (ULIM), (Chisinau, Republic of Moldova).

МЭРЖИНЯНУ Елена.

Кандидат юридических наук, преподаватель, Молдавский независимый свободный университет (ULIM), (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: margineanu.elena@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6157-8506>

SCIUCHINA Natalia.

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat (Comrat, Republica Moldova).

SCIUCHINA Natalia.

Doctor habilitat in law, Associate Professor, Comrat State University (Comrat, The Republic of Moldova).

ЩУКИНА Наталья.

Доктор юридических наук, доцент, Комратский государственный университет (Комрат, Республика Молдова).

E-mail: nataliashchukina@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5858-4924>

TALCHIU-CHIRITA Adela.

Studentă-doctorandă, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "Constantin Stere" (Chisinau, Republic of Moldova).

TALCHIU-CHIRITA Adela.

PhD student,, University of European political and Economic Studies "Constantin Stere" (Chisinau, Republic of Moldova).

TALCHIU-CHIRITA, Adela.

Doctorant, Université d'études politiques et économiques européennes «Constantin Stere» (Chisinau, République de Moldavie).

ТАЛКИУ-КИРИЦЭ Адела.

Аспирантка, Университет европейских политических и экономических исследований "Константин Стере" (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: adelachirita@yahoo.fr

<https://orcid.org/0009-0004-4218-8475>

VALJENTOVÁ Tímea

Studentă-doctorandă, Departamentul de științe politice, Universitatea Alexander Dubček din Trenčín, Trenčín, Slovacia (Republica Slovacă).

VALJENTOVÁ Tímea.

PhD student, Department of political science, Alexander Dubček University of Trenčín, Trenčín, Slovakia (The Slovak Republik).

ВАЛЙЕНТОВА Тимея.

Аспирантка кафедры политологии Тренчинского университета имени Александра Дубчека, Тренчин, Словакия (Словацкая Республика).

E-mail: timea.valjentova@tnuni.sk

<https://orcid.org/0009-0003-2947-3979>

Mohsen ZAMANI.

Doctor în Geografie Politică (Organizarea Politică a Spațiului), Universitatea din Teheran, Iran (Teheran, Iran).

Mohsen ZAMANI.

PhD in Political Geography (Political Organization of Space), University of Tehran, Iran (Tehran, Iran).

Мохсен ЗАМАНИ.

Доктор философии по политической географии (политическая организация пространства), Тегеранский университет, Иран (Тегеран, Иран).

E-mail: zamani_m@ut.ac.ir

<https://orcid.org/0009-0009-6210-2305>

DIRUN Anatolie.

Doctor în științe politice, studii postdoctorale, Universitatea de Stat din Moldova. (Chișinău, Republica Moldova).

DIRUN Anatoly.

PhD in Political Science, Postdoctoral Studies, State University of Moldova. (Chisinau, Republic of Moldova).

ДИРУН Анатолий.

Кандидат политических наук, Постдокторанд, Молдавский государственный университет. (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: anatoliidirun16@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0002-7129-7433>

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

CERINȚELE

**privind condițiile de prezentare a manuscriselor pentru publicare în
„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”**

Revista teoretico-științifică „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” acceptă pentru publicare articole în limbile moldovenească (română), rusă, engleză, spaniolă, franceză, germană (la discreția autorului), care conțin rezultate inedite ale cercetărilor efectuate și care sunt ajustate la „Cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor articolelor”.

Consiliul Redacțional acceptă manuscrisul articolului pentru publicare în corespundere cu profilurile ediției („drept” și „științe politice”), cu un volum nu mai mult de 20 de pagini, inclusiv figuri și tabele. Manuscrisul ar trebui să conțină doar materiale originale, efectuat la un înalt nivel științific, reflectând rezultatele cercetării efectuate de către autor, obținute cu cel mult un an înainte de publicare, și care conține un element clar privitor la inovația științifică a cercetării și propria contribuție a autorului. Sunt acceptate pentru publicare materialele care anterior nu au fost publicate în alte ediții și nu au fost destinate pentru publicarea simultană în diverse ediții. Articolele sunt expuse recenzării obligatorii, în conformitate cu **Anexa 3**. Pentru doctoranzi (competitori) este obligatorie recenzarea articolelor de către conducătorul științific. Pot fi publicate doar articolele care au primit recenzii pozitive.

Cerințele menționate mai sus se aplică tuturor materialelor trimise pentru publicare în adresa revistei. Consiliul Redacțional are dreptul de a nu accepta publicarea materialelor în caz de: a) nerespectarea cerințelor privind condițiile de prezentare a manuscriselor articolelor; b) plagiat; c) conținutul articolului este neadecvat cu profilurile revistei.

În cazurile când nu sunt respectate cerințele redacția are dreptul să nu examineze manuscrisul. Consiliul Redacțional își rezervă dreptul de a reduce volumul articolului prezentat (dacă este necesar), expunându-l în versiunea redacției (introducând modificări redacționale, care nu schimbă sensul general al articolului prezentat de autor). Formulările și prezentarea materialelor în articolele publicate nu reprezintă întotdeauna poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția. Aceste materiale se publică în ordine de discuție, în scopul asigurării posibilității de a expune diverse opinii. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor, selecției și preciziei faptelor și informației citate revine în exclusivitate autorilor. În același număr al revistei poate fi publicat doar un singur articol al unui autor.

Numărul de autori al unui articol nu poate fi mai mare de două persoane. Autorul (ii) trimite redacției 2 exemplare originale a articolului (semnate de autor) în imprimare pe hârtie și trimite articolul în format electronic prin e-mail la adresa: alexandruburian@yahoo.com, alexandruburian@mail.ru

Volumul articolului nu trebuie să depășească 1,5 c.a. dactilografiate pe hârtie, format A4 (60 de mii de caractere, sau 16-20 de pagini de text), inclusiv figuri, tăblițe, referințe și scheme. Atunci când se plasează referințe bibliografice în limba engleză este necesar de indicat denumirea oficială a surselor (revistelor) în limba engleză.

Pentru a plasa un articol în Revistă este necesar de prezentat următoarele documente: cerere, informațiile despre autor (ia), articolul, fotografia autorului (autorilor) în format JPG, adnotare (abstract, rezumat) în trei limbi (română, rusă și engleză) într-un volum de 100 de cuvinte, cuvinte-cheie (5-7 cuvinte). Adnotarea nu trebuie să conțină referiri la literatura citată, tabele și figuri.

Informația despre autor (i) conține următoarele date: numele, prenumele, patronimicul autorului (autorilor), locul de muncă, funcția, titlul științific, gradul științific, adresa poștală, adresa electronică și numărul de telefon. Numele autorului (autorilor) ar trebui să fie listate sub titlul articolului, în dreapta.

Cerințele tehnice pentru perfectarea manuscrisul pentru publicare:

Titlul articolului nu trebuie să depășească trei linii. Titlul ar trebui să fi dat numai cu majuscule (Times New Roman 16) și centrat. Sursele literare utilizate în articol trebuie prezentate într-o singură listă la sfârșitul textului (bibliografie), în conformitate cu **Anexa 2**. Referirile la literatura de specialitate menționate în text sunt obligatorii, trebuie să fie plasate în partea de jos a fiecărei pagini a textului și necesită să fie perfectate în conformitate cu **Anexa 1**. Referirile la sursele externe sunt prezentate într-o limbă străină și sunt urmate, în cazul traducerii în română și rusă, cu indicație privitor la traducere. Numerotarea referirilor la sursele literare este dată în ordinea menționată în text. Trimiteri la lucrări nepublicate nu sunt permise. Lista bibliografică (de la sfârșitul textului) este dată în ordine alfabetică în funcție de prima literă a prenumelui autorului (autorilor).

Acronimele și abrevierile trebuie să fie descifrate la prima mențiune în textul articolului. În textele în limba română, engleză, franceză, spaniolă și germană se utilizează ghilimele germane („”), în textele în limba rusă se utilizează ghilimelele franceze (« »).

Parametrii paginii:

Documentul trebuie salvat în MS Word, formatul de pagină A 4, marginile paginii: sus și jos - 2 cm, dreapta - 1,5 cm, stânga - 3 cm, Font - Times New Roman; Dimensiune font - 12, spațiere - 1,5. Aliniere pe lățime, un spațiu la stânga - 1,5. Numerotarea paginilor este consecutivă, secvențială, în partea de jos a paginii, pe centru.

Redactarea textului:

Despărțirea manuală în silabe a cuvintelor (transferul din rând în rând) este inacceptabilă. Figurile și tabelele trebuie să fie numerotate, să aibă denumire, legendă și subiect. Titlurile lor și trebuie să fie prezentate în text după alineatul care conține un link de referință la ele.

Exemplarele autorului:

Fiecare autor al articolului obține doar un număr al revistei, indiferent de numărul de autori.

Consiliul Redacțional

Anexa 1**Exemple de referințe bibliografice:**

Referințele (citatele) de la sfârșitul fiecărei pagini trebuie să conțină semnele de punctuație și să urmeze aceleași reguli ca și plasarea lor în descrierea bibliografică.

Dacă textul nu este citat de o sursă originală, dar de un alt document, atunci se utilizează următoarele cuvinte la început de referință: citat de: (citând sursele împrumutate):

Exemplu:	Citat de: Dumitru Mazilu. Drept diplomatic. București: Editura Lumina Lex, 2003, p. 115. Citat de: Alexandru Burian. Drept diplomatic și consular. Chișinău: Editura ARC, 2003, p. 154.
----------	--

La amenajarea secvențială a referințelor (citatelor) primare și repetate se utilizează termenul "Ibid." sau ("Ibidem"):

Referință primară	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea unei Mari Puteri în politică. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
Referință repetată	Ibid., p. 47 sau Ibidem., p. 47.

La amenajarea nesecvențială a referințelor (citatelor) primare și repetate, când referințele urmează nu concomitent una după alta, se utilizează termenul *Op. cit.* (opus citato) și este prezentat folosind caractere cursive:

Referință primară	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea unei Mari Puteri în politică. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
Referință repetată	Jeffrey Mankoff. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

Anexa 2**Exemple de „Listă bibliografică” (bibliografie):**

Lista bibliografică este plasată după textul articolului cu titulatura „Bibliografie”. Toate link-urile din listă sunt numerotate secvențial și sunt aranjate în ordine alfabetică.

Descrierea unei cărți cu un singur autor:

Exemplu	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea de mare putere politica. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009. XII + 359 p.
---------	---

Descrierea unei cărți cu trei sau mai mulți autori:

Exemplu	David G. Victor... [et al.]. Gaze naturale și geopolitică: din 1970 până în 2040. New York: Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
---------	--

Descrierea unui articol publicat într-o revistă:

Este necesar de a indica numele autorului articolului, denumirea articolului, denumirea revistei, anul, numărul ediției sau volumul, numărul paginii de la începutul și sfârșitul articolului.

Exemplu	Serghei Lavrov. Rusia și lumea în secolul XXI. În: Rusia în afacerile globale. Iulie-septembrie 2008, Vol. 6, nr. 3, p. 8 - 18.
---------	---

Descrierea unei teze de doctorat:

Exemplu	Vladislav Boiko. Securitatea energetică în contextul globalizării. Teză de doctor în științe politice. Moscova, 2012. 250 p.
---------	--

Descrierea unui autoreferat a tezei de doctorat:

Exemplu	Yuri Jukov. Centrismul politic în Rusia. Autoreferatul tezei... candidat în științe politice. Sankt-Petersburg, 2012. 24 p.
---------	---

Descrierea publicațiilor științifice electronice:

Pentru surse de electronice, trebuie să specificați practic aceleași informații ca pentru reviste: autorul, titlul, numele site-ului (sau secțiune a site-ului) și URL-ul. Articolul ar trebui să conțină noțiunea [Online]; informații la data de partajare pe rețeaua electronică (după fraza „Vizitat la:” indica data, luna și anul): (Vizitat la: 03.02.2012).

Exemplu	Burian Alexandru, Gurin Corina. Procesul decizional în politica externă și influența lui asupra negocierilor. În: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2011, nr. 4, p. 39 - 55. [Online]: http://www.rmdiri.md/pdf/RMDIRI20114.p.df/ . (Vizitat la: 07.09.2012).
---------	--

REGULAMENTUL
cu privire la recenzarea articolelor științifice în
„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”

1. Articole științifice primite de redacția *Revistei Moldovenești de Drept Internațional și Relații Internaționale* trec prin Instituția de recenzare.

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” a adoptat un sistem de patru niveluri de recenzare a articolelor și materialelor prezentate spre publicare:

Primul nivel – recenzarea de către Redactorul-șef (*main editor peer review*);

Al doilea nivel - recenzie de „nivel deschis” (*open peer review* - autorul și recenzentul se cunosc reciproc) – recenzia este transmisă la redacție de către autor;

Al treilea nivel - recenzie de nivel „orb-unilateral” (*single-blind* – recenzentul știe despre autor, autorul - nu);

Al patrulea nivel - recenzie de nivel „orb-dublu” (*double-blind* - atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul).

2. Fiecare articol științific necesită să aibă recenzii:

- deschise: *primul nivel* – recenzia (decizia) redactorului-șef; *al doilea nivel* - recenzia unui recenzent oficial, specialist în domeniu (doctor sau doctor habilitat);

- confidențiale (oarbe): *al treilea nivel* – recenzia redactorului științific sau a unui membru al consiliului redacțional sau al colegiului de redacție; *al patrulea nivel* – la decizia consiliului redacțional și recenzentul poate fi doar din exterior.

3. Toate articolele științifice, primite de Consiliul redacțional al revistei, sunt supuse obligatoriu recenzării „orb-dublu” (*double-blind* - atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul). Această recenzare este efectuată de către experți externi din baza de date de experți (recenzori) ai revistei, la solicitarea Consiliului redacțional.

4. Analizând recenziile, redacția evaluează prezența în articole a elementelor de actualitate a problemei științifice pe care autorul pretinde să o soluționeze. Recenzia necesită să descrie în mod clar valoarea teoretică sau aplicativă a investigației, și să coreleze constatările autorului cu conceptele științifice existente. Un element de bază al recenziei ar trebui să fie aprecierea de către recenzent a contribuției personale a autorului articolului la soluționarea problemei. Este necesar de a menționa în recenzie corespunderea stilului, logicii și nivelului de accesibilitate a expunerii științifice a materialului de către autor, precum și un aviz privind fiabilitatea și valabilitatea concluziilor.

5. După primirea recenziilor, redacția analizează articolele prezentate și adoptă decizia finală, în baza unei evaluări complete, privitor la publicarea sau ne-publicarea articolelor. În baza deciziei adoptate autorului i se comunică, prin e-mail sau poștă, informația cu privire la evaluarea articolului și decizia adoptată. În cazul că se refuză de a publica articolul, recenziții rămân anonimi.

6. Colegiul de redacție își rezervă dreptul de a trimite articolul la o recenzie suplimentară externă anonimă (*double-blind*). Redactor-șef, în asemenea caz, trimite recenzentului o scrisoare în care solicită recenzarea, atașând la scrisoare articolul și modelul conform căruia se recomandă de a efectua recenzia.

7. Prezența recenziilor pozitive nu este un motiv suficient pentru publicarea articolului. Decizia finală privitor la publicarea articolului este adoptată de consiliul redacțional.

8. În cazul în care există o critică substanțială din partea recenzentului, însă articolul, la general, este evaluat pozitiv, consiliul redacțional poate aprecia articolul ca polemic și poate decide de a-l publica în rubrica „Tribuna discuțională”.

9. Originalele recenziilor sunt păstrate la „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”.

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**REQUIREMENTS
to papers for publication in the
„Moldavian Journal of International Law and International Relations”**

„Moldavian Journal of International Law and International Relations” being a scientific-theoretical journal admits for publication articles in Moldovan (Romanian), Russian, English, Spanish, French, German (optional author) languages, containing the results of original research, designed in accordance with the „Requirements for the articles”.

An Editorial Board of the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”, accept manuscript for publication corresponding to the edition profiles, no more than 20 pages, including figures and tables. The manuscript should contain only original material, performed at a high academic level, reflecting the author's research results, completed no more than one year before publication, and containing a clear element of creation of a new knowledge. The materials which earlier were not published and have been not intended to the simultaneous publication in other editions for printing are accepted. Articles are exposed to obligatory reviewing, in accordance with the **Appendix 3**. For post-graduate students (competitors) the review of the supervisor of studies is obligatory. We print only articles which have received only positive reviews.

The rules mentioned above apply to all the material sent to the journal for publication. The Editorial Board has the right not to accept materials to the publication in a case of: a) non-compliance of the paper with the requirements for its publication; b) plagiarism; c) inappropriate content of the presented paper to the journal profiles.

In cases when the requirements are not respected the editorial board has the right not to examine the manuscript. The editors reserve the right to reduce the volume of the article (if it is necessary), exposing it to editorial revision, make editorial (which do not change the general sense) changes in the author's original. Editors can publish materials without sharing author's opinion (in order of discussion). Authors are responsible for the selection and accuracy of the facts, quotes, and other information. Journal will only publish one article per author in each volume of the issue.

The number of authors should not be more than two people. Author (s) sent to the editor two copies of the article (signed by the author both in print and electronic form and send the article in electronic form by e-mail at: alexandruburian@yahoo.com , alexandruburian@mail.ru

The paper shouldn't exceed 1,5 printer's sheet of the typewritten text of format A4 (60 thousand characters, or 16-20 pages of text), including tables, list of references and drawings (schemes). At drafting of bibliographic references in English it is necessary to specify official English-speaking names of journals.

In order to place an article in the journal you should present following documents: an application, information about the author (s), an article, one author (s) photograph in JPG form, annotation provided (abstract) in three languages (Romanian, Russian and English) in a volume of 100 words, Keywords (5 - 7 words). Abstract should not contain references to the quoted literature, tables and figures.

Information about the author (s) contains: author's name, affiliation, post a scientific degree, an academic status, mailing address, e-mail address and telephone number Author's name should be listed under the article's title on the right.

Technical requirements to registration of the manuscript for the publication:

Title of the article should not exceed three lines. The title should be given only in capital letters (Times New Roman 16) and centred. Literary sources used in the paper should be submitted in one list at the end (bibliography). Bibliographical list is presented after the text item in accordance with *RMDIRI*, 2025, Nr. 2 (Vol. 20) <https://rmdiri.md/> ; <https://www.usem.md/md/p/rmdiri>

the **Appendix 2**. Footnotes to the literature mentioned in the text are mandatory and must be prepared in the bottom of the page in accordance with the **Appendix 1**. References to the foreign sources are given in a foreign language and are followed in the case of translation into Romanian and Russian indication of the translation. The numbering of the sources is given in the order mentioned in the text. References to unpublished works are not permitted. The bibliography is given in alphabetic order according to the first letter of authors surnames. Acronyms and abbreviations should be deciphered in a place of the first mention in the text. In text presented in Romanian, English, French, German or Spanish language, German inverted commas („pads”) should be used; in text presented in Russian language the French inverted commas («fur-trees») are used.

Page Setup:

The document must be saved in MS Word, A 4 page format, page margins: top and bottom - 2 cm, right - 1.5 cm, left - 3 cm Font - Times New Roman; font size - 12, line spacing - 1,5. Alignment on width, a space at the left - 1,5. Numbering of pages is through, in the bottom of the page, on the centre.

Text drafting:

Using of manual transfer (manual hyphenation) is unacceptable. Figures and tables should have a caption and subject headings and should be presented in the text after the paragraph containing a link to them.

Author's copies:

Each author obtains only one issue of the journal, regardless of the number of authors.

The Editorial Board

Appendix 1

Example of bibliographic footnotes:

Punctuation and prescribed punctuation in citations should follow the same rules as their placement in the bibliographic description.

If the text is not cited by the original source, but by another document, then following words are used: in the beginning of the reference: *Quoted by*, with a reference to the citing sources of borrowed text:

Example:	Quoted by: Ernst Gabriel Frankel. Oil and Security A World Beyond Petroleum. The Netherlands: Springer, 2007, p. 115.
----------	---

«Ibid.» or (Ibidem) are used in the sequential arrangement of primary and repeated references.

<i>Primary</i>	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 21.
<i>Repeated</i>	Ibid., p. 47.

Op. cit. (opus citato) is used in repeated footnotes containing item to the same document without following the primary reference and is presented using italics.

<i>Primary</i>	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
<i>Repeated</i>	Jeffrey Mankoff. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

Examples of a bibliography:

Bibliographical list is placed after the text article and is supplied after the notion „Bibliography”. All links in the list are numbered sequentially and are arranged in alphabetical order.

Book with one author:

Example	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009. xii + 359 p.
---------	--

Book with three and more authors:

Example	David G. Victor ... [et al.]. Natural gas and geopolitics: from 1970 to 2040. Cambridge; New York: Cambridge University Press Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
---------	--

The paper from the journal:

Article from a journal should contain following description - author (s), article title, journal name, year, and page number of the beginning and of the end of the article.

Example	Sergei Lavrov. Russia and the World in the 21 st Century. In: Russia in global affairs. July-September 2008, Vol. 6, nr. 3, p. 8 – 18.
---------	--

Dissertation

Example	Vladislav Boiko. Energy security in the context of globalization. Political Science Dissertation. Moscow, 2012. 250 p.
---------	--

A dissertation synopsis:

Example	Yuri Jukov E.H. Political centrism in Russia. Dissertation synopsis ... candidate in political science. Saint Petersburg, 2012. 24 p.
---------	---

Description of the electronic scientific publications:

For electronic sources, you need to specify practically the same information as for journals: author, title, name of the site (or section of the website) and the URL. The item should contain the notion [Online];; information on the date of the electronic network share (after „Visited on:” indicate the date, month and year): (Visited on: 03.02.2012) is used in referring to the e-resource e-mail address.

Example	Chietigi Bajpae. China's Quest for Energy Security. In: Power and Interest News Report. February 25, 2005. [Online]: http://www.pinr.com/ . (Visited on: 07.09.2011).
---------	--

PROVISION
about the reviewing of scientific articles in
„Moldavian Journal of International Law and International Relations”

1. Scientific papers received to the Editorial office of „Moldavian Journal of International Law and International Relations”, pass through peer review process.

„Moldavian Journal of International Law and International Relations” comprises a four-level system of peer review articles:

1st level – reviewing by the editor (main editor peer review);

2nd level – an open peer review (the author and the reviewer know each other) – a review is submitted to the editor by the author;

3rd level - one-sided i.e. „blind” peer review (single-blind - the reviewer knows the author, but the author - doesn't know the reviewer);

4th level – double-blind peer review (neither reviewer nor author know about each other).

2. Each scientific article must be accompanied by a review:

– Open: 1st level – a review (conclusion) of the editor; 2nd level – a review of official reviewer, specialist of appropriate scientific profile (doctorate or PhD);

– Closed (blind): 3rd level – a review done by a scientific editor or a member of the editorial board; 4th level - a review done by the decision of the editorial board and only external.

3. All scientific articles, received by the Editorial Board of our journal are subject to mandatory review by bilateral double-blind („double-blind” - the reviewer does not know who the author of the article is, the author does not know who the reviewer is). This review is carried out by external experts from the expert database of experts (reviewers), at the request of the Editorial Board.

4. An editorial board, making the evaluation of reviews, draws attention to the relevance of the scientific problem to be solved by the author. The Review should clearly describe the theoretical or applied significance of the study; correlate the author's conclusions to existing scientific concepts. An essential element of the review should be the assessment a personal contribution to the solution of the issue by the reviewer. Correspondence to the style, logics and the availability of the narration to the scientific nature of the material and obtaining of the conclusions about the reliability and validity of the findings – are key aspects that must be noted in the review.

5. The issue about the received articles is considered after the obtaining of reviews, and then the final decision, based on the evaluation of reviews about the publication or refusal to publish articles, is made. On the basis of the decision the author (s) is sent a letter by e-mail or mail, which provides a general assessment of the article and the decision. In the case of failure in the publication, the reviewers remain anonymous.

6. The Editorial Board has the right to direct the article for additional external anonymous peer review. Editor in Chief directs the reviewer a letter asking for peer review. The letter includes an article and a recommended form of review.

7. The presence of positive reviews is not sufficient grounds for the publication of the article. The final decision on advisability of publication is taken by the editorial board.

8. In cases when the article is composed by a significant proportion of criticisms that have been made by the reviewer, as well as the overall positive recommendation, the Editorial Board can attribute the material to the category of polemical material and print it in the manner of scientific debate.

9. The Review originals are stored in „Moldavian Journal of International Law and International Relations”.

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**ТРЕБОВАНИЯ
к оформлению статей для публикации в
«Молдавском журнале международного права и международных отношений»**

Научно-теоретический журнал «Молдавский журнал Международного права и международных отношений» принимает к публикации статьи на молдавском (румынском), русском, английском, испанском, французском, немецком (по выбору автора) языках, содержащие результаты оригинальных исследований, оформленные в соответствии с «Требованиями к оформлению статей».

Редакция «Молдавского журнала международного права и международных отношений» принимает к публикации рукописи, соответствующие профилям издания, не более 20 страниц, включая рисунки и таблицы. Рукопись должна содержать только оригинальный материал, выполненный на высоком научном уровне, отражая результаты исследований автора, завершённых не более чем за год до публикации и содержать очевидный элемент создания нового знания. К печати принимаются материалы, ранее не издававшиеся и не предназначенные к одновременной публикации в других изданиях. Статьи подвергаются обязательному рецензированию, в соответствии с *Приложением 3*. Для аспирантов (соискателей) обязательна рецензия научного руководителя. Печатаются только статьи, получившие положительные рецензии. Гонорар за публикации не выплачивается.

Настоящие правила распространяются на все материалы, направляемые в редакцию журнала для публикации. Редакция вправе не принять материал к публикации в случае: а) несоблюдения автором правил оформления рукописи; b) выявления элементов плагиата; c) несоответствия материала тематике журнала.

В случае несоблюдения настоящих требований редакционная коллегия вправе не рассматривать рукопись. Редакция оставляет за собой право при необходимости сокращать статьи, подвергая их редакционной правке, вносить редакционные (не меняющие общего смысла) изменения в авторский оригинал. Редакция может опубликовать материалы, не разделяя точку зрения автора (в порядке обсуждения). Авторы несут ответственность за подбор и достоверность приведенных фактов, цитат и прочих сведений. В одном номере журнала может быть опубликована только одна статья одного автора.

Число авторов статьи не должно быть более двух человек. Автор (ы) присылают в редакцию 2 экземпляра статьи (подписанные автором) в печатном виде и направляют статью в электронном виде по электронной почте по адресу: alexandruburian@yahoo.com , alexandruburian@mail.ru

Объем статьи не должен превышать 1,5 п. л. машинописного текста формата А4 (60 тыс. знаков, или 16-20 страниц текста), включая таблицы, список литературы и рисунки (схемы). При оформлении библиографических ссылок на английском языке необходимо указывать официальные англоязычные названия журналов.

Для размещения статьи в журнале необходимо предоставить в редакцию заявку, информацию об авторе (ах), статью, фотографию автора (ов) в формате JPG, аннотацию (резюме), представленную на трех языках (румынском, русском, английском) объемом – до 100 слов, ключевые слова (5-7 слов). Аннотация не должна содержать ссылок на цитируемую литературу, рисунки, таблицы.

Информация об авторе (ах) содержит: ФИО авторов, место работы, должность, ученую степень, ученое звание, почтовый адрес, электронный адрес и контактный телефон. ФИО автора должно быть указано под названием статьи справа.

Технические требования к оформлению рукописи для публикации:

Название статьи не должно превышать трех строк. Название должно даваться только заглавными буквами (Times New Roman 16) и располагаться по центру. Литературные источники, использованные в статье, должны быть представлены общим списком в ее конце (Библиография). Библиографический список приводится после текста статьи в соответствии с **Приложением 2**. Сноски на упомянутую литературу в тексте обязательны и должны быть оформлены внизу страницы в соответствии с **Приложением 1**. Ссылки на иностранные источники даются на иностранном языке и сопровождаются в случае перевода на румынский и русский язык указанием на перевод. Нумерация источников идет в последовательности упоминания в тексте. Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Список литературы (библиография) дается в алфавитном порядке по фамилиям первых авторов. Сокращения и аббревиатуры должны расшифровываться по месту первого упоминания в тексте статьи. В тексте на румынском, английском, французском, испанском языке используется немецкие кавычки („лапки”), в тексте на русском языке используются французские кавычки («ёлочки»).

Параметры страницы:

Документ должен быть сохранён в формате MS Word. Формат страницы А 4; поля страницы: верхнее и нижнее – 2 см, правое — 1,5 см, левое — 3 см. Шрифт - Times New Roman; кегль — 12; межстрочный интервал — 1,5. Выравнивание по ширине, отступ слева — 1,5. Нумерация страниц — сквозная, внизу страницы, по центру.

Оформление текста:

Использование ручных переносов (manual hyphenation) неприемлемо. Рисунки и таблицы должны иметь нумерационный и тематический заголовки и должны быть представлены в тексте после абзацев, содержащих ссылку на них.

Авторские экземпляры:

Каждому автору полагается один авторский экземпляр номера журнала вне зависимости от количества авторов статьи.

Редакционный совет

Приложение 1

Пример оформления библиографических сносок:

В библиографических сносках расстановка знаков препинания и предписанной пунктуации должна подчиняться тем же правилам, что и расстановка их в библиографическом описании.

Если текст цитируется не по первоисточнику, а по другому документу, то в начале ссылки приводят слова: Цит. по: (цитируется по), Приводится по: , с указанием источника заимствования:

Пример оформления:	Цит. по: Крупянко М.И., Арешидзе Л.Г. США и Восточная Азия. Борьба за «новый порядок». М.: Международные отношения, 2010, с. 325.
--------------------	---

При последовательном расположении первичной и повторной ссылок используют слова «Там же» или «Ibid.» (ibidem) для документов на языках, применяющих латинскую графику:

<i>Первичная</i>	Гаджиев К.С. Геополитика. Учебник для бакалавров. М.: Издательство Юрайт, 2012, с. 27.
<i>Повторная</i>	Там же, с. 47. или Ibid., p. 47.

В повторных сносках, содержащих запись на один и тот же документ, не следующих за первичной ссылкой, приводят заголовок, а основное заглавие и следующие за ним повторяющиеся элементы заменяют словами «Указ. соч.» (указанное сочинение), «Цит. соч.» (цитируемое сочинение), «Op. cit.» (opus citato):

<i>Первичная</i>	Жинкина Ю.В. Стратегия безопасности России: проблемы формирования понятийного аппарата. М.: Российский научный фонд, 1995, с. 87.
<i>Повторная</i>	Жинкина Ю.В. Указ. соч., с. 67. или Жинкина Ю.В. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

Приложение 2

Примеры оформления списка библиографии:

Библиографический список приводится после текста статьи и следует после слова «Библиография». Все ссылки в списке последовательно нумеруются и располагаются в алфавитном порядке.

Описание книги одного автора:

Пример оформления	Гаджиев К.С. Геополитика. Учебник для бакалавров. М.: Издательство Юрайт, 2012. 479 с.
-------------------	--

Описание книги четырех и более авторов:

Пример оформления	David G. Victor ... [et al.]. Natural gas and geopolitics: from 1970 to 2040. Cambridge; New York: Cambridge University Press Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
-------------------	--

Описание статьи из журнала:

Для статьи из журнала нужно указать автора (ов) статьи, название статьи, название журнала, год, номер выпуска и страницы начала и окончания статьи.

Пример оформления	Конобеев В.Н. Геостратегия США в Евразии. В: Проблемы управления. 2008, №1 (26), с. 87 – 97.
-------------------	--

Описание диссертаций

Пример оформления	Ганюхина Т.Г. Модификация свойств ПВХ в процессе синтеза: дис. ... канд. хим. наук: 02.00.06. Н. Новгород, 1999. 109 с.
-------------------	---

Описание авторефератов диссертаций:

Пример оформления	Жуков Е.Н. Политический центризм в России: автореф. дис. ... канд. филос. наук. М., 2000. 24 с.
-------------------	---

Описание электронных научных изданий:

Для электронных источников нужно указать практически те же данные, что и для журналов: автор, название статьи, название сайта (или раздела сайта) и адрес URL. В записи обязательно должен присутствовать текст [Online];, при ссылке на электронный ресурс после электронного адреса в круглых скобках приводят сведения о дате обращения к электронному сетевому ресурсу (после слов «дата обращения» указывают число, месяц и год): (Дата посещения: 02.03.2012)

Пример оформления	Китай встает на «правильную сторону истории» в Персидском заливе. В: Мировая политика и ресурсы. [Online]: http://www.wpr.ru/?p=2591 . (Дата посещения: 07.01.2012).
-------------------	--

ПОЛОЖЕНИЕ
о рецензировании научных статей в журнале
«Молдавский журнал международного права и международных отношений»

1. Научные статьи, поступившие в редакцию журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений», проходят через институт рецензирования.

В журнале «Молдавский журнал международного права и международных отношений» принята четырехуровневая система рецензирования статей:

1^й уровень — рецензирование главным редактором (main editor peer review);

2^й уровень — открытое рецензирование (open peer review — автор и рецензент знают друг о друге) - рецензия, представленная в редакцию автором;

3^й уровень — одностороннее «слепое» рецензирование (single-blind — рецензент знает об авторе, автор — нет);

4^й уровень — двухстороннее «слепое» рецензирование (double-blind — оба не знают друг о друге).

2. Каждая научная статья должна иметь рецензии:

– открытые: 1^й уровень — рецензия (заключение) главного редактора; 2^й уровень официального рецензента — специалиста соответствующего научного профиля (доктора или кандидата наук);

– закрытые (слепые): 3^й уровень — научным редактором или одним из членов редколлегии; 4^й уровень — по решению редколлегии и только внешнее.

3. Все научные статьи, поступившие в редакцию нашего журнала, подлежат обязательному двустороннему слепому рецензированию (double-blind — рецензент не знает, кто автор статьи, автор статьи не знает, кто рецензент). Это рецензирование производится сторонними специалистами из базы экспертов-специалистов (рецензентов), по поручению редакции.

4. Редколлегия при оценке рецензий обращает внимание на наличие в материале актуальности решаемой автором научной проблемы. Рецензия должна однозначно характеризовать теоретическую или прикладную значимость исследования, соотносить выводы автора с существующими научными концепциями. Необходимым элементом рецензии должна служить оценка рецензентом личного вклада автора статьи в решение рассматриваемой проблемы. Целесообразно отметить в рецензии соответствие стиля, логики и доступности изложения научному характеру материала, а также получить заключение о достоверности и обоснованности выводов.

5. После получения рецензий рассматривается вопрос о поступивших статьях и принимается окончательное решение на основе оценки рецензий об опубликовании или отказе в опубликовании статей. На основе принятого решения автору (авторам) по e-mail или почте направляется письмо, в котором дается общая оценка статьи и принятое решение. При отказе в публикации рецензенты остаются анонимными.

6. Редколлегия вправе направлять статьи на дополнительное внешнее анонимное рецензирование. Главный редактор направляет рецензенту письмо с просьбой о рецензировании. К письму прилагаются статья и рекомендуемая форма рецензии.

7. Наличие положительных рецензий не является достаточным основанием для публикации статьи. Окончательное решение о целесообразности публикации принимает редакционная коллегия.

8. При наличии в статье существенной доли критических замечаний рецензента и при общей положительной рекомендации редколлегия может отнести материал к разряду полемичных и печатать его в порядке научной дискуссии.

9. Оригиналы рецензий хранятся в редакции журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений».

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**Declarație
privind etica publicațiilor științifice și baza juridică a politicii editoriale a revistei
„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”**

Colegiul de redacție al publicației periodice științifico-teoretice și informațional-practice „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” aderă la principiile de etică a publicațiilor științifice acceptate la nivel internațional, reflectate, printre altele, în recomandările Comisiei pentru etică a publicațiilor științifice (Comisia pentru publicație etică (COPE) (<http://publicationethics.org/about/guide>), Ghid pentru etica publicațiilor științifice (editura etică Resource Kit) Elsevier editor (<https://www.elsevier.com/editors/publishing-ethics>), Codul de etică și deontologie profesională a cercetătorilor și a personalului universitar din Republica Moldova, aprobat de către Consiliul Național de Atestare și Acreditare la 23.05. 2012 (http://edu.asm.md/tc_userfiles/cod-etica.pdf).

Termeni-cheie:

Etica publicațiilor științifice — un sistem de reguli de conduită profesională în relațiile dintre autori, recenzenți, redactori, editori și cititori în crearea, diseminarea și utilizarea publicațiilor științifice.

Redactor — un reprezentant al revistei sau editurii științifice, responsabil pentru pregătirea materialelor pentru publicare, precum și menținerea contactului cu autorii și cititorii publicațiilor științifice.

Autor — o persoană sau un grup de persoane (grup de autori), care participă la crearea și publicarea rezultatelor cercetării științifice.

Recenzent — expert care acționează în numele unei reviste științifice sau editurii și realizează expertiza materialelor științifice prezentate de către autor pentru a determina posibilitatea publicării lor.

Editor — persoană juridică sau fizică care exercită editarea publică a unei publicații științifice.

Cititor — orice persoană care a făcut cunoștință cu materialul publicat.

Plagiat — atribuire intenționată a dreptului de autor a unei alte opere de artă sau știință, idei sau invenții ale altor oameni. Plagiul poate fi o încălcare a legii drepturilor de autor și legii brevetelor și poate atrage după sine răspunderea juridică ca atare.

1. Principiile de etică profesională în activitatea redactorului și editorului

Membrii consiliului editorial au următoarele responsabilități:

1.1. Să ia în considerare toate materialele manuscrise furnizate de autor, și să ia o decizie obiectivă cu privire la posibilitatea publicării lor, pe baza relevanței și a fiabilității studiului, precum și profilul de specialitate al revistei.

1.2. Să aibă atitudine respectuoasă față de autor, indiferent de rasă, sex, orientare sexuală, religie, origine, naționalitate, statutul social, preferințele politice sau a altor calități subiective;

1.3. Să respecte dreptul autorului de proprietate intelectuală, să împiedice divulgarea rezultatelor cercetării utilizarea acestora în scopuri personale fără consimțământul autorului;

1.4. Să excludă din articol materialele care conțin falsificarea rezultatelor și a plagiatului, precum și copierea multiplă a informațiilor și atribuirea falsă a dreptului de autor;

1.5. Să asigure confidențialitatea și anonimatul recenzării materialelor manuscrise;

1.6. Să angajeze în calitate de recenzenți a articolelor doar specialiști de înaltă clasificare.

2. Principiile etice în activitățile recenzentului

Recenzentul este responsabil pentru respectarea următoarelor principii:

2.1. Să efectueze expertiza științifică confidențială a materialelor științifice manuscrise prezentate spre publicare de către autor, care are ca scop îmbunătățirea calității acestora și ajutorarea consiliului editorial să ia o decizie cu privire la posibilitatea publicării rezultatelor studiului;

2.2. Autorul/coautorul manuscrisului nu poate acționa în calitate de referent al articolului său;

2.3. Să refuze să recenzeze articolul în cazul când dispune de o insuficientă competență pentru această abilitate sau incapacitatea de a furniza recenzia manuscrisului într-un timp specificat;

2.4. Să asigure o maximă obiectivitate a recenziei pe baza relevanței, meritelor științifice, originalitatea și autenticitatea rezultatelor cercetărilor efectuate de autor. Orice critică a naturii subiective, care decurg din relațiile personale ale recenzentului cu autorul sau orice alte motive, sunt inacceptabile și nu sunt permise;

2.5. Să raporteze toate cazurile de posibile conflicte de interese;

2.6. Să nu păstreze copii ale manuscrisului și nu-l transmită la alte persoane terțe. În plus, informațiile furnizate în manuscrisele peer-revizuite, nu pot fi folosite în propriile cercetări înainte de publicarea lor fără consimțământul autorului;

2.7. Să verifice claritatea prezentării materialului în curs de revizuire pentru ca acesta să conțină link-uri către toate datele utilizate din lucrările publicate anterior;

2.8. Să argumenteze concluziile sale cu privire la manuscrisele peer-revizuite, astfel încât autorului și membrilor consiliului editorial să le fie clar obiectivitatea și legitimitatea acestora;

2.9. Să informeze membrii consiliului editorial, în cazul în care manuscrisul în curs de revizuire are o asemănare semnificativă cu articole publicate anterior, adică, cazuri de *plagiat*.

3. Principiile pe care trebuie să le ghideze autorul publicațiilor

Autorul — este persoana care a avut o contribuție personală la formarea și interpretarea rezultatelor cercetării. Prin furnizarea manuscrisului în vederea editării și difuzării comunității științifice a conținutului acestuia, autorul trebuie:

3.1. Să se bazeze exclusiv pe date precise și reale, precum și interpretarea lor obiectivă, evitând declarații inițial false și frauduloase cu privire la rezultatele obținute;

3.2. Să nu prezinte materialele manuscrise pentru examinare spre publicare în mai mult de o revistă, și să nu participe multiple și duplicate publicații, care sunt considerate ca fiind *autoplăgiat*;

3.3. Să dezvăluie toate sursele de sprijin financiar sau de altă natură pentru studiu, în rezultatul cărora a fost pregătit manuscrisul, cu menționarea separată a rolului și contribuției fiecărei părți;

3.4. Informații de conversații personale sau corespondență pot fi folosite în cercetare numai cu acordul scris al persoanei căreia îi este furnizat;

3.5. Textele și informațiile grafice derivate din rezultatele publicate ale studiilor altor persoane, trebuie să fie prevăzute cu referire la activitatea relevantă. În plus, activitatea de același subiect, rezultatele care au influențat cursul studiului, ar trebui să fie anunțate în lista de referințe;

3.6. Atunci când a fost depistată o denaturare semnificativă sau constatări eronate în manuscrisul acceptat spre publicare sau articolul deja publicat este obligat să notifice consiliului editorial de a face corecții, negări sau revocarea lucrărilor;

3.7. În cazul luării deciziilor de către consiliul editorial privitor la publicarea manuscrisului, autorul este de acord cu transferul drepturilor la publicarea și difuzarea acestuia (în versiunile electronice și pe hârtie), inclusiv plasarea informațiilor bibliografice în bazele de date Science Citation, SCOPUS, Web of Science și versiunea full-text al Bibliotecii Electronice Științifice (elibrary.ru) în acces liber.

Consiliul Redacțional

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
O HAIHEM ЖУРНАЛЕ**

**Declaration
on the ethical and legal basis of the editorial policy
of the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”**

The Editorial Board of the scientific-theoretical and information-practical periodical publication „Moldavian Journal of International Law and International Relations“ commits to the internationally accepted principles of publication ethics expressed in the recommendations of the Committee on Publication Ethics (COPE) (<http://publicationethics.org/about/guide>), Elsevier Publishing Ethics Resource Kit (<https://www.elsevier.com/editors/publishing-ethics>) and the Code of ethics and professional deontology of the researchers and academic staff in the Republic of Moldova, approved by the National Certification Board and Acreditatare at 23.05. 2012. (http://edu.asm.md/tc_userfiles/cod-etica.pdf).

Key terms

Publication ethics is a system of professional conduct standards in relations between authors, reviewers, editors, publishers and readers when creating, disseminating and using scientific publications.

The **Editor** is a representative of the research journal or the publisher responsible for selecting and preparing materials for publication and encouraging communication between authors and readers of scientific papers.

The **Author** is a person or a group of persons (group of authors) who produce a manuscript that contains the results of their scientific research.

The **Reviewer** is an expert acting on behalf of the research journal or the publisher and providing scientific evaluation of authors' works in order to consider their publishing.

The **Publisher** is a legal entity or a natural person responsible for publication.

The **Reader** is any person who has familiarized themselves with the published materials.

Plagiarism is a wrongful appropriation of another author's scientific or artistic work, ideas, discoveries or inventions. Plagiarism may be a violation of copyright law and patent law and, as such, can entail legal liability.

The Code of Conduct for Editors-in-Chief and Publishers

Editors have the following general responsibilities:

1.1. Editor is bound to consider all materials of the manuscript submitted by Author. The final responsibility for accepting or rejecting the manuscript (based on its relevance, integrity, and fitting into the journal profile) without any personal and ideological favoritism or malice rests with Editor;

1.2. Editor should treat Author respectfully, regardless of their race, ethnicity, gender, sexual orientation, religious beliefs, origin, citizenship, social status or political preferences of the author and other subjective qualities;

1.3. Editor is obligated to observe the intellectual property rights of Authors by keeping in confidentiality all data provided in the manuscript without using them for personal purposes or transferring to the third parties;

1.4. Editor should exclude from publishing all plagiarized or falsified materials, as well as take serious steps in case of redundancy and false attribution of authorship;

1.5. Editor ensures confidentiality and anonymity of the review process;

1.6. Editor should invite only highly professional specialists as Reviewers.

The Code of Conduct for Reviewers

Reviewing of the submitted manuscript should be based on the following major principles:

RMDIRI, 2025, Nr. 2 (Vol. 20) <https://rmdiri.md/> ; <https://www.usem.md/md/p/rmdiri>

2.1. Reviewer maintains confidentiality concerning the scientific inquiry of the manuscript, which is intended to improve its quality and helps the editorial board to finalize their decision on publishing the results of research;

2.2. Author/Co-author of the manuscript cannot act as Reviewer;

2.3. If Reviewer recognizes that either the manuscript is not related to their scholarly background or the time allocated for review is not enough, it immediately sets the ground for refusal;

2.4. When reviewing the material submitted for publication, Reviewers are obligated to be objective in their evaluation of the manuscript. All suggestions and judgements should be based on the relevance, integrity, and originality of the results of research performed by Author. Any critical statements of a subjective nature arising from personal attitudes to Author or other reasons are not acceptable;

2.5. Reviewers should disclose all conflicts of interest that may arise;

2.6. Reviewer is not allowed to keep any copies of the manuscript or transfer the materials under review to any other side. The manuscript cannot be used for personal research purposes prior to its publication unless special permission is obtained from Author;

2.7. Reviewer ensures that the manuscript is coherently written and contains all references to the cited or used works;

2.8. Reviewer should support their conclusions about the manuscript, thus ensuring that Author and Editor understand the basis of all comments and judgements;

2.9. Reviewer should point out if the manuscript bears considerable similarities to the works published earlier, i.e., report on plagiarism.

The Code of Conduct for Authors

Author is a person who has made a worthy contribution to the process of research or interpretation of its results. Author submitting their manuscript for the purpose of publishing and distribution in the scientific community should strive to comply with the following rules:

3.1. Authors should rely upon exceptionally accurate and actual data, as well as their unbiased interpretation without permitting any false or fraudulent claims about the obtained results;

3.2. Authors are not allowed to submit the same manuscript to any other journal for publication, in whole or in part, when it is being considered by Journal. In addition, they should not participate in multiple and redundant publications, which is regarded as self-plagiarism;

3.3. All research funders, as well as other sources of support, should be clearly identified and listed in the manuscript, including indication of the role of each contributing party;

3.4. Data obtained in the private talk or correspondence can be used only subject to prior written approval from the person, who provided them;

3.5. Graphic or textual data from the works published by other authors should be indicated with reference to the source, from which they were taken. Besides, all works published elsewhere and covering similar issues, which influenced the research, should be given in the list of references;

3.6. If Authors discover significant errors and incorrect conclusions in their manuscripts, either accepted for publishing or already published by Journal they should immediately inform Editor about it in order to take appropriate steps, such as correction, disclamation, or retraction;

3.7. As Editor makes the final decision to publish the manuscript, Authors agree with the transfer of the right to publish and distribute their published work (in print and electronic versions), as well as with that the bibliographic data will be included in the science citation databases SCOPUS, Web of Science and the full text will be freely available in the Scientific Electronic Library (elibrary.ru).

The Editorial Board

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

Декларация

**об этических и правовых основах редакционной политики журнала
«Молдавский журнал международного права и международных отношений»**

Редакционная коллегия научно-теоретического и информационно-практического периодического журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений» придерживается принятых международным сообществом принципов публикационной этики, отраженных, в частности, в рекомендациях Комитета по этике научных публикаций (Committee on Publication Ethics (COPE) (<http://publicationethics.org/about/guide>), Руководстве по этике научных публикаций (Publishing Ethics Resource Kit) издательства Elsevier (<https://www.elsevier.com/editors/publishing-ethics>), Кодексе этики и профессиональной деонтологии исследователей и университетских кадров Республики Молдова от 23.05. 2012 г. (http://edu.asm.md/tc_userfiles/cod-etica.pdf).

Основные термины:

Этика научных публикаций — это система норм профессионального поведения во взаимоотношениях авторов, рецензентов, редакторов, издателей и читателей в процессе создания, распространения и использования научных публикаций.

Редактор — представитель научного журнала или издательства, осуществляющий подготовку материалов для публикации, а также поддерживающий общение с авторами и читателями научных публикаций.

Автор — это лицо или группа лиц (коллектив авторов), участвующих в создании публикации результатов научного исследования.

Рецензент — эксперт, действующий от имени научного журнала или издательства и проводящий научную экспертизу авторских материалов с целью определения возможности их публикации.

Издатель — юридическое или физическое лицо, осуществляющие выпуск в свет научной публикации.

Читатель — любое лицо, ознакомившееся с опубликованными материалами.

Плагиа́т — умышленное присвоение авторства чужого произведения науки или искусства, чужих идей или изобретений. Плагиа́т может быть нарушением авторско-правового законодательства и патентного законодательства и в качестве такового может повлечь за собой юридическую ответственность.

1. Принципы профессиональной этики в деятельности редактора и издателя

На членов редакционной коллегии возлагаются следующие обязанности:

1.1. Рассматривать все материалы рукописи, предоставляемые автором, и принимать объективное решение о возможности их публикации, исходя из актуальности и достоверности проведенного исследования, а также соответствия профилю Журнала.

1.2. Уважительно относиться к автору вне зависимости от его расы, пола, сексуальной ориентации, религиозных взглядов, происхождения, гражданства, социального положения, политических предпочтений авторов или иных субъективных качеств;

1.3. Соблюдать право автора на интеллектуальную собственность, не допуская раскрытия данных исследования или использования их в личных целях без согласования с автором;

1.4. Исключать из публикации материалы, содержащие фальсификацию результатов и плагиат, а также многократное копирование информации и ложное приписывание авторства;

1.5. Обеспечивать конфиденциальность и анонимность рецензирования материалов рукописи;

1.6. Привлекать к рецензированию статей исключительно профильных специалистов высокого класса.

2. Этические принципы в деятельности рецензента

Рецензент несет ответственность за соблюдение следующих основных принципов:

- 2.1. Осуществлять конфиденциальную научную экспертизу авторских материалов рукописи, которая призвана улучшить ее качество и помочь редакционной коллегии принять решение о возможности публикации результатов проведенного исследования;
- 2.2. Автор/соавтор рукописи не может выступать в роли ее рецензента;
- 2.3. Отказываться от рецензирования в случае недостаточной для этого квалификации или невозможности предоставить рецензию рукописи в указанные сроки;
- 2.4. Гарантировать максимальную объективность рецензии на основе актуальности, научной значимости, достоверности и новизны результатов исследования, проведенного автором. Любые критические замечания субъективного характера, проистекающие из личного отношения к автору или каких-либо иных причин, неприемлемы и не допускаются;
- 2.5. Сообщать о всех случаях возможного конфликта интересов;
- 2.6. Не хранить у себя копии рукописи и не передавать ее материалы иным лицам. Кроме того, сведения, приводимые в рецензируемой рукописи, не могут быть использованы в собственных исследованиях до опубликования без согласия автора;
- 2.7. Проверять ясность изложения рецензируемого материала и наличие в нем ссылок на все используемые сведения из ранее опубликованных работ;
- 2.8. Аргументировать свои выводы о рецензируемой рукописи так, чтобы автору и членам редакционной коллегии была понятна их объективность и правомерность;
- 2.9. Информировать членов редакционной коллегии, если рецензируемая рукопись имеет значительное сходство с ранее опубликованными статьями, то есть о случаях плагиата.

3. Принципы, которыми должен руководствоваться автор научных публикаций

Автор — лицо, которое внесло свой индивидуальный вклад в формирование и интерпретацию результатов исследования. Автор, предоставляющий рукопись с целью опубликования и распространения в научном сообществе содержащихся в ней сведений, должен:

- 3.1. Опирается исключительно на точные и реальные данные, а также их объективную интерпретацию, не допуская изначально ложных и мошеннических заявлений о достигнутых результатах;
- 3.2. Не подавать материалы рукописи на рассмотрение к публикации в более чем один журнал, а также не принимать участие в многократных и дублирующих публикациях, что расценивается как самоплагиат;
- 3.3. Раскрывать все источники финансовой или иной поддержки исследования, по результатам которого подготовлена рукопись, с отдельным указанием роли и вклада каждой стороны;
- 3.4. Информация из личной беседы или переписки может быть использована в исследовании только с письменного согласия лица, которое ее предоставило;
- 3.5. Текстовая и графическая информация, заимствованная из опубликованных результатов исследований иных лиц, должна быть приведена с указанием ссылки на соответствующую работу. Кроме того, работы в рамках схожей тематики, результаты которых повлияли на ход исследования, должны быть оглашены в списке литературы;
- 3.6. При обнаружении существенных неточностей или ошибочных выводов в принятой к публикации или уже опубликованной рукописи требуется уведомить об этом редакционную коллегию Журнала для внесения корректировки, опровержения или отзыва работы;
- 3.7. При принятии редакционной коллегией решения о публикации рукописи автор соглашается с передачей права на ее издание и распространение (в электронной и бумажной версиях), в том числе на размещение библиографической информации в базах научного цитирования SCOPUS, Web of Science и полнотекстовой версии в Научной электронной библиотеке (elibrary.ru) в свободном доступе.

Редакционный совет

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

**MOLDAVIAN JOURNAL
OF INTERNATIONAL LAW
AND INTERNATIONAL RELATIONS**

**МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Nr. 2 (Volumul 20), 2025

**ISSN 1857-1999
E-ISSN 2345-1963**

www.rmdiri.md/
<https://usem.md/md/revista-moldoveneasca-de-drept-international-si-relatii-internationale/>

Bun de tipar 17.065.2025.
Format A4
Coli de tipar 16,07. Coli editoriale 16,10.
Tipar *Digital*. Hârtie offset. Garnitura *Times New Roman*
Comanda 01/20B/2025 Tirajul 300 ex.

TIPOGRAFIA CENTRALA I.S.

Firma editorial-poligrafica.
Str. Florilor 1
MD-2068, mun. Chișinău, Republica Moldova
Tel: (373-22) 440091; 442315, 4921
Fax: (+373-22) 440091

Centrul Editorial-Poligrafic al USM

MD 2009, Chișinău, Republica Moldova, str. A. Mateevici, 60.

Tel: +37379451426;

E-mail: usmcep@mail.ru

©„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, 2025.